||ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶಾಯನಮಃ||

ರಸಿಕಜನಮನೋಲ್ಲಾಸಿನೀ
ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ಭರತಶಾಸ್ತ್ರ.

ಕವಿತ್ವಲಕ್ಷಣಂ —

ಕಾರಣಂ ನಾಟಕಸ್ಯಾಸ್ಯ ಕರಣೇಚ ವಿಚಾರಣೆ ||
ಶಕ್ತಿ ರ್ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಸಾಮಗ್ರೀ ಸಮ್ಪೂರ್ಣಾ ಯಸ್ಯವಿದ್ಯತೆ ||
ಶಕ್ತಿಃ ಕವಿತ್ವಬೀಜಮ್ಸ್ಯಾ ಪ್ರಾಕ್ತನೀ ಕಾಪಿ ಸಮ್ಸ್ಕ್ರಿಯಾ||
ಯಯಾವಿನಾ ನಪ್ರಸರೆತ್ಕಾವ್ಯ ಮ್ಶಿಕ್ಷಾವತಾಮಪಿ ||
ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಗೌರವ ಬಲಾ ದ್ಯದಿಕಿಞ್ಚಿತ್ಕಥಞ್ಚನ ||
ಪ್ರಸಾರಿತ ಮ್ಪುರಸ್ತಾಚ್ಚ ಹಾಸ್ಯಮೇವ ನಸಮ್ಶಯಃ ||
ನಾಕವಿತ್ವ ಮಧರ್ಮಾಯ ಮೃತಯೆ ದಣ್ಡನಾಯಚ ||
ಕುಕವಿತ್ವ ಮ್ಪುನಸ್ಸಾಕ್ಷಾ ತ್ಸ್ಮೃತಿಮಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ ||
ಪ್ರತಿಭಾನ್ನಾಮ ತಾಮೆತಾ ಙ್ಕವಯಸ್ಸಮುಪಾಸತೆ ||
ಪರಾವಾಕ್ಯ ಜ್ಜೀವಿತ ಸಖೀ ನ್ದೆವಾವಾಚ ಸ್ತ್ರಿಧಾತನೋಃ ||
ಸ್ಮೃತಿ ರ್ವ್ಯತೀತ ವಿಷಯಾ ಮತಿ ರಾಗಾಮಿಗೊಚರಾ ||
ಬುದ್ಧಿ ಸ್ತಾತ್ಕಾಲಕೀ ಜ್ಞೇಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ ತ್ರೈಕಾಲಿಕೀ ಮತಾ ||
ಪ್ರಜ್ಞಾ ನವನವೋನ್ಮೇಷ ಶಾಲಿನೀ ಪ್ರತಿಭಾಮತಾ ||
ತದನುಪ್ರಾಣನಾ ಜ್ಜೀವೆ ದ್ರಚನಾ ನಿಪುಣಃಕವಿಃ ||

ಸತಿವಕ್ತರಿ ಸತ್ಯರ್ಥೇ ಸತಿಶಬ್ದಾನುಶಾಸನೇ ‖
ಅಸ್ತಿ ತನ್ನವಿನಾಯೇನ ಪರಿಸ್ರವತಿ ವಾಙ್ಮಧು ‖
ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರಪಿ ಶಕ್ತ್ಯೈವ ಸಙ್ಗತಾಪ್ಯನುವರ್ತತೇ ‖
ಸಾಹಿತ್ಯಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಿಯಸಖೀ ಸಿತ್ವಮವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ ‖
ಪರಿಬರ್ಹವತೀ ಬ್ಭರ್ತುರ್ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಭಾ ಪ್ರತಿಭಾನವಾನ್ ‖
ಸಾಧೀಯಸೀನ್ತು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಮ್ಸವಿಧೇ ಸನ್ನಿಧಾಪಯೇತ್ ‖
ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರ್ಲೋಕಚಾರಿತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕಾವ್ಯಾದ್ಯವೇಕ್ಷಣಮ್ ‖
ಅಭ್ಯಾಸ ಉಪದೇಶೇನ ಕಾವ್ಯಜ್ಞಾನಾಞ್ಚ ಸಮ್ಮತಾ ‖
ಚರಸ್ಥಿರಾ ನೇಕವಿಧ ಲೋಕವೃತ್ತಾನುವರ್ತಿನಃ ‖
ಕಾವ್ಯಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ಲೋಕಜ್ಞಾನ ಮುಖ್ಯಮಿತಿ ಬ್ಭವೇಃ ‖
ಅಜ್ಞಾತ ಲೋಕವೃತ್ತಾಯ ಶ್ಯಾಸ್ತ್ರಕಾವ್ಯ ವಿದಪ್ಯಸೌ ‖
ಋಷ್ಯಶೃಙ್ಗ ಇವಾಶೇಷೈ ರ್ಘೃಣ್ಯತೇ ಮುಗ್ಧಸಮ್ಸದಿ ‖
ವೃತ್ತಸಮ್ಯಯ ವಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯೈ ಛನ್ದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರನಿರೂಪಣಮ್ ‖
ಶಬ್ದಶುದ್ಧಿ ವಿವೇಕಾಯ ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರ ವಿವೇಚನಮ್ ‖
ಚತುರ್ವರ್ಗೈಕ ಲಾಭಶ್ಚ ಕಾವ್ಯ ನ್ನಿರ್ಮೀಯತೇ ಯತಃ ‖
ಅತಸ್ತಚ್ಛಾಸ್ತ್ರ ವಿದುಷಾ ಮ್ಪ್ರಾಪ್ಯ ಬ್ಬಾವ್ಯ ಚಿಕೀರ್ಷತಾ ‖
ನೃಪಾಣಾ ಬ್ಬಾವ್ಯನೇತೄಣಾಂ ಬುದ್ಧಾಶ್ವ ಗಜಶಿಕ್ಷಣಮ್ ‖
ವರ್ಣನೀಯ ಬ್ಬಾವ್ಯಕೃತಾ ತಸ್ಮಾತ್ತಚ್ಛಾಸ್ತ್ರ ವೇದನಮ್ ‖
ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಾನಾ ಮಭ್ಯಾಸೇನಾಪಿ ಭೂಯತೇ ‖
ರಾಜವಮ್ಯಕಥಾ ತೀರ್ಥ ಲೋಕ ಭೇಧಾವಬುದ್ಧಯೇ ‖
ಲೋಕಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶೇಷಜ್ಞಃ ಕಾವ್ಯನಿರ್ಮಾಣ ಕೌತುಕೀ ‖
ಕಾವ್ಯಾನಿ ಕಾಳಿದಾಸಾದೇಃ ಸತತ ಮ್ಪರಿಶೀಲಯೇತ್ ‖
ಲೋಕೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಾದಿ ಜ್ಞಾಪವಾನಪಿ ಸೀದತಿ ‖
ಅಜ್ಞಾತ ಕಾವ್ಯಸರಣಿಃ ಕಾವ್ಯನಿರ್ಮಾಣ ಕರ್ಮಣಿ ‖
ಅನ್ಯಾಹಿ ಗತಿರಶ್ವಸ್ಯ ಗತಿರನ್ಯಾ ಶರೋಷ್ಟ್ರಯೋಃ ‖
ಮದಕ್ಲಿನ್ನಕಪೋಲಸ್ಯ ಗತಿರನ್ಯಾಹಿದನ್ತಿನಃ ‖
ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಾನಾ ಮ್ಮಾರ್ಗತಯೋಪಿ ಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್ ‖

ರೀತಿರಸ್ಯೈವ ಕಾವ್ಯಾನಾ ಮ್ಲೋಕೋತ್ತರ ಪದಸ್ಪೃಶಾಮ್ ‖
ರಸ ಭಾವ ಗುಣೌಚಿತ್ಯ ಘಟನಾ ಬಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯಯಾದಯಃ ‖
ಕಾವ್ಯಾದನ್ಯತ್ರ ದೃಶ್ಯನ್ತೇ ಕುತ್ರವಾ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಯೋಃ ‖
ಏವಮ್ಲೋಕಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾ ಬ್ಬಾವ್ಯಾನಾಮಪಿ ವೇದಿತಾ ‖
ಪ್ರತಿಭಾವಾ ನ್ಪ್ರವರ್ತೇತ ಕಾವ್ಯಜ್ಞೈಃ ಕಾವ್ಯಕರ್ಮಣಿ ‖
ಕಿಮೇವ ಮ್ಬಹುನೋಕ್ತೇನ ಲೋಕೇ ಯದ್ಯ ದ್ವಿಭಾವ್ಯತೇ ‖
ತತ್ತತ್ಸರ್ವ ಮ್ವಿದಿತವ್ಯ ಬ್ಬಾಙ್ಕ್ಷಿತಾ ಕಾವ್ಯನಿರ್ಮಿತಿಮ್ ‖
ನಸಶಬ್ದೋ ನತದ್ವಾಚ್ಯ ನ್ನಸಾವಿದ್ಯಾ ನಸಾಕಲಾ ‖
ಜಾಯತೇ ಯನ್ನಕಾವ್ಯಾಙ್ಗ ಮಹೋಭಾರೋ ಮಹಾಕವೇಃ ‖

ಕವಯಃ.—

ಕವಯಃ ಕಾಳಿದಾಸಾದ್ಯಾಃ ಕವಯೋ ವಯಮಪ್ಯಮೀ ‖
ಪರ್ವತೇ ಪರಮಾಣೌಚ ಪದಾರ್ಥತ್ವ ಮ್ವ್ಯವಸ್ಥಿತಮ್ ‖
ತಸ್ಮಾದಾಲೋಚಿತಾಶೇಷ ಲೋಕಶಾಸ್ತ್ರೇಣ ಧೀಮತಾ ‖
ಕರ್ತವ್ಯ ಬ್ಬಾಳಿದಾಸಾದೇಃ ಕಾವ್ಯಾನಾ ಮ್ಪರಿಶೀಲನಮ್ ‖
ಕವಯಸ್ತು ಪ್ರಬಂಧಾರಸ್ತೇ ಭವೇಯು ಶ್ಚತುರ್ವಿಧಾಃ ‖
ಉದಾತ್ತ ಉದ್ಧತಃ ಪ್ರೌಢೋ ವಿನೀತ ಇತಿ ಭೇದತಃ ‖

ಉದಾತ್ತಃ.—

ಅನ್ತರ್ಗೂಢಾ ಭಿಮಾನೋಕ್ತಿ ರುದಾತ್ತ ಇತಿ ಗೀಯತೇ ‖

ಉದ್ಧತಃ.—

ಪರಾಪವಾದಾ ತ್ಸ್ವೋತ್ಕರ್ಷ ವಾದೀತೂದ್ಧತ ಉಚ್ಯತೇ ‖

ಪ್ರೌಢಃ.—

ಯಥೋಚಿತ ನಿಜೋತ್ಕರ್ಷ ವಾದೀ ಪ್ರೌಢ ಇತೀರ್ಯತೇ ‖
ಯುಕ್ತ್ಯಾ ನಿಜೋತ್ಕರ್ಷವಾದೀ ಪ್ರೌಢ ಇತ್ಯಪರೇ ಜಗುಃ ‖

ವಿನೀತಃ.—

ವಿನೀತೋ ವಿನಯಾಜ್ಜಲ್ಪ ಸ್ವಾಪಕರ್ಷ ಪ್ರಕಾಶಕಮ್ ‖

ಕವಿಶಿಕ್ಷಾ ರೀತಿ.—

ಕಾವ್ಯ ಙ್ಕರ್ತು ರ್ವ್ವಿವೇಕ್ತು ಞ್ಚ ಯೇಷಾಮಸ್ತಿ ತ ಏವಹಿ ॥
ಕಾವ್ಯಜ್ಞಾಸ್ತೇ ತದಭ್ಯಸ್ಯೇ ದುಪದಿಷ್ಟೇನ ವರ್ತ್ಮನಾ ॥
ಆಧಾನೊ ದ್ಧರಣೇ ತಾವ ದ್ಯಾವದ್ದೋಳಾಯತೇ ಮನಃ ॥
ಪದಾನಾ ಮ್ಸ್ಥಾಪಿತೇ ಸ್ಥೈರ್ಯೇ ಹನ್ತ ಸಿದ್ಧಾ ಸರಸ್ವತೀ ॥
ತದ್ಯುಬ್ಧಪಾಕ ನಿಷ್ಣಾತಾ ಶ್ಶಬ್ದಪಾಕ ಮ್ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥
ವಾಚ್ಯಾನಾ ಮ್ವಾಚಕಾನಾಞ್ಚ ಯದೌಚಿತ್ಯೇನ ಯೋಜನಮ್ ॥
ರಸಾದಿ ವಿಷಯೇ ಸ್ಸೈತತ್ಕರ್ಮಮುಖ್ಯ ಮ್ಮಹಾಕವೇಃ ॥

ಅಭ್ಯಾಸ.—

ಉಪದಿಷ್ಟೇನ ಕಾವ್ಯಜ್ಞೈ ರೇವಮ್ರೂಪೇಣ ವರ್ತ್ಮನಾ ॥
ಮುಹುರ್ಮುಹು ಸ್ಸಮಭ್ಯಸ್ಯೇ ತ್ತೈಸ್ಸಮ ಙ್ಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಮ್ ॥

ಕಾವ್ಯಕರಣಹೇತು.—

ಕಾವ್ಯ ಮ್ಯಶಸೇ ರ್ಥಕೃತೇ ವ್ಯವಹಾರವಿದೇ ಶಿವೇತರ ಕ್ಷತಯೇ ॥
ಸದ್ಯಃ ಪರನಿರ್ವೃತಯೇ ಕಾನ್ತಾ ಸಮ್ಮಿತ ತಯೋಪದೇಶಯುಜೇ ॥
ವಿಶ್ವೋಲ್ಲಙ್ಘನ ಜಾಙ್ಘಿಕೀಮ್ವಿತನುತೇ ಕೀರ್ತಿಮ್ವಿಧತ್ತೇ ಶ್ರಿಯಮ್ ॥
ಹೇಲಾನಿರ್ಜಿತ ಯಕ್ಷರಾಜ ವಿಭವಾ ಮ್ಚಿನ್ತಾಕರ ಮ್ಹನ್ತ್ಯಘಮ್ ॥
ದುಗ್ಧೇ ಸ್ವಾದುತರಾನ್ರಸಾನ್ವಿತರತಿ ಸ್ಫಾರ ಙ್ಕಲಾಕೌಶಲಮ್ ॥
ಕಾವ್ಯ ನ್ನಿರ್ವೃತಿ ಮಾವಹತ್ಯಪಿ ಪರಿಸ್ಪನ್ದಾ ಪಹ ನ್ಚೇತಸಃ ॥
ಪರಿವರ್ಧತೇ ವಿಜ್ಞಾನ ಮ್ಸಮ್ಭಾವ್ಯತೇ ಯಶೋ ವಿಸರ್ಪನ್ತಿ ಗುಣಾಃ ॥
ಶ್ಲಾಯತೇ ಸುಪುರುಷಚರಿತ ಙ್ಕಿನ್ತ ದ್ಯೈನನಹರನ್ತಿ ಕಾವ್ಯಾಲಾಪಾಃ ॥
ಕೀರ್ತಿ ಮ್ಸ್ವರ್ಗಫಲಾ ಮಾಹು ರಾಸಂಸ್ಸಾರ ಮ್ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ॥
ಅಕೀರ್ತಿನ್ತು ನಿರಾಲೋಕ ನರಕೋದ್ದೇಶ ದೂತಿಕಾಮ್ ॥
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಙ್ಕಾವ್ಯಬನ್ಧಸ್ಯ ಯಶಸ ಸ್ಸರಣಿಮ್ವಿದುಃ ॥
ಅಕೀರ್ತಿ ವರ್ಧಿನೀನ್ಚೈವ ಕುಕವಿತ್ವ ವಿಡಮ್ಬನಾಮ್ ॥
ತಸ್ಮಾತ್ಕೀರ್ತಿ ಮುಪಾದಾತು ಮಕೀರ್ತಿನ್ಚ ವ್ಯಪೋಹಿತುಮ್ ॥
ಕಾವ್ಯಾ ಲಙ್ಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸ್ಸಮ್ಪಾದ್ಯಃ ಕವಿಪುಙ್ಗವೈಃ ॥
ಉಪೇಯುಷಾಮಪಿ ದಿವಮ್ಸನ್ನಿಬನ್ಧ ವಿಧಾಯಿನಾಮ್ ॥

ಆಸ್ತ ಏವ ನಿರಾತಙ್ಕ ಙ್ಕಾನ್ತ ಙ್ಕಾವ್ಯಮಯ ಮ್ವಪುಃ ॥
ಚತುರ್ವರ್ಗ ಕಾಮಮೋಕ್ಷೇಷು ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ಙ್ಕಲಾಸುಚ ॥
ಕರೋತಿ ಕೀರ್ತಿ ಮ್ಪ್ರೀತಿಞ್ಚ ಸಾಧುಕಾವ್ಯ ನಿಬನ್ಧನಮ್ ॥
ಕಾವ್ಯನ್ನಾಮ ನರೇನ್ದ್ರಾಣಾ ಮ್ಮಹತಾಞ್ಚ ಮಹೀಭುಜಾಮ್ ॥
ಏಕಾ ಕೀರ್ತಿಮಯೀ ಮೂರ್ತಿ ರೇಧತೇ ಭುವನತ್ರಯೇ ॥
ಮೂರ್ತಯಃ ಪಾಞ್ಚಭೌತಿಕ್ಯಾ ನಿದ್ವಿತ್ರಕ್ಷಣಸೌಹೃದಾಃ ॥
ಮೂರ್ತಯಃ ಕೀರ್ತಿಮಯ್ಯೋಹಿ ತಿಷ್ಠನ್ತ್ಯಾಭೂತ ಸಮ್ಪ್ಲವಮ್ ॥
ಕಾವ್ಯಬನ್ಧೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಃ ಕಾಙ್ಕ್ಷಣೀಯಾ ಯಶಸ್ವಿನಾಮ್ ॥
ಕಾವ್ಯಮ್ಫಲತಿ ನೇತ್ರ್ಯಾಣಾ ಙ್ಕೀರ್ತಿ ಙ್ಕವಯತಾಮಪಿ ॥
ತಾನ್ಚಾತಿ ಮಹತಶ್ಚಾರ್ಥಾ ನನರ್ಥಾನಾಞ್ಚ ನಿಗ್ರಹಮ್ ॥
ಕೃತ್ವಾತು ರಾಜ್ಞಾ ತದ್ಭೃತ್ಯಾ ದ್ಯುಚಿತಾಚಾರ ಶಿಕ್ಷಣಮ್ ॥
ಕಾರ್ಯಾ ಕಾರ್ಯೋ ಪದೇಶಶ್ಚ ಕಾನ್ತಾ ಸಮ್ಮಿತವತ್ತಯಾ ॥
ರಸಿಕವ್ಯಪದೇಶಾನಾ ಮ್ರಸಾನಾಞ್ಚ ರ್ವಣಾದರಾತ್ ।
ನಿರ್ವೃತಿಞ್ಚ ಪರಾನ್ತೇಷಾ ಮ್ಪ್ರಸೂತೇ ಸದ್ಯ ಏವ ತತ್ ॥

ಉಪದೇಶಕ್ರಮ.—

ರಸಾನಾ ಮ್ಸ್ವಾದಯನ್ತೋಪಿ ಭಾವಿತಾರ್ಥಾ ಸ್ಸಚೇತಸಃ ॥
ಅಸದ್ವೃತ್ತ ಮ್ಸಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ವೃತ್ತ ಮ್ಸಞ್ಚಿನ್ವತೇ ಸತಾಮ್ ॥

ವಿಮರ್ಶಕ್ರಮ.—

ಸತಾಮ್ದ್ವಿ ರಾವಣಾದೀನಾ ದುರ್ವೃತ್ತ ನ್ನಾಶಕಾರಣಮ್ ॥
ರಾಮಾದೀನಾಮಪಿ ತಥಾ ಸಾಧುವೃತ್ತ ಞ್ಚ ಯಾವಹಮ್ ॥
ತಸ್ಮಾ ದಸ್ಮಾಭಿ ರಪ್ಯತ್ರ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದುರ್ವೃತ್ತ ಮೀದೃಶಮ್ ॥
ಭವಿತವ್ಯ ಮ್ಸಾಧುವೃತ್ತೈ ರ್ಲೌಕಿಕಜ್ಞೈರಿವಾಸಕೃತ್ ।
ತತ್ಕಾನ್ತ ಯೇವ ಕಾವ್ಯೇನ ಸಾರಸ್ಯಹೃತ ಚೇತಸಾಮ್ ॥
ಹಿತಾಹಿತೋಪದೇಶೋಪಿ ಸಾಧೀಯಾ ನ್ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ ॥
ಯಥಾ ವೇತನವಿತ್ತಸ್ಯ ಲಾಭಃ ಪುಣ್ಡ್ರೇಕ್ಷು ಭಕ್ಷಣಮ್ ॥
ತಥೋಪದೇಶ ಲಾಭೋಪಿ ರಸಾಸ್ವಾದ ವಿಧಾಯಿನಾಮ್ ॥
ಕಟುಕೌಷಧ ವದ್ವೈದ್ಯೈ ರುಪದಿಷ್ಟ ಙ್ಕಥಞ್ಚನ ॥

ಕಾವ್ಯೋಪದಿಷ್ಟ ಮೇವಸ್ತು ರಸಬನ್ಧಾಮೃತಾದಿವತ್
ಸಕದಾಚನ ಸಶ್ಯನ್ತಿ ಕೃತ್ಸ್ನಾಶೇ ಪಕೀರ್ತಯಃ ॥
ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರ್ಯೇನ ಕಾವ್ಯೇನ ವರ್ಧತೇ ರಾಮಕೀರ್ತನಮ್ ॥
ಬಾಣಸ್ಯ ಕಾವ್ಯಬನ್ಧೇನ ಶ್ರೀಹರ್ಷಃ ಖ್ಯಾಪ್ಯತೇಧುನಾ ॥
ನರೂಪೇಣ ನಶೌರ್ಯೇಣ ನಾಪಾಠೇಣ ನವಿದ್ಯಯಾ ॥
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ಭಜತೇ ಕೀರ್ತಿಃ ಕಾವ್ಯೇಣೇವ ಯಶಸ್ವಿನಾಮ್ ॥
ಕಲ್ಪಾನ್ತರ ಸ್ಥಿರಜ್ಞಾಕ್ಯ ಮ್ಯಾನ್ಸನ್ನಚೇ ದವಲಮ್ಬನಮ್ ॥
ಕೀರ್ತಿವಲ್ಲೀ ಸ್ವರ್ಗಫಲಾ ಕಿಮವಷ್ಟಭ್ಯ ವರ್ಧತಾಮ್ ॥

ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪ.—

ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಸ್ಧೀರೋದಾತ್ತಾದಿ ನಾಯಕಚರಿತಮ್ ॥
(ವಸ್ತು ದ್ವಿವಿಧಿಮ್) ಆಧಿಕಾರಿಕಮ್ ಪ್ರಾಸಙ್ಗಿಕಮ್ ಚೇತಿ ॥
ಅಧಿಕಾರಃ ಫಲಸಮ್ಬನ್ಧಃ ॥ ತದ್ವಾನಧಿಕಾರೀ॥ ತಸ್ಯಚರಿತಮಾಧಿಕಾರಿ
ಕಮ್ ॥ ಪ್ರಧಾನಫಲಭಾಗಿನೋವೃತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಕಮಿತಿಯಾವತ್॥
ಪ್ರಾಸಙ್ಗಿಕಸ್ತು ಪರಾರ್ಥಮಾಗತಸ್ಯ ಪರಪ್ರಯೋಜನ ವಶಾತ್ಸ್ವ
ಸ್ಯಾಪಿ ಫಲಪ್ರಯೋಜನ ಮತೋವೃತ್ತಮ್ (ಯಥಾ ರಾಮಾಯಣೇ
ಸುಗ್ರೀವಸ್ಯ ವೃತ್ತಾನ್ತಃ॥) (ಯದಙ್ಗಮಾಪ್ರಬನ್ಧ ಸಮಾಪನ
ಮನುವರ್ತತೇಸಾಪತಾಕಾ॥) (ಯದಙ್ಗಮೇಕದೇಶಸ್ಥಮ್ಸಾಪ್ರಕರೀ॥)
ಏತದಾಧಿಕಾರಿಕಮ್ಪ್ರಾಸಙ್ಗಿಕಮ್ ॥ (ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದ್ವಿವಿಧಮ್) ಪುರಾ
ಣಾದಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮ್ ॥ ಕವಿಪರಿಕಲ್ಪಿತ ಮುಭಯ ರೂಪಞ್ಚೇತಿ ॥
ತತ್ರಾದ್ಯನ್ದುಷ್ಯನ್ತ ಶಕುನ್ತಳಾ ಚರಿತಮ್ ॥ ದ್ವಿತೀಯನ್ತು ಮಾಳ
ವಿಕಾಗ್ನಿಮಿತ್ರೀಯಮ್ ॥ ತೃತೀಯನ್ತು ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯಮ್॥
ಭರತಮುನಿಶಾಪ ಜನಿತ ಭೂಲೋಕವಾಸಸ್ಯ ಕವಿಪರಿಕಲ್ಪಿತತ್ವಾ
ದೂರ್ವಶ್ಯಾಃ (ನನುಸರ್ವಥಾ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮೇವ ವಸ್ತು ನಾಟ
ಕಾದಿಷು ನಿಬನ್ಧನೀಯಮ್ ॥ ಮಿಶ್ರತ್ವಕಲ್ಪನಾಕಥಮಿತಿಚೇತ್॥)
ಇತಿ ವೃತ್ತವಶಾಯಾತಾನ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ನನುಗುಣಾಸ್ಥಿತಿಮ್ ॥
ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯೋಪ್ಯನ್ತರಾಭೀಷ್ಟ ರಸೋಚಿತ ಕಥೋನ್ನಯಃ ॥
(ವಿಧೇಯ ಇತಿ) ತತ್ರೇತಿ ವೃತ್ತೇ ಯದಿರಸಾ ನನುಗುಣಾಮ್ಸ್ಥಿತಿಮ್

ಪಶ್ಯೇತ್ತಾಮ್ಭಙ್ಕ್ತ್ವಾಪಿ ಸತ್ಕವಿ ಸ್ವತನ್ತ್ರಯಾರಸಾನುಗುಣಕಥಾ
ನ್ತ ಮುತ್ಪಾದಯೇತ್ ॥ ನಹಿಕವೇರಿತಿ ವೃತ್ತಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಣೇನ
ಕಿಞ್ಚಿತ್ಪ್ರಯೋಜನಮ್ । ಇತಿಹಾಸಾದೇವ ತತ್ಸಿದ್ಧೇಃ॥ ಕವಿನಾಪ್ರ
ಬನ್ಧ ಮುಪನಿಬಧ್ನತಾ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ರಸಪರತನ್ತ್ರೇಣ ಭವಿತವ್ಯಮ್
ಶ್ರೋತೄಣಾ ಮ್ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಃ ಪ್ರೀತಿಶ್ಚ ಯದಿಸ್ತಃ ॥ ತಥಾಪಿ ರಸ ಪರ
ವಶತಯಾ ಪ್ರೀತಿರೇವ ಪ್ರಧಾನಮ್ ॥ ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರಭುಸಮ್ಮಿತೇ
ಭ್ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋ ಮಿತ್ರ ಸಮ್ಮಿತೇಭ್ಯಶ್ಚೇತಿಹಾಸಾದಿಭ್ಯೋ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ
ಹೇತುಭ್ಯಃ ಕೋಸ್ಯಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಹೇತೋರ್ವಿಶೇಷಃ ॥
ಛಾಯಾ ಸಮ್ಮಿತತ್ವ ಲಕ್ಷಣ ಇತಿತು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನಾ ನ್ಧವಿವ್ರೋಕ್ತಃ ॥
ಏವಮಾಧಿಕಾರಿಕ ಸ್ತ್ರಿವಿಧಮ್ ॥ ಏವಮ್ವಿಧ ವಸ್ತುನಃ ಫಲಪುಷ್ಟಾ
ರ್ಥಃ ತದೇವಕಾರ್ಯ ಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ತದಪಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮ್ವಾ ಫಲನ್ಧಮಾ
ರ್ಥ ವಿಶಿಷ್ಟೋವಾ ಕಾಮಃ ಧರ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟೋವಾ ಅರ್ಥ ವಿಶಿಷ್ಟೋವಾ॥
ಕಾರ್ಯ ನ್ತ್ರಿವರ್ಗ ನ್ತಚ್ಛುದ್ಧ ಮೇಕಮೇವಾ ನುಬನ್ಧಿಚ ॥

ಕೀರ್ತೇಶ್ಚಿರಸ್ಥಾಯಿತಾ.—

ಆದಿರಾಜ ಯಶೋಬಿಮ್ಬ ಮಾದರ್ಶ ಮ್ಪ್ರಾಪ ವಾಙ್ಮಯಮ್ ॥
ತೇಷಾ ಮಸನ್ನಿಧಾನೇಪಿ ಸ್ವಯ ಮ್ಪಶ್ಯತಿ ನಶ್ಯತಿ ॥
ಕಿಮುಪ್ಯಹಿಮ್ನಸ್ಯ ಸ್ತವಚೇನ್ಮತೋಹಮ್ಯಶಶ್ಶರೀರೇಭವಮೇ ದಯಾಳೋ॥
ಏಕಾನ್ತ ವಿಧ್ವಮ್ಸಿಷು ಮದ್ವಿಧಾನಾ ಮಿಣ್ಣಿನಾಸ್ಥಾ ಖಲುಭೌತಿಕೇಷು॥
ಭೌತಿಶರೀರಸ್ಯ ನಿಯತ ನಶ್ವರತ್ವ ಙ್ಕೀರ್ತಿ ಶರೀರಸ್ಯ ನಿಯತಸ್ಥಾ
ಯಿತ್ವಞ್ಚ ಪ್ರಪಞ್ಚಿತಮ್ ॥

ಕಾವ್ಯಸ್ವರೂಪ.—

ನಿರ್ಗುಣ ನ್ನಭವೇತ್ಕಾವ್ಯಮ್ ಗುಣಾಶ್ಚ ರಸಗೋಚರಾಃ ॥
ತಸ್ಮಾ ದ್ರಸೇನ ಕೇನಾಪಿ ಭಾವ್ಯಞ್ಚಿತ್ರ ಪ್ಯನುಜ್ಝಿತಾ॥
ಅನುಲ್ಬಣತ್ವಾ ದ್ವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಮವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮ್ ಚಿತ್ರಮಿರಿತಮ್ ॥
ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯಾತ್ಯನ್ತವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಃ ಕಾವ್ಯೇ ಕುತ್ರಾಪಿ ನೇಷ್ಯತೇ ॥
ಅವ್ಯಙ್ಗ್ಯೇತು ಯಥಾಕಾವ್ಯೇ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಯಾ ಮನುವರ್ತತೇ ॥
ಧ್ವನಾವ ಪ್ಯನಲಙ್ಕಾರೇ ತಥಾ ಲಙ್ಕಾರ ವಾಸನಾ ॥

ಧ್ವನೇರಾತ್ಮತ್ವಂ ಕಥಮಿತಿಚೇತ್.—

ದೋಷಾ ಗುಣಾ ಅಲಙ್ಕಾರಾ ಸ್ಸರ್ವೇಪಿ ರಸಗೋಚರಾಃ ॥

ಕಾವ್ಯಸ್ಯಾತ್ಮಾ ರಸೋಯಸ್ಮಾ ದಾತ್ಮಧರ್ಮಾಶ್ಚ ತೇ ಯತಃ ॥

ಯಥಾ.—

ಸಗುಣಾಲಙ್ಕೃತೀಃ ಕಾವ್ಯ ಮ್ಪದಾರ್ಥಾ ದೋಷವರ್ಜಿತಾ ॥

ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಮ್.—

ಪದಶಬ್ದೇನಾತ್ರ ಪದಸನ್ದರ್ಭಾತ್ಮಕ ಮ್ವಾಕ್ಯಮ್ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ॥
ತತ್ರೈವ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ಸಮ್ಭವಾತ್ ॥ ಪದಮ್ವಿಭಕ್ತ್ಯನ್ತ ಮ್ವೇ
ದ್ಯಮ್ ॥ ಸುಪ್ತಿಙನ್ತ ಮ್ಪದಮಿತಿ ಪದಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಮು
ದಾಯ ಪಕ್ಷಯೋ ರವ್ಯಾಪ್ತ್ಯ ಸಮ್ಭವ ದೋಷಗ್ರಸ್ತತ್ವಾತ್ ॥ (ಪದ
ಮ್ವಿಭಜತೇ)॥ವಾಚಕ ಮ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ ಞ್ಚೈವ ವ್ಯಞ್ಜಕಞ್ಚೇ ತಿ ತತ್ತ್ರಿಧಾ॥
(ಆದ್ಯಮ್ಲಕ್ಷಯತಿ) ॥ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಙ್ಕೇತಿತಾರ್ಥಸ್ಯ ಬೋಧಕನ್ತ್ವೇಷು
ವಾಚಕಮ್ ॥

ಅಭಿಧಾ ಮ್ಲಕ್ಷಯತಿ.—

ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಗೋಚರಾ ತಸ್ಯವ್ಯಾಪೃತಿಃ ಕಥ್ಯತೇಭಿದಾ ॥

ಸಾದ್ವಿಧಾ.—

ರೂಢಪೂರ್ವಿಕಾ, ಯೋಗಪೂರ್ವಿಕಾ ಚೇತಿ ।

ಶಬ್ದಃ.—

ಯೋರ್ಥ ಮ್ಲಕ್ಷಣಯಾ ಶಬ್ದೋ ಬೋಧಯೇ ಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಕೋಹ್ಯಸೌ ॥

ಲಕ್ಷಣಸಾಮಾನ್ಯಮ್.—

ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಬಾಧೇ ತದ್ಯೋಗೇ ರೂಢಿತೋವಾ ಪ್ರಯೋಜನಾತ್ ॥
ಯಯಾ ನ್ಯಬೋಧಯೇ ಚ್ಛಬ್ದೋ ವ್ಯಾಪೃತ್ಯಾ ಸಾಸ್ಯಲಕ್ಷಣಾ ॥
ವಾಚ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೇ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ನುಪಪತ್ತಿತಃ ॥
ತತ್ಸಮ್ಬನ್ಧ ವಶಪ್ರಾಪ್ತ ಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯಾ ಲ್ಲಕ್ಷಣೋಚ್ಯತೇ ॥
ಮಾನಾನ್ತರ ವಿರೋಧೇತು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹೇ ॥
ಮುಖ್ಯಾರ್ಥೇನಾವಿನಾಭೂತೇ ಪ್ರತಿತಿಃ ಲಕ್ಷಣೋಚ್ಯತೇ ॥

ಪ್ರಯೋಜನ ಲಕ್ಷಣಸ್ತು ಪ್ರಥಮಮ್ ॥

ಶುದ್ಧಾ ಸಾರೋಪಾ ಸಾಧ್ಯವಸಾನಾ ಚೇತಿ ತ್ರಿವಿಧಾ ॥
ತತ್ರಾದ್ಯಾ ಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ ಅಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ ಜಹದಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ
ಚೇತಿ ತ್ರಿವಿಧಾ ॥
ಇತರೇತು ಗೌಣೀ ಶುದ್ಧೇತಿ ದ್ವಿವಿಧೇ ॥

ತತ್ರ ಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ.—

ಸ್ವಾರ್ಥಮ್ವಿತ್ಯಾ ಪರೋಕ್ತಿಶ್ಚೇ ಜ್ಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ ತದಾಭವೇತ್ ॥

ಯದಾ ಪುನ ಸ್ಸ್ವಾಭಿಧೇಯ ವಿಪರೀತ ಮರ್ಥಮ್ಲಕ್ಷಯತಿ॥ ತದಾ ಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥೈವ ವಿಪರೀತ ಲಕ್ಷಣೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ.

ಅಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ.—

ಶಬ್ದಸ್ವಾರ್ಥ ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧ್ಯೈ ಸ್ವಾರ್ಥಾತ್ಯಾಗೇನ ಲಕ್ಷಯೇತ್ ॥
ಅರ್ಥಾನ್ತರ ಮ್ಸ್ವಾರ್ಥಯುತ ಮಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಿಕಾ ಭವೇತ್ ॥

ಜಹದಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ.—

ಅನ್ಯಭೇದ ಮುಪಾದಾಯ ಜಹಾತಿ ನಜಹಾತಿಚ ।
ಶಬ್ದಸ್ಸ್ವಾರ್ಥಮ್ಯದಿ ಜಹದಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥ ಲಕ್ಷಣಾ ॥
ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗೇ ಸಮಾನೇಪಿ ಸಂತೇ ನಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಾ ॥
ಯತ್ರಾಯ ಮಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾ ಜಹತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾಚ ತಮ್ವಿನಾ ॥

ಸಾರೋಪಾ.—

ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯೇನ ಭೇದಸ್ಯಾ ಪಹ್ನವಮ್ವಿನಾ ।
ವಿಷಯಾರೋಪಯೋ ರುಕ್ತಾ ಸಾರೋಪಾ ಸಾದ್ವಿಧಾ ಮತಾ ॥

ಗೌಣೀ.—

ಅಭಿಧೇಯಾಮ್ವಿನಾಭೂತ ಪ್ರತೀತಿ ರ್ಲಕ್ಷಣೋಚ್ಯತೇ ॥
ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಣ ಗುಣೈರ್ಯೋಗಾ ದ್ವೃತ್ತೇರಿಷ್ಟಾರ್ಥ ಗೌಣತಾ ॥

ಶುದ್ಧಾ.—

ಸಾಧ್ಯನಿಗೀರ್ಣೋ ವಿಷಯೋನ್ಯೇನ ಯದಿ ಸಾಧ್ಯವಸಾನಿತಾ ॥

ಅವಸಾನಾ.—

ಸಾಪೂರ್ವ ವದ್ದ್ವಿಧಾ ತೇನ ಲಕ್ಷಣಾ ಸ್ಸಪ್ತಲಕ್ಷಿತಾಃ ॥

ವ್ಯಞ್ಜನಮ್.—

ಸವ್ಯಞ್ಜಕೋರ್ಥ ಮ್ಯುಶ್ಯಬ್ದೋ ವ್ಯಞ್ಜನೇನೈವ ಬೋಧಯೇತ್ ||
ಅನ್ವಿತೇಷು ಪದಾರ್ಥೇಷು ಯೋಸ್ತ್ಯರ್ಥಾನ್ತರ ಗೋಚರಃ |
ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೋ ಪಸ್ಮಿನ್ಯಯಾ ಏವ ವ್ಯಾಪಕೋ ವ್ಯಞ್ಜನ ಮ್ಭವೇತ್ |

ಸತ್ರಿವಿಧಃ|| (ಶಬ್ದಾರ್ಥೋಭಯಶಕ್ತಿಮೂಲತ್ವಾತ್.) ತತ್ರ ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಮೂಲೋ ದ್ವಿವಿಧಃ || (ಅಭಿಧಾಮೂಲೋ ಲಕ್ಷಣಾಮೂಲಶ್ಚೇತಿ.) ತಚ್ಚ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಪ್ರಯೋಜನಮ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ || (ಗೂಢ ಮಗೂಢಞ್ಚೇತಿ.)

ಅನೇಕಾರ್ಥಸ್ಯ ಶಬ್ದಸ್ಯ ವಾಚಕತ್ವೇ ನಿಯನ್ತ್ರಿತೇ ||

ಅಭಿಧಾಮೂಲಃ.—

ಸಂಯೋಗಾದ್ಯೈರವಾಚ್ಯಾರ್ಥಾ ಧೀಕೃ ದ್ವ್ಯಾಪೃತಿ ರಞ್ಜನಮ್ ||
ಸಂಯೋಗಾದಯಸ್ತು ಭರ್ತೃಹರಿಣಾ ||
ಸಂಯೋಗೋ ವಿಪ್ರಯೋಗಶ್ಚ ಸಾಹಚರ್ಯ ಮ್ವಿರೋಧಿತಾ ||
ಅರ್ಥಃ ಪ್ರಕರಣ ಮ್ಲಿಙ್ಗ ಮ್ಶಬ್ದಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿಃ ||
ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮೌಚಿತೀ ದೇಶಃ ಕಾಲೋ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ಸ್ವರಾದಯಃ ||
ಶಬ್ದಾರ್ಥಸ್ಯಾನವಚ್ಛೇದೇ ವಿಶೇಷ ಸ್ಮೃತಿಹೇತವಃ ||
ಅರ್ಥೋಪಿ ವ್ಯಞ್ಜಕಸ್ತತ್ರ ಸಹಕಾರಿತಯಾ ಮತಃ ||

ಕಾವ್ಯವಿಭಾಗಃ.—

ಗದ್ಯಪದ್ಯೋಭಯಾತ್ಮತ್ವ ರೂಪೈ ಸ್ತತ್ತ್ರಿಧಮನಿ ತ್ರಿಧಾ ||
ಅಪಾದಬದ್ಧ ಙ್ಗದ್ಯಮ್ಸ್ಯಾತ್ಪದ್ಯ ಮ್ಪಾದ ಚತುಷ್ಟಯಮ್ ||
ಗದ್ಯ ಪದ್ಯೋಭಯಮಯಞ್ಚಮ್ಪೂ ಸಂಜ್ಞಕ ಮುಚ್ಯತೇ ||
ತ್ರಿವಿಧಞ್ಚಾಪಿ ತದಿದ ಮ್ಪುನಸ್ತ್ರಿವಿಧ ಮುಚ್ಯತೇ |
ಉತ್ತಮ ಮ್ಮಧ್ಯಮಞ್ಚೈವ ತಥೈವಾಧಮಭೇದತಃ |
ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಪ್ರಧಾನ ನ್ತತ್ರಾದ್ಯ ನ್ತದೇವ ಧ್ವನಿರುಚ್ಯತೇ ||
ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮ್ಯತ್ರಾಪ್ರಧಾನ ನ್ತತ್ರಾದ್ಯ ನ್ತದೇವ ಧ್ವನಿ ರುಚ್ಯತೇ ||

ಧ್ವನಿಃ.—

ಲಕ್ಷಣಾಮೂಲೋ ಅಭಿಧಾಮೂಲಶ್ಚೇತಿ ||
ತತ್ರಾದ್ಯಏವಾ ವಿವಕ್ಷಿತ ವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ||

ಸೋಪ್ಯರ್ಥಾನ್ತರ ಸಙ್ಕ್ರಮಿತ ವಾಚ್ಯೋ ಽತ್ಯನ್ತ ತಿರಸ್ಕೃತ ವಾಚ್ಯಶ್ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಃ ||

ತತ್ರಾದ್ಯೇ ವಾಚ್ಯೋಽರ್ಥಃ ಪ್ರಮಾಣಾನ್ತರ ವಿರೋಧಾಭಾವೇನೋಪಪದ್ಯಮಾನೋ ಪ್ಯನುಪಯೋಗಾ ಭಾವರೂಪ ಬಾಧಾವಿದ್ಧಸ್ಸನ್ ವ್ಯಞ್ಜನವ್ಯಾಪಾರರೂಪ ಸಹಕಾರೀ ಪ್ರಭಾವೇನಾರ್ಥಾನ್ತರೇ ಸಙ್ಕ್ರಮತೀ ತ್ಯಯಮೇವ ಅರ್ಥಾನ್ತರ ಸಙ್ಕ್ರಮಿತ ವಾಚ್ಯಧ್ವನಿ ರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ||ಅಯಞ್ಚ ದ್ವಿವಿಧಃ || (ಪದಗತೋ ವಾಕ್ಯಗತಶ್ಚೇತಿ.)

ಅತ್ಯನ್ತ ತಿರಸ್ಕೃತ ವಾಚ್ಯೋಪಿ ಪೂರ್ವವ ದ್ವಿವಿಧಃ ||

ಅಭಿಧಾಮೂಲೋ ವಿವಕ್ಷಿತಾ ನ್ಯಪರವಾಚ್ಯೋಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ || (ಅಸಂಲಕ್ಷ್ಯ ಕ್ರಮವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಸ್ಸಂಲಕ್ಷ್ಯ ಕ್ರಮವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಶ್ಚೇತಿ.)

ತತ್ರಾದ್ಯೋ ರಸಾದಿಃ ತಸ್ಯ ವಿಭಾವಾನುಭಾವಾ ವ್ಯಭಿಚಾರಿತಯಾ ವಿದ್ಯಮಾನೋಪಿ ಕ್ರಮಃ ಶತಪತ್ರ ಪತ್ರ ಶತವೇಧವ ನ್ನಸಂಲಕ್ಷ್ಯತ ಇತ್ಯಸಂಲಕ್ಷ್ಯಕ್ರಮ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ||

ರಸಭಾವ ತದಾಭಾಸಭಾವ ಶಾನ್ತ್ಯಾದಿರಕ್ರಮಃ ||
ಭಿನ್ನೋ ರಸಾದ್ಯಲಙ್ಕಾರಾ ದಲಙ್ಕಾರ್ಯ ತಯಾಸ್ಥಿತಃ ||

ಸಂಲಕ್ಷ್ಯಕ್ರಮ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯೋಪಿ ತ್ರಿವಿಧಃ || (ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಮೂಲಾನುರಣನರೂಪ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯೋಽರ್ಥ ಶಕ್ತಿಮೂಲಾ ನುರಣನರೂಪ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಮೂಲಾ ನುರಣನರೂಪ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಶ್ಚೇತಿ.)

ತತ್ರಾದ್ಯ ಸ್ತಾವದ್ವ್ಯಜ್ಯಮಾನ ವಸ್ತ್ವಲಙ್ಕಾರ ಭೇದೇನ ದ್ವಿವಿಧಃ||
ಸೋಪಿ ಪದವಾಕ್ಯ ಗತತ್ವೇನ ದ್ವಿವಿಧೋಪಿ ಚತುರ್ವಿಧೋ ಭವತಿ ||

ಅರ್ಥ ಶಕ್ತಿಮೂಲಾನುರಣನರೂಪ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯೋ ವ್ಯಞ್ಜಕಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ತ್ರೈವಿಧ್ಯೇನ ಸ್ವಯಮಪಿ ತ್ರಿವಿಧಃ ||

ಅರ್ಥಶ್ಚ ಸ್ವತಸ್ಸಮ್ಭವೀ, (ಕವಿಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಪನ್ನ ಶರೀರಃ||) ಕವಿನಿಬದ್ಧ ವಕ್ತೃ ಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಪನ್ನ ಶರೀರ ಶ್ಚೇತಿ || ತತ್ರ ಸ್ವತಸ್ಸಮ್ಭವೀನಾಮ ಕೇವಲನ್ನಭಣಿತಿ ಮಾತ್ರಸಿದ್ಧಃ || ಕಿನ್ತು ಲೋಕೇಪಿ ಯೋಗ್ಯತಯಾ ಸಮ್ಭಾವನ ವಿಷಯಶ್ಚ || ಇತರಯೋಸ್ತು ಭಣಿತಿಮಾತ್ರೇಣ ಸಿದ್ಧಿಃ || ಅಯಞ್ಚಾರ್ಥೋ ವಸ್ತ್ವಲಙ್ಕಾರ ಭೇದೇನ

ದ್ವಾದಶ ಭವನ್ತಿ ‖ ತೇಚ ಪ್ರಭೇದವಾಕ್ಯ ಪ್ರಬನ್ಧ ಪ್ರಕಾಶ್ಯತಯಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ತ್ರಿವಿಧಾ ಭೂತ್ವಾ ಷಟ್ತ್ರಿಂಶದ್ಭವನ್ತಿ ‖ ಅತ್ರೈಕಾಙ್ಗಸಙ್ಗಿನಾಪಿ ಹಾರಾದಿನಾ ನಾಯಿಕೇ ನೈಕಪದ ಪ್ರಕಾಶ್ಯೇನಾಪಿ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯೇನ ಕವಿತಾ ಸಹೃದಯ ಹೃದಯಾಹ್ಲಾದಿನೀ ಭವತ್ಯೇವ ‖ ಏವನ್ಧ್ವನಿಭೇದೇಷು ದಿಙ್ಮಾತ್ರಮುದಾಹೃತಮ್ ‖ ಕಾರ್ತ್ಸ್ನ್ಯೇನ ತೂದಾಹರ್ತುನ್ನ ಶಕ್ಯತೇ ‖ ಧ್ವನೀನಾಮ್ಪರಸ್ಸಹಸ್ರತ್ವಾತ್ ‖ ತಥಾಹಿ ಲಕ್ಷಣಾಮೂಲಸ್ಯಾವಿವಕ್ಷಿತವಾಚ್ಯಧ್ವನೇರ್ಭೇದಾಶ್ಚತ್ವಾರಃ ‖ ಅಭಿಧಾಮೂಲಯೋರ್ವಿವಕ್ಷಿತಾನ್ಯಪರವಾಚ್ಯಯೋಸ್ಸಂಲಕ್ಷ್ಯಕ್ರಮಾಸಂಲಕ್ಷ್ಯಕ್ರಮವ್ಯಙ್ಗ್ಯಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯ ಭೇದಾಶ್ಚತ್ವಾರಃ ‖ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಮೂಲಸ್ಯ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯ ಭೇದಾಷ್ಷಟ್ತ್ರಿಂಶತ್ ‖ ಉಭಯಶಕ್ತಿಮೂಲವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯ ಭೇದ ಏಕಃ ‖ ಏವಮ್ಮಿಳಿತ್ವಾ ಸಂಲಕ್ಷ್ಯಕ್ರಮವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯ ಧ್ವನೇರ್ಭೇದಾ ಏಕಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ ‖ ಅಸಂಲಕ್ಷ್ಯಕ್ರಮವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯಧ್ವನೇಃ ಪ್ರಬನ್ಧವಾಕ್ಯ ಪದ ಪದೈಕದೇಶ ರಚನಾ ವರ್ಣಗತತ್ವೇನ ಭೇದಾಷ್ಷಟ್ ‖ ಏವಮ್ವಿವಕ್ಷಿತಾನ್ಯಪರವಾಚ್ಯಧ್ವನೇರ್ಭೇದಾ ಸ್ಸಪ್ತಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ ‖ ಅವಿವಕ್ಷಿತವಾಚ್ಯಪ್ರಭೇದೈಃ ಪ್ರಥಮಮುಕ್ತೈಶ್ಚತುರ್ಭಿಸ್ಸಹಧ್ವನೇಃ ಪ್ರಥಮಮ್ಯುದ್ಧಭೇದಾ ಏಕಪಞ್ಚಾಶತ್ ‖ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ಪಞ್ಚಾಶತ್ ‖ ಏವಮುತ್ತರೋತ್ತರಮೇಕೈಕಹ್ರಾಸೇ ಷಡ್ವಿಂಶತ್ಯುತ್ತರ ಶತತ್ರಯಾಧಿಕ ಸಹಸ್ರಸಙ್ಖ್ಯಾಕಾ ಮಿಶ್ರಭೇದಾ ಭವನ್ತಿ ‖

ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಏವ ಧ್ವನಿವ್ಯಪದೇಶಃ ‖
ತದುಕ್ತಙ್ಕಾವ್ಯಮಪಿ ಧ್ವನಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ‖
ಯಚ್ಚೋದಾಹೃತನ್ತದೇವಮ್ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಪ್ರಧಾನಮುತ್ತಮ
ಙ್ಕಾವ್ಯಮಿತಿ ‖

ಮಧ್ಯಮಕಾವ್ಯಮ್.—

ಮಧ್ಯಮನ್ತು ಗುಣೀಭೂತವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮ್ ‖ ತಚ್ಚ ಅಷ್ಟಧಾ ಮತಮ್ ‖
ಅಗೂಢಮಪರಸ್ಯಾಙ್ಗಂ ವಾಚ್ಯಸಿದ್ಧ್ಯಙ್ಗಮಸ್ಫುಟಮ್ ‖
ಸನ್ದಿಗ್ಧತುಲ್ಯಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇ ಕಾಕ್ವಾಕ್ಷಿಪ್ತಮಸುನ್ದರಮ್ ‖
ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮೇವಙ್ಗುಣೀಭೂತವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯಾಷ್ಟಾಭಿಧಾಸ್ಮೃತಾಃ ‖

ತರುಣೀ ಕುಚಮಣ್ಡಲಮಿವ ಗೂಢನ್ನಸ್ಮಾಚ್ಚಮತ್ಕುರುತೇ ‖
ವಾಚ್ಯಾಯಮಾನಮಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಗೂಢಮ್ ಗುಣೀಭೂತಮ್

ಅಧಮಕಾವ್ಯಮ್.—

ಅವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಧಮಮ್ ಸ್ಮೃತಮ್ ‖

ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮ್.—

ಪ್ರಧಾನಗುಣಭಾವಾಭ್ಯಾಂ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯೋತ್ತಮಮಧ್ಯಮೇ ‖
ಕಾವ್ಯೇ ಧ್ವನಿರ್ಗುಣೀಭೂತವ್ಯಙ್ಗ್ಯಮಿತ್ಯಾದಿ ತೇ ಉಭೇ ‖

ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಮೂಲಮ್.—

ವಾಚ್ಯವ್ಯಙ್ಗ್ಯಾವಗತೌ ಲಕ್ಷ್ಯೋ ಯತ್ರ ಕ್ರಮೋ ನುರಣನಾತ್ಮಾ ‖
ಶಬ್ದಾರ್ಥೋಭಯಶಕ್ತ್ಯಾ ತ್ರಿಧಾ ಸಂಲಕ್ಷ್ಯತೇ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಃ ‖

ಕಾವ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಪ್ರಧಾನತಾ.—

ಮುಖ್ಯಾ ಮಹಾಕವಿಗಿರಾಮಲಙ್ಕೃತಿಭೃತಾಮಪಿ ‖
ಪ್ರತೀಯಮಾನಚ್ಛಾಯೈವ ಭೂಷಾ ಲಜ್ಜೇವ ಯೋಷಿತಾಮ್ ‖

ಗುಣವತ್ವಮ್.—

ಯುವತೇರಿವ ರೂಪಮಙ್ಗ ಕಾವ್ಯಮ್ಸ್ವದತೇ ಶುದ್ಧಗುಣನ್ತದಪ್ಯತೀವ ‖
ವಿಹಿತಪ್ರಣಯನ್ನಿರನ್ತರಾಭಿಸ್ಸದಲಙ್ಕಾರ ವಿಕಲ್ಪ ಕಲ್ಪನಾಭಿಃ ‖
ಯದಿಭವತಿ ವಚಶ್ಚ್ಯುತಙ್ಗುಣೇಭ್ಯೋ ವಪುರಿವ ಯೌವನವನ್ಧ್ಯಮಙ್ಗ
ನಾಯಾಃ ‖
ಅಪಿಜನ ದಯಿತಾನಿ ದುರ್ಭಗತ್ವನ್ನಿಯತಮಲಙ್ಕರಣಾನಿ
ಸಂಶ್ರಯನ್ತೇ ‖

ಮಾಧುರ್ಯಾದಿ ಗುಣಃ.—

ಶ್ಲೇಷಃ ಪ್ರಸಾದಸ್ಸಮತಾ ಮಾಧುರ್ಯಂ ಸುಕುಮಾರತಾ ‖
ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿರುದಾತ್ತತ್ವನ್ತಥಾ ಕಾನ್ತಿರುದಾತ್ತತಾ ‖
ಓಜಸ್ಸುಶಬ್ದತಾ ಪ್ರೇಯ ಔರ್ಜಿತ್ಯಮಥವಿಸ್ತರಃ ‖
ಸಮಾಧಿಸ್ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಗಾಮ್ಭೀರ್ಯೇ ಸಂಕ್ಷೇಪೋ ಭಾವಿಕನ್ತಥಾ ‖
ಸಮ್ಮಿತತ್ವನ್ತಥಾಪ್ರೌಢಿರುಕ್ತೀ ರೀತಿಸ್ತಥಾಗತಿಃ ‖
ಮಾಧುರ್ಯೌಜಃ ಪ್ರಸಾದಸ್ತ್ರಯ ಏವ ಗುಣಾಃ ‖

ತತ್ರ ಆನನ್ದ ನಿಷ್ಯನ್ದಿತ್ವ ಮ್ಮಾಧುರ್ಯಮ್ ॥
ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಚುರ್ಯೇಣ ಪೃಥಕ್ಪದತಾಲಕ್ಷಣ ಶಬ್ದಧರ್ಮೋ ವ್ಯಞ್ಜಕಃ ॥
ಇದಞ್ಚ ಸಮ್ಭೋಗ ವಿಪ್ರಲಮ್ಭ ಕರುಣ ಶಾನ್ತಾನುರೂಪಮ್ ॥

ಓಜಃ.—

ಓಜಃ ಪುನ ರ್ದೀಪ್ತ್ಯಾತ್ಮಕ ಚೇತೋ ವಿಸ್ತಾರಹೇತುಃ ॥
ತದ್ವ್ಯಞ್ಜಕ ಸ್ಸಮಾಸಭೂಯಸ್ತ್ವಮ್ ॥
ವೀರ ರೌದ್ರ ಬೀಭತ್ಸ ಭಯಾನಕೇಷು ಚೈತತ್ಪ್ರಯೋಜ್ಯಮ್ ॥
ಯಚ್ಚಿತ್ತಮ್ ವ್ಯಶ್ನುತೇಹ್ನಾಯ ಶುಷ್ಕೇನ್ಧನ ಮಿವಾನಲಃ ॥
ಸಪ್ರಸಾದೋ ಮತಸ್ಸರ್ವ ರಸ ಸಾಧಾರಣಸ್ಥಿತಿಃ ॥
ತಸ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕತ್ವ ಮ್ವ್ಯಞ್ಜಕಮ್ ॥
ವಿಕಟಾಕ್ಷರಬನ್ಧತ್ವ ಮೌದಾರ್ಯಮ್ ॥ } ಏತೇತ್ರ ಓಜಸ್ಯ
ಶ್ಲಾಘ್ಯ ವಿಶೇಷಣಯೋಗ ಉದಾತ್ತತಾ ॥ } ಅನ್ತರ್ಭೂತಾಃ
ಗಾಢಬನ್ಧತ್ವ ಮೌರ್ಜಿತ್ಯಮ್ ॥
ಪರಿಪಾಕವ ತ್ಯುಕ್ತಿಃ ಪ್ರೌಢಿಃ ॥
ವಿದಗ್ಧಭಣಿತೀರುಕ್ತಿಃ ॥
ಸಮ್ಕ್ಷೇಪಣಾರ್ಥಸ್ಯೋಕ್ತಿ ಸ್ಸಮ್ಕ್ಷೇಪಃ ॥
ಅನೇಕಾರ್ಥಶಬ್ದೋಕ್ತಿ ಸ್ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಮ್ ॥
ಉಕ್ತಾರ್ಥ ಸಮರ್ಥನೋಕ್ತಿ ರ್ವಿಸ್ತರಃ ॥
ಯಾವದರ್ಥ ಪದೋಕ್ತಿ ಸ್ಸಮ್ಮಿತತ್ವಮ್ ॥
ಪ್ರಿಯತರ ವಸ್ತೂಕ್ತಿಃ ಪ್ರೇಯಃ ॥
ಆರೋಹಾ ವರೋಹಾಭ್ಯಾ ಮತಿರಮ್ಯೋಕ್ತಿ ರ್ಗತಿಃ ॥
ಅವೈಷಮ್ಯೇನ ಪಾದಚತುಷ್ಟಯೇ ವ್ಯರ್ಥ ಕಥನಮ್ಸಮತಾ ॥
ಏಷಾ ಮಷ್ಟಾನಾ ಮುಕ್ತಿರೂಪತ್ವಾ ದ್ವೈದಗ್ಧ್ಯವದುಕ್ತಿ ರೂಪಃ ಗುಣೇ ನ್ತರ್ಭಾವಃ ॥

ಅನ್ಯಧರ್ಮಸ್ಯಾ ನ್ಯತ್ರಾರೋಪಣ ಮ್ಸಮಾಧಿಃ ॥ } ನಗುಣತ್ವಮ್
ಅಸ್ಯಾರೋಪೋ ಗರ್ಭೇಷು ರೂಪಕಾದಿಷ್ವನ್ತರ್ಭಾವಃ ॥
ಅನೇಕಪದಾನಾಮೇಕಪದಪ್ರತೀತಿ ವಿಷಯತ್ವಮ್ಶ್ಲೇಷಃ ॥ } ನಗುಣಃ
ಅಯಮನ್ತು ಶಬ್ದಶ್ಲೇಷೇ ನ್ತರ್ಭಾವ್ಯತ ಇತಿ ॥

ಬನ್ಧೋಜ್ವಲತಾ ಕಾನ್ತಿಃ ॥
ಶಬ್ದಸಾಧುತ್ವ ಮ್ಸುಶಬ್ದತಾ ॥
ಗೂಢಾರ್ಥತ್ವ ಙ್ಗಾಮ್ಭೀರ್ಯಮ್ ॥ } ಏತೇ ಪಞ್ಚಾಪಿ ಪೃಥಗ್ಗುಣಾಃ
ಭಾವಾದಿ ರ್ಯಾ ವಾಗ್ವೃತ್ತಿ ಸ್ಸ್ವಾಭಾವಿಕಮ್ ॥
ಪ್ರಕ್ರಮ ನಿರ್ವಹಣವಿಶ್ರಾನ್ತಿಃ ॥
ಸಾನುಸ್ವಾರ ಕೋಮಲ ವರ್ಣತಾ ಸುಕುಮಾರತಾ ॥ ಇಯಮ್ಮಾಧುರ್ಯೇ ನ್ತರ್ಭೂತಾ ॥
ಓಜಃ ಪ್ರಸಾದ ಮಾಧುರ್ಯ್ಯಾ ಣ್ಯುಕ್ತಿ ಕಾನ್ತಿ ಸುಶಬ್ದಕಾಃ ॥
ಗಾಮ್ಭೀರ್ಯ ಮ್ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವಿಶ್ರಾನ್ತಿಮೂಚುಃ ಕೇಚಿದ್ಗುಣಾ ನ್ನವ ॥

ಸಮ್ಮಿತತ್ವಗುಣಃ.—

ಯಾವದರ್ಥ ಪದತ್ವನ್ತು ಸಮ್ಮಿತತ್ವ ಮುದಾಹೃತಮ್ ॥

ಕಾನ್ತಾಸಮ್ಮಿತತ್ವಮ್.—

ವೇದೇತಿಹಾಸ ಕಾವ್ಯಾನಾ ಙ್ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವಿನಿರ್ಣಯೇ ॥
ಉಪದೇಶಃ ಪ್ರಭು ಸುಹೃ ತ್ಕಾನ್ತಾನಾಮಿವ ದೃಶ್ಯತೇ ॥
ಧ್ವನಿಪ್ರಧಾನ ಙ್ಕಾವ್ಯನ್ತು ಕಾನ್ತಾಸಮ್ಮಿತ ಮಿಷ್ಯತೇ ॥
ಶಬ್ದಾರ್ಥೌ ಗುಣತಾನ್ನೀತ್ವಾ ವ್ಯಞ್ಜನ ಪ್ರವಣ ಮ್ಯತಃ ॥
ಆಸ್ವಾದಯೇರ ನ್ರಸಿಕಾ ರಸಾಹ್ಯತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ ॥
ಇತ್ಥ ಮ್ವಿಧಿ ಸ್ಸ್ವರೋವಾತ್ರ ಶ್ರೂಯತೇ ನಶ್ರುತಾವಿವ ॥
ರಾಮಾದಿವ ದ್ವರ್ತಿತವ್ಯ ನ್ನತ್ವಯಾ ರಾವಣಾದಿವತ್ ॥
ಇತ್ಯರ್ಥೋ ವ್ಯಪದೇಶೋಪಿನ ಪುರಾಣೇತಿ ಹಾಸವತ್ ॥
ಕಾವ್ಯ ನ್ನೈತೃಗತಾ ಖಣ್ಡ ತತ್ತದ್ರಸ ನಿರನ್ತರಮ್ ॥
ತಸ್ಮಾ ತ್ಕಾವ್ಯ ನಿಬನ್ಧಾನಾ ಮ್ರಸ ಸಮ್ಮಿತ ಲಕ್ಷಣಮ್ ॥
ಪ್ರತೀಯಮಾನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಮ್ಪ್ರಾಕ್ತನೈಃ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಮ್ ॥

ಪ್ರಸಾದಗುಣಃ.—

ಯತ್ತು ಪ್ರಾಕಟ್ಯ ಮರ್ಥಸ್ಯ ಸಪ್ರಸಾದೋ ಗುಣೋಮತಃ ॥

ಪ್ರೌಢೀಗುಣಃ.—

ಪ್ರೌಢೀರುಕ್ತೇಃ ಪರೀಪಾಕಃ ॥

ಪದಾರ್ಥೇ ವಾಕ್ಯವಚನ ವ್ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೇಚ ಪದಾಭಿದಾ ॥
ಪ್ರೌಢಿರ್ವ್ಯಸ್ತ ಸಮಾಸೌಚ ॥

ಮಾಧುರ್ಯಗುಣಃ.—

ಯಾಪೃಥಕ್ಪದತಾ ವಾಕ್ಯೇ ತನ್ಮಾಧುರ್ಯ ಮ್ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥

ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಗುಣಃ.—

ಯತ್ತು ಸಮ್ಪೂರ್ಣವಾಚ್ಯತ್ವ ಮರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿರ್ವ್ವದನ್ತಿತಾಮ್ ॥

ಗಾಮ್ಭೀರ್ಯಮ್.—

ಧ್ವನಿಮತ್ತಾತು ಗಾಮ್ಭೀರ್ಯಮ್ ॥

ಸಮತಾ.—

ಅದೂರ ವ್ಯವಧಾನನ್ತು ಸಮತಾ ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥
ಏವಮ್ಸರ್ವ ಮ್ಸಮಾಲೋಚ್ಯ ಕುರ್ಯಾ ತ್ಕಾವ್ಯಞ್ಚ ಕೀರ್ತಕಃ ॥

ಕಾವ್ಯಸಾಮಗ್ರೀ.—

ಬೀಜಮ್ಹಿ ತಸ್ಯಾಃ ಕವಿತಾಲತಾಯಾಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ವದನ್ತಿ ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಶೇಷಮ್ ॥ ಸತ್ಕಾವ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯವಬೋಧನಾದಿ ಜಲಾವಸೇಕಾದಿಕ ಮಾರಯನ್ತಿ ॥

ಸ್ಮೃತಿ ರ್ವ್ಯತೀತವಿಷಯಾ ಮತಿ ರಾಗಾಮಿಗೋಚರಾ ॥
ಬುದ್ಧಿ ಸ್ತಾತ್ಕಾಲಿಕೀಜ್ಞೇಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ ತ್ರೈಕಾಲ್ಯ ಗೋಚರಾ ॥
ಪ್ರಜ್ಞಾನವನವೋನ್ಮೇಷ ಶಾಲಿನೀ ಮ್ಪ್ರತಿಭಾ ಮ್ವಿದುಃ ॥

ಕಾವ್ಯೇ ಸರ್ವರಸಸ್ಫುಟೀಕರಣಹೇತುಃ.—

ನಹ್ಯೇಕ ರಸಜ ಙ್ಕಾವ್ಯ ಙ್ಕಿಞ್ಚಿ ದಸ್ತಿ ಪ್ರಯೋಗತಃ ॥
ಭಾವೋವಾಪಿ ರಸೋವಾಪಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ರ್ವೃತ್ತಿರೇವವಾ ॥

ವರ್ಣಃ.—

ವರ್ಣಶ್ಚತುರ್ಧಾನಿರೂಪಿತಃ ॥
ಸ್ಥಾಯೀ ಆರೋಹಿ ಅವರೋಹೀ ಸಞ್ಚಾರೀತಿ ॥
ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಪ್ರಯೋಗಸ್ಸ್ಯಾ ದೇಕಸ್ಯೈವ ಸ್ವರಸ್ಯಯಃ ॥
ಸ್ಥಾಯೀವರ್ಣ ಸ್ಸವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪರಾವನ್ವರ್ಥನಾಮಕೌ ॥
ಏತತ್ಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತಾದ್ವರ್ಣ ಸ್ಸಞ್ಚಾರೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥

ಪದಮ್.—

ನಪದ ಮ್ಪದಮಿತ್ಯಾಹು ರ್ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಃ ಪದಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಧಾತುಜ ನ್ಧಾತುಜಾ ಜ್ಜಾತ ಮ್ಸಮರ್ಥಾರ್ಥಜ ಮೇವಚ ॥
ವಾಕ್ಯಜ ಮ್ವ್ಯತಿಕೀರ್ಣಞ್ಚ ನಿರ್ವಾಚ್ಯ ಮ್ಪಞ್ಚಧಾ ಪದಮ್ ॥

ದೋಷಃ.—

ಹೇತು ಮ್ರಸಾಪಕರ್ಷಸ್ಯ ಬುಧಾ ದೋಷಾಭಿಭಾಷಿರೇ ॥
ಶಬ್ದಾರ್ಥ ದ್ವಾರಕತ್ವಾತ್ತ ದ್ಗೋಚರತ್ವೇನ ಸದ್ವಿಧಾ ॥

ಪದವಿನಿಮಯದೋಷಾಭಾವಃ.—

ಪದವಿಹ್ವಲತಾಕ್ವಾಪಿ ಸ್ಪೃಹಣೀಯಾಭವತಿ ರಸಕವೀನ್ದ್ರಾಣಾಮ್॥
ಘನಜಘನ ಸ್ತನಮಣ್ಡಲ ಭಾರಾ ಲಸ ಗಾಮಿನೀನಾಞ್ಚ ॥

ಪದದೋಷಃ.—

ಅಸಮರ್ಥ ಮಪುಷ್ಟಾರ್ಥ ಙ್ಗ್ರಾಮ್ಯಞ್ಚೈವಾ ಪ್ರಯೋಜಕಮ್ ॥
ವ್ಯರ್ಥ ಮಶ್ಲೀಲನೇಯಾರ್ಥ ಙ್ಕ್ಲಿಷ್ಟಾ ಸಾಧ್ವ ಪ್ರಯುಕ್ತಿಮತ್ ॥
ಅಪ್ರತೀತಞ್ಚ ಸನ್ದಿಗ್ಧ ಮ್ವಿರುದ್ಧ ಮತಿಕೃತ್ತಥಾ ॥
ಪರುಷಞ್ಚ ಪರಾಮೃಷ್ಟ ಮ್ವಿಧೇಯಾಮ್ಯ ಮನನ್ತರಮ್ ॥
ಗೂಢ ಮನ್ಯಾರ್ಥಕಞ್ಚೇತಿ ದೋಷಾ ಸ್ಸಪ್ತದಶ ಸ್ಮೃತಾಃ ।
ಯೋಗಮಾತ್ರ ಪ್ರಯುಕ್ತಮ್ಯ ದಸಮರ್ಥನ್ತದುಚ್ಯತೇ ॥
ಪ್ರಕೃತಾ ನುಪಯುಕ್ತಾರ್ಥ ಮಪುಷ್ಟಾರ್ಥ ನ್ತದುಚ್ಯತೇ ॥
ಪಾಮರ ವ್ಯವಹಾರೈಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಙ್ಗ್ರಾಮ್ಯ ಮುಚ್ಯತೇ ॥
ತದಪ್ರಯೋಜಕ ಮ್ಯತ್ಸ್ಯಾದ ವಿಶೇಷ ವಿಧಾಯಕಮ್ ॥
ಪಾದಪೂರಣ ಮಾತ್ರಮ್ಯ ತ್ತನ್ನಿರರ್ಥಕ ಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಅಶ್ಲೀಲ ನ್ತದ ಮಾಙ್ಗಲ್ಯ ಞ್ಜುಗುಪ್ಸಾವ್ರೀಡ ಕಾರಣಮ್ ॥
ಸ್ವಸಙ್ಕೇತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ನ್ನೇಯಾರ್ಥ ಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥
ಕ್ಲಿಷ್ಟ ನ್ತದರ್ಥಾವಗತಿ ರ್ದೂರದೂರಾಯತೋ ಭವೇತ್ ॥
ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರ ವಿರುದ್ಧ ಮ್ಯಚ್ಚ್ಯುತ ಸಮ್ಸ್ಕಾರ ಇಷ್ಯತೇ ॥
ಯದಪ್ರಯುಕ್ತ ಙ್ಕವಿಭಿ ರಪ್ರಯುಕ್ತ ನ್ತದುಚ್ಯತೇ ॥
ಶಾಸ್ತ್ರಮಾತ್ರ ಪ್ರತೀತಮ್ಯ ದಪ್ರತೀತನ್ತ ದುಚ್ಯತೇ ॥

ಸನ್ದಿಗ್ಧ ಸ್ತನ್ಮತ ಮ್ಯತ್ರ ಸ್ಯಾ ತ್ಸನ್ದಿಗ್ಧಾರ್ಥ ಪ್ರತೀತಿಕೃತ್ ‖
ವಿಪರೀತಾರ್ಥ ಧೀರ್ಯಸ್ಮಾ ದ್ವಿರುದ್ಧ ಮತಿ ಕೃನ್ಮತಮ್ ‖
ಪರುಷನ್ನಾಮ ತದ್ಯತ್ರ ಸ್ಯಾ ದಾರಬ್ಧ ಮ್ಪರುಷಾಕ್ಷರೈಃ ‖
ಅವಿಮೃಷ್ಟ ವಿಧೇಯಾಂಶ ಙ್ಗುಣೀಭೂತ ವಿಧೇಯಕಮ್ ‖
ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಗೂಢಾರ್ಥಸ್ತ ತ್ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖
ಯದ್ರೂಢಿ ಪ್ರಚ್ಯುತನ್ನಾಮ ತದನ್ಯಾರ್ಥ ಮುದೀರಿತಮ್ ‖

ಅರ್ಥದೋಷಃ.—

ಅಪಾರ್ಥ ವ್ವ್ಯರ್ಥಮೇಕಾರ್ಥಮ್ಸಸಮ್ಶಯ ಮಪಕ್ರಮಮ್ ‖
ಭಿನ್ನ ಞ್ಚೈವಾತಿ ಮಾತ್ರಞ್ಚ ಪರುಷ ಮ್ವಿರಸ ಸ್ತಥಾ ‖
ಹೀನಾಧಿಕೋಪಮೇಸ್ಯಾತಾ ಸ್ತಥೈವಾ ಸದೃಶೋಪಮಮ್ ‖
ಅಪ್ರಸಿದ್ಧೋಪಮಮ್ಹೇತು ಶೂನ್ಯಞ್ಚ ನಿರಲಙ್ಕೃತಿ ‖
ಅಶ್ಲೀಲಞ್ಚ ವಿರುದ್ಧಞ್ಚ ತಥಾ ಸಹಚರ ಚ್ಯುತಮ್ ‖
ಏವ ಮಷ್ಟಾದಶ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದೋಷಾ ಅರ್ಥ ಸಮಾಶ್ರಯಾಃ ‖
ಸಮುದಾಯಾರ್ಥ ಶೂನ್ಯಸ್ತದಪಾರ್ಥ ಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖
ಯತ್ಪ್ರಯೋಜನ ಶೂನ್ಯಮ್ಸ್ಯಾ ತ್ತದ್ವ್ಯರ್ಥ ಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ‖
ಉಕ್ತಾ ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕಮ್ಯಸ್ಸ್ಯಾ ದೇಕಾರ್ಥ ಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ‖
ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸಮ್ಶಯೋ ಯತ್ರ ತತ್ಸಸಮ್ಶಯ ಮುಚ್ಯತೇ ‖
ಯತ್ರ ಪೂರ್ವಾಪರೀಭಾವ ವಿಹತಿ ಸ್ತದಪಕ್ರಮಮ್ ‖
ಸಮ್ಬನ್ಧ ವರ್ಜಿತ ಮ್ಯತ್ಸ್ಯಾ ತ್ತದ್ಭಿನ್ನ ಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖
ಯತ್ಸರ್ವ ಲೋಕಾತೀತ ನ್ತದತಿಮಾತ್ರ ಮುದೀರ್ಯತೇ ‖
ಅತಿಕ್ರೂರಾರ್ಥ ಘಟನ ಮ್ಪರುಷ ಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖
ಅಸಙ್ಗತೋ ಯತ್ರರಸೋ ವಿರಸ ಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖
ಉಪಮಾನಾ ಲ್ಪತಾಧಿಕ್ಯೇ ಸ್ಯಾತಾಮ್ ಹೀನಾಧಿ ಕೋಪಮೇ ‖
ಹೇತುಮ್ವಿನಾರ್ಥ ಕಥನಮ್ ಹೇತುಶೂನ್ಯ ಮುದೀರ್ಯತೇ ‖
ಅಶ್ಲೀಲಾರ್ಥಸ್ಯ ಕಥನ ಮಶ್ಲೀಲ ಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖
ವಿರುದ್ಧನ್ದೇಶಕಾಲಾದಿ ವಿರುದ್ಧ ಮ್ಬಹುಧೋಚ್ಯತೇ ‖
ಮತ ಮ್ಸಹಚರ ಭ್ರಷ್ಟ ಮತುಲ್ಯಾನಾ ನ್ನಿಬನ್ಧನಮ್ ‖

ವಾಕ್ಯದೋಷಃ.—

ಶಬ್ದಹೀನ ಙ್ಕ್ರಮಭ್ರಷ್ಟ ಮ್ವಿಸನ್ಧಿ ಪುನರುಕ್ತಿಮತ್ ‖
ವ್ಯಾಕೀರ್ಣ ವ್ವಾಕ್ಯಸಙ್ಕೀರ್ಣ ಮಪೂರ್ಣ ವ್ವಾಕ್ಯ ಗರ್ಭಿತಮ್ ‖
ದ್ವೇ ಭಿನ್ನಲಿಙ್ಗವಚನೇ ದ್ವೇಚ ನ್ಯೂನಾಧಿಕೋಪಮೇ ‖
ಭಗ್ನ ಛನ್ದೋ ಯತಿಭ್ರಷ್ಟ ಮಶರೀರ ಮರೀತಿಕಮ್ ‖
ವಿಸರ್ಗ ಲುಪ್ತಮಸ್ಥಾನ ಸಮಾಸ ವ್ವಾಚ್ಯ ವರ್ಜಿತಮ್ ‖
ಸಮಾಪ್ತ ಮ್ಪುನರುಕ್ತಞ್ಚ ತಥಾ ಸಮ್ಬನ್ಧ ವರ್ಜಿತಮ್ ‖
ಪತತ್ಪ್ರಕರ್ಷ ಮಧಿಕಪದ ಮ್ಪ್ರಕ್ರಮ ಭಙ್ಗವತ್ ‖
ಚತುರ್ವಿಮ್ಶತಿ ರುಚ್ಯನ್ತೇ ದೋಷಾ ವಾಕ್ಯ ಸಮಾಶ್ರಯಾಃ ‖
ಅಪಶಬ್ದ ಪದವ್ವಾಕ್ಯ ಮ್ಶಬ್ದಹೀನ ಮುದೀರ್ಯತೇ ‖
ಕ್ರಮಭ್ರಷ್ಟ ಮ್ಭವೇದರ್ಥ ಶ್ಶಬ್ದೋವಾ ಯತ್ರ ನಕ್ರಮಃ ‖
ವಿಸಮ್ಹತೋ ವಿರೂಪೋವಾ ಯಸ್ಯ ಸನ್ಧಿ ರ್ವಿಸನ್ಧಿ ವತ್ ‖
ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಪೌನರುಕ್ತ್ಯೇತು ತದ್ವಾಕ್ಯ ಮ್ಪುನರುಕ್ತಿಮತ್ ‖
ವ್ಯಾಕೀರ್ಣನ್ತದ್ವಿಭಕ್ತೀನಾ ವ್ವ್ಯಾಕೀರ್ಣೇತು ಮಿಥೋನ್ವಯೇ ‖
ಸಾಙ್ಕರ್ಯೇ ವಾಕ್ಯಸಙ್ಕೀರ್ಣಮ್ ವಾಕ್ಯಾನ್ತರ ಗತೈಃಪದೈಃ ‖
ಅಪೂರ್ಣನ್ತದ್ಭವೇದ್ಯತ್ರ ನಸಮ್ಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾನ್ವಯಃ ‖
ತದ್ವಾಕ್ಯಗರ್ಭಿತಮ್ಯಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ವಾಕ್ಯಾನ್ತರ ಮ್ಭವೇತ್ ‖
ಯತ್ರೋಪಮಾ ಭವೇದ್ಭಿನ್ನವಚನಾಭಿನ್ನ ಲಿಙ್ಗಿಕಾ ‖
ತದ್ಭಿನ್ನವಚನ ಮ್ಭಿನ್ನಲಿಙ್ಗಞ್ಚಾ ಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ ‖
ಯತ್ರೋಪಮಾನ ಮಧಿಕ ನ್ನ್ಯೂನಮ್ವಾಸ್ಯಾ ದ್ವಿಶೇಷಣೈಃ ‖
ತತ್ರಾಧಿಕೋಪಮ ಮ್ಪೂರ್ವನ್ನ್ಯೂನೋಪಮ ಮತಃಪರಮ್ ‖
ಛನ್ದೋಭಙ್ಗವ್ವಚೋಯತ್ರ ತದ್ಭಗ್ನ ಛನ್ದ ಉಚ್ಯತೇ ‖
ಯತ್ರಸ್ಥಾನೇ ಯತಿಭ್ರಮ್ಶ ಸ್ತದ್ಯತಿಭ್ರಷ್ಟ ಮುಚ್ಯತೇ ‖
ಕ್ರಿಯಾಪದೇನ ರಹಿತ ಮಶರೀರ ಮುದೀರ್ಯತೇ ‖
ರಸಾ ನನುಗುಣಾ ರೀತಿ ರ್ಯತ್ರಾ ರೀತಿಕ ಮುಚ್ಯತೇ ‖
ಓತ್ವ ಮ್ಲೋಪೋ ವಿಸರ್ಗಸ್ಯ ಸಕೃಲ್ಲುಪ್ತ ವಿಸರ್ಗಕಮ್ ‖
ನೋಕ್ತಮ್ಸ್ಯಾದ್ಯತ್ರ ವಕ್ತವ್ಯ ನ್ತದಾಹುರ್ವಾಚ್ಯ ವರ್ಜಿತಮ್ ‖

ಅಪದಸ್ಥ ಸಮಾಸನ್ತು ತ್ಸಮಾಸೋ ಯತ್ರ ನೋಚಿತಃ ॥
ಸಮಾಪ್ತ ಪುನರಾದಾನೆ ಸಮಾಪ್ತ ಪುನರುಕ್ತಕಮ್ ॥
ಪತತ್ಪ್ರಕರ್ಷ ಸ್ತಚ್ಚಾಹುಃ ಪ್ರಕರ್ಷೋ ಯತ್ರ ವಿಶ್ಲಥಃ ॥
ಸಮ್ಬನ್ಧವರ್ಜಿತನ್ತತ್ಸ್ಯಾದ್ಯತ್ರ ಪ್ರಷ್ಟೈನಾಸ್ವಯೋ ಹತಃ ॥
ಯತ್ರಾಧಿಕ ಪದೋಕ್ತಿ ಸ್ಸ್ಯಾತ್ತತ್ರಾಧಿಕ ಪದ ಮ್ಮತಮ್ ॥
ಪ್ರಕ್ರಾನ್ತ ನಿಯಮತ್ಯಾಗಾ ದ್ಭಗ್ನಪ್ರಕ್ರಮ ಮುಚ್ಯತೆ ॥

ಕಾವ್ಯಾರ್ಥಸೂಚನಾ.—

ಅರ್ಥತ ಶ್ಶಬ್ದತೋವಾಪಿ ಮನಾ ಕ್ಕಾವ್ಯಾರ್ಥ ಸೂಚನಮ್ ॥

ಶಯ್ಯಾ.—

ಶಯ್ಯಾ ಸಾಗೀಯತೆ ಯಾಸ್ಯಾತ್ಪದಮೈತ್ರೀ ಪರಸ್ಪರಮ್ ॥
ಸಾಶಯ್ಯಾಯಾ ಪದಾನಾನ್ತು ಪರಾಮೈತ್ರೀ ಪ್ರವರ್ತತೆ ॥
ತಸ್ಯಾಮ್ಮತಾಚ ವಾಗ್ದೇವೀ ಸತತ ಮ್ಮೋದತೆ ಧ್ರುವಮ್ ॥

ಪಾಕಃ.—

ಯತ್ಸ್ಯಾದರ್ಥಸ್ಯ ಗಾಮ್ಭೀರ್ಯ ಮ್ಪಾಕಸ್ಸ ಕವಿಭಿಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ದ್ರಾಕ್ಷಾಪಾಕೋ ನಾರಿಕೇಳ ಪಾಕಶ್ಚೇತಿ ದ್ವಿಧಾಮತಃ ॥
ದ್ರಾಕ್ಷಾಪಾಕೋ ಭವೇತ್ಸ್ಯ ಮ್ಬಹಿರನ್ತಸ್ಸ್ಫುರದ್ರಸಃ ॥
ಬಹಿಃಪರೋ ನಾರಿಕೇಳ ಪಾಕಸ್ತ್ವನ್ತ ರ್ಮೃದುರ್ಭವೇತ್ ॥

ಶಬ್ದಪಾಕಃ.—

ಯತ್ಪದಾನಿ ತ್ಯಜನ್ತ್ಯೇವ ಪರಿವೃತ್ತಿ ಸಹಿಷ್ಣುತಾಮ್ ॥
ತಮ್ಶಬ್ದಪಾಕ ನಿಷ್ಣಾತಾ ಶ್ಶಬ್ದಪಾಕ ಮ್ಪ್ರಚಕ್ಷತೆ ॥

ಗೋಸ್ಥಾನಕಪಾಕಃ.—

ಗೂಢಶ್ಚ ಮಧುರಃಪಾಕೋ ಗೋಸ್ಥಾನಕ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ ॥

ರೀತಿಃ.—

ರೀತಿಯೊ ವೃತ್ತಯಶ್ಚಾಪಿ ಗುಣಾಲಙ್ಕಾರ ಮೂರ್ತಯಃ ॥
ರೀತಿರ್ನಾಮ ಗುಣಾ ಶ್ಲಿಷ್ಟ ಪದ ಸಙ್ಘಟನಾ ಮತಾ ॥
ವ್ಯಪದೇಶ ಮ್ಪೃಥಙ್ನೀತಾ ಸ್ತಥಾಪಿ ರಸವೇದಿಭಿಃ ॥
ರೀತಯ ಸ್ತಾಸು ವೈದರ್ಭೀ ಗೌಡೀ ಪಾಞ್ಚಾಲಿಕೇತಿಚ ॥

ವೈದರ್ಭೀ.—

ಬನ್ಧಪಾರುಷ್ಯ ರಹಿತಾ ವರ್ಣ ಕಾಠಿಣ್ಯ ವರ್ಜಿತಾ ॥
ನಾತಿದೀರ್ಘ ಸಮಾಸಾಚ ವೈದರ್ಭೀರೀತಿ ರುಚ್ಯತೆ ॥

ಗೌಡೀಯ್ಯಾರೀತಿಃ.—

ಓಜಃ ಕಾನ್ತಿ ಗುಣೋಪೇತಾ ಗೌಡೀಯ್ಯಾ ರೀತಿ ರಿಷ್ಯತೆ ॥
ಅತಿದೀರ್ಘ ಸಮಾಸಯುತಾ ಬಹುಳೈರ್ವರ್ಣೈ ರ್ಯುತಾ
ಮಹಾಪ್ರಾಣೈಃ ॥
ಕಠಿನಾಸಾ ಗೌಡೀಯ್ಯೇತ್ಯುಕ್ತಾ ತದ್ದೇಶಬುಧ ಮನೋಜ್ಞತ್ವಾತ್ ॥

ಪಾಞ್ಚಾಲೀರೀತಿಃ.—

ಪಾಞ್ಚಾಲೀ ಗೌಡಿ ವೈದರ್ಭ್ಯೋಃ ಕಥ್ಯತೆ ಮೇಳನ ಮ್ಬುಧೈಃ ॥
ಯತ್ರೋಭಯ ಗುಣಗ್ರಾಮ ಸನ್ನಿವೇಶಸ್ತು ಲಾದೃತಃ ॥
ಸಾಮಿಶ್ರಾ ಸ್ಯೈವ ಪಾಞ್ಚಾಲೀ ತ್ಯುಕ್ತಾ ತದ್ದೇಶಜಪ್ರಿಯಾ ॥

ನರ್ಮ.—

ಪ್ರಿಯೋಪಚ್ಛನ್ದನಕೃತೆ ಕೃತ ಮ್ವಿಷಯಚೇಷ್ಟಿತೈಃ ॥
ವಿದಗ್ಧ ಕ್ರೀಡಿತನ್ನರ್ಮ ಹಾಸೇಚ್ಛಾ ಭಯ ಮಾನಭಾಕ್ ॥

ಕೈಶಿಕೀವೃತ್ತಿಃ.—

ನರ್ಮಚ ನರ್ಮಸ್ಫನ್ದೋ ನರ್ಮಸ್ಫೋಟೋಥ ನರ್ಮಗರ್ಭಶ್ಚ ॥
ಕೈಶಿಕ್ಯಾ ಶ್ಚತ್ವಾರಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನ್ಯಙ್ಗಾನಿ ಚೈತಾನಿ ॥
ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾ ವೃತ್ತಯ ಸ್ಸರ್ವಾ ರಸಾವಸ್ಥಾನ ಸೂಚಕಾಃ ॥

ವೃತ್ತಿಚತುಷ್ಟಯಮ್.—

ಕೈಶಿಕ್ಯಾರಭಟೀಚೈವ ಸಾತ್ವತೀ ಭಾರತೀ ತಥಾ ॥
ಚತಸ್ರೋ ವೃತ್ತಯೋ ಜ್ಞೇಯಾ ರಸಾವಸ್ಥಾನ ಸೂಚಕಾಃ ॥
ತತ್ರ ಗ್ರಾಮ್ಯೇಷ್ಟಜನಾ ವಜ್ಞಾನುರೂಪ ಪರಿಹಾಸೋ ನರ್ಮ ॥

ತಚ್ಚ ತ್ರಿವಿಧಮ್ ॥ (ಶುದ್ಧಹಾಸ್ಯಜಮ್, ಶೃಙ್ಗಾರಹಾಸ್ಯಜಮ್, ಸಭಯಹಾಸ್ಯಜಞ್ಚೇತಿ.)

ತತ್ರ ಶುದ್ಧಹಾಸ್ಯಜ (ಮೇಕವಿಧಮ್), ಶೃಙ್ಗಾರಹಾಸ್ಯಜನ್ತ್ರಿವಿಧಮ್ ; (ಸಾನುರಾಗನಿವೇದನಮ್, ಸಮ್ಭೋಗೇಚ್ಛಾ ಪ್ರಕಾಶನಮ್,

ಸಾಪರಾಧಪ್ರಿಯಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಾಭೇದಸಙ್ಕ್ತಿ) ಸಭಯಹಾಸ್ಯಜಸ್ತ್ರಿವಿಧಮ್
(ಶುದ್ಧಮ್ರಸಾನ್ತರಙ್ಗಮಿತಿ.) (ಏವಮ್ಷಡ್ವಿಧನ್ನರ್ಮ.)

ತಚ್ಚ ವಾಗ್ವೇಷಚೇಷ್ಟಾಭೇದೇನ ಪ್ರತ್ಯೇಕನ್ತ್ರೈವಿಧ್ಯಾದಷ್ಟಾದಶಭೇದಾಃ॥
ಕೈಶಿಕ್ಯಾದೀನಾಮ್ವೃತ್ತೀನಾಮ್ಮಧ್ಯೇ ಶಬ್ದವೃತ್ತಿರ್ಭಾರತೀತಿಮಿಶ್ರಾರ್ಥವೃತ್ತಯಃ॥
ಅನ್ಯೇಪಿ ಮಿಶ್ರಣಾದಾಸಾಮ್ಮಿಶ್ರಾ ವೃತ್ತಿಸ್ತು ಪಞ್ಚಮೀಮ್ ॥
ಅಶೇಷ ರಸ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮ್ಮನ್ಯನ್ತೇ ಲಕ್ಷಯನ್ತಿ ಚ ॥ ಯಥಾ ॥
ತತ್ರಾರಭಟ್ಯಾದಿಗುಣಾಸ್ಸಮಸ್ತಾ ಮಿಶ್ರತ್ವಮಾಶ್ರಿತ್ಯಮಿಥಃಪ್ರಥನ್ತೇ॥
ಮಿಶ್ರೇತಿ ತಾಮ್ವೃತ್ತಿಮುಶನ್ತಿ ಧೀರಾಸ್ಸಾಧಾರಣೀಮರ್ಥಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ
ಈರ್ಷ್ಯಾಕ್ರೋಧಪ್ರಾಯಮ್ಸೋಪಾಲಮ್ಭಙ್ಗ ವಚನಮವಿರುದ್ಧಮ್॥
ಸಾಮೋಪಕ್ಷೇಪಯುತ ಮ್ಸ ವಿಪ್ರಲಮ್ಭ ಕೃತನ್ನರ್ಮ ॥
ಉತ್ಥಾಪಿತ ಶೃಙ್ಗಾರ ಮ್ವಿರುದ್ಧ ಕರುಣ ನ್ನಿವೃತ್ತ ವೀರರಸಮ್ ॥
ಹಾಸ್ಯಪ್ರವಚನ ಬಹುಳ ನ್ನರ್ಮ ತ್ರಿವಿಧ ಮ್ವಿಜಾನೀಯಾತ್ ॥

ನರ್ಮಸ್ಫನ್ದಃ.—

ನರ್ಮಸ್ಫನ್ದ ಸ್ಸುಖಾರಮ್ಭೋ ಭಯಾನ್ತೋ ನವಸಙ್ಗಮಃ ॥

ನರ್ಮಸ್ಫೋಟಃ.—

ನರ್ಮಸ್ಫೋಟಸ್ತು ಭಾವಾನಾ ಮ್ಸೂಚಿತೋ ಲ್ಪರಸಸ್ತ್ವೈಃ ॥

ನರ್ಮಗರ್ಭಃ.—

ಛನ್ನನೇತ್ರ ಪ್ರತೀಕಾರೋ ನರ್ಮಗರ್ಭೋ ರ್ಥ ಹೇತವಃ ॥
ರೀತಿಭ್ಯಃಕೇವಲ ಮ್ಯಬ್ದಗುಣ ಸ್ತ್ವೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಮೂಃ ಪೃಥಕ್ ॥
ರಸಾ ಶೃಙ್ಗಾರ ಕರುಣೌ ಸುಕುಮಾರತರಾ ವುಭೌ ॥
ವೃತ್ತ್ಯೈವತಾಸು ಕೈಶಿಕ್ಯಾ ವ್ಯಜ್ಯೇತೇ ಸುಕುಮಾರಯಾ ॥
ಪ್ರೋದ್ಧತೌ ರೌದ್ರ ಭೀಭತ್ಸೌ ಆರಭಟ್ಯೈವ ತಾದೃಶೌ ॥
ಹಾಸ್ಯ ಶಾನ್ತಾದ್ಭುತಾಃ ಕಿಞ್ಚಿನ್ಮೃದುಲಾ ಭಾರತೀಸ್ಫುಟಾಃ॥
ಸಾತ್ವತ್ಯೈವಸ್ಫುಟೌನಾತಿ ಪ್ರೌಢೌ ವೀರಭಯಾನಕೌ॥

ಕೈಶಿಕೀವೃತ್ತಿಃ.—

ಅತ್ಯನ್ತ ಸುಕುಮಾರಾರ್ಥ ಸನ್ದರ್ಭಾ ಕೈಶಿಕೀಮತಾ॥

ಆರಭಟೀವೃತ್ತಿಃ.—

ಅತ್ಯುದ್ಧತಾರ್ಥ ಸನ್ದರ್ಭಾ ವೃತ್ತಿ ರಾರಭಟೀಮತಾ॥

ಭಾರತೀ.—

ಕಿಞ್ಚಿನ್ಮೃದ್ವರ್ಥ ಸನ್ದರ್ಭಾ ಭಾರತೀ ವೃತ್ತಿ ರಿಷ್ಯತೇ ॥

ಸಾತ್ವತೀ.—

ಈಷತ್ಪ್ರೌಢೋಕ್ತಿ ಸನ್ದರ್ಭಾ ಸಾತ್ವತೀ ವೃತ್ತಿ ರಿಷ್ಯತೇ ॥

ಕೈಶಿಕೀ.—

ಶೃಙ್ಗಾರರಸ ಪ್ರಧಾನಾ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರೇ ಕೈಶಿಕೀವೃತ್ತಿ ಸ್ಸ್ತ್ರೀಯುತಾ ಸಮುದಾಹೃತಾ ॥

ಲಕ್ಷಣಮ್.—

ಗೀತ ನೃತ್ತ ವಿಲಾಸಾದಿ ಯುಕ್ತ ಶೃಙ್ಗಾರ ಸಮ್ಭೃತಃ ॥
ವ್ಯಾಪಾರೇ ನೇತೃ ನಿಷ್ಠೋಯಃ ಕೈಶಿಕೀವೃತ್ತಿ ರೀರಿತಾ ॥
ಗೀತ ನೃತ್ತ ವಿಹಾರಾದ್ಯಾ ರಮ್ಯನೇಪಥ್ಯ ಭೂಷಣಾ ॥
ಕಾಮೋಪಚಾರ ಸಮ್ಪನ್ನಾ ಕೈಶಿಕೀವೃತ್ತಿ ರಿಷ್ಯತೇ ॥
ಅಸ್ಯಾಸ್ತು ಚತ್ವಾರ್ಯಙ್ಗಾನಿ ನರ್ಮಾದೀನಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾನಿ ॥

ರಸಃ.—

ವ್ಯಾಪಾರೇಣಚ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ತದೀಯ್ಯಾಭಿನಯೇನಚ ॥
ರಸಾತ್ಮತ್ವ ನ್ನೀಯ ಮಾನ ಸ್ಥಾಯಿನಾಸ್ಯಾ ದ್ಯತ್ವ ಮೇಷ್ಯತಿ ॥
ಸಾಮಾಜಿಕಾದಿ ರೇವಾಸ್ಯ ರಸಸ್ಯಾಶ್ರಯ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ರಸಸ್ಯ ವರ್ತಮಾನತ್ವಾ ನ್ನಾನುಕಾರ್ಯಾಸ್ಯ ಸಮ್ಭವಃ ॥
ಅನುಕಾರ್ಯಸ್ಯ ರಾಮಾದೇಃ ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮ ದರ್ಶನಾತ್ ॥
ನಾತಿಕ್ರಾನ್ತಾ ನುಕಾರ್ಯಸ್ಯ ರಸೋದ್ಭಾವನಯಾ ಕವಿಃ ॥
ಬಧ್ನಾತಿ ಕಾವ್ಯಮ್ಯ ತ್ತಸ್ಮಾ ದ್ರಸ ಸ್ಸಾಮಾಜಿಕಾಶ್ರಯಃ ॥
ಯಾ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ರತಿರೇವ ನಿಮಿತ್ತಭೇದಾ ಚ್ಛೃಙ್ಗಾರ ಮುಖ್ಯ ನವನಾಟ್ಯರಸೀ ಭವನ್ತಿ ॥
ಸಾಮಾಜಿಕಾನ್ ಸಹೃದಯಾನ್ ನಟ ನಾಯಕಾದೀ ನಾನನ್ದಯೇ ತ್ಸಹಜ ಪೂರ್ಣ ರಸೋಸ್ಮಿ ಸೋಹಮ್ ॥

ಪಾಠ್ಯ ವಥಧ್ರುವಾ ಗಾನಾತ್ತತ್ರೆ ಸಮ್ಪೂರಿತೆ ರಸೆ ॥
ತದಾಸ್ವಾದ ಭರೈಕಾಗ್ರ್ಯೊ ಹೃಷ್ಯತ್ಯನ್ತ ರ್ಮುಖಃ ಕ್ಷಣಮ್ ॥
ತತ್ರೊ ನಿರ್ವಿಷಯಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾವಸ್ಥಿತೊ ನಿಜಃ ॥
ವ್ಯಜ್ಯತೆ ಹ್ಲಾದನಿಷ್ಯನ್ದೊ ಯೆನ ತುಷ್ಯನ್ತಿ ಯೊಗಿನಃ ॥
ಮುಃಸ್ಯೆ ರಸೆ ಪಿತೆಙ್ಗಿತ್ವ ಮ್ಪ್ರಾಪ್ನುವನ್ತಿ ಕದಾಚನ ॥
ರಸಾಃ ಕಾರ್ಯವಶಾ ತ್ಸರ್ವೆ ಮಿಳನ್ತ್ಯೆವ ಪರಸ್ಪರಮ್ ॥
ಪ್ರಥಮಮ್ವ್ಯೊ ರಸಃಖ್ಯಾತ ಸ್ಸಪ್ರಧಾನೊ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥
ವಿಭಾವೈ ರನುಭಾವೈಶ್ಚ ಸಾತ್ವಿಕೈ ರ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಿಃ ॥
ಆನೀಯಮಾನ ಸ್ಸ್ವಾದುತ್ವಮ್ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವೊ ರಸಸ್ಮೃತಃ ॥
ರಸತೆ ಸ್ವಾದಮಾನ ತ್ವಾದ್ರತ್ಯನ್ತ ಇತಿ ತೆ ರಸಾಃ ॥
ವ್ಯಞ್ಜನೌಷಧ ಸಮ್ಯೊಗಾ ದ್ಯಥಾನ್ನ ಮ್ಸ್ವಾದುತಾನ್ನಯೆತ್ ॥
ಏವನ್ನಯನ್ತಿ ರಸತಾ ಮಿತರೆ ಸ್ಥಾಯಿನ ಮ್ಮಿತ್ರಾಃ ॥
ಪ್ರಕಾಶಾನನ್ದ ಚಿದ್ರೂಪಾ ಮ್ರಸತಾ ಮ್ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೆ ॥
ಪ್ರಕೃಷ್ಯಮಾಣೊ ಯೊ ಭಾವೊ ಸಸ್ಥಾಯೀತಿ ನಿಗದ್ಯತೆ ॥
ವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಸರ್ವೈ ರ್ವಿಭಾವಾದ್ಯೈ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವೊ ರಸಸ್ಮೃತಃ ॥

ರಸಗ್ರಹಣಮ್.—

ಪ್ರಸಿದ್ಧೆಪಿ ಪ್ರಬನ್ಧಾನಾ ಮ್ನಾನಾರಸ ನಿಬನ್ಧನೆ ॥
ಏಕೊ ರಸೊಙ್ಗೀ ಕರ್ತವ್ಯ ಸ್ತೆಷಾ ಮುತ್ಕರ್ಷ ಮಿಚ್ಛತಾ ॥
ಏಕೊರಸೊ ಭವೆದಙ್ಗೀ ವೀರಶೃಙ್ಗರಯೊ ರ್ದ್ವಯೊಃ ॥

ರಸಾನುಭವಜನಃ.—

ಸ್ವಾತ್ಮಭಾವ ಮ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಭಾವ ಮನ್ಯ ಮಧಿಶ್ರಿತಾಃ ॥
ತದೀಯಾ ನಖಿಲಾನ್ ಭೊಗಾನ್ ವಿದಗ್ಧಾ ಭುಞ್ಜತೆ ಸ್ವಕಾನ್ ॥

ರಸಸ್ಥಾಯಿನಃ.—

ಅವಸ್ಥಿತಾ ಶ್ಚಿರಞ್ಚಿತ್ತೆ ಸಮ್ಬನ್ಧಶ್ಚಾನುಬನ್ಧಿಭಿಃ ॥
ವರ್ಧಿತಾ ಯೆ ರಸಾತ್ಮಾನ ಸ್ತೆಸ್ಮೃತಾ ಸ್ಥಾಯಿನೊ ಬುಧೈಃ ॥
ವಿರುದ್ಧೈರವಿರುದ್ಧೈರ್ವಾ ಭಾವೈ ರ್ವಿಚ್ಛಿದ್ಯತೆ ನಯಃ ॥
ಆತ್ಮಭಾವ ನ್ನಯತ್ಯನ್ಯಾನ್ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ಲವಣಾಕರಃ ॥

ಸಜಾತೀಯೈರ್ವಿಜಾತೀಯೈರತಿರಸ್ಕೃತ ಮೂರ್ತಿಮಾನ್ ॥
ಯಾವದ್ರಸಮ್ವರ್ತಮಾನ ಸ್ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ಉದಾಹೃತಃ ॥
ಪ್ರಕೃಷ್ಯಮಾಣೊ ಯೊ ಭಾವೊ ರಸತಾಮ್ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೆ ॥
ಸಏವ ಭಾವ ಸ್ಸ್ಥಾಯೀತಿ ಭರತಾದಿಭಿರುಚ್ಯತೆ ॥
ಸ್ಥಾಯೀವಾ ಸಾತ್ವಿಕೊವಾಪಿ ಸಞ್ಚಾರೀವಾ ಕ್ವಚಿತ್ಕ್ವಚಿತ್ ॥
ಭಾವೊ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥತಾ ಮೆತಿ ತತ್ತದ್ಭಾವ ವಿಶೆಷತಃ ॥
ಯಥಾಹಿ ತನ್ತವೊ ಹೆಮವರ್ಣಾ ಅಪಿ ಕ್ರಿಯಾನ್ವಿತಾಃ ॥
ಪಟಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣತಾಃ ಪಟವಾಚ್ಯಾ ಭವನ್ತಿ ತೆ ॥
ತಥೈವ ಸ್ಥಾಯಿನೊ ಭಾವಾ ವಿಭಾವಾದಿಭಿರನ್ವಿತಾಃ ॥
ರಸಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣತಾ ರಸವಾಚ್ಯಾ ಭವನ್ತಿ ತೆ ॥
ಭಾವೊವಾಪಿ ರಸೊವಾಪಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ರ್ವೃತ್ತಿ ರೆವವಾ ॥
ಸರ್ವೆಷಾಮ್ಸಮವೆತಾನಾಮ್ಯಸ್ಯ ರೂಪಮ್ಭವೆದ್ಬಹು ॥
ಸಮನ್ತವ್ಯೊ ರಸಸ್ಥಾಯೀ ಶೆಷಾ ಸ್ಸಞ್ಚಾರಿಣೊ ಮತಾಃ ॥
ವ್ಯಕ್ತಸ್ಸತ್ತ್ವೈರ್ವಿಭಾವಾದ್ಯೈ ಸ್ಸ್ಥಾಯೀಭಾವೊ ರಸಸ್ಮೃತಃ ॥
(ವಿಭಾವಾನುಭಾವ ಸಞ್ಚಾರೀ ಸಮ್ಯೊಗಾದ್ರಸನಿರ್ವೃತಿಃ॥)

ನವರಸಾಃ.—

ಶೃಙ್ಗಾರ ವೀರ ಕರುಣಾದ್ಭುತ ಹಾಸ್ಯ ಭಯಾನಕಾಃ ॥
ಭೀಭತ್ಸಾದ್ಭುತ ಶಾನ್ತಾಖ್ಯಾ ರಸಾಃ ಪೂರ್ವೈರುದಾಹೃತಾಃ ॥

ರಸಾದ್ರಸೊತ್ಪತ್ತಿಃ.—

ಹಾಸ್ಯೊಭವತಿ ಶೃಙ್ಗಾರಾತ್ಕರುಣೊ ರೌದ್ರಕರ್ಮಣಃ ॥
ಅದ್ಭುತಶ್ಚ ತಥಾ ವೀರಾದ್ಭೀಭತ್ಸಾಚ್ಚ ಭಯಾನಕಃ ॥

ರಸಮೈತ್ರೀ.—

ವಿಕಾಸ ವಿಸ್ತರಕ್ಷೊಭ ವಿಕ್ಷೆಪಾದ್ಯಾಶ್ಚತುರ್ವಿಧಾಃ ॥
ಜಾಯನ್ತೆ ಚೆತಸೊ ಧರ್ಮಾ ವಿಭಾವಾದಿ ಸಮಾಗಮೆ ॥
ವಿಕಾಸಃ ಕುಸುಮಸ್ಯೆವ ಪಾದಪಸ್ಯೆವ ವಿಸ್ತೃತಿಃ ॥
ಚೆತಸೊಬ್ಧೆ ರಿವಕ್ಷೊಭೊ ವಿಕ್ಷೆಪೊ ಮರುತೊ ಯಥಾ ॥
ವಿಕಾಸಮೂಲ ಶೃಙ್ಗಾರೊ ವೀರೊ ವಿಸ್ತರ ಮೂಲಕಃ ॥

ಸಙ್ಕ್ಷೋಭೋಪಾಧಿಕೋ ರೌದ್ರೋ ಭೀಭತ್ಸಃ ಕ್ಷೇಪಮೂಲಕಃ ॥
ಏತನ್ಮೂಲಾ ಹಾಸ್ಯ ಚಿತ್ರ ಭಯಾನಕ ದಯಾಃಕ್ರಮಾತ್ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರ ಹಾಸ್ಯಯೋರ್ವೀರಾದ್ಭುತಯೋ ರೌದ್ರ ಭೀಮಯೋಃ ॥
ಭೀಭತ್ಸ ಕೃಪಯೋರ್ಮೈತ್ರೀ ಸ್ಯಾದೇಕೋಪಾಧಿಕತ್ವತಃ ॥

ರಸವಿರೋಧಿನಃ.—

ಶೃಙ್ಗಾರ ಭೀಭತ್ಸರಸೌ ತಥಾ ವೀರಭಯಾನಕೌ ॥
ರೌದ್ರಾದ್ಭುತೌ ತಥಾ ಹಾಸ್ಯ ಕರುಣೌ ವೈರಿಣೌ ಮಿಥಃ ॥

ರಸದೋಷಾಃ.—

ವ್ಯಭಿಚಾರ ರಸಸ್ಥಾಯಿ ಭಾವಾನಾಮ್ಯಬ್ದವಾಚ್ಯತಾ ॥
ಕಷ್ಟಕಲ್ಪನಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿರನುಭಾವ ವಿಭಾವಯೋಃ ॥
ಪ್ರತಿಕೂಲ ವಿಭಾಗಾದಿ ಗ್ರಹೋದೀಪ್ತಿಃ ಪುನಃಪುನಃ ॥
ಅಕಾಣ್ಡೇ ಪ್ರಥನಚ್ಛೇದೋ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಸ್ಯಾ ಪ್ರತಿ ವಿಸ್ಮೃತಿಃ ॥
ಅಙ್ಗಿನೋನನುಸನ್ಧಾನಮ್ಪ್ರಕೃತೀನಾಮ್ವಿಪರ್ಯಯಃ ॥
ಅನಙ್ಗಸ್ಯಾಭಿಧಾನಞ್ಚ ರಸೇ ದೋಷಾಸ್ಯು ರೀದೃಶಾಃ ॥

ರಸಾಭಾಸಃ.—

ಏಕತ್ರೈವಾನುರಾಗಶ್ಚೇತ್ತಿರ್ಯಙ್ಮ್ಲೇಚ್ಛಗತೋಪಿವಾ ॥
ಯೋಷಿತೋ ಬಹುಸಕ್ತಿಶ್ಚೇದ್ರಸಾಭಾಸಸ್ತ್ರಿಧಾಮತಾ ॥
ಅಙ್ಗಿನಾಙ್ಗೀ ರಸಸ್ಯೇಚ್ಛಾ ವೃತ್ತಿರ್ವರ್ಧಿತ ಸಮ್ಪದಾ ॥
ಅಮಾತ್ಯೇನಾ ವಿನೀತೇನ ಸ್ವಾಮಿನಾವಾಭಾಸತಾಮ್ವ್ರಜೇತ್ ॥
ಭಾಗದ್ವಯಮ್ಪ್ರವಿಷ್ಟಸ್ಯ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯೈಕಭಾಗತಃ ॥
ರಸಾನಾನ್ದೃಶ್ಯತೇ ಯತ್ರ ತತ್ಸ್ಯಾದಾಭಾಸ ಲಕ್ಷಣಮ್ ॥
ಹಾಸ್ಯೇ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಶೃಙ್ಗರಹಾಸ್ಯೌ ವೀರಭಯಾನಕೌ ॥
ಭಯಾನಕೇ ರೌದ್ರವೀರೌ ತಥಾ ಶೃಙ್ಗರ ವಿಸ್ಮಯೌ ॥
ಭೀಭತ್ಸಕರುಣೌ ರೌದ್ರಶೃಙ್ಗಾರೌಚ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥
ಶೃಙ್ಗರಾದೀನ್ಸಮ್ಪ್ರವಿಶ್ಯ ರಸಾಭಾಸಾನ್ವಿತನ್ವತೇ ॥

ರಸವಿಚ್ಛೇದಃ.—

[illegible]ತ್ಯಾನ್ತರ ಮುತ್ಪಾದ್ಯ ರಸಙ್ಭನ್ದ್ವೀತ್ಕವೀಕೃತೌ ॥

ರಸಾನ್ತರಮ್.—

ರಭಸತ್ರಾಸಹರ್ಷಾದ್ಯೈಃ ಕೋಪಭ್ರಮ್ಯೋ ರಸಾನ್ತರಮ್ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರಃ.—

ಹಾಸ್ಯೇನೈವತು ಶೃಙ್ಗರಮ್ಭಯೋನ ವಿಹಿತನ್ತ್ರಿಧಾ ॥
ವಿಭಾವೈರನುಭಾವೈಶ್ಚ ಸಾತ್ವಿಕೈರ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಿಃ ॥
ನೀತಾ ಸದಸ್ಯ ರಸ್ಯತ್ವಮ್ ರತಿಶ್ಶೃಙ್ಗಾರ ಇಷ್ಯತೇ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರ ಸ್ತತ್ಸಮಕ್ರೀಡಾ ॥

ಉ:—ಅಯಮ್ಸ್ಮರಶರನೋತ್ಕರ್ಷೀ ಹೀನಸ್ತನವಿಮರ್ದನಃ ॥
ನಾಭ್ಯೋರುಜಘನಸ್ಪರ್ಶೀ ನೀವೀವಿಸ್ರಮ್ಸನಃಕರಃ ॥

ಸದ್ವಿವಿಧಃ.—

ಸಮ್ಭೋಗೋ ವಿಪ್ರಲಮ್ಭಶ್ಚ ದ್ವಿಧಾ ಶೃಙ್ಗಾರ ಇಷ್ಯತೇ ॥

ತತ್ರ.—

ಪೂರ್ವಾನುರಾಗ ಮಾನಾಖ್ಯ ಪ್ರವಾಸ ಕರುಣಾತ್ಮನಾ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರಸ್ವರೂಪಮ್.—

ದೇಶ ಕಾಲ ವಯೋ ದ್ರವ್ಯ ಗುಣ ಪ್ರಕೃತಿ ಕರ್ಮಣಾ ॥
ಜ್ಯೈಷ್ಠ್ಯಮ್ ಶೃಙ್ಗನ್ತದಸ್ಯಾಸ್ತಿ ತೇನ ಶೃಙ್ಗಾರ ಇಷ್ಯತೇ ॥
ಸತ್ರಿವಿಧಃ ॥ (ವಾಚಿಕ ನೈಪಥ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಭೇದತಃ.)
ವಾಸೋಙ್ಗರಾಗ ಭೂಷಾದಿ ಯೋಗೋ ನೈಪಥ್ಯ ಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಕ್ರಿಯಾ ಬಹುವಿಧಾಭಾವ ವ್ರೀಡಾದಿ ಜಲಕೇಳಯಃ ॥
ವೀಣಾ ನರ್ತನ ಗಾನಾದಿ ಸಮ್ಭೋಗಸ್ಸಾತ್ವಿಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಃ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರಸ್ಯ ರತಿಸ್ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಃ.—

ರತಿರೇವವಿಭಾವಾದಿಭಿ ಸ್ಸ್ವದುತಾವಿಜ್ಞಾತಾ ಶೃಙ್ಗಾರ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ॥
ಶೃಙ್ಗಮ್ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಮಿಯರ್ತೀತಿ ಶೃಙ್ಗಾರಃ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರಏವ ಮಧುರಃ ಪರಃಪ್ರಹ್ಲಾದಕೋ ರಸಃ ॥
ತನ್ಮಯಙ್ಕಾವ್ಯಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯಮ್ಪ್ರತಿತಿಷ್ಠತಿ ॥
ಸದ್ವಿವಿಧಃ ॥ (ಸಙ್ಕ್ಷಿಪ್ತೋ ವಿಸ್ತೃತಶ್ಚೇತಿ.)
ಯುವಾನೌ ಯತ್ರ ಸಙ್ಕ್ಷಿಪ್ತೌ ಸಾಧ್ವಸ ವ್ರೀಡಿತಾದಿಭಿಃ ॥
ಉಪಚಾರಾನ್ನಿಷೇವೇತೇ ಸ ಸಙ್ಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತೀರಿತಃ ॥

ಸಮ್ಭೋಗೋಪಿ ತ್ರಿವಿಧಃ ॥ (ನವೀನ ವಿರಹಮಾನಾನನ್ತರಜತ್ವಭೇದಾತ್.)

ವಿಸ್ತೃತೋಪಿ ತ್ರಿವಿಧಃ ॥ (ಮಧ್ಯಪ್ರವಾಸ ಶಾಪಾನನ್ತರಜತ್ವಭೇದಾತ್.)

ತತ್ರ—

ನವೀನೇ ॥ ಲಜ್ಜಾ ಸಾಧ್ವಸ ಸಮ್ಭವಃ ॥

ವಿರಹಾನನ್ತರ ಭಾವಿನಿ ॥ ಪ್ರಯಾಣಮಾನಸ ಸಮ್ಭವಃ ॥

ಮಾನಾನನ್ತರ ಭಾವಿನಿ ॥ ಪ್ರಣಯೇರ್ಷ್ಯಾ ಮಾನಾನುವೃತ್ತಿಃ ॥

ವಾಚಿಕಶೃಙ್ಗಾರಃ.—

ಭಾವಗರ್ಭ ವಚಸ್ಸಮ್ಯಙ್ಮಧುರನ್ನರ್ಮಪೇಶಲಮ್ ॥

ರಹಸ್ಯಶ್ರವಣಾನನ್ದ ಶೃಙ್ಗಾರೋ ವಾಚಿಕಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರರಸ ಪ್ರಯೋಜನಮ್.—

ಸ್ವಾದಮಾಸ್ವಾದಮುಸಙ್ಗಾಙ್ಗಾಙ್ಗಾಙ್ಗಾಸ್ಮಿನ್ಮಜ್ಜತಾಮ್ ॥

ಪರಬ್ರಹ್ಮ ರಸಾಸ್ವಾದನ್ನಿತ್ಯಮ್ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ ॥

ರಸೇನಿಮಗ್ನಾ ರಸಿಕಾ ನ ಕಿಞ್ಚಿಜ್ಜಾನತೇ ಪರಮ್ ॥

ವೇದಿತವ್ಯಾನ್ಯಸಮ್ಪ್ರೀತಿರ್ನಾಸ್ತೀತ್ಯತ್ರ ಕಿಮದ್ಭುತಮ್ ॥

ಸ್ವಾತ್ಮಾವಬೋಧೋಪಿ ಪುರ್ನೇಷ್ಯತೇ ಮಜ್ಜತಾಮ್ರಸೇ ॥

ಅಸ್ಯೈವ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮ್.—

ರಸಾಃ ಕಾರ್ಯವಶಾತ್ಸರ್ವೇ ಮಿಳನ್ತ್ಯೇವ ಪರಸ್ಪರಮ್ ॥

ಪ್ರಥಮೋ ಯೋ ರಸೋ ಖ್ಯಾತ ಸ್ಸಪ್ರಧಾನೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ.—

ಶಙ್ಕಾಸೂಯಾ ಭಯಮ್ಗ್ಲಾನಿರ್ವ್ಯಾಧಿಶ್ಚಿನ್ತಾ ಸ್ಮೃತಿರ್ಧೃತಿಃ ॥

ಔತ್ಸುಕ್ಯ ವಿಸ್ಮಯಾವೇಗಾ ವ್ರೀಡೋನ್ಮಾದೌ ಮದಸ್ತಥಾ ॥

ವಿಷಾದೋ ಜಡತಾ ನಿದ್ರಾವಹಿತ್ಥಾ ಚಾಪಲಮ್ಮೃತಿಃ ॥

ಇತಿ ಭಾವಾಃ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಾ ಶ್ಶೃಙ್ಗಾರೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥

ವಿಪ್ರಲಮ್ಭಶೃಙ್ಗಾರಃಪಞ್ಚವಿಧಃ.—

ಅಯೋಗೋ ವಿರಹೋ ಮಾನಃ ಪ್ರವಾಸಶ್ಶಾಪ ಇತ್ಯಪಿ ॥

ವಿಪ್ರಲಮ್ಭಸ್ಯ ತಸ್ಯೈತೇ ಹೇತವಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

(ವಿಪ್ರಲಮ್ಭೋ ವಿಯುಕ್ತಯೋಃ)

ಸಪುನಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ.—

ಅಭಿಲಾಷೇರ್ಷ್ಯಾ ವಿರಹ ಪ್ರವಾಸ ಇತಿ ॥

ವಿಪ್ರಲಮ್ಭಶ್ಚತುರ್ಥಾತ್ರ ಪ್ರವಾಸಸ್ತತ್ರಚ ತ್ರಿಧಾ ॥

ಕಾರ್ಯತ ಸ್ಸಮ್ಭ್ರಮಾಚ್ಛಾಪಾದಿತಿ ತತ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಿಃ ॥

ನತತ್ರ ಪೂರ್ವವಚ್ಚಕ್ಷುಃ ಪ್ರೀತಿರುತ್ಪತ್ತಿಮಾರ್ಗಕಮ್ ॥

ಪೃತ್ಸಙ್ಗಸ್ಯತು ಸಿದ್ಧಸ್ವಾಪ್ಯವಿಚ್ಛೇದೋತ್ರ ವರ್ಣ್ಯತೇ ॥

ಅನ್ಯಾಚ ಪೂರ್ವವದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಇತಿ ತಾವನ್ಮಹೀಯತೇ ॥

ಅಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಅಭಿಲಾಷ ಚಿನ್ತಾ ಸ್ಮೃತಿ ಗುಣಕೀರ್ತನೋದ್ವೇಗ

ಪ್ರಲಾಪೋನ್ಮಾದ ವ್ಯಾಧಿ ಜಡತಾನಿಧನಾನಿ ದಶಾವಸ್ಥಾ ಭವನ್ತಿ ॥

ಪ್ರಣಯಕೋಪಃ.—

ತತ್ರ ಪ್ರಣಯಕೋಪಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕೋಪಾವೇಶಿತಯಾದ್ವಯೋಃ ॥

ವಿಪ್ರಲಮ್ಭನರ್ಮ.—

ಈರ್ಷ್ಯಾಕ್ರೋಧಪ್ರಾಯಮ್ಸೋಪಾಲಮ್ಭಞ್ಚ ವಚನಮವಿರುದ್ಧಮ್

ಸಾಪೇಕ್ಷೇಪಯುತಮ್ಸವಿಪ್ರಲಮ್ಭಮ್ಸ್ಥಿತನ್ನರ್ಮ ॥

ಅಯೋಗಃ.—

ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತೇಃ ಪ್ರಾಗಭಾವೋಯಸ್ತಮಯೋಗಮ್ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥

ಕ್ರಮೇಣ ಧರ್ಮತಸ್ತತ್ರ ತನ್ಮತೇ ರತಿ ರೀರಿತಾ ॥

ವಿರಹಃ.—

ಕಾಲಾಕ್ಷಮತ್ವ ಮೌತ್ಸುಕ್ಯಮ್ಮನಸ್ತಾಪ ಜ್ವರಾದಿಕೃತ್ ॥

ಕಾಲಕ್ಷೇಪೇತು ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಕಾರ್ಯಾದ್ವ್ಯಾಪಾರ ತನ್ತ್ರತಃ ॥

ಏಕಗ್ರಾಮಸ್ಥಯೋರ್ಯೂನೋರ್ವಿರಹಸ್ಸೋಭಿಧೀಯತೇ ॥

ಔತ್ಸುಕ್ಯ ಚಿನ್ತಾನಿಶ್ವಾಸ ವಿತರ್ಕಾದ್ಯನುಭಾವಭಾಕ್ ॥

ಲಬ್ಧಸಮ್ಯೋಗಯೋರ್ನಾಯಿಕಾನಾಯಕಯೋಃ ಕೇನಚಿತ್ಕಾರಣೇನ

ಪುನಸ್ಸಮಾಗಮನ ಕಾಲಾತಿಕ್ಷೇಪಃ ॥

ಪ್ರವಾಸಃ.—

ದೇಶಾನ್ತರೇ ಸ್ಥಿತಿರ್ಯಾತು ಪ್ರವಾಸ ಸ್ಸ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥

ಸತ್ರಿವಿಧಃ ॥ ಭಾವೀ, ಭವನ್, ಭೂತಶ್ಚ ॥

(ಭೂತಪ್ರವಾಸಜಃ, ಭಾವಿಪ್ರವಾಸಜಃ ಇತಿ ದ್ವಿವಿಧಶ್ಚ.).

ಪ್ರವಾಸೋನಾಮ.—॥ ಯೂಸೋರ್ದೇಶಾನ್ತರ ವರ್ತಿತ್ವಮ್ ॥

ವಿಪ್ರಯೋಗಃ.—

ವಿಪ್ರಯೋಗಸ್ತಥಾ ಮಾನಃಪ್ರವಾಸಃ ಕರುಣಾತ್ಮಕಃ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರೆ ನರ್ಮ.—

ಆತ್ಮೋಪಕ್ಷೆಪ ಸಙ್ಗ್ಗೋಚ್ಛಾ ಮಾನ್ಯೈ ಶೃಙ್ಗಾರೋಪಿ ತ್ರಿಧಾ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರೆ ವರ್ಜ್ಯಮ್.—

ಆಲಸ್ಯೌಗ್ರ್ಯಜುಗುಪ್ಸಾಭಿರ್ಭಾವೈಸ್ತು ಪರಿವರ್ಜಿತಾಃ ॥

ಉದ್ಭಾವಯನ್ತಿ ಶೃಙ್ಗಾರಮ್ಸರ್ವೆಭಾವಾಶ್ಚ ಸಮ್ಯ್ರಯಾಃ ॥

ಕರುಣಾರಸಃ.—

ಧರ್ಮನಾಶೋರ್ಥನಾಶಶ್ಚ ಬಾನ್ಧವೆಷ್ಟ ಧನಕ್ಷಯಃ ॥

ಆಲಮ್ಬನಮ್.—

ವಧೋಬನ್ಧಶ್ಚ ದಾರಿದ್ರ್ಯಮ್ಪದಭ್ರಮ್ಶಃ ಪರಾಜಯಃ ॥

ದೆವೋಪಘಾತಧಿಕ್ಕಾರೌ ವ್ಯಾಧಿ ಶ್ಯಾಪೋಭಿಶಮ್ಸನಮ್ ॥

ಇತ್ಯಾದ್ಯಾಲಮ್ಬನನ್ದೃಷ್ಟ ಮನುಭೂತಮ್ಶೃತಞ್ಚವಾ ॥

ಉದ್ದೀಪನಮ್.—

ಯಸ್ಯ ಚೋದ್ದಿಪನಮ್ಜ್ಞೆಯ ಮಾಲಮ್ಬನಗುಣಾಧಿಕಮ್ ॥

ಅನುಭಾವಃ.—

ಕೇಶಪಾಶಾಙ್ಗಸಮ್ಸ್ಕಾರ ವೈಧುರ್ಯಮ್ ಸ್ರಸ್ತಗಾತ್ರತಾ ॥

ಶಿರಶ್ಚೊ ದಞ್ಚ ತಞ್ಚಾ ಧೋಮುಖಮ್ಪರಿವಿಲೋಕಿತಮ್ ॥

ರಕ್ತಾಭೊ ಮುಖರಾಗಶ್ಚ ಸಬಾಷ್ಪಾಚಾಧರಾಚದೃಕ್ ॥

ಭೂಪಾತೊ ಮುಖಶೋಷಶ್ಚ ಬಾಹುಪಾದ ವಿಮರ್ದನಮ್ ॥

ವಿನ್ಯಾಸೋಹಸ್ತಯೋರ್ಮೂರ್ಧ್ನಿ ನಿಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ದೀರ್ಘಿಕಾ ॥

ಧೀರಮ್ಯಿರೊ ಮುಖಸ್ಯಾಪಿ ತಾಡನಮ್ಲುಣ್ಠನಮ್ಭುವಿ ॥

ಹಾಹಾಕಾರಸ್ತಥಾಕ್ರನ್ದೊ ವಿಲಾಪಃ ಪರಿದೆವನಮ್ ॥

ಭಾವಾಸ್ಸ್ತಮ್ಭಾದಯಸ್ಸರ್ವೆ ಭವೆಯುರನುಭಾವಕಾಃ ॥

ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಃ.—

ಉತ್ತಮಾಧಮ ಮಧ್ಯೆಷು ಯಥಾಯೋಗಮ್ಭವನ್ತ್ಯಮೀ ॥

ನಿರ್ವೆದೊ ದೈನ್ಯಮಾಲಸ್ಯ ಮುನ್ಮಾದ ವ್ಯಾಧಿ ಸುಪ್ತಯಃ ॥

ನಿದ್ರಾಮೋಪಸ್ಮ್ರಮೋ ಗ್ಲಾನಿ ಶ್ಚಿನ್ತಾ ಮರಣ ಚಾಪಲೆ ॥

ವಿಷಾದೊ ಜಾಡ್ಯಮೌತ್ಸುಕ್ಯಮ್ಶಙ್ಕಾ ಸ್ಮೃತಿರಪಸ್ಮೃತಿಃ ॥

ಸಶೋಕಸ್ಸ್ಥಾಯಿಕಸ್ತದ್ವಿ ಕರುಣಾರಸ ಉಚ್ಯತೆ ॥

ತದ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ.—

ಧ್ಯಾನ್ಯಞ್ಚಿನ್ತಾ ತಥಾ ಗ್ಲಾನಿ ರ್ನಿರ್ವೆದೋಜಡತಾಸ್ಮೃತಿಃ ॥

ವ್ಯಾಧಿಶ್ಚ ಕರುಣಾ ವಾಚ್ಯಾ ಭಾವಾಭಾವ ವಿಶಾರದೈಃ ॥

ಆರಭಟೀ.—

ಮಾಯೆನ್ದ್ರಜಾಲ ಪ್ರಚುರಾಞ್ಚಿತ್ರಯುದ್ಧಪ್ರಿಯಾಮಯೀಮ್ ॥

ಛೆದ್ಯೈರ್ಭೆದ್ಯೈಃ ಪ್ಲುತೈರ್ಯುಕ್ತಾಮ್ವೃತ್ತಿ ಮಾರಭಟೀಮ್ವಿದುಃ ॥

ರೌದ್ರರಸಃ.— ॥ ವೈರಾಗ್ಯಾದ್ಯುವತಿಗರ್ಹಾತ್ಸಿದ್ಧಸ್ತ್ವೃತೀಯ್ಯೋರಸಃ ॥

ಆಲಮ್ಬನಮ್.— ॥ ಅಸುಹೃದ್ದರ್ಶನಾದ್ಯಾ ಆಲಮ್ಬನ ವಿಭಾವಾಃ ॥

ಉದ್ದೀಪನಮ್.—

ಅಧರ್ಷಣಾಧಿಕ್ಷೆಪಾವಧೂನನ ವಞ್ಚನ ವಾಕ್ಪಾರುಷ್ಯಾಭಿದ್ರೋಹನ

ಮಾತ್ಸರ್ಯಾದಯ ಉದ್ದೀಪನ ವಿಭಾವಾಃ ॥

ಅನುಭಾವಃ.—

ಸ್ವೆದ ನಿರ್ಭತ್ಸನಭ್ರುಕುಟಿಕಪೋಲಸ್ಫುರಣ ಮುಖರಾಗ

ಭುಜೋದ್ಯಮನಬಾಹುಘಟ್ಟನಾದ್ಯನುಭಾವಾಃ ॥

ಸಾತ್ವಿಕಃ.— ॥ ಸ್ತಮ್ಭಃಪ್ರಳಯಾತಿ ರಿಕ್ತಕಾದಯ ಸ್ಸಾತ್ವಿಕಾಃ ॥

ವ್ಯಭಿಚಾರೀ.—

ಹರ್ಷಾಸೂಯೆ ತಥಾ ಗರ್ವ ಉತ್ಸಾಹೊ ಮದಏವಚ ॥

ಚಾಪಲ್ಯಮುಗ್ರತಾಚೆತಿ ರೌದ್ರೆ ಭಾವಾಭವನ್ತ್ಯಮೀ ॥

ಭೀಭತ್ಸರಸಃ.—

ಕ್ಲೆಷ್ಟಭಾತ್ಮಾ ರುಧಿರಾನ್ತ್ರಾದಿ ದರ್ಶನಸ್ಪರ್ಶನಾದಿಭಿಃ ॥

ಉದ್ವೆಗಾತ್ಮಾ ಕ್ರಿಮಿಚ್ಛರ್ದಿ ಪೂತಿವಿಷ್ಟಾದಿಜೋಭವೆತ್ ॥

ವ್ಯಭಿಚಾರೀ.—

ಅಪಸ್ಮಾರೊ ವಿಷಾದಶ್ಚ ಭಯಮ್ರೋಗೊ ಮೃತಿರ್ಮದಃ ॥

ಉತ್ಸಾಹಶ್ಚೆತಿ ವಿಜ್ಞೆಯಾಭಾವಾ ಭೀಭತ್ಸ ಸಮ್ಭವಾಃ ॥

ಸಾಜುಗುಪ್ಸೈವ ಭೀಭತ್ಸೊ ಯಾಮಾಮ್ಸಾಸ್ರಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಜಾ ॥

ಆಲಮ್ಬನಮ್.—

ಅಸ್ಯ ಮಾಮ್ಸರಕ್ತಾದಿರಾಲಮ್ಬನ ವಿಭಾವಃ ॥

ಅನುಭಾವಃ.—

ನಾಸಾಪಿಧಾನವೈವರ್ಣ್ಯ ವೈಮುಖ್ಯಾದಿರನುಭಾವಃ ॥
ಸದ್ವಿವಿಧಃ ॥ (ಕ್ಷೋಭೀಚೋದ್ವೇಗೀಚೇತಿ.)
ರಕ್ತಮಾಮ್ಸಾದಿಭಿಶ್ಚಿತ್ ಕ್ಷೋಭೀ ॥
ಪೂಯಕ್ರಿಮಿಲಾಲಾದಿಭಿಶ್ಚೋದ್ವೇಗೀ ॥

ಭಾರತೀವೃತ್ತಿಃ.—

ನಾತ್ಯನ್ತ ಸುಕುಮಾರೇಣ ಸನ್ಧರ್ಭೇಣ ವಿಪಶ್ಚಿತಾ ॥
ವರ್ಣ್ಯತೇದ್ಭುತಹಾಸ್ಯೇಸಾ ಭಾರತೀವೃತ್ತಿರಿಷ್ಯತೇ ॥
ಇಯನ್ನಾಟ್ಯಕ್ರಿಯಾಹೇತೋರ್ಭಾರತೀ ನಿರ್ಮಿತಾಬುಧೈಃ ॥
ನಾಟ್ಯಾದೌ ಭಾರತೀವ್ವೃತ್ತಿವ್ವೃತ್ತಿಭೇದೇನಯೋಜಯೇತ್ ॥
ಪ್ರಯುಕ್ತತ್ವೇನ ಭರತೈರ್ಭಾರತೀತಿ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥
ಪ್ರಸ್ತಾವನೋಪಯೋಗಿತ್ವಾತ್ಸಾಙ್ಗನ್ತತ್ರೈವ ಯುಜ್ಯತೇ ॥
ಶೋಕ ವಿಸ್ಮಯ ಸನ್ತ್ರಾಸ ಹಾಸನಿನ್ದಾಸ್ತವೈರಪಿ ॥
ರತ್ಯುತ್ಸಾಹ ಜುಗುಪ್ಸಾದ್ಯೈರ್ವಿಶೇಷೈರುಪಲಕ್ಷಿತಾ ॥
ವಾಙ್ಮಯೀ ಸಮ್ಸ್ಕೃತಪ್ರಾಯಾ ಭಾರತೀವೃತ್ತಿರಿಷ್ಯತೇ ॥
ಅಸ್ಯಾಶ್ಚ ಚತ್ವಾರ್ಯಙ್ಗಾನಿ ಕಥಿತಾನಿ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥
ಪ್ರರೋಚನಾ ವಿಧಿಶ್ಚೈವ ತಥಾ ಪ್ರಹಸನಾಮುಖಮ್ ॥

ಶಾನ್ತರಸಃ.— ॥ದುಃಖದ್ವೇಷಾದ್ಯಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಭಾವಶ್ಶಾನ್ತರಸೋಮತಃ॥

ವಿಭಾವಃ.— ॥ ಅಸ್ಯ ಭವಭಙ್ಗರತಾದಯೋ ವಿಭಾವಾಃ ॥

ಅನುಭಾವಃ.—

ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವಾಸ ಪುಲಕನಯನ ನಿರ್ನಿಮೇಷ ವಿರತಾದಯೋನುಭಾವಾಃ॥

ಸಾತ್ವಿಕಃ.— ॥ ಸ್ತಮ್ಭಾದಯಸ್ಸಕಲಾಸ್ಸಾತ್ವಿಕಾಃ ॥

ವ್ಯಭಿಚಾರೀ.—

ಜುಗುಪ್ಸಾಧೈರ್ಯಮತಿಸ್ಮೃತಿ ಶ್ರಮಹರ್ಷವಿಬೋಧಾದಯೋ
ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥

ಶಾನ್ತೇ ನಿರ್ವೇದಾದ್ರತಿಸ್ಸಮ್ಭವತಿ ॥

ಅದ್ಭುತರಸಃ.—ಅದ್ಭುತಶ್ಚ ತಥಾ ವಿರಾತ್ ॥

ವಿಚಿತ್ರಾರ್ಥೇಕ್ಷಣೋದ್ಭೂತೋ ಹೃದ್ವಿಸ್ತಾರೋದ್ಭುತೋ ರಸಃ ॥

ವಿಭಾವಃ.—ಅಸ್ಯ ಚಿತ್ರವಸ್ತು ವೀಕ್ಷಣಾದಿರ್ವಿಭಾವಃ ॥

ಅನುಭಾವಃ.—ಕಮ್ಪಶ್ಚಿನ್ತಾ ನಿರ್ನಿಮೇಷತಾಪ್ರಸಾದಯೋ ಅನುಭಾವಾಃ॥

ವ್ಯಭಿಚಾರೀ.—ಆವೇಗೋ ಜಡತಾ ಮೋಹೋ ಮರ್ಷಣಮ್ವಿಸ್ಮಯಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥

ಇತಿ ಭಾವಾಃ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಾ ರಸಜ್ಞೈರದ್ಭುತೇ ರಸೇ ॥

ಸಾತ್ವತೀವೃತ್ತಿಃ.—ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಕೃತಮನ್ಯಸ್ಯ ಕರಣಮ್ಪರಿವರ್ತಕಮ್ ॥

ಸಾತ್ವಿಕೇನ ಗುಣೇನಾತಿತ್ಯಾಗಶೌರ್ಯಾದಿನಾಯುತಾ ॥
ಹರ್ಷಪ್ರಧಾನಾಸನ್ತ್ಯಕ್ತ ಶೋಕಭಾವಾಚಯಾ ಭವೇತ್ ॥
ಸಾತ್ವತೀನಾಮ ಸಾವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಲಕ್ಷಣಕೋವಿದೈಃ ॥

ವೀರರಸಃ.—ಉತ್ಸಾಹಸ್ಯಾದ್ವೀರರಸಃ ಕಾರ್ಯೇ ಲೋಕೋತ್ತರೇ ಮಹಾನ್ ॥

ವಿಭಾವೈರನುಭಾವೈಶ್ಚ ಸಾತ್ವಿಕೈರ್ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಿಃ ॥
ನೀತಸ್ಸದಸ್ಯ ರಮ್ಯತ್ವಮುತ್ಸಾಹೋ ವೀರ ಉಚ್ಯತೇ ॥

ಆಲಮ್ಬನಮ್.—

ಅಸ್ಯಚೋತ್ತಮಪ್ರಕೃತಿಕೋ ಪರಮಪುರುಷ ಆಲಮ್ಬನವಿಭಾವಃ ॥

ಉದ್ದೀಪನಮ್.—

ಅಸಮ್ಮೋಹಾಧ್ಯವಸಾಯ ನಯ ವಿನಯ ಬಲ ಪರಾಕ್ರಮ ಶಕ್ತಿ
ಪ್ರತಾಪ ಪ್ರಭಾವಾದಯಃ ॥

ಅಸಮ್ಮೋಹಾಧ್ಯವಸಾಯೋನಾಮ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತತ್ವ ನಿರ್ಣಯ
ಪೂರ್ವಕಃ ಕಾರ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಃ ॥

ನಯ.—ಸಾಮಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಃ ॥

ವಿನಯ.—ಜಿತೇನ್ದ್ರಿಯತಾ ॥

ಬಲಮ್.—ಶಾರೀರಕಮ್ ॥

ಪರಾಕ್ರಮಃ.—ಪರಾಭಿಭವೋದ್ಯೋಗೋ ಮಾನಸಃ ॥

ಶಕ್ತಿಃ.—ಪ್ರಭುಮನ್ತ್ರೋತ್ಸಾಹ ರೂಪಾ ॥

ಪ್ರತಾಪಃ.—ಶತ್ರೂಣಾನ್ದುಃಖಕಾರಿತ್ವಮ್ ॥

ಪ್ರಭಾವಃ.—ತೇಜೋಧಿಕ್ಷೇಪಾದ್ಯಸಹಿಷ್ಣುತ್ವಮ್ ॥

ಆದಿಶಬ್ದಾರ್ಥಃ ಗಾಮ್ಭೀರ್ಯಾದಯಃ ॥

ಅನುಭಾವಃ.—ಅನುರ್ಷಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞೋರ್ಥ್ವ ವಿತರ್ಕೋಥ ಮತಿರ್ಧೃತಿಃ ॥

ಸ್ಥೈರ್ಯ ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯ ದಾರ್ಯ(ವೈಶಾರದ್ಯ) ರೋಮಾಞ್ಚಾ

ಉಸರ್ಧರ್ಷಣಮ್ ॥

ಗರ್ವೋ ಮನಸ್ತಥೋಗ್ರತ್ವಮೇತ್ವಾ ವೀರೇ ಭವನ್ತ್ಯಮೀ ॥

ಉತ್ಸಾಹಾಧ್ಯವಸಾಯಾ ದವಿಷಾದಿತ್ವಾಚ್ಚ ಸಮ್ಮೋಹತಾ ॥

ವಿವಿಧಾದರ್ಥ ವಿಶೇಷಾದ್ವೀರರಸೋನಾಮ ಸಮ್ಭವತಿ ॥

ಸ್ಥಿತಿರ್ವೀರ್ಯ ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯೈರುತ್ಸಾಹೈಃ ಪ್ರಭಾವೈಃ ಪರಾಕ್ರಮೈಃ॥

ವಾಕ್ಯೈಲ್ಯಾ ಕ್ಷೇಪಕರೈ ರ್ವೀರರಸಸ್ಸಮ್ಯಗಭಿನೇಯಃ ॥

ಅಯಮ್ಸ್ಥಾವಮ್ಯುದ್ಧದಯಾ ದಾನ ಭೇದೇನ ತ್ರಿವಿಧಃ ॥

ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಃ.—ಅಸ್ಯ ಉತ್ಸಾಹ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಃ ॥

ಯುದ್ಧವೀರಃ.—ಅಭಿತೋಬಹುಭಿರ್ಯುದ್ಧೇ ಸ್ವಸಹಾಯೋ ರಣೇಮನಃ ॥

ಹರ್ಷಶ್ಯಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಘಾತೇಷು ಸಮರಾದ ಪಲಾಯನಮ್ ॥

ಭೀತಾಭಯ ಪ್ರಧಾನಞ್ಚ ಪ್ರಸನ್ನಸ್ಯಾತಿ ಭಞ್ಜನಮ್ ॥

ಏವಮ್ಯುದ್ಧಾತ್ಮಕೋವೀರ ಸ್ತದ್ಜ್ಞೈಃ ಕವಿಭಿರೀರಿತಃ ॥

ದಾನವೀರಃ.—ಅರ್ಥಿನಾವಿಾಪ್ಸಿತಾನರ್ಥಾನ್ಪ್ರದಾಯೋಚಾ ದಿಕಮ್ಬಹು ॥

ಅರ್ಥಿನಃ ಪುನರಾಯಾತಾನ್ಸ್ವಜನಾನಿತರಾನಪಿ ॥

ಯೋಮಾನಯತಿ ದಾನೇನ ವಾಕ್ಯೇನ ಮಧುರೇಣಚ ॥

ಏಷ ದಾನಾತ್ಮಕೋವೀರಃ ಕಥ್ಯತೇ ದಾನಶಾಲಿಭಿಃ ॥

ದಯಾವೀರಃ.—ವ್ಯಾಧಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಾದಿ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಾದಿ ಪೀಡಿತಾನ್

ಅನುಗೃಹ್ಣಾತಿಯಃಪಾತಿ ಸವೀರಸ್ಸ್ಯಾದ್ದಯಾತ್ಮಕಃ ॥

ವೀರೇ ರೌದ್ರಾನ್ನಿರ್ವೇದೋಧಿಕಮ್ಬವತಿ ॥

ಭಯಾನಕಃ.—ಬೀಭತ್ಸಾಚ್ಚ ಭಯಾನಕಃ ॥

ಬಿಭೇತಿ—ಭಾಯಯತ್ಯನ್ಯಾನ್ಕರ್ಮಣೇತಿ ಭಯಮ್ವಿದುಃ ॥

ಅಸ್ಮಿನ್ ದುಃಖಮ್ಬವೇದ್ಯಸ್ಮಾದ್ಧ್ಯಾಯತೇ ಸಭಯಾನಕಃ ॥

ಮಾನಸಾಙ್ಗಿಕ ಭೇದೇನದ್ವಿಧಾ ವಿದ್ವದ್ಭಿರುಚ್ಯತೇ ॥

ವಿಕೃತಸ್ವರಸತ್ವಾದೇ ರ್ಭಯಭಾವೋ ಭಯಾನಕಃ ॥

ಸರ್ವಾಙ್ಗ ವೇಪಥುಸ್ಸ್ವೇದ ಶೋಷವೈವರ್ಣ್ಯ ಲಕ್ಷಣಃ ॥

ದೈನ್ಯ ಸಮ್ಭ್ರಮ ಸಮ್ಮೋಹಸನ್ತ್ರಾಸಾದಿ ಸ್ವತತ್ಸಹೋದರಃ ॥

ರೌದ್ರಸ್ಸ್ವರ್ಗಸೋದ್ಭೂತ ಮನರ್ಥಾ ಶಙ್ಕನಮ್ಭಯಮ್ ॥

ತದೇವ ಚರಸ್ಥಿಭಾವಮ್ಪ್ರಸನ್ನಮಾಸ್ಥದ್ಭಯಾನಕಃ ॥

ವಿಭಾವಃ.—

ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಕ್ರೂರದೃಷ್ಟಿ ತರ್ಜನಾದಿ ಭೀಷಣಾಕಾರ ಪ್ರತಿ

ಭಟ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿರ್ವಿಭಾವಃ ॥

ಅನುಭಾವಃ.—ಕಮ್ಪಕಾತರಾಕ್ಷಿ ವಿಲೋಕನಾಕ್ರೋಶನಾದ್ಯನುಭಾವಃ ॥

ವ್ಯಭಿಚಾರೀ.—

ಸನ್ತ್ರಾಸೋ ಮರಣನ್ದೈನ್ಯಮ್(ಧೈರ್ಯ) ಗ್ಲಾನಿಶ್ಚೈವ ಭಯಾನಕೇ॥

ಸಾತ್ವಿಕ.—

ಅಸೂಯಾಮದ ಧೃತಿ ವ್ರೀಡಾ ಹರ್ಷಗರ್ವ ನಿದ್ರಾಸುಪ್ತ್ಯಾಮರ್ಷಾ

ವಹಿತ್ಥೋಗ್ರತಾಮತಿಭಿರ್ವಿನಾನ್ಯೈರತ್ರಾದಯ ಸ್ಸಮ್ಭವನ್ತಿ ॥

ಕ್ರೋಧರಸಃ.—ಕ್ರೋಧಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ ॥

ಕ್ರೋಧಃಕೋಪಶ್ಚ ರೋಷಶ್ಚೇತ್ಯೇಷ ಭೇದಸ್ತ್ರಿಧಾಮತಃ ॥

ವಧಾದಿ ಪರ್ಯನ್ತಃ ಕ್ರೂರಜನಾಶ್ರಯಃ ॥ ಕ್ರೋಧಃ ॥

ಅವಜ್ಞಾಮೂಲಜಾಕ್ರಾಲಮ್ಬನಮ್ ॥ ಕ್ರೋಧಃ ॥

ವೈರಿಕೃತಾಪಚಾರೇಣ ಮನಃ ಪ್ರಜ್ವಲನಮ್ ॥ ಕ್ರೋಧಃ ॥

ಅಭ್ಯರ್ಥನಾದ್ವೀರಜನಾಶ್ರಯಃ ॥ ಕೋಪಃ ॥

ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೋ ರನ್ಯೋನ್ಯ ವಿಷಯಃ ॥ ರೋಷಃ ॥

ಅಸ್ಮಿನ್ ನಾಯಕಃ.—ದುಶ್ಶೀಲಶ್ಚ ದುರಾಚಾರೋ ಶಠೋಮಾನೋವಿರೋಧಕಃ ॥

ನಿರ್ಲಜ್ಜೋ ನಿಷ್ಠುರಶ್ಚೇತಿಪ್ರಿಯಃ ಕ್ರೋಧೇಭಿಧೀಯತೇ ॥

ಮುಖರಾಗಃ.—ಮನೋಗತಮ್ವಿಚೋಲೋಕೇ ಮುಖರಾಗೇಣ ಸೂಚ್ಯತೇ ॥

ಅಯಮ್ಸ್ಥಾವತ್ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕಃ ಪ್ರಸನ್ನಶ್ಚ ರಕ್ತಶ್ಯಾಮ ಇತೀರಿತಃ॥

ಚತುರ್ಥೋ ಮುಖರಾಗೋಯಮ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣೋದಿತಃ ॥

ಮುಖರಾಗಃ ಪಾಟಲಾಖ್ಯೋಪ್ಯಸ್ತೀತ್ಯತ್ರ ನಿರೂಪ್ಯತೇ ॥)

ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮುಖರಾಗಃ.—

ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸ್ಸ್ವಭಾವಸ್ಥೋ ಹ್ಯನನ್ಯಾಸಕ್ತ ಚಿತ್ತಮ್ ॥

ವಿನಿಯೋಗಃ.—ನಿಜ ವೈರಾಗ್ಯಭಾವೇಷು ವಿನಿಯೋಜ್ಯೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥

ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖರಾಗಃ.--

ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ಪ್ರಸಾದಶ್ಚ ಯದಾ ಸ್ಯಾತ್ಸಃಪ್ರಸನ್ನಕಃ ||

ವಿನಿಯೋಗಃ.—ಶೃಙ್ಗಾರ ಮೋದಯುಕ್ತೇಷು ಹಾಸ್ಯೆಪ್ರಾಪ್ತೇ ಮನೋರಥೆ||

ರಕ್ತಮುಖರಾಗಃ.—ಜಪಾ ಕುಸುಮಸಙ್ಕಾಶೋ ರಾಗೋರಕ್ತ ಇತೀರಿತಃ||

ವಿನಿಯೋಗಃ.—ಸವಿರೆತೆ ರುಣೆ ರೌದ್ರೆ ದ್ಯೂತೆಸ್ಯಾದ್ವಿನಿಯೋಜಿತ ||

ಶ್ಯಾಮಮುಖರಾಗಃ.—ಯಥಾರ್ಥ ಲಕ್ಷಣಶ್ಯಾಮೋ ಭೀಭತ್ಸೆಚ ಭಯಾನಕೆ||

ವಿನಿಯೋಗಃ.—ಗತದ್ರವ್ಯೋಪಮಾನೆಷು ಭಾವಜ್ಞೈಶ್ಚ ನಿಯುಜ್ಯತೆ ||

ಪಾಟಲಮುಖರಾಗಃ.—ಪಾಟಲಃ ಪಾಟಲಾಖ್ಯಸ್ಸ್ಯಾತ್ ||

ವಿನಿಯೋಗಃ.—ಪಾದಹೀನೆವ ಮಾನನೆ ||

ಭಾವಲಕ್ಷಣಮ್.—ವಿಭಾವಶ್ಚಾನುಭಾವಶ್ಚ ಸಾತ್ವಿಕೋ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಕಃ ||

ಏತೆ ಚತುರ್ವಿಧಾಭಾವಾಃ ಕಥ್ಯನ್ತೆ ಪೂರ್ವಸೂರಿಭಿಃ ||

ವಿಭಾವಃ.—ವಿಭಾವಃಕಥ್ಯತೆ ತತ್ರ ರಸೋತ್ಪಾದನ ಕಾರಣಮ್ ||

ಆಲಮ್ಬನೋದ್ದೀಪನಾತ್ಮಾ ಸದ್ವಿಧಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ||

ಆಲಮ್ಬನ ವಿಭಾವಃ.—

ರೂಪಯವ್ವನ ಮಿತ್ಯೆವಮಾಲಮ್ಬನ ಮುದಾಹೃತಮ್ ||

ಉದ್ದೀಪನ ವಿಭಾವಃ.—

ಆಲಮ್ಬನ ಗುಣಶ್ಚೈವ ತಚ್ಚೇಷ್ಟಾಸ್ತದಲಙ್ಕೃತಿಃ ||
ತಟಸ್ಥಶ್ಚೆತಿ ವಿಜ್ಞೆಯಶ್ಚತುರ್ಧೋದ್ದೀಪಕ್ರಮಃ ||
ಉದ್ದೀಪನಾಶ್ಚತುರ್ಧಾಸ್ಯುರಾಲಮ್ಬನ ಸಮಾಶ್ರಯಾಃ ||
ಗುಣಶ್ಚೇಷ್ಟಾಲಙ್ಕೃತಯಸ್ತಟಸ್ಥಶ್ಚೆತಿಭೆದತಃ ||

ಆಲಮ್ಬನ ಅನುಭಾವಃ.—

ರತಿಶ್ಚ ಹಸಿತಶ್ಶೋಕೋ ಕ್ರೋಧ ಉತ್ಸಾಹ ಸಮ್ಭಯಮ್ ||
ಜುಗುಪ್ಸಾ ವಿಸ್ಮಯ ಶಮಾ ಆಲಮ್ಬನ ಮಿತೀಷ್ಯತೆ ||

ರತಿಃ.—ರತಿಸ್ತು ಮಹಿತಾ ಕ್ರೀಡಾ ಜಾತಾ ಸ್ತ್ರೀಪುಮ್ಸಯೋರ್ಮಿಥಃ ||

ಹಸಿತಮ್.—ಆಕಸ್ಮಿಕಸ್ತು ಹಸಿತಮ್ಯವ್ವನಾದಿ ವಿಕಾರಜಮ್ ||

ಶೋಕಃ.—ಇಷ್ಟನಾಶಾದಿಭಿರ್ದುಃಖ ಪ್ರಕರ್ಷೋ ಶೋಕ ಉಚ್ಯತೆ ||

ಅಶ್ರುಭೂ ಲುಣ್ಠನಸ್ವಾಙ್ಗತಾಡನಾದ್ಯನುಭಾವಭಾಕ್ ||

ಕ್ರೋಧಃ.—ಸ್ತ್ರೀಪುಮ್ಸಯೋರ್ಮಿಥೋಜಾತಃ ಪ್ರಣಯೋ ವಿರಸೋಯದಿ ||

ಕ್ರೋಧ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೆಲೋಕೆ ಮಾನಸಃ ಪೂರ್ವಸೂರಿಭಿಃ ||

ಉತ್ಸಾಹಃ.—ಲೋಕೋತ್ತರೆಷು ಕಾರ್ಯೆಷು ಯಸ್ಥೆರ್ಯ ಭವತಿಸ್ವಯಮ್

ಸಪ್ರಯತ್ನಶ್ಚ ಉತ್ಸಾಹ ಈರ್ಯತೆ ಪೂರ್ವ ಸೂರಿಭಿಃ||

ಭಯಮ್.—ಪುನ್ಸೋವಾ ಯದಿನಾರ್ಯಾವಾ ಚಿತ್ತಕ್ಷೋಭೋ ಭಯಮ್

ಸ್ಮೃತಮ್ ||

ಜುಗುಪ್ಸಾಃ.—ಅರ್ಥಾನಾನ್ದೋಷಸನ್ದರ್ಶನಾದಿ ಗ್ರಹಣವಿಹಾರಿತಮ್ ||

ವಿಸ್ಮಯಃ.—ಅಪೂರ್ವವಸ್ತು ಸನ್ದರ್ಶಾ ರೋಮಹರ್ಷೋ ಭವೆದ್ಯದಿ ||

ಶಮ.—ಪ್ರಾಪ್ಸಙ್ಗಿಕಚವಿಷಯೆ ಯಾಸಙ್ಗಾಜ್ಜಮ್ಖತ್ವಮ್ ಶಮಃ ||

ಉದ್ದಿ... ಉದಾ.—

ಗುಣಃ.— ಅಭೂಷಣೆಪಿ ರಮ್ಯತ್ವಮ್ಮನೋಹಾರ್ಯಙ್ಗಣಸ್ಸ್ಮೃತಃ ||

ತಚ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ಯವ್ವನೋದ್ಭೂತಸಙ್ಕಾಶಸ್ತಚ್ಚೇಷ್ಟಾ ಹಾವಭಾವಜಾಃ ||

ತದಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ನೂಪುರಾಙ್ಗದಕೆಯೂರ ಹಾರಾದೀನಾಮ್ಪ್ರದರ್ಶನಮ್ ||

ತಟಸ್ಥಃ.—ಮನ್ದಮಾರುತ ಇತ್ಯೆವ ಶಶಾಙ್ಕಾದಿ ಪ್ರದರ್ಶನಮ್ ||

ಅನುಭಾವ.—ಭಾವಮ್ಮನೋಗತಮ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸ್ವಹೆತುಮ್ವ್ಯಞ್ಜಯನ್ತಿಯೆ ||

ತೆನುಭಾವಾ ಇತಿಖ್ಯಾತಾ ಭ್ರೂವಿಕ್ಷೆಪಸ್ಮಿತಾದಯಃ ||
ಅನುಭಾವೋ ಭವೆತ್ಸೋಯಮ್ಭಾವೋಯೆನಾನುಭಾವ್ಯತೆ ||
ಕಾರ್ಯಭೂತಾನುಭಾವಸ್ಯಾತ್ಕಟಾಕ್ಷಾದಿ ಶರೀರಜಮ್ ||
ತೆ ಚತುರ್ಧಾ ಚಿತ್ತಗಾತ್ರ ವಾಗ್ಬುದ್ಧ್ಯಾರಮ್ಭಸಮ್ಭವಾಃ ||
ಭ್ರೂವಿಕ್ಷೆಪ ಕಟಾಕ್ಷಾದಿ ವಿಕಾರೋ ಹೃದಯಸ್ಥಿತಮ್ ||
ಭಾವವ್ಯ್ಯನಕ್ತಿಯಸ್ಸೋಯ ಮನುಭಾವ ಇತೀರಿತಃ ||
ಅನುಭಾವೋ ಭವೆತ್ಸೋಯಮ್ಭಾವೋಯೆನಾನುಭಾವ್ಯತೆ ||
ಆಙ್ಗಿಕೋ ವಾಚಿಕಶ್ಚೆತಿ ಸಾತ್ವಿಕಶ್ಚ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ||
ಕಟಾಕ್ಷ ವಿಕ್ಷೆಪಾದಯಃ ಗೀತನರ್ಮ ಗುಣಕೀರ್ತನಾದಯಃ

ಸ್ತಮ್ಭಾದಯಶ್ಚ ||

ರಸತಾಙ್ಗಚ್ಛತಿಸ್ಥಾಸ್ನಾ ಯತ್ಕಾರ್ಯ ಮುಪಲಕ್ಷ್ಯತೆ ||
ಅನುಭಾವಸ್ಸವಿಜ್ಞೆಯೋ ರಸಾವಸ್ಥಾನ ಸೂಚಕಃ ||

ಸಾತ್ತ್ವಿಕಭಾವಾಃ.—

ಸ್ತಮ್ಭಃ ಪ್ರಳಯ ರೋಮಾಞ್ಚಃ ಸ್ವೇದೋ ವೈವರ್ಣ್ಯವೇಪಥೂ ॥
ಅಶ್ರುವೈಸ್ವರ್ಯ ಮಿತ್ಯಷ್ಟೌ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಸ್ತಮ್ಭಃ.—ಸ್ತಮ್ಭಸ್ತ್ವನ್ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾಙ್ಗತ್ವಮಾರಾಗಭೀತ್ಯಾದಿ ಸಮ್ಭವಮ್ ।

ಪ್ರಳಯಃ.—ಪ್ರಳಯಸ್ಸುಖದುಃಖಾದ್ಯೈರ್ಗಾಢಮಿನ್ದ್ರಿಯಮೂರ್ಛನಮ್

ವಾಕ್ಕಾಯ ಮನಸಾಮ್ಪ್ರಾಯಃ ಪ್ರಳಯೋ ನಷ್ಟಚೇಷ್ಟತಾ ॥
ಸ್ಯಾತ್ತನ್ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತಾ ಸ್ತಮ್ಭೋ ನವೋಢಾಪ್ರಿಯ ಸಙ್ಗಮೇ ॥

ರೋಮಾಞ್ಚಃ.—

ಸುಖಾದ್ಯತಿಶಯಾಜ್ಜಾತೋ ರೋಮಾಞ್ಚೋ ರೋಮವಿಕ್ರಿಯಾ ॥

ಸ್ವೇದಃ.—ವಪುರ್ಜಲೋದ್ಗಮಸ್ಸ್ವೇದೋ ರತಿಘರ್ಮಶ್ರಮಾದಿಭಿಃ ॥

ವೈವರ್ಣ್ಯಮ್.—ವೈವರ್ಣ್ಯಂ ವರ್ಣಭೇದಸ್ಸ್ಯಾತ್ತಾಪ ಶೋಕ ಭಯಾದಿಭಿಃ॥

ವಿಷಾದಮದಹರ್ಷಾದೇರ್ವರ್ಣಾನ್ಯತ್ವಮ್ವಿವರ್ಣತಾ ॥

ವೇಪಥುಃ.—ರಾಗರೋಷ ಭಯಾಜ್ಜಾತಮ್ವೇಪಥುರ್ಗಾತ್ರ ಕಮ್ಪನಮ್ ॥

ಅಶ್ರು.—ಅಶ್ರುನೇತ್ರೋದ್ಭವಮ್ವಾರಿ ದುಃಖ ರೋಷ ಪ್ರಹರ್ಷಜಮ್ ॥

ಬಾಷ್ಪೋಜ್ಜ್ವಲೋದ್ಭವೋ ಭಯ ಕ್ರೋಧ ಸುಖೈರನಿಮಿಷೇಕ್ಷಣೈಃ ॥
ವಿಯೋಗ ರೋಗ ಶೋಕಾದೇರ್ಜಾಯತೇಞ್ಜನಧೂಮತಾ ॥

ವೈಸ್ವರ್ಯಮ್.—ಮನ್ದಗದ್ಗದ ಭಾಷಿತ್ವಮ್ವೈಶ್ವಲ್ಯಮ್ಪ್ರಮದಾದಿಜಮ್ ॥

ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ.—ವಿವಿಧಮಭಿತಶ್ಚರನ್ತೀತಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥

ದುಃಖೇರ್ಷ್ಯಾ ತತ್ತ್ವಬೋಧಾದೇರ್ನಿರ್ವೇದೋ ನಿಷ್ಫಲತ್ವಧೀಃ ॥
ತತ್ರ ಚಿನ್ತಾಶ್ರು ನಿಶ್ವಾಸದೀನತಾ ಸ್ಸಮ್ಭವನ್ತಿ ಚ ॥
ಕರಣಾನ್ಯಥ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಸಹಕಾರಾಣಿಯಾನಿ ಚ ॥
ರತ್ಯಾದೇಸ್ಸ್ಥಾಯಿನೋ ಲೋಕೇ ತಾನಿಸ್ಯುನ್ನಾಟ್ಯ ಕಾವ್ಯಯೋಃ ॥
ವಿಭಾವಶ್ಚಾನುಭಾವಶ್ಚ ಕಥ್ಯನ್ತೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥
ವಿಶೇಷಾದಾಭಿ ಮುಖ್ಯೇನ ಚರನ್ತಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥
ತಏವಾನ್ಯತ್ರ ಸಞ್ಚಾರಾತ್ಸಞ್ಚಾರಿಣ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥
ಮಜ್ಜನ್ತಶ್ಚ ನಿಮಜ್ಜನ್ತಃ ಕಲ್ಲೋಲಾಸ್ತೇ ಯಥಾರ್ಣವೇ ॥
ತಸ್ಯೋತ್ಕರ್ಷಮ್ವಿತನ್ವನ್ತಿ ಯಾನ್ತಿ ತದ್ರೂಪತಾಮಪಿ ॥

ತಥಾ ಸ್ಥಾಯಿನಿ ನಿಮಗ್ನಾಹ್ಯುನ್ಮಗ್ನಾ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥
ಪುಷ್ಣನ್ತಿ ಸ್ಥಾಯಿನಮ್ಸ್ವಾಂಶ್ಚ ತತ್ರ ಯಾನ್ತಿ ರಸಾತ್ಮತಾಮ್ ॥

ಉ:—ನಿರ್ವೇದ ಗ್ಲಾನಿ ಶಙ್ಕಾಖ್ಯಾಸ್ತಥಾಸೂಯಾ ಮದ ಶ್ರಮಃ ॥

ಆಲಸ್ಯಞ್ಚೈವ ದೈನ್ಯಞ್ಚ ಚಿನ್ತಾ ಮೋಹ ಸ್ಮೃತಿರ್ಧೃತಿಃ ॥
ವ್ರೀಡಾ ಚಪಲತಾಹರ್ಷ ಆವೇಗೋ ಜಡತಾ ತಥಾ ॥
ಗರ್ವೋ ವಿಷಾದ ಔತ್ಸುಕ್ಯಮ್ನಿದ್ರಾಪಸ್ಮಾರ ಏವಚ ॥
ಸುಪ್ತಿರ್ವಿಬೋಧೋಮರ್ಷಶ್ಚಾಪ್ಯವಹಿತ್ಥ ಮಥೋಗ್ರತಾ ॥
ಮತಿರ್ವ್ಯಾಧಿ ಸ್ತಥೋನ್ಮಾದ ಸ್ತಥಾ ಮರಣಮೇವಚ ॥
ತ್ರಾಸಶ್ಚೈವ ವಿತರ್ಕಶ್ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಃ ॥

ನಿರ್ವೇದ.—ದುಃಖೇರ್ಷ್ಯಾ ತತ್ತ್ವಬೋಧಾದೌ ನಿರ್ವೇದೋ ನಿಷ್ಫಲತ್ವಧೀಃ

ತತ್ರ ಚಿನ್ತಾಶ್ರು ನಿಶ್ವಾಸ ದೀನತಾ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ ಚ ॥

ಗ್ಲಾನಿಃ.—ಗ್ಲಾನಿರ್ಬಲಸ್ಯಾಪಚಯೋ ವೈವರ್ಣ್ಯಮ್ಪ್ರತಿಕಾರಣಮ್ ॥

ಶಙ್ಕಾ.—ಅನಿಷ್ಟಾಭ್ಯಾಗಮೋತ್ಸ್ಕೋ ಶಙ್ಕಾ ರೋಷಾದಿ ಕಾರಣಮ್ ॥

ಅನರ್ಥೋತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಣಮ್ಶಙ್ಕಾ ಪರಕ್ರೌರ್ಯಾತ್ಸ್ವ ದುರ್ನಯಾತ್ ॥
ಶಙ್ಕಾನಿಷ್ಟಾದಿ ಸೂಚನಮ್ ॥
ಶಙ್ಕಾನಿಷ್ಟಾಗಮೋತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾ ವಿಭಾವೋಸ್ಯಾ ನಿರೂಪ್ಯತೇ ॥
ಚೌರ್ಯರಾಜಾಪರಾಧಾದ್ಯಾ ದಕಾರ್ಯಾದ್ಗ್ರಹಣನ್ನೃಣಾಮ್ ॥
ಅನುಭಾವೋ ಭವತ್ಯಸ್ಯಾ ವೈವರ್ಣ್ಯಮ್ಸೃಕ್ವಿಲೇಹನಮ್ ॥
ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯ ದರ್ಶನೇ ಯತ್ನೋ ವೀಕ್ಷಣಞ್ಚ ಮುಹುರ್ದಿಶಾಮ್ ॥

ಅಸೂಯಾ.—ಪರೋತ್ಕರ್ಷಾಸಹಿಷ್ಣುತ್ವ ಮಸೂಯಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥

ಮದ.—ಸಮ್ಮೋಹಾನನ್ದ ಸಮ್ಭೇದೋ ಮದೋ ಮದ್ಯೋಪಯೋಗತಃ ॥

ಅಮುನಾಚೋತ್ತಮಶ್ಶೇತೇ ಮಧ್ಯೋಹಸತಿಗಾಯತಿ
ಅಧಮಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚಾಪಿ ಪರುಷಮ್ವಕ್ತಿ ರೋದಿತಿ ॥
ಮದಿರಾದಿ ಕೃತಮ್ ಹರ್ಷ ಮೋಹಯೋ ರ್ಮೇಳನಮ್ಮದಃ ॥

ಶ್ರಮ.—ಶ್ರಮಃಖೇದೋಹಿ ರತ್ಯಾದೇರ್ಜಾತಸ್ಸ್ವೇದಾದಿ ಭೂಮಿಕೃತ್ ॥

ಶ್ರಮಃಖೇದೋಧ್ವ ಮೃಗಯಾ ಯುದ್ಧ ವಾಹಾಧಿರೋಹಣೈಃ ॥
ಸಮ್ಭೋಗನೃತ್ತಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಯಾಮಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ ॥

ನಿಶ್ವಾಸಸ್ವೇದಸೀತ್ಕಾರಾಸ್ಸಙ್ಕೋಚೋ ಮುಖನೇತ್ರಯೋಃ ॥
ಶೀತವಾತೋದಕಚ್ಛಾಯಾಪೇಕ್ಷಾ ಸಮ್ಯಾಪನಾನಿಚ ॥
ಅಙ್ಗಮೋಟನ ಮಿತ್ಯಾದ್ಯೈ ರನುಭಾವೈಸ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ॥

ಆಲಸ್ಯ.—ಮನೋದ್ವ್ಯಮತ್ವಮಾಲಸ್ಯಙ್ಕೀರ್ತ್ಯವ್ಯೈಪು ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥

ದೈನ್ಯ.—ನಿರೋಜಸ್ತ್ವನ್ತು ಮನಸೋ ದೈನ್ಯಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥
ಮನಸ್ಸನ್ತಾಪ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಚಿನ್ತೌತ್ಸುಕ್ಯಾದಿಭಿರ್ಭವೇತ್ ॥
ಸ್ವತ್ವತ್ಯಾಗಾದನೌದ್ಧತ್ಯನ್ದೈನ್ಯಙ್ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ಸಮ್ಭವಮ್ ॥
ಅಙ್ಗಾನಾಮಪಿ ಶೈಥಿಲ್ಯನ್ದೇಹ ಸಮ್ಸ್ಕಾರ ವರ್ಜನಮ್ ॥
ಅಞ್ಚಿತಞ್ಚ ಶಿರೋಬಾಷ್ಪೈ ರ್ವೈಸ್ವರ್ಯಮ್ಯತ್ರ ಜಾಯತೇ ॥

ಚಿನ್ತಾ.ವ್ಯ.—ಇಷ್ಟಾಭಿಗಮನಾಧ್ಯಾನಞ್ಚಿನ್ತಾ ಶೂನ್ಯತ್ವ ತಾಪಕೃತ್ ॥
ದರ್ಶನ ಸನ್ತೋಷಯೋಃಪ್ರಕಾರ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಸಾಚಿನ್ತಾ ॥

ಮೋಹಃ.—ಮೋಹಸ್ತು ಮೂರ್ಛನಮ್ಭೀತಿ ದುಃಖಾವೇಶಾನುಚಿನ್ತನೈಃ ॥
ಮೋಹೋ ವಿಚಿತ್ತತಾಭೀತಿ ದುಃಖವೇಗಾನುಚಿನ್ತನೈಃ ॥
ಘೂರ್ಣನಾಗಾತ್ರ ಪತನಭ್ರಮಣಾ ದರ್ಶನಾದಿಕೃತ್ ॥
ಚಿನ್ತಾ ದುಃಖ ಭಯೋದ್ಬುದ್ಧಮ್ಮೂರ್ಛನಮ್ಮೋಹ ಉಚ್ಯತೇ ॥

ಸ್ಮೃತಿಃ.—ಪೂರ್ವಾನುಭೂತ ವಿಷಯಜ್ಞಾನಮ್ ಸ್ಮೃತಿ ರುದಾಹೃತಮ್ ॥
ವ್ಯ. ಪ್ರಿಯೇಣಾಶ್ರಿತ ಚೇಷ್ಟಾದೇ ರುದ್ಭೋಧಿತಸುಸಮ್ಸ್ಕ್ರಿಯಾ ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾ
ತನ್ತು ಯದಾಜ್ಞಾನಮ್ಸಾಸ್ಮೃತಿಃಕಥ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥

ಧೃತಿಃ.—ಜ್ಞಾನಾಭೀಷ್ಟಾಗಮಾದ್ಯೈಸ್ತು ಸಮ್ಪೂರ್ಣ ಸ್ಪೃಹತಾಧೃತಿಃ ॥
ವ್ಯ. ಸಾಹಿತ್ಯ ವಚನೋಲ್ಲಾಸ ಸಹಾಸ ಪ್ರತಿಭಾದಿಕೃತ್ ॥
ಧೃತಿಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯನೈಸ್ಪೃಹ್ಯಮ್ ಜ್ಞಾನಾಭೀಷ್ಟಾಗಮಾದಿಭಿಃ ॥

ವ್ರೀಡಾ.—ಚೇತಸ್ಸಙ್ಕೋಚನಮ್ವ್ರೀಡಾ ನಙ್ಗರಾಗಸ್ತನಾದಿಭಿಃ ॥
ವ್ಯ. ಸ್ವಾನ್ತ ಸಙ್ಕೋಚನಮ್ವ್ರೀಡಾ ಕಾಮರಾಗಸ್ತನಾದಿಭಿಃ ॥

ಚಾಪಲ್ಯಮ್.—ಚಾಪಲ್ಯಸ್ತ್ವನವಸ್ಥಾನಮ್ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಸಮ್ಭವಮ್॥

ಹರ್ಷ.—ಪ್ರಸಕ್ತಿ ರುತ್ಸವಾದ್ಯೈರ್ಯಾ ಹರ್ಷಸ್ಸ್ವೇದಾದಿ ಕಾರಣಮ್ ॥

ಚಿತ್ತ ಸಮ್ಭ್ರಮ.—
ವ್ಯ. ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಾಗಮಾಜ್ಜಾತ ಆವೇಗಶ್ಚಿತ್ತಸಮ್ಭ್ರಮಃ

ಆವೇಗಃ.—ಆವೇಗಶ್ಚಿತ್ತಸಮ್ಭ್ರಾನ್ತಿ ರಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಾಗಮೋದ್ಭವಾ ॥
ಉತ್ಪಾತ ವರ್ಷ ವಾತಾಗ್ನಿ ವಾಜಿಮತ್ತ ಮತಙ್ಗಜೈಃ ॥
ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಶೃತಿಭ್ಯಾಞ್ಚ ಸ್ಯಾದಾವೇಗೋಥ ಸಮ್ಭ್ರಮಃ ॥
ಅಗ್ನಿಸಮ್ಭವಸ್ಯ ಅನುಭಾವಃ ॥
ಧೂಮಾಕುಲಿತನೇತ್ರತ್ವ ಮಙ್ಗಸಙ್ಕೋಚಧೂನನೇ ॥
ಅನುಕ್ರಮಣ ಮಿತ್ಯಾದಿರನುಭಾವೋ ಭವೇದಿಹ ॥

ಜಡತಾ.—ಇದಮಿಷ್ಟಮನಿಷ್ಟನ್ತದಿತಿ ವೇತ್ತಿ ನ ಕಿಞ್ಚನ ॥
ನೋತ್ತರಮ್ಭಾಷತೇ ಪ್ರಶ್ನೇ ನೇಕ್ಷತೇ ನಶೃಣೋತಿಚ ॥
ಯತ್ರಧ್ಯಾಯತಿ ನಿಸ್ಸಮ್ಜ್ಞಞ್ಜಡತಾ ಸಾಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥
ಜಾಡ್ಯಮಪ್ರತಿಪತ್ತಿಸ್ಸ್ಯಾ ದಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಾಗಮೋದ್ಭವಾ ॥
ವಿರಹ ವ್ಯಥಾ ವಿಕಾರಮಾತ್ರವೇದ್ಯ ಜೀವನಾವಸ್ಥಾನಞ್ಜಡತಾ ॥

ಗರ್ವಃ.ವ್ಯ.—ಅನ್ಯಧಿಕ್ಕರಣಾದಾತ್ಮೋತ್ಕರ್ಷೋ ಗರ್ವೋಬಲಾದಿಜಃ ॥

ವಿಷಾದಃ.ವ್ಯ.—ವಿಷಾದಶ್ಚೇತಸೋಭಙ್ಗ ಉಪಾಯಾಭಾವಚಿನ್ತನೈಃ ॥
ಕಾರ್ಯಾನಿಸ್ತರಣಾದ್ದೈವಾದಾಗತ್ಯಾದ್ರಾಜದೋಷತಃ ॥
ಕಾರ್ಯಾಗ್ರಹಾ ದ್ವಿಷಾದಸ್ಸ್ಯಾನ್ಮನಸ ಸ್ಸತ್ತ್ವಹೀನತಾ ॥
ವೈಮನಸ್ಯಮನುತ್ಸಾಹ ಸ್ಸೃಕ್ಕಿಣೋಃ ಪರಿಲೇಹನಮ್ ॥
ಅಪಾಙ್ಗನ್ಮೈಷಣಮ್ಮೂರ್ಛಾ ಸನ್ತತಮ್ಮುಖಶೋಷಣಮ್ ॥
ಶಯನಧ್ಯಾನಮಿತ್ಯಾದಿ ರನುಭಾವೋ ಭವೇದಿಹ ॥

ಔತ್ಸುಕ್ಯಮ್.ಸ.ವ್ಯ.—ಕಾಲಾಕ್ಷಮತ್ವಮೌತ್ಸುಕ್ಯಮಪ್ರಾಪ್ತೇರಿಷ್ಟವಸ್ತುನಃ
ಸನ್ತಾಪಶ್ಯಯನೇಚಿನ್ತಾ ನಿಶ್ವಾಸೋಗಮನೋದ್ಯಮಃ ॥
ಅನವಸ್ಥಿತಿ ರಿತ್ಯಾದ್ಯಾ ಅನುಭಾವಾ ಭವನ್ತ್ಯಮೀ ॥
ವಿಲಮ್ಬಾಕ್ಷತ ಮೌತ್ಸುಕ್ಯಞ್ಚಿತಸನ್ತಾಪ ಜ್ವರಾದಿಕೃತ್ ॥

ನಿದ್ರಾ.ವ್ಯ.—ನಿದ್ರಾಚಿತ್ತ ನಿಮೀಲನಮ್ ॥

ಅಪಸ್ಮಾರಃ.ವ್ಯ.—ಆವೇಶೋಮೋಹದುಃಖಾದ್ಯೈ ರಪಸ್ಮಾರೋಙ್ಗತಾಪಕೃತ್ ॥

ಸುಪ್ತಿಃ.ವ್ಯ.—ಸುಪ್ತಿರ್ನಿದ್ರಾಸಮುದ್ರೇಕಃ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸಕ್ರಿಯಾತ್ಮಿಕಾ ॥

ವಿಬೋಧಃ.ವ್ಯ.—ವಿಬೋಧಶ್ಚೇತನಾವಾಪ್ತಿ ರ್ಜೃಮ್ಭಾಕ್ಷಿಪರಿಮರ್ದಕೃತ್ ॥

ಅಮರ್ಷಃ.ವ್ಯ.—ಅಮರ್ಷಸ್ಸ್ವಾಪರಾಧೇಷು ಚೇತಃ ಪ್ರಜ್ವಲನಮ್ಮತಮ್ ॥

ಅವಹಿತ್ಥ[illegible] ಗೋಪನಸ್ಥೈರ್ಯಲಜ್ಜಾದೇ ರವಹಿತ್ಥಕಃ ||
ತದ್ಗ[illegible] ಅನ್ಯಥಾಕಥನನ್ದೃಷ್ಟಿ ರನ್ಯಥಾತ ಮೃಷಾದರಃ ||
ವಿಷಾದ ಧೈರ್ಯೇ ಕೃತಕೇ ತಥಾ ಭಙ್ಗಶ್ಚ ತದ್ಗುಣಃ ||
ಪರಾ[illegible]ಕಾರಸಙ್ಗುಪ್ತಿ ರವಹಿತ್ಥೇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ||
ಅವಹಿತ್ಥಮ್ಭಯವ್ರೀಡಾ ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯಕೌಟಿಲ್ಯಗೌರವೈಃ ||
ಆಕಾರಗೋಪನನ್ತಸ್ಮಿನ್ನನುಭಾವಾ ಭವನ್ತ್ಯಮೀ ||
ಅನ್ಯಥಾ ಕಥನನ್ದೃಷ್ಟಿ ರನ್ಯಥಾಚಾನ್ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಃ ||
ವಿಷಾದ ಧೈರ್ಯೇ ಕೃತಕೇ ಕಥಾಭಙ್ಗೋ ಮೃಷಾದರಃ ||
ಉಗ್ರತಾ. ವ್ಯ.—ವೃತ್ತೇ ಪರಾಧೇಚಣ್ಡತ್ವಮುಗ್ರತಾ ತರ್ಜನಾದಿಕೃತ್ ||
ಮತಿಃ.—ತತ್ತ್ವಮಾರ್ಗಾನುಸನ್ಧಾನ ಮರ್ಥನಿರ್ಧಾರಣಮ್ಮತಿಃ ||
ವ್ಯಾಧಿಃ.—ಅತೀಷ್ಟ ಸಙ್ಗಮಾಭಾವಾ ದ್ವ್ಯಾಧಿಸ್ಸನ್ತಾಪ ಲಕ್ಷಣಮ್ ||
ವ್ಯ. ಮನಸನ್ತಾಪಾದ್ವಿಭವಾ ಜ್ವರಾದಿರ್ವ್ಯಾಧಿರಿಷ್ಯತೇ ||
ವ್ಯಾಧಿರ್ಜ್ವರಾದಿರುನ್ಮಾದ ಸ್ತುಲ್ಯಚೇಷ್ಟಾ ಜಡಾನ್ಯಯೋಃ ||
ಮದನವೇದನಾ ಸಮುತ್ಥ ಸನ್ತಾಪಕಾರ್ಶ್ಯಾದಿ ದೋಷೋ ವ್ಯಾಧಿಃ ||
ಉನ್ಮಾದಃ.—ಉನ್ಮಾದ ಸ್ತುಲ್ಯವೃತ್ತಿತ್ವಞ್ಚೇತನಾಚೇತನೇಷ್ವಪಿ ||
ಮರಣಮ್.—ಮರಣಮ್ಮರಣಾರ್ಥನ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ||
ತ್ರಾಸಃ. ವ್ಯ.—ಅಕಸ್ಮಿಕಭಯಾಚ್ಚಿತ್ತಕ್ಷೋಭಸ್ತ್ರಾಸಃ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೇ ||
ವಿತರ್ಕಃ. ವ್ಯ.—ಸನ್ದೇಹ ಕಲ್ಪನಾತ್ಯನ್ತೋ ವಿತರ್ಕಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ||
ಪ್ರಸಕ್ತಿಃ. ವ್ಯ.—ಪ್ರಸಕ್ತಿ ರುತ್ಸವಾದಿಭ್ಯೋ ಹರ್ಷಸ್ಸ್ಯಾದಶ್ರುಕಮ್ಪಕೃತ್ ||
ಜುಗುಪ್ಸಾ.—ಆಲಸ್ಯಾಗ್ರ್ಯ ಜುಗುಪ್ಸಾಭಿರ್ಭಾವೈಸ್ತು ಪರಿವರ್ಜಿತಾ ||
ಉದ್ಭವಯನ್ತಿ ಶೃಙ್ಗಾರಮ್ಸರ್ವೇಭಾವಾಶ್ಚ ಸಮ್ಯ್ರಯಾಃ ||
ಅರ್ಥಾನಾನ್ದೋಷಸನ್ದರ್ಶನಾದಿಗ್ರಹಣಞ್ಜುಗುಪ್ಸಾ ||
ಶಮಃ.—ವೈರಾಗ್ಯಾದಿನಾ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಚಿತ್ತತ್ವಮ್ ||
ಸ್ಪೃಹಾ.—ಆತ್ಮೋಪಭೋಗಕರಣಮ್ ಸ್ಪೃಶನ್ತೀ ಪ್ರಿಯವರ್ತ್ಮನಾ ||
ಯಾಚನಾತೀತರಾಗ ಭೋಗಾಗ ಸಾಸ್ಪೃಹೇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ||
ಅನುಭಾವಃ.—ಕಾರ್ಶ್ಯವಾಣ್ಯಮನಿಶ್ವಾಸಾ ಚಿನ್ತಾದೈನ್ಯಾಶ್ರುಗದ್ಗದಾಃ ||
ಲವಬ್ಧಾಲಕತ್ವ ಮಿತ್ಯಾದ್ಯಾ ಅನುಭಾವಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||

ಉದ್ದೀಪಕಮ್.—ಸಪ್ತಶಾದೃಷ್ಟಚಿನ್ತ್ಯೈಸ್ಸ್ಮೃತಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಭಾವನಾ ||
ದೇಶಾನ್ತರೇನುಭೂತಸ್ಯ ತಥಾ ಕಾಲಾನ್ತರೇಪಿವಾ ||
ತದ್ದೇಶಾದಿವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಯ ಚಿನ್ತ್ಯಸ್ಮೃತಿ ನಿರನ್ತರಾ ||
ಚನ್ದ್ರೋದಯ ಘನಧ್ವಾನ್ತ ಗೀತಭೃಙ್ಗ ರುತಾನಯಃ ||
ಕೇಳೀಗೃಹಾಣಿಬಹುತವ ಸ್ರಕ್ಚನ್ದನ ವಿಲೇಪನಮ್ ||
ವನಾದಿವಾಪ್ಯಃ ಕರ್ಪೂರ ಉದ್ದೀಪಕ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ ||
ಅಶೋಕಃ.—ಪ್ರಸೂನಕ್ಯೈರಶೋಕಸ್ತು ಶ್ವೇತೋ ರಕ್ತ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ ||
ಬಹುಸಿದ್ಧಿಕರಶ್ಶ್ವೇತೋ ರಕ್ತಶ್ಚ ಸ್ಮರದೀಪಕೃತ್ ||
ಶೋಕಃ.—ಇಷ್ಟಜನ ವಿಯೋಗಾದಿನಾ ಆತ್ಮನಿ ದುಃಖಾತಿ ಭೂಮಿಃ ||
ಉತ್ಸಾಹಃ.—ಉತ್ಸಾಹಸ್ಸರ್ವಕೃತ್ಯೇಷು ಸತ್ವರಾವಮಾನಸೀಕ್ರಿಯಾ ||
ಸಹಜಾಹಾರ್ಯಭೇದೇನ ಸಾದ್ವಿಧಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ||
ದಿವಾವಿಹೃತಿಸ್ಥಾನಾನಿ.—ಸರಿತಃಪುಲಿನಸ್ಯೈಲಾ ಕಾನ್ತಾರಾರಾಮ ಭೂಧರಾಃ ||
ಲತಾಗೃಹಾಣಿ ಚಿತ್ರಾಣಿ ಶಯ್ಯಾ ಕಿಸಲಯಾಞ್ಚಿತಾ ||
ಹಾಸ್ಯರಸಃ.—ಹಾಸ್ಯೋಭವತಿ ಶೃಙ್ಗಾರಾತ್ ||
ಹಾಸ್ಯೋ ವಿಕಾಸೋ ಮನಸೋ ವಿಕೃತಾಕಾರ ದರ್ಶನಾತ್ ||
ಕುಬ್ಜ ವಾಮನ ವಿಕಲಾಙ್ಗ ವಿದೂಷಕಾದಯಃ ಪುರುಷಾಃ ||
ಸ್ತ್ರೀಯಶ್ಚ ಸತ್ಪ್ರಲಾಪಶ್ರವಣ ಮಪ್ಯಾಲಮ್ಬನಾಃ ||
ಓಷ್ಟವಿವರಣ ದಶನದರ್ಶನ ನಾಸಾಕಪೋಲ ವಿಕೃತಸ್ಪನ್ದನ ದೃಗಾ
ಕುಞ್ಚನಾದಯೋನುಭಾವಾಃ ||
ವ್ಯ. ಶ್ರಮೋ ಗ್ಲಾನಿಶ್ಚ ಪಲತಾ ನಿದ್ರಾಸ್ವಪ್ನಸ್ತಥೈವಚ ||
ಶಙ್ಕಾಸೂಯಾವಹಿತ್ಥಾಚ ಹಾಸ್ಯೇಭಾವಾ ಭವನ್ತ್ಯಮೀ ||
ಹಸಿತಮ್.—ಆಕಸ್ಮಿಕನ್ತು ಹಸಿತಮ್ಯ್ವಸನಾದಿ ವಿಕಾರಜಮ್ ||
ವಿಕೃತಿ ದರ್ಶನಜನ್ಯ ಮನೋವಿಕಾರೋ ಹಾಸಃ ||
ವಿಕೃತಾಕೃತಿ ವಾಗ್ವೇಷೈ ರಾತ್ಮನೋವಾ ಪರಸ್ಯವಾ ||
ಹಾಸಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಪೋಷೇ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸೋಃ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಸ್ಮೃತಾ ||
ತತ್ರ.—ಸ್ಮಿತ, ಹಸಿತ, ವಿಹಸಿತ, ಉದ್ಧಸಿತ, ಅಪಹಸಿತ, ಅತಿಹಸಿತ,
ಭೇದೈಷ್ಷಡ್ವಿಧಾಃ ||

ಸ್ಮಿತಮ್.—ಸ್ಮಿತಮಿಹ ವಿಕಸನ್ನಯನಮ್ ॥
ಹಸಿತಮ್.—ಕಿಞ್ಚಿಲ್ಲಕ್ಷ್ಯದ್ವಿಜಮ್ಹಸಿತಮ್ ॥
ವಿಹಸಿತಮ್.—ಮಧುರಸ್ಮಿತಮ್ವಿಹಸಿತಮ್ ॥
ಉದ್ಧಸಿತಮ್.—ಸಾಙ್ಗ ಶಿರಃಕಮ್ಪ ಮುದ್ಧಸಿತಮ್ ॥
ಅಪಹಸಿತಮ್.—ಅಪಹಸಿತಮ್ಸಾಸ್ರಾಕ್ಷಮ್ ॥
ಅತಿಹಸಿತಮ್.—ವಿಕ್ಷಿಪ್ತಾಙ್ಗಮ್ಭವೇದತಿಹಸಿತಮ್ ॥

ದ್ವೇದ್ವೇ ಹಸಿತೇಜ್ಯೇಷ್ಠಾಜ್ಯೇಷ್ಠೇ ಮಧ್ಯೇಧಮ ಕ್ರಮಶಃ ॥
ವಿಕೃತಾಙ್ಗ ವಯೋದ್ರವ್ಯ ಭಾಷಾಕಾರಾದಿ ಕರ್ಮಭಿಃ ॥
ಅನ್ಯಾನ್ ಹಾಸಯತೀತ್ಯೇವಮ್ಹಾಸೋ ವಿದ್ವದ್ಭಿರುಚ್ಯತೇ ॥

ಅಯಮಪಿ ತ್ರಿವಿಧಃ.—(ವಾಚಿಕ ನೈಪಥ್ಯ ಆಙ್ಗಿಕ ಭೇದತಃ.)
ವಾಚಿಕಃ.—ಯದ್ಯತ್ಪ್ರಹಸನಮ್ವಾಕ್ಯನ್ತದ್ಧಾಸೋ ವಾಚಿಕಸ್ಮೃತಃ ॥
ನೈಪಥ್ಯಮ್.—ಯಸ್ಸ್ನೈಪಥ್ಯಜೋ ಹಾಸ್ಯ ಇತಿ ನಿರ್ಣೀಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥
ಆಙ್ಗಿಕಮ್.—ವಿಕಲಾಭಿನಯತ್ವಮ್ಯದಙ್ಗಾನಾಮವಲೋಕ್ಯತೇ ॥

ಸ್ವಭಾವಾದ್ವಾತು ಕಪಟಾತ್ಸಹಾಸ್ಯಶ್ಚಾಙ್ಗಿಕೋ ಭವೇತ್ ॥

ಪುನಃಷಙ್ವಿಧಃ.—

ಸ್ಮಿತಹಸಿತ ಮುಪಹಸಿತಮ್ವಿಹಸಿತ ಮಪಹಸಿತ ಮತಿಹಸಿತ ಮಿತಿ॥
ಅತ್ರೋತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮಾಧಮ ಭೇದಾದ್ವ್ಯವಸ್ಥಾ ॥
ಸ್ಮಿತಹಸಿತಞ್ಜ್ಯೇಷ್ಠಾನಾಮ್ಮಧ್ಯಾನಾಮ್ವಿಹಸಿತೋಪಹಸಿತೇಚ ॥
ಅಧಮಾನಾಮಪಹಸಿತನ್ತಥಾತಿ ಹಸಿತಞ್ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಮ್ ॥

ಹರ್ಷಸಞ್ಚಾರೀಭಾವಾ.—

ಹರ್ಷೋ ಮನಸ್ಸಮುಲ್ಲಾಸೋ ಗುರುದೇವ ಮಹೀಭುಜಾಮ್ ॥
ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪ್ರಿಯಸಙ್ಗಾಚ್ಚ ಭವೇದಿಷ್ಟಾರ್ಥ ಲಾಭತಃ ॥
ಮುಖನೇತ್ರ ಪ್ರಸನ್ನತ್ವಮ್ ಪ್ರಿಯೋಕ್ತಿ ಪುಲಕೋದ್ಗಮೈಃ ॥
ಗಾತ್ರೋಪ ಬೃಹ್ಮಣಸ್ವೇದ ಸಮ್ಮ್ಲಿಷ್ಟೈರಭಿಧೀಯತೇ ॥

ಮೌನಃ.—ಕವಿಭಿಃ ಕಥಿತೋ ಮೌನೋ ರೋಷ ಪ್ರಣಯ ಸಮ್ಭವಃ ॥
ದಶಾವಸ್ಥಾ.—ಪ್ರಾಕ್ಸ್ವ ಸಙ್ಗತಯೋರ್ಯೂನೋ ಸ್ಸತಿ ಪೂರ್ವಾನುರಞ್ಜನೇ ॥

ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತ್ಯಾದಯೋವಸ್ಥಾ ದಶಸ್ಯುರ್ದರ್ಶಿತಾಃಪುನಃ ॥

ದೃಙ್ಮನಸ್ಸಙ್ಗ ಸಙ್ಕಲ್ಪೋ ಜಾಗರಃಕೃಶತಾऽರತಿಃ ॥
ಹ್ರೀತ್ಯಾಗೋನ್ಮಾದ ಮೂರ್ಛಾನ್ತಾ ಇತ್ಯನಙ್ಗ ದಶಾದಶ ॥
ದಶಧಾ ಮನ್ಮಥಾವಸ್ಥಾ ಭವೇದ್ದ್ವಾದಶಧಾಪಿವಾ ॥

ಅಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಮ್.—ಇಚ್ಛೋತ್ಕಣ್ಠಾಭಿಲಾಷಾಶ್ಚ ಚಿನ್ತಾಸ್ಮೃತಿಗುಣಸ್ತುತಿಃ॥

ಉದ್ವೇಗೋಥ ಪ್ರಲಾಪಸ್ಸ್ಯಾ ದುನ್ಮಾದೋ ವ್ಯಾಧಿರೇವಚ ॥
ಜಾಡ್ಯಮ್ಮರಣ ಮಿತ್ಯಾದ್ಯೈ ದ್ವೈ ಕೈಶ್ಚಿದ್ವರ್ಜಿತೇ ಬುಧೈಃ ॥

ದ್ವಾದಶಾವಸ್ಥಾ.—ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿರ್ಮನಸ್ಸಙ್ಗ ಸ್ಸಙ್ಕಲ್ಪೋಥ ಪ್ರಲಾಪಿತಾ॥

ಜಾಗರಃ ಕಾರ್ಶ್ಯಮರತಿರ್ಲಜ್ಜಾತ್ಯಾಗೋಥ ಸಞ್ಜ್ವರಃ ॥
ಉನ್ಮಾದೋ ಮೂರ್ಛನಞ್ಚೈವ ಮರಣಞ್ಚರಮಮ್ವಿದುಃ ॥
ಅವಸ್ಥಾ ದ್ವಾದಶಮತಾಃ ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರತಃ ॥

ಮತಾನ್ತರಮ್.—ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿಶ್ಚಿನ್ತಾಸಙ್ಕಲ್ಪೋಗುಣನುತಿಃಕ್ರಿಯಾದ್ವೇಷಃ॥

ತಾಪೋಲಜ್ಜಾತ್ಯಾಗೋನ್ಮಾದೌ ಮೂರ್ಛಾಮೃತಿರ್ದಶಾವಸ್ಥಾಃ ॥

ದಶವಿಕಾರಾಃ.—ಚಿನ್ತಾ ನಿಶ್ವಾಸಖೇದಾಶ್ರು ವೈವರ್ಣ್ಯ ಗ್ಲಾನಿ ಭೂಷಣೈಃ ॥

ಯುಕ್ತಾಷ್ಷಡನ್ತ್ಯದ್ವೇಚಾದ್ಯೇ ಕ್ರೀಡೌಜ್ಜ್ವಲ್ಯ ಪ್ರಹರ್ಷಿತೈಃ ॥

ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿಃ.—ಆದರಾದ್ದರ್ಶನಞ್ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿರಿತ್ಯಭಿಧೀಯ್ಯತೇ ॥

ಚಕ್ಷುಃಪ್ರೀತಿರ್ಭವೇಚ್ಚಿತ್ರಸ್ವದೃಷ್ಟಚರ ದರ್ಶನಾತ್ ॥
ಚಕ್ಷುಃ ಪ್ರೀತಿರಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತನ್ನಿರನ್ತರಕೃತಾನನಮ್ ॥
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಚಿತ್ರಸ್ವಪ್ನಾದೌ ಸಾದರಪ್ರಿಯದರ್ಶನಮ್ ॥

ಮನಸ್ಸಙ್ಗಃ.—ಮನಸ್ಸಙ್ಗಃ ಪ್ರಿಯತಮೇ ನಿತ್ಯಞ್ಚಿತ್ತಸ್ಯ ವಿಶ್ರಮಃ ॥
ಸಙ್ಕಲ್ಪಃ.—ಸಙ್ಕಲ್ಪೋನಾಥ ವಿಷಯೋ ಮನೋರಥ ಉದಾಹೃತಃ ॥
ಪ್ರಲಾಪಃ.—ಪ್ರಲಾಪಃ ಪ್ರಿಯಸಮ್ಶ್ಲಿಷ್ಟ ಗುಣಾಲಾಪ ಉದಾಹೃತಃ ॥

ಪ್ರಿಯಾಶ್ರಿತಕಾಲ್ಪನಿಕ ವ್ಯವಹಾರಃ ಪ್ರಲಾಪಕಃ ॥
ಅಧ್ಧಿಸಮ್ವೀಕ್ಷಣಞ್ಚಕ್ಷು ರಧ್ಧಿಸಮ್ಮೇಳನಮ್ಮನಃ ॥
ಅಧ್ಧಿಸಮ್ಸ್ಪರ್ಶನಮ್ಪ್ರಾಣಿ ರದ್ಯಕಿಙ್ಕರತೇ ಮೃತಿಮ್ ॥

ಜಾಗರಃ.—ಜಾಗರಸ್ತುವಿ ನಿದ್ರತ್ವಮ್ ॥
ಕಾರ್ಶ್ಯಮ್.—ಕಾರ್ಶ್ಯಮಙ್ಗಸ್ಯತಾನವಮ್ ॥

ಅವಯವಸಾದಃ ಕೃಶತಾ ॥

ಅರತಿಃ.—ಇಹಸ್ಥಿತ ಇಹಾಸೀನ ಇಹಚೋಪಗತೋ ಮಯಾ ॥
ಇತಿ ತೈಸ್ತೈರ್ವಿಲಸಿತೈರ್ವಿಲಾಪಸ್ಸಮ್ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ ॥
ಉದ್ವಿಗ್ನಾತ್ಯರ್ಥಮೌತ್ಸುಕ್ಯಾದರತ್ಯಾಚ ವಿಲಾಪಿನೀ ॥
ಇತಸ್ತತಶ್ಚ ಭ್ರಮತೀ ವಿಲಾಪ ಸ್ಥಾನಮಾಶ್ರಿತಾ ॥
ಅನ್ಯತ್ರಾಪ್ರೀತಿರರತಿಃ ॥
ಅರತಿಃ ಪ್ರಿಯವಸ್ತು ವಿದ್ವೇಷಃ ॥
ಲಜ್ಜಾ.—ಅಕಾರ್ಯ ಕರಣಜ್ಞಾನಂ ಗುರ್ವಾಜ್ಞಾದಿ ವ್ಯತಿಕ್ರಮೈಃ ॥
ಅನಿರ್ವಾಹಃಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾ ಸ್ತ್ಯಾಗೇ ಭೂಯೋನುತಾಪಕಃ ॥
ಲಜ್ಜಾ ತದನುಭಾವಾಸ್ಯುರುರ್ವೀಲೇಖನ ಚಿನ್ತನಮ್ ॥
ಮುಖಾವನಮನಙ್ಗೂಢವಚನನ್ನಖಕೃನ್ತನಮ್ ॥
ವಸ್ತ್ರಾಙ್ಗುಳೀಯಕ ಸ್ಪರ್ಶೋ ದೂರಾದೇವಾವಕುಣ್ಠನಮ್ ॥
ಅನಿರ್ಗಮೋ ಬಹಿಶ್ಚಾಪಿ ಕ್ವಚಿದಪ್ಯನವಸ್ಥಿತಿಃ ॥
ನಿರ್ಲಜ್ಜಾ.—ವ್ರೀಡಾ ತ್ಯಾಗೋಥ ನಿರ್ಲಜ್ಜಾ ॥
ಜ್ವರಃ.—ತಾಪಾಧಿಕ್ಯಞ್ಜ್ವರೋ ಮತಃ ॥
ಉನ್ಮಾದಃ.—ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಸು ಸರ್ವತ್ರ ತನ್ಮನಸ್ಕತಯಾಸದಾ ॥
ವ್ಯ. ಅತಸ್ಮಿನ್ತದಿತಿಭ್ರಾನ್ತಿ ರುನ್ಮಾದಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಉನ್ಮಾದಸ್ತುಲ್ಯವರ್ತಿತ್ವಞ್ಚೇತನಾಚೇತನೇಷ್ವಪಿ ॥
ಪ್ರಿಯಾಶ್ರಿತ ವೃಥಾ ವ್ಯಾಪಾರ ಉನ್ಮಾದಃ ॥
ವ್ಯಾಪಾರಸ್ತು ಕಾಯಿಕೋ ವಾಚಿಕಶ್ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಃ ॥
ಕಾಯಿಕವ್ಯಾಪಾರಃ.—
ಪ್ರತಿಫಲಮನ್ವೃತಾವ್ಯೋಃ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಕಾನ್ತೋ ಮೃಗಾಕ್ಷ್ಯಾ ॥
ಮುಖಮಿತಿ ಪರಿಹಾಸಙ್ಕರ್ತುಮಭ್ಯುದ್ಯತೋಭೂತ್ ॥
ಅಥ ಶಿಥಿಲಿತವಾಚೋ ಮೌನಮಾಶಙ್ಕ್ಯತಸ್ಯಾ ॥
ಸ್ಪೃಶತಿ ಪುಲಕಭಾಜಾ ಪಾಣಿಪಙ್ಕೇರುಹೇಣ ॥
ವಾಚಿಕವ್ಯಾಪಾರಃ.—ಕಿಮ್ರೆ ವಿಧೋ ಮೃಗದೃಶೋ ಮುಖಮ ದ್ವಿತೀಯಮ್ ॥
ಕನ್ದರ್ಪದೃಪ್ಯಸಿದೃಗಮ್ಬುಜಮನ್ಯದೇವ ॥
ಝಙ್ಕಾರ ಮಾವಹಸಿಭೃಙ್ಗ ತನುರ್ನತಾದೃಕ್ ॥
ಕರ್ಮಾಣಿಧಿಙ್ನಪುನರೀದೃಶ ಮಾಕ್ಷಣೀಯಮ್ ॥

ಮೂರ್ಛಾ.—
ಮೂರ್ಛಾತ್ವಾಭ್ಯನ್ತರೀ ವೃತ್ತಿ ರ್ಬಾಹ್ಯೇನ್ದ್ರಿಯ ನಿಮೀಲನಾತ್ ॥
ವಸ್ತೂನಾ ಮನುಭೂತಾನಾನ್ತುಲ್ಯ ಶ್ರವಣ ದರ್ಶನಾತ್ ॥
ಸ್ಮರಣಾತ್ಕೀರ್ತನಾದ್ವಾಪಿ ಸಾನನ್ದಾಭೀರ್ಯಥಾಭವೇತ್ ॥
ವಿಯೋಗಾಯೋಗಯೋರಿಷ್ಟ ಗುಣಾನಾಙ್ಕೀರ್ತನಾತ್ಸ್ಮೃತೇಃ ॥
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋಥವಾ ಮೂರ್ಛಾ ದಶಧಾ ಜಾಯತೇ ಯಥಾ ॥
ಮರಣಮ್.—ಮರಣಮ್ಮರಣಾರ್ಥಸ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಃಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಪ್ರಿಯ ಸಙ್ಗಮಸ್ಯ ಸರ್ವಥಾ ದುರ್ಲಭತ್ವೇ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗೋದ್ಯೋಗೋ
ಮರಣಮ್ ॥
ಮೃತಿಃ.—ಸ್ಮರಾರ್ತ್ಯಾ ಮರಣೋದ್ಯೋಗೇ ಮೃತಿ ರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥
ಸುಖಪಾರವಶ್ಯಮ್.—ಸ್ವಸ್ಥತಾವಪುಷಿ ಮೀಲನನ್ದೃಶೋಮೂರ್ಛನಾಚ
ರತಿಲಾಭ ಲಕ್ಷಣಮ್ ॥
ಶ್ಲೇಷಯೇತ್ಸ್ವಜಘನಮ್ಮುಹುರ್ಮುಹುಸ್ಸೀತ್ಕರೋತಿಗಳಗದ್ಗದಾಕುಲಾ ॥
ಸುರತಮ್.—ಬಾಹ್ಯಮಾಭ್ಯನ್ತರಞ್ಚೇತಿ ಸುರತನ್ದ್ವಿವಿಧಮ್ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥
ತತ್ರಾದ್ಯಞ್ಚುಮ್ಬನಾಶ್ಲೇಷ ನಖದನ್ತಕ್ಷತಾದಿಕಮ್ ॥
ದ್ವಿತೀಯಮ್ಸುರತಮ್ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾನಾಕರಣ ಕಲ್ಪಿತಮ್ ॥
ರತಪೀಠಿಕಾ.—ಪ್ರಾಯೋಙ್ಗನಾನಾಮ್ಪುರ ಏವತೃಪ್ತಾ ಭಾವಾವಸಾನಮ್ಪು
ರುಷಾಲಭನ್ತೇ ॥ ಇದನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಯತ ಥೋಪಚರ್ಯಾ ಯಥಾ
ದ್ರವನ್ತಿ ತತ ಏವನಾರ್ಯಃ ॥
ಅಭ್ಯರ್ಥಿತಾ ಬಾಹ್ಯರತೇನಭೂಯೋಯಾದೇಶಕಾಲಪ್ರಕೃತಿಪ್ರತೀತಾಃ ॥
ಶ್ಲಥಾಸ್ತರುಣ್ಯಃಪ್ರಬಲಾನುರಾಗಾದ್ದ್ರವನ್ತಿ ತೃಪ್ಯನ್ತಿ ಚಶೀಘ್ರಮೇವ
ಆದೌರತಮ್ಬಾಹ್ಯಮಿಹಪ್ರಯೋಜ್ಯನ್ತತ್ರಾಪಿಚಾಲಿಙ್ಗನಪೂರ್ವಮನ್ಯತ್
ಅಜಾತಜಾತ ಸ್ಮರಕೇಳಿಭೇದಾದಿದಮ್ಪುನರ್ದ್ವಾದಶಧಾ ಭವನ್ತಿ ॥
ಸಞ್ಚಾರೀಭಾವಃ.—ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ವಿರಹ ವ್ಯಾಧಿ ಕ್ರೋಧ ತತ್ತ್ವಾವಬೋಧನೈಃ ॥
ದಾರಿದ್ರ್ಯ ತಾಡನಾಕ್ಷೇಪ ಪರವೃದ್ಧ್ಯವಲೋಕನೈಃ ॥
ನಿನ್ದಾಪವಾದ ಮಾನೈಶ್ಚ ನಿರ್ವೇದೋ ನಿಷ್ಫಲತ್ವಧೀಃ ॥
ಅನ್ತರ್ಬಾಷ್ಪೋದ್ಗಮಧ್ಯಾನ ನಿಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ಮಾನಸ್ಯೈಃ ॥
ದೈನ್ಯ ಗದ್ಗದಮ್ವೃದ್ವಾಕ್ಯೈ ರಭಿನೇಯೋ ಭವೇದಯಮ್ ॥

ಪುಮ್ರಾಗಃ.—ರೌದ್ರಾದ್ಭುತೌ ತಥಾ ವೀರಃ ಪುಮ್ರಾಗೇಣ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥

ಸ್ತ್ರೀರಾಗಃ.—ಶೃಙ್ಗಾರಹಾಸ್ಯಕರುಣಾಃ ಸ್ತ್ರೀರಾಗೇ ಚ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ನಪುಮ್ಸಕರಾಗಃ.—ಭಯಾನಕಶ್ಚ ಬೀಭತ್ಸರಸೋ ಜ್ಞೇಯೋ ನಪುಮ್ಸಕೇ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರಚೇಷ್ಟಾ.—ಭಾವೋ ಹಾವಶ್ಚ ಹೇಲಾ ಚ ಮಾಧುರ್ಯನ್ಧೈರ್ಯಮಿತ್ಯಪಿ ॥

ಲೀಲಾ ವಿಲಾಸೋ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿರ್ವಿಭ್ರಮಃ ಕಿಲಿಕಿಞ್ಚಿತಮ್ ॥
ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಙ್ಕುಟ್ಟಮಿತಮ್ಬಿಬ್ಬೋಕೋ ಲಲಿತನ್ತಥಾ ॥
ಕುತೂಹಲಞ್ಚ ಚಕಿತಮ್ವಿಹೃತಮ್ಹಾಸ ಇತ್ಯಪಿ ॥
ಏವಮ್ಶೃಙ್ಗಾರಚೇಷ್ಟಾಸ್ಸ್ಯುರಷ್ಟಾದಶ ವಿಧಾ ಮತಾಃ ॥

ಭಾವಃ.—ರಸಾಭಿಜ್ಞಾನಯೋಗ್ಯತ್ವಮ್ಭಾವ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥

ತದ್ಭಾವಭಾವನಮ್.—ಸುಖದುಃಖಾದಿಭಿರ್ಭಾವೈರ್ಭಾವಸ್ತದ್ಭಾವ ಭಾವನಮ್ ॥

ವಾಗಙ್ಗಸತ್ತ್ವಾಭಿನಯೈರ್ಮುಖರಾಗೋಪಶೋಭಿತೈಃ ॥
ಭಾವಯನ್ನಾನ್ತರಮ್ಭಾವಮ್ವ್ಯಾಪಾರೋ ಭಾವ ಇಷ್ಯತೇ ॥

ಸತಾವದ್ದ್ವಿವಿಧಃ.—(ಸನ್ನಿಹಿತೋ ವ್ಯವಹಿತಶ್ಚೇತಿ.)

ರಾಮಾದ್ಯಾಶ್ರಿತ ಚಿತ್ತಾದೇರನುಭೂತೇಸ್ತದಾತ್ಮನಾ ॥
ಸಾಮಾಜಿಕಸ್ಯ ಮನಸೋ ಭಾವಸ್ತದ್ಭಾವಭಾವನಮ್ ॥
ಚಿತ್ತಸ್ಯ ವಿಕೃತಿಸ್ಸತ್ತ್ವಮ್ವಿಕೃತೇ ಕಾರಣೇ ಸತಿ ॥
ತತೋಲ್ಪಾ ವಿಕೃತಿರ್ಭಾವೋ ಬೀಜಸ್ಯಾದಿ ವಿಕಾರವತ್ ॥

ಹಾವಃ.—ಈಷದ್ದೃಷ್ಟಿ ವಿಕಾರಸ್ಸ್ಯಾದ್ಭಾವೋ ಹಾವಃ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥

ಹೇಲಾ.—ಸುವ್ಯಕ್ತ ವಿಕ್ರಿಯಾಭಾವೋ ಹೇಲೇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ ॥

ನಾನಾಪ್ರಕಾರ ಚೇಷ್ಟಾಭಿಶ್ಶೃಙ್ಗಾರಾಕಾರ ಸೂಚಿಕಾ ॥
ಲಲಿತಾಭಿನಯೋಪೇತಾ ಕ್ರಿಯಾ ಹೇಲಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥

ಮಾಧುರ್ಯಮ್.—ಮಧುರಮ್ರಸವದ್ವಾಚಿ ಸ್ವಾದುನ್ಯಪಿ ಮಧುಸ್ಮೃತಿಃ ॥

ಯೇನ ಮಾದ್ಯನ್ತಿ ವಿಬುಧಾ ಮಧುನೇವ ಮಧುವ್ರತಾಃ ॥
ಸರ್ವಾಸ್ವಪ್ಯವಸ್ಥಾಸು ಅನುಲ್ಬಣಮ್ಮಾಧುರ್ಯಮ್ ॥
ಅಭೂಷಣೇಪಿ ರಮ್ಯತ್ವಮ್ಮಾಧುರ್ಯಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥

ಧೈರ್ಯಮ್.—ಶೀಲಾದ್ಯಲಙ್ಘನನ್ನಾಮ ಧೈರ್ಯಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯ್ಯತೇ ॥

ಸ್ತ್ರೀಶಾರೀರಃ.—ಲೀಲಾ ವಿಲಾಸೋ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿರ್ವಿಭ್ರಮಃ ಕಿಲಿಕಿಞ್ಚಿತಮ್

ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಙ್ಕುಟ್ಟಮಿತಮ್ಬಿಬ್ಬೋಕೋ ಲಲಿತನ್ತಥಾ ॥
ವಿಹೃತಞ್ಚೇತಿ ವಿಜ್ಞೇಯಾಶ್ಶಾರೀರಾ ದಶಯೋಷಿತಾಮ್ ॥

ಲೀಲಾ.—ಪ್ರಿಯಾನುಕರಣಮ್ಲೀಲಾ ವಾಗ್ಭಿರ್ಗತ್ಯಾಥ ಚೇಷ್ಟಿತೈಃ ॥

ವಿಲಾಸಃ.—ಪ್ರಿಯಾಸನ ವಿಲೋಕೇನ ಸಮ್ಭವೋ ಯೋ ಮನೋಗತಃ ॥

ಅನುರಾಗೋಪಿ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ವಿಲಾಸಶ್ಚಿತ್ತಹರ್ಷದಃ ॥
ವಿಲಾಸೋ ಗಮನಾದಿಸ್ಸ್ಯಾಚ್ಛ್ಲಿಷ್ಟಾಶ್ಲಿಷ್ಟಾಙ್ಗಯೋಃ ಕೃತಃ ॥

ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಃ.—ಸ್ವಲ್ಪೋಪ್ಯನಾದರಾನ್ನ್ಯಾಸಃ ಕುಙ್ಕುಮಾದೇಸ್ತು ಮಣ್ಡನೇ ॥

ಯಾ ಪರಾಙ್ಗನಯೇಚ್ಛೋ ಭಾವಸ್ಸ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿರುದಾಹೃತಾ ॥
ವಿಚಿತ್ತಿರಲ್ಪಭೂಷಾಭಿರಪಿ ರಮ್ಯತ್ವಮುಚ್ಯತೇ ॥

ವಿಭ್ರಮಃ.—ವಿಭ್ರಮಸ್ತ್ವರಯಾಕಾಲೇ ಭೂಷಾಸ್ಥಾನ ವಿಪರ್ಯಯಃ ॥

ಕಿಲಿಕಿಞ್ಚಿತಮ್.—ಕ್ರೋಧಾಶ್ರುಹರ್ಷಭೀತ್ಯಾದೇಸ್ಸಙ್ಕರಃ ಕಿಲಿಕಿಞ್ಚಿತಮ್ ॥

ಹರ್ಷಾದ್ರೋದನಹಾಸಾದಿ ರುಚ್ಯತೇ ಕಿಲಿಕಿಞ್ಚಿತಮ್ ॥

ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಮ್.—ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಮ್ಸ್ಯಾದಿಷ್ಟಸ್ಯ ತಥಾದೌ ಭಾವಸೂಚನಾ ॥

ಮೋಟ್ಟಾಯಿತಮ್ಪ್ರಿಯಕಥಾಸ್ವದೃಷ್ಟ್ವಸಾ ತನ್ಮಯಾತ್ಮತಾ ॥

ಕುಟ್ಟಮಿತಮ್-ಅಲಙ್ಕಾರಸ್ತು ನಾಟ್ಯಜ್ಞೈಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಭಾವಸಮಾಶ್ರಯಃ ॥

ಯೌವನೇಪ್ಯಧಿಕಮ್ಸ್ತ್ರೀಣಾಮ್ವಿಕಾರಾ ಗಾತ್ರವಕ್ತ್ರಜಾಃ ॥
ಉಪಚಾರೈಸ್ಸದಾನನ್ದಾಧರ ಕೇಶಗ್ರಹಾದಿಭಿಃ ॥
ಸುಖೋಪಚಾರವತ್ಕೋಪೋ ಬಾಹ್ಯಃ ಕುಟ್ಟಮಿತಞ್ಜಗುಃ ॥
ಕೇಶಾದಿಗ್ರಹಣೇ ಹರ್ಷೋ ದುಃಖಿತಾಭವನಾನ್ತರೇ ॥
ಸುಖೇಪಿ ದುಃಖವದುಪಚಾರಃ ಕುಟ್ಟಮಿತಮ್ ॥
ಸಮ್ಮರ್ದೇಪಿ ಸುಖಾಧಿಕ್ಯಮ್ರತೌ ಕುಟ್ಟಮಿತಞ್ಜಗುಃ ॥
ಕೇಶಾಧರಾದಿ ಗ್ರಹಣೇ ಮೋದಮಾನಾಪಿ ಮಾನಸೇ ॥
ದುಃಖಿತೇವ ಬಹಿಃಕುಪ್ಯೇದ್ಯತ್ರ ಕುಟ್ಟಮಿತನ್ತು ತತ್ ॥

ಬಿಬ್ಬೋಕಃ.—ಮನಾಕ್ಪ್ರಿಯ ಕಥಾಲಾಪೇ ಬಿಬ್ಬೋಕೋ ನಾದರಕ್ರಿಯಾ ॥

ಬಿಬ್ಬೋಕಸ್ತ್ವಿಷ್ಟಲಾಭೇನ ಜಾತೋಗರ್ವಾದನಾದರಃ ॥

ಲಲಿತಮ್.—ಸುಕುಮಾರಾಙ್ಗ ವಿನ್ಯಾಸೋ ಲಲಿತಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥

ಕಾನ್ತಾಯಾಸ್ಸುಕುಮಾರಾಙ್ಗೋಪಾಙ್ಗತ್ವಮ್ಲಲಿತಮ್ವಿದುಃ ॥

ಕುತೂಹಲಮ್.—ರಮ್ಯೇ ಕುತೂಹಲನ್ತ್ಲೌಲ್ಯಮ್ ॥
ಚಕಿತಮ್.—ಚಕಿತನ್ತ್ವಸ ರೋಮಾಞ್ಚ ಕಮ್ಪನಮ್ಪರಿಕಥ್ಯತೇ ॥
ವಿಹೃತಮ್.—ವಿಹೃತಮ್ಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಕಥನಮ್ಹ್ರಿಯಾ ॥
ಹಾಸಃ.—ಹಾಸೋ ವಿಕಾಸೋ ಮನಸೋ ವಿಕಾರಾಕಾರ ದರ್ಶನಾತ್ ॥
ಪೌರಷಃ.—ಶೋಭಾ ವಿಲಾಸೋ ಮಾಧುರ್ಯಮ್ ಗಾಮ್ಭೀರ್ಯಮ್ ಸ್ಥೈರ್ಯ (ಧೈರ್ಯತೇಜಸೀ) ಮಿತ್ಯಪಿ ॥
ಲಲಿತೌದಾರ್ಯಮಿತ್ಯಷ್ಟೌ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ ಪೌರುಷಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥
ಪದ್ಮಿನ್ಯಾದಿ ಜಾತಿ ಚತುಷ್ಟಯಸ್ಯ ವಶೀಕರಣಮ್ ॥
ಪಾನಕಮ್.—ದ್ರಾಕ್ಷಾಮಧೂಕ ಖರ್ಜೂರ ಕಾಶ್ಮರ್ಯೈಶ್ಚ ಸರೂಷಿತೈಃ ॥
ತುಲ್ಯಾಮ್ಲೈಃ ಕಲ್ಪಿತಮ್ಪೂತಮಿನ್ದ್ರತಚ್ಚ ರ್ಪೂರ ವಾಸಿತಮ್ ॥
ಪಾನಕಮ್ಪಞ್ಚ ಸಾರಾಖ್ಯನ್ದಾಹ ತೃಷ್ಣಾಪಿ ವರ್ತಕಮ್ ॥
ಪಥ್ಯಜಲಮ್.—ಉಪಲಾಸ್ಥಲಿನೋತ್ಕ್ಷೇಪ ವಿಕ್ಷೇಪೈರ್ಭೇದಿತೋದಕಾಃ ॥
ಹಿಮವನ್ಮಲಯೋದ್ಭೂತಾ ಪಥ್ಯಾನದ್ಯೋ ಭವನ್ತ್ಯಮೂಃ ॥
ಮಧು.—ತಾಳಕ್ಷೀರಸಿತಾಮೃತಾಮಲಗುಡೋನ್ಮತ್ತಾಸ್ಥಿ ಕಾಲಾಹ್ವಯಮ್ ॥
ದಾರ್ವಿಸ್ಧ್ರದ್ರುಮಮೋರಟಾಕ್ಷಕದಳೀಗುಗ್ಗುಲ್ಲಪ್ರಸೂನೈರ್ಯುತಮ್
ಇತ್ಥಞ್ಚನ್ಮಧು ಪುಷ್ಪಭಙ್ಗ್ಯಪಚಿತಮ್ಪುಷ್ಪದ್ರುಮೂಲಾನ್ವಿತಮ್॥
ಕ್ವಾಥೇನ ಸ್ಮರದೀಪನಮ್ಪ್ರತಿ ಫಲಾಖ್ಯಮ್ಸ್ವಾದು ಶೀತಮ್ಮಧು ॥
ಮಧುರಮ್.—ಕಟಾಕ್ಷೈರ್ಹಾಸ ಗರ್ಭೈಸ್ತು ಸಮ್ಭೋಗೌತ್ಸುಕ್ಯಭಾವನಾ॥
ಶೀತಳೀಕ್ರಿಯತೇ ತಾಪೋಯೇನ ತನ್ಮಧುರಮ್ಮತಮ್ ॥
ಯೌವನಮ್.—ಸರ್ವಾಸಾಮಪಿನಾರೀಣಾಮ್ಯೌವನಮ್ಸ್ಯಾಚ್ಚತುರ್ವಿಧಮ್॥
ಪ್ರತಿಯೌವನಮೇತಾ ಸಾಞ್ಚೇಷ್ಟಿತಾನಿ ಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್ ॥
ಪ್ರಥಮಮ್.—ಈಷಚ್ಚಪಲನೇತ್ರಾನ್ತ ಸ್ಮೇರಸ್ಮೇರ ಮುಖಾಮ್ಬುಜಮ್ ॥
ಸಗರ್ವ ಜರ್ಝರಙ್ಗಣ್ಡಮಸಮಗ್ರಾರುಣಾಧರಮ್ ॥
ಲಾವಣ್ಯೋದ್ಭೇದರಮ್ಯಾಙ್ಗಮ್ವಿಲಸದ್ಭಾತಿ ಸೌರಭಮ್ ॥
ಉನ್ಮೀಲಿತಾಙ್ಕುರ ಕುಚಮಸ್ಫುಟಾಙ್ಗ ಕರಾಙ್ಘ್ರಿಕಮ್ ॥
ಪ್ರಥಮಮ್ಯೌವನನ್ತತ್ರ ವರ್ತಮಾನಾ ಮೃಗೇಕ್ಷಣಾ ॥
ದ್ವಿತೀಯಮ್.—ಅಪೇಕ್ಷತೇ ಮೃದುಸ್ಪರ್ಶಮ್ಸಹತೇನೋದ್ಧತಾರತಿಮ್ ॥

ಸಖೀ ಕೇಳೀರಸಾಸ್ವಾದ ಸಮ್ಸ್ಕಾರ ಕಲಿತಾನ್ತರಾ ॥
ನಕೋಪಹರ್ಷಾ ಭಜತೇ ಸಾಪತ್ನೀ ದರ್ಶನಾದಿಷು ॥
ನಾತಿರಜ್ಯತಿ ಕಾನ್ತಸ್ಯ ಸಙ್ಗಮೇಕಿನ್ತು ರಜ್ಯತಿ ॥
ಸ್ತನೌ ಪೀನೌ ತನುರ್ಮಧ್ಯಃ ಪಾಣಿಪಾದಸ್ಯ ರಕ್ತಿಮಾ ॥
ಊರೂಕರಿಕರಾಕಾರಾವಙ್ಗಮ್ವ್ಯಕ್ತಾಙ್ಗ ಸನ್ಧಿಕಮ್ ॥
ನಿತಮ್ಬೋ ವಿಪುಲೋ ನಾಭಿರ್ಗಮ್ಭೀರೋ ಜಘನಙ್ಘನಮ್ ॥
ವ್ಯಕ್ತಾ ರೋಮಾವಳೀ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಲಿಙ್ಗದೇಶಸ್ತಥಾಕ್ಷಿ ವರ್ಣ ॥
ದ್ವಿತೀಯೇ ಯೌವನೇ ತೇನ ಕಲಿತಾ ವಾಮಲೋಚನಾ ॥
ತೃತೀಯಮ್.—ಸಖೀಷು ಸ್ವಾಶಯಜ್ಞಾಸು ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಪ್ರಾಯೇಣ ಮಾನಿನೀ ॥
ನಪ್ರಸೀದತ್ಯನುನಯೇ ಸಪತ್ನೀಷ್ವಭ್ಯಸೂಯತಿ ॥
ಸಾಪರಾಧಾನ್ವಿಸಹತೇ ಪ್ರಣಯೇರ್ಷ್ಯಾ ಕಷಾಯಿತಾ ॥
ಅತಿಕೇಳಿಷ್ವನಿಭೃತಾ ಚೇಷ್ಟಿತೇ ಗರ್ವಿತಾರಹಃ ॥
ಅಸ್ನಿಗ್ಧತಾನಯನಯೋರ್ಜಙ್ಘಜಘನಕೋಪಿಚ ॥
ಸವ್ಯಾಜಕೋಪ ಮಧುರಾ ಮಾಧತ್ತೇಮ್ಲಾನಕಾನ್ತಿಕಾಮ್ ॥
ವಿಘಟ್ಟಯತಾ ಕರಸ್ಪರ್ಶೋಪ್ಯಙ್ಗನಾಮ್ಮತಧಾಮನಾಕ್ ॥
ಅಧರೇಮಸೃಣೋರಾಗಸ್ತೃತೀಯೇ ಯೌವನೇಭವೇತ್ ॥
ಚತುರ್ಥಮ್.—ತತ್ರಸ್ತ್ರೀಣಾಮಿಯಞ್ಚೇಷ್ಟಾ ರತಿತನ್ತ್ರವಿದಗ್ಧತಾ ॥
ವಲ್ಲಭಸ್ಯ ಪರಿತ್ಯಾಗಸ್ತಥಾಕರ್ಷಣ ಕೌಶಲಮ್ ॥
ಅನಾದರಃಪರಾರ್ಥೇಷು ಸಪತ್ನೀಷ್ವಪ್ಯ ಮತ್ಸರಃ ॥
ಜರ್ಝರತ್ವಮ್ ಸ್ತನಶ್ರೋಣೀ ಗಣ್ಡೋರುಜಘನಾದಿಷು ॥
ನಿರ್ವಾಣಮ್ನತಾಚ ಭವತಿ ಚತುರ್ಥೇ ಯೌವನೇ ಸ್ತ್ರಿಯಾಮ್ ॥
ತತ್ರ ಚೇಷ್ಟಾ ರತಿವಿಧಾವ ನುತ್ಸಾಹೋಽಸಮರ್ಥತಾ ॥
ಯಾಮಃ.—ಏಕವಾರಾವಧಿರ್ಯಾಮೋ ರತಸ್ಯ ಪರಮೋ ಮತಃ ॥
ಚಣ್ಡಶಕ್ತಿಮತೋರ್ಯೂನೋ ರುದ್ಭಟ ಕ್ರಮವರ್ತ್ಮನೋಃ ॥
ತತ್ತದೃತುಷ್ವನುಕೂಲವಯಸ್ಕನಾರ್ಯಃ.—
ನಿದಾಘ ಶರದೋರ್ಬಾಲಾ ಪಥ್ಯಾ ವಿಷಯಿಣೋ ಭವೇತ್ ॥
ಹೇಮನ್ತೇ ತರುಣೀ ಯೋಗ್ಯಾ ಪ್ರೌಢಾವರ್ಷಾ ವಸನ್ತಯೋಃ ॥
ಸತತಮ್ಸೇವ್ಯಮಾನಾಪಿ ಬಾಲಾ ಪ್ರಥಯತೇ ಬಲಮ್ ॥

ಋತುನಿಯಮಃ.—ತ್ರಿಷು ಚ ದಧಿ ನಿಷೇವ್ಯಂ ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲೇ ವಸನ್ತೇ ಶರದಿ ಚ
ಪರಿವರ್ಜ್ಯಂ ವಾಞ್ಛಿತಾ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ॥
ಯದಿ ಖಲು ಪರಿಭಾಷಾ ಸೇವ್ಯತಾಂ ಸಾರ್ವಕಾಲಮ್ಸಹಗುಡ ಮಧು
ಪಾತ್ರೈ ಶರ್ಕರಾಮುದ್ಗಯೂಷೈಃ ॥

ಸ್ತ್ರೀಣಾಮುದರಲಕ್ಷಣಮ್.—
ವಟಪತ್ರ ಸಮಮ್ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮುದರಮ್ಪುತ್ರದಾಯಕಮ್ ॥

ಉಪಚಾರಃ.—ಅತ್ಯಾದರೇಣ ಸತ್ಕಾರ ಉಪಚಾರಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಉಪಚಾರೋ ಯಥಾ ಸತ್ವಮ್ ಸ್ತ್ರೀಣಾಮಲ್ಪೋಪಿ ಹರ್ಷದಃ ॥
ಮಹಾನಪ್ಯನ್ಯಥಾ ಯುಕ್ತೋ ನೈವ ತುಷ್ಟಿಕರೋ ಭವೇತ್ ॥
ವಾಸೋಙ್ಗರಾಗಾಭರಣ ಮಾಲ್ಯ ಶಯ್ಯಾಸನಾದಿಷು ॥
ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಸ್ಪೃಹಾ ತತ್ರ ದೇಶಕಾಲಾನುಕೂಲತಃ ॥

ಸಮ್ಭೋಗೌತ್ಸುಕ್ಯಭಾವನಾ.—
ಕಟಾಕ್ಷೈರ್ಹಾಸಗರ್ಭೈಸ್ತು ಸಮ್ಭೋಗೌತ್ಸುಕ್ಯಭಾವನಾ ॥

ಸಮ್ಭೋಗಃ.—ಸಮ್ಯುಕ್ತಯೋಸ್ತು ಸಮ್ಭೋಗಃ ॥
ಸಮಾಗಮಸ್ತು ಸಮ್ಭೋಗಃ ಕಾನ್ತಯೋರ್ದರ್ಶನಾದಿಕಃ ॥
ಸಂಸೃಷ್ಟಯೋರ್ವಿಪ್ರಲಮ್ಬೋ ವಿಪ್ರಯೋಗೋನುರಕ್ತಯೋಃ ॥
ಉತ್ಪನ್ನಾ ರತಿರೇಕತ್ರ ಪ್ರಥಮನ್ದರ್ಶನಾದಿಭಿಃ ॥
ಪ್ರದಾರಮ್ಭಾನುಭಾವೇನ ಶೃಙ್ಗಾರಮ್ವಿಶಿನಷ್ಟಿ ಸಾ ॥
ಸ ಚ ಅಭಿಲಾಷೇರ್ಷ್ಯಾ ವಿರಹಪ್ರವಾಸ ಶಾಪಜ ಇತಿ ಪಞ್ಚವಿಧಃ ॥
ಕಾಮೋಪಚಾರಸ್ಸಮ್ಭೋಗಃ ಕಾಮ ಸ್ತ್ರೀಪುಂಸಯೋಸ್ಸುಖಮ್ ॥
ಸುಖಮಾನನ್ದಜಮ್ಭೇದಮ್ಪರಸ್ಪರ ವಿಮರ್ದತಃ ॥
ಉಪಚಾರಸ್ತಥಾನನ್ದಕಾರಕಙ್ಕರ್ಮ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಅನುಕೂಲೌ ನಿಷೇವೇತೇ ಯತ್ರಾನ್ಯೋನ್ಯಮ್ವಿಲಾಸಿನೌ ॥
ದರ್ಶನಸ್ಪರ್ಶನಾದಿರ್ಯೋ ಸಮ್ಭೋಗಸ್ಸಉದಾಹೃತಃ ॥

ಸಮ್ಭೋಗಸ್ಸಪ್ತಾವಸ್ಥಃ.—
I ಪ್ರೇಮಾಭಿಲಾಷೋ ರಾಗಶ್ಚ ಸ್ನೇಹಃಪ್ರೇಮ ರತಿಸ್ತಥಾ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರಶ್ಚೇತಿ ಸಮ್ಭೋಗಾಸ್ಸಪ್ತಾವಸ್ಥಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಪ್ರೇಮ.—ಪ್ರೇಮಾದಿ ದೃಕ್ಷ್ಯಾರಮ್ಯೇಷು ॥
ಸ ಪ್ರೇಮಾಯೋಮಿಥೋಯೂನೋರ್ನಿರೂಢಮ್ಭಾವ ಬನ್ಧನಮ್ ॥
ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಘನನ್ನಿರೂಢಮ್ಪಶುಬನ್ಧನಮ್ ॥
ಯದೇಕಾಯತ್ತ ಕೋಪಾದಿ ತತ್ಪ್ರೇಮೇತಿ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥

ಅಭಿಲಾಷಃ.—ತಚ್ಛಿನ್ನಾತ್ವಭಿಲಾಷಕಃ ॥
ಸಙ್ಗಮೇಚ್ಛಾಭಿಲಾಷಃ ॥

ರಾಗಃ.—ರಾಗಸ್ತತ್ಸಙ್ಗಬುದ್ಧಿಶ್ಚ ॥
ದುಃಖಮಪ್ಯಧಿಕಞ್ಚಿತ್ತೇ ಸುಖತ್ವೇನೈವರಜ್ಯತೇ ॥
ಯೇನಸ್ನೇಹ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸ ರಾಗ ಇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರರಸ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಸ್ಯ ರತಿ ರೂಪಸ್ಯ ಪ್ರಕರ್ಷ ಲಕ್ಷಣೋ
ಅವಸ್ಥಾ ವಿಶೇಷೋ ರಾಗಃ ॥

ಸಚತ್ರಿವಿಧಃ.—(ಮಾಞ್ಜಿಷ್ಠ ನೀಲೀ ಕುಸುಮ್ಬ ಭೇದತಃ.)
ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಮಾಞ್ಜಿಷ್ಠರಾಗಸ್ಸ್ಯಾನ್ನೀಲೀರಾಗಸ್ತು ಮಧ್ಯಮಃ ॥
ಕುಸುಮ್ಬರಾಗಃ ಕಥಿತಃ ಕವಿಭಿಸ್ತ್ವಧಮೋಮತಃ ॥
1 ಅಚಿರೇಣೈವ ಸಮ್ಸಕ್ತಶ್ಚಿರಾದಪಿನನಶ್ಯತಿ ॥
ಅತೀವ ಶೋಭತೇಯೋ ಸೌ ಮಾಞ್ಜಿಷ್ಠೋ ರಾಗ ಉಚ್ಯತೇ ॥
2 ನೀಲೀರಾಗಸ್ತು ಯಸ್ಸಕ್ತೋ ನಾಪೈತಿನಚ ದೀಪ್ಯತೇ ॥
3 ಕುಸುಮ್ಬರಾಗಸ್ಸಜ್ಞೇಯೋ ಯಶ್ಚಿತ್ತೇ ಸಜ್ಜತಿಕ್ಷಣಾತ್ ॥
ಅತಿಪ್ರಕಾಶಮಾನೋಪಿ ಕ್ಷಣಾದೇವ ವಿನಶ್ಯತಿ ॥

ಸ್ನೇಹಃ.—ಸ್ನೇಹಸ್ತತ್ಪ್ರವಣಕ್ರಿಯಾ ॥
ಮನಸೋ ಯೋ ದ್ರವೀಭಾವೋ ವಿಷಯೇಷು ಮಮತ್ವತಃ ॥
ಭಯ ಶಙ್ಕಾವಸಾನಾತ್ಮಾ ಸಏವ ಸ್ನೇಹ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ವಿಸ್ರಮ್ಭೇ ಪರಮಾಙ್ಕಾಷ್ಠಾ ಮಾರೂಢೇ ದರ್ಶನಾದಿಭಿಃ ॥
ಯೇನಾನ್ತರಙ್ಗನ್ದ್ರವತಿ ಸಸ್ನೇಹ ಇತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥

ವಿಸ್ರಮ್ಭಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ.—(ಪ್ರೌಢ, ಮಧ್ಯ, ಮನ್ದ ಭೇದತಃ)
1 ಪ್ರವಾಸಾದಿಭಿರಜ್ಞಾತ ಚಿತ್ತವ್ಯಕ್ತೌ ಪ್ರಯೋಜನೇ ॥
ಇತರಕ್ಲೇಶಕಾರೀ ಯಸ್ಸಃಪ್ರೌಢಸ್ನೇಹ ಉಚ್ಯತೇ ॥

2 ಇತರಾನುಭವಾಪೆಕ್ಷಾಮ್ವ್ಯಹತೆ ಯಸ್ಸ ಮಧ್ಯಮಃ ॥

3 ದ್ವಯೊರೆಕಸ್ಯ ಮಾನಾದಾ ತದನ್ಯಸ್ಯ ಕರೊತಿಯಃ ॥

ನೈವಾಪೆಕ್ಷಾ ನ್ನಚೊಪೆಕ್ಷಾಮ್ಸ ಸ್ನೆಹೊ ಮನ್ದ ಉಚ್ಯತೆ ॥

ಪಕ್ಷಪಾತಃ.—ಅಹೆತುಃ ಪಕ್ಷಪಾತೊಯ ಸ್ತಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ ॥

ಸಹಿಸ್ನೆಹಾತ್ಮಕಸ್ತನ್ತು ರನ್ತರ್ಭೂತಾನಿ ಸೀವ್ಯತಿ ॥

ಸ್ನೆಹಸ್ತು ದ್ವಿವಿಧಃ.—(ವಿಕಾಸೊ ದ್ರವೀಭಾವಶ್ಚೆತಿ.)

ಸೂರ್ಯೊದಯೆ ಪದ್ಮಸ್ಯ ವಿಕಾಸಃ ॥

ಚನ್ದ್ರೊದಯೆ ಚನ್ದ್ರಕಾನ್ತಸ್ಯ ದ್ರವೀಭಾವಃ ॥

ಪ್ರೆಮ.—ತದ್ವಿಯೊಗಾ ಸಹತ್ವಂ ಪ್ರೆಮ ॥

ರತಿಃ.—ಸಮಾನ ಮಿಥುನಕ್ರೀಡಾ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯನ್ತರ ಸಙ್ಗತಾ ॥

ಹಾವ ಭಾವ ವಿಲಾಸಾಕ್ತಾ ರತಿರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೆ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರಃ.—ಪ್ರಾಗುಕ್ತಃ ॥

ಶೃಙ್ಗಾರಸ್ವರೂಪಮ್.—

II ಪ್ರೆಮಾ ಮಾನಃ ಪ್ರಣಯಃ ಸ್ನೆಹೊ ರಾಗೊನುರಾಗಶ್ಚ ॥

ಅಙ್ಕುರ ಪಲ್ಲವ ಕಲಿಕಾ ಕೊರಕಫಲಯೊಗ ಭಾಗಯಾಕ್ರಮಶಃ ॥

1 ಪ್ರೆಮ.—ಪ್ರಾಗುಕ್ತಃ ॥

2 ಮಾನಃ.—ಯೆನಪ್ರೆಮಾನುಬನ್ಧೆನ ಸ್ವಾತನ್ತ್ರ್ಯ ಹೃದಯಙ್ಗಮಮ್॥

ಬಧ್ನಾತಿಭಾವ ಕೌಟಿಲ್ಯಮ್ಸಮಾನ ಇತಿ ಗೀಯತೆ ॥

ಸ್ತ್ರೀಣಾಮೀರ್ಷ್ಯಾ ಕೃತಃ ಕೊಪೊ ಮಾನೊನ್ಯಾಸಙ್ಗಿನಿಪ್ರಿಯೆ ॥

ಪತ್ಯೌ ಕೊಪೊ ಭವೆನ್ಮಾನೊಜ್ಞಾತ ಕಾನ್ತಾನ್ತರಸ್ಪೃಹೆ ॥

ಅಪರಾಧಭವಃಕೊಪೊ ಯೂನೊರ್ಮಾನ ಉದಾಹೃತಃ ॥

ಸಚ ಪ್ರಣಯಮಾನಸ್ಸ್ಯಾ ದೀರ್ಷ್ಯಾಮಾನ ಇತಿ ದ್ವಿಧಾ ॥

ತತ್ರ.—ಪ್ರಣಯಮಾನಸ್ಸ್ಯಾ ದನ್ಯೊನ್ಯಾಜ್ಞಾತಿ ಲಙ್ಘನೆ ॥

ರಮಣೆನ ರಮಣ್ಯಾವಾ ಕೃತಸ್ತಚ್ಚ ದ್ವಿಧಾಭವೆತ್ ॥

ಈರ್ಷ್ಯಾಮಾನಃ.ಶ್ರೃ.—

ಈರ್ಷ್ಯಾಮಾನಸ್ಸಯಃಕೊಪೊ ಪ್ರಿಯೆಜ್ಞಾತೆನ್ಯ ಸಙ್ಗಮೆ ॥

ಅಭಾಷಣ ಮುಪಾಲಮ್ಭೊ ಭರ್ತ್ಸನಸ್ತಾಡನನ್ತಥಾ ॥

ವೈಮುಖ್ಯ ಮಶ್ರುಚಾಮರ್ಷ ಇತ್ಯಾದ್ಯೈರನುಭಾವ್ಯತೆ ॥

ತದ್ವಿಜ್ಞಾನಮ್ಪ್ರವಣಾದ್ದೃಷ್ಟೆ ರನುಮಾನಾತ್ತ್ರಿಧಾ ಭವೆತ್ ॥

ಶ್ರವಣಸ್ಸೂಚಿಕಾದಿಭ್ಯೊ ದೃಷ್ಟಿಸ್ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿಲೊಕನಮ್ ॥

ಅನುಮಾನ ಸ್ಸ್ವಪ್ನಭೊಗ ಗೊತ್ರಪ್ರಸ್ಖಲನಾದಿಭಿಃ ॥

ಈರ್ಷ್ಯಾನಾಮ.—ನಾಯಕಸ್ಯ ಅನ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಭಾವಾಚ್ಚಿತ್ತ ವಿಕ್ರಿಯಾ ॥

ಪರೊತ್ಕರ್ಷಾ ಸಹಿಷ್ಣುತ್ವ ಮೀರ್ಷ್ಯಾಮ್ಪ್ರಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ ॥

ಸ ಚತುರ್ವಿಧಃ.—ಯತ್ರ ಸ್ನೆಹೊ ಭಯನ್ತತ್ರ ತತ್ರೆರ್ಷ್ಯಾ ಮದನೊಯತಃ॥

ಚತಸ್ರೊಯಾಸಯಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಕೀರ್ತ್ಯನ್ತೆತಾನ್ನಿಬೊಧಥ ॥

ವೈಮನಸ್ಯಮ್ವ್ಯಳೀಕಞ್ಚ ವಿಪ್ರಿಯಮ್ಮನ್ಯುರೆವಚ ॥

ಏತೆಷಾಮ್ಸಮ್ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥

1 ನಿದ್ರಾಖೆದಾಲಸಗತಿಃ ಸ್ಲಥೆಸ್ತಮ್ಸ ರಸಮ್ಪ್ರಣಮ್ ॥

ಏವಮ್ವಿಧಮ್ಪ್ರಿಯನ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವೈಮನಸ್ಯಮ್ವಿಧೀಯತೆ ॥

2 ಬಹುಶೊವಾರ್ಯ ಮಾಣೊಪಿ ಯಸ್ತು ತತ್ರೈವ ದೃಶ್ಯತೆ ॥

ಸಾಮರ್ಷಾತ್ತತ್ರಮಾತ್ಸರ್ಯಾ ದ್ವ್ಯಳೀಕ ಮುಪಜಾಯತೆ ॥

3 ಜೀವನ್ತ್ಯಸ್ತ್ವಯಿ ಜೀವಾಮಿ ದಾಸೊಹನ್ತ್ವಞ್ಚ ಮೆಪ್ರಿಯಾ॥

ಉಕ್ತ್ವೈವಮನ್ಯಥಾ ಕುರ್ಯಾತ್ತತ್ರವೈ ವಿಪ್ರಿಯಮ್ಭವೆತ್ ॥

4 ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಸಕಾಶಾದ್ಯ ಸೌಭಾಗ್ಯೈಕ ವಿಕತ್ಥನಮ್ ॥

ಉಪಸರ್ಪೆತ್ಸಚೆಚ್ಛಶ್ಚ ಮನ್ಯುಸ್ತತ್ರೊಪಜಾಯತೆ ॥

3 ಪ್ರಣಯಃ.-ಉಪಚಾರೈರ್ಮಿಥೊಯೂನೊರ್ಯದ್ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯನ್ತರಾಭಿಧೈಃ

ಪ್ರೆಮನೀತಮ್ಪ್ರಕರ್ಷಞ್ಚೆತ್ಸಏವ ಪ್ರಣಯಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥

4 ಸ್ನೆಹಃ.—ಪ್ರಾಗುಕ್ತಃ ॥

5 ರಾಗೊತ್ಪತ್ತಿ ಹೆತುಃ.—ಯಾತ್ರಾಪ್ಯವಸ್ಕನ್ದನಮುತ್ಸವೊ ವಾ ಸ್ವಪ್ನೊಥ ಚಿತ್ರಮ್ಮೃಗಯಾ ವಿನೊದಃ ॥

ಭವನ್ತ್ಯುಪಾಯಾಃ ಪ್ರಥಿತಾಹಿ ಲೊಕೆ ಯೂನೊರ್ಯಥಾ ವೃದ್ಧಿ ಮುಪೈತಿ ರಾಗಃ ॥

6 ಅನುರಾಗಃ.—ರಾಗ ಏವ ಸ್ವಸಮ್ವೆದ್ಯ ದಶಾ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಕಾಶಿತಃ ॥

ಯಾವದಾಶ್ರಯ ವೃತ್ತಿಶ್ಚೆದನುರಾಗ ಇತೀರಿತಃ ॥

ಸಮ್ಭೊಗಾತ್ಪ್ರಾಗನುರಾಗಃ ॥

ತಲ್ಲಕ್ಷಣಮ್.—ಇಯಮುಜ್ಝರಿತಾ ಪ್ರೇಮ್ಣಾ ಮನಾಕ್ಪಲ್ಲವಿತಾಭವೇತ್ ||
ಸಕೋರಕಾ ಪ್ರಣಯತಃ ಸ್ನೇಹಾತ್ಕುಸುಮಿತಾಭವೇತ್ ||
ರಾಗಾತ್ಫಲಯುತಾಚೇಯ ಮನುರಾಗೇಣ ಭುಜ್ಯತೇ ||
ರಾಗೋನುವೃತ್ತೋ ವಿಚ್ಛಿನ್ನಮನುರಾಗ ಉದಾಹೃತಃ ||

ರತಿಸ್ಥಾಯಿಭಾವಃ.—
ಸಮಾನಯೂನೋ ರನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಥಾಯಿನೀಚ್ಛಾ ರತಿಸ್ಮೃತಾ ||
ರತಿಸ್ತತ್ಸಹ ವರ್ತನಮ್ ||
ಸಮ್ಭೋಗೇಚ್ಛಾ ವಿಷಯ ವಿಶೇಷೋ ರತಿಃ ||

ಲಕ್ಷಣಮ್.—ಸಮ್ಪನ್ನೈಶ್ವರ್ಯ ಸುಖಯೋ ರಶೇಷ ಗುಣಯುಕ್ತಯೋಃ ||
ನವಯೌವನ ಸಮ್ಶ್ಲಾಘ್ಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯೋ ಶ್ಶ್ರೇಷ್ಠರೂಪಯೋಃ ||
ನಾರೀ ಪುರುಷಯೋಸ್ತುಲ್ಯಾ ಪರಸ್ಪರ ವಿಭಾವಿಕಾ ||
ಸ್ಪೃಹಾಪ್ಯಯಾ ಚಿತ್ತವೃತ್ತೀ ರತಿ ರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ||
ಪ್ರಮೋದಾತ್ಮಾ ಮನೋವೃತ್ತಿ ವಿಶೇಷೋ ರತಿರುಚ್ಯತೇ ||

ಉದ್ವೇಗಃ.—ಮನಸಸ್ತಾಪ ಉದ್ವೇಗಃ ಕಥಿತಸ್ತತ್ವ ವಿಕ್ರಿಯಾ ||
ಚಿತ್ತ ಸನ್ತಾಪ ನಿಶ್ವಾಸೋ ದ್ವೇಷಸ್ಸರ್ವತ್ರ ವಸ್ತುಷು ||
ಕಾಮಕ್ಲೇಶ ಜನಿತ ಸಕಲ ವಿಷಯ ಹೇಯತಾಜ್ಞಾನ ಮುದ್ವೇಗಃ ||

ತಾಪಃ.—ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತೇರ್ವಿಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ತಾಪಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕಾಮಜೋ ಜ್ವರಃ ||

ಅನುಭಾವಃ.—ವೈವರ್ಣ್ಯಮಶ್ರು ವೈಸ್ವರ್ಯಮ್ಮಯನೇ ಪರಿಲುಣ್ಠನಮ್ ||
ನಿಶ್ವಾಸ ಮುಖಶೋಷಾದ್ಯಾ ಅನುಭಾವಾಸ್ತದುದ್ಭವಾಃ ||

ಮನಸ್ಸತ್ವಮ್.—ರಜಸ್ತಮೋಭ್ಯಾಮಸ್ಪಷ್ಟಮ್ಮನಸ್ಸತ್ವ ಮಿಹೋಚ್ಯತೇ ||
ನಿವೃತ್ತಾಸ್ತೇನ ತದ್ಯೋಗಾತ್ಪ್ರಭವನ್ತಿ ಹಿ ಸಾತ್ವಿಕಾಃ ||
ಸುಖದುಃಖ ಸಮಾವೇಶಾ ದನ್ತಃಕರಣ ವಿಪ್ಲವಃ ||
ಸತ್ವಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಸ್ತದ್ಭವಾಸ್ಸಾತ್ವಿಕಾಮತಾಃ ||

ಸಾಮಾದ್ಯುಪಾಯಃ.—ಸಾಮ್ನಾ ದಾನೇನ ಭೇದೇನ ರತ್ಯಪೇಕ್ಷಾರಸಾನ್ತರೈಃ ||
ಮಾನಾಪನಯನನ್ತಾಸಾ ಮುಪಾಯೈಷ್ಷಡ್ಭಿರಾಚರೇತ್ ||

ಲಕ್ಷಣಮ್.—
ಸಾಮಾದ್ಯುಪಾಯಾಷ್ಷಟ್ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಿಬುಧೈಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕೋವಿದೈಃ ||

ತತ್ರ ಚಾಟುವಚಸ್ಸಾಮ ಭೇದಸ್ತತ್ಸಖ್ಯುಪಾರ್ಜನಮ್ ||
ದಾನವ್ಯಾಜೇನ ಭೂಷಾದೇಃ ಪ್ರಧಾನಮ್ಪದಯೋರ್ನತಿಃ ||
ಧೈರ್ಯಾಲಮ್ಬ ಉಪೇಕ್ಷಾಸ್ಯಾ ದ್ರಸೋತ್ಪಾದಮ್ರಸಾನ್ತರಮ್ ||

ಮಾನಶಾನ್ತ್ಯುಪಾಯಃ.—
ಮಾನಸ್ಯ ಶಾನ್ತ್ಯುಪಾಯಸ್ತು ವೈಕ್ಲಬ್ಯಮ್ಭೂವಿಲೇಖನಮ್ ||
ಗದ್ಗದಾ ಭಾಷಣಮ್ಬಾಷ್ಪತ್ಯಾಗಶ್ಚರಣವನ್ದನಮ್ ||

ಸತ್ತ್ವಮ್.—ರಜಸ್ತಮೋಭ್ಯಾಮಸ್ಪೃಷ್ಟಮ್ಮನಸ್ಸತ್ತ್ವ ಮಿಹೋಚ್ಯತೇ ||
ನಿವೃತ್ತಾಸ್ತೇನ ತದ್ಯೋಗಾತ್ಪ್ರಭವನ್ತಿ ಹಿ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ||
ಸುಖದುಃಖ ಸಮಾವೇಶಾದನ್ತಃಕರಣ ವಿಪ್ಲವಃ ||
ಸತ್ತ್ವಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಸ್ತದ್ಭವಾಸ್ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಮತಾಃ ||

ಸಾತ್ತ್ವಿಕಭಾವಃ.—ಪರಗತ ಸುಖಾದಿ ವಿಭಾವನಯಾಭಾವಿತಾನ್ತಃಕರಣತ್ವಮ್ಸತ್ತ್ವಮ್ ||
ತದ್ಭವಾಸ್ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ||
ಪರಸ್ಯ ಸುಖದುಃಖಾದೇರನುಭಾವೇನ ಚೇತಸಃ ||
ಅತ್ಯನ್ತೇನಾನುಕೂಲ್ಯೇನ ಯೇನ ತದ್ಭಾವ ಭಾವನಮ್ ||
ತತ್ಸತ್ತ್ವನ್ತೇನಯುಕ್ತಾಸ್ತೇ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾ ಇತ್ಯುದೀರಿತಾಃ ||
ಅನುಭಾವತ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯೇ ಸತ್ಯಪ್ಯೇಷಾಮ್ಪೃಥಕ್ತಯಾ ||
ಲಕ್ಷಣನ್ಸತ್ತ್ವಜತ್ವಾದ್ಧಿ ತೇಚಸ್ತಮ್ಭಾದಯಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ||
ಭಾವೋ ಹಾವಶ್ಚ ಹೇಲಾಚ ಶೋಭಾ ಕಾನ್ತಿಶ್ಚ ದೀಪ್ತಿಕಾಃ ||
ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯನ್ಧೈರ್ಯ ಮೌದಾರ್ಯಮ್ಮಾಧುರ್ಯನ್ದಶ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ||

ಸಾತ್ವಿಕಭಾವಾನನುಕರಣ ವಸ್ತು ಲಕ್ಷಣಮ್.—
ವಿಷಣ್ಣೇ ಮೂರ್ಛಿತೇ ಹ್ರೀತೇ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಶೋಕಪೀಡಿತೇ ||
ಗ್ಲಾನೇ ಸುಪ್ತೇ ವಿಹಸ್ತೇಚ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟೇತನ್ದ್ರಿತೇ ಜಡೇ ||
ವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತೇ ಜ್ವರಾರ್ತೇಚ ಭಯಾರ್ತೇ ಶೀತವಿಪ್ಲುತೇ ||
ಮತ್ತೇ ಪ್ರಮತ್ತೇ ಚೋನ್ಮತ್ತೇ ಚಿನ್ತಾಯಾನ್ತಪಸಿಸ್ಥಿತೇ ||
ನಹಸ್ತಾಭಿನಯೋ ಯೋಜ್ಯಃಕಾರ್ಯಸ್ಸತ್ವಸ್ಯ ಸಙ್ಗ್ರಹಃ ||

ವಿರಹಿ ವಿನೋದಸ್ಥಲಮ್.—ವಿರಹಿಣಾಞ್ಚತ್ವಾರಿ ವಿನೋದಸ್ಥಾನಾನಿ ||
ತತ್ಸಾದೃಶ್ಯನ್ತತ್ಪ್ರತಿಕೃತಿಸ್ತದಙ್ಗ ಸಮ್ಸ್ಪರ್ಶಸ್ತತ್ಸ್ವಪ್ನಶ್ಚ ||

ಉತ್ಕಣ್ಠಾ.—ರಾಗೇಷ್ವಲಭ್ಯ ವಿಷಯೇ ವೇದನಾಮುಪತೀತುಯಾ ॥
ಸವ್ಯೋಷಣೀಚ ಗಾತ್ರಾಣಾನ್ತ ಮುತ್ಕಣ್ಠಾಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ ॥
ಸರ್ವೇನ್ದ್ರಿಯ ಸುಖಾಸ್ವಾದೋ ಯತ್ರಾಸ್ತೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥
ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತೀಚ್ಛಾಮ್ಸಸಙ್ಕಲ್ಪಾನ್ತ ಮುತ್ಕಣ್ಠಾಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ ॥

ಮನ್ಮಥಸೂಚಕಭಾವಃ.—
ಗುಣಾನ್ ಗಣಯತಿಸ್ವೈರಂ ವೀಕ್ಷತೇ ಭಾವಮನ್ದಿರಮ್ ॥
ರೋಮಾಞ್ಚೋ ಗದ್ಗದಪದಾ ವಾಕ್ಸ್ವೇದಶ್ಚ ಕಪೋಲಯೋಃ ॥
ವಿಸ್ರಮ್ಭ ಕಥನನ್ದೂತ್ಯಾ ತತ್ಸಮಾಗಮ ಚಿನ್ತನಮ್ ॥
ಏವಙ್ಗುಣಸ್ತುತಿಭವಾ ಭಾವಾ ಮನ್ಮಥ ಸೂಚಕಾಃ ॥

ಸ್ಮರಃ.—ಅಪರಿಚ್ಛನ್ನವಿಷಯಾ ಮದಮುಸ್ಗರವಿನಾಲಿತಮ್ ॥
ಸ್ಫುರದ್ಭ್ರೂಪಕ್ಷ್ಮಣಾಯುಕ್ತಸ್ತತ್ಸ್ಮರ ಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಮನ್ದಸ್ಮಿತಾ ಹಾಸ ಗರ್ಭಾಸ್ಸರ್ವೋಭ್ಯಗೌತ್ಸುಕ್ಯ ಸೂಚಕಾಃ ॥

ಸ್ಮಿತಮ್.—ಈಷದ್ವಿಕಸಿತೈರ್ಗಣ್ಡೈಃ ಕಟಾಕ್ಷೈಸ್ಸೌಷ್ಠವಾನ್ವಿತೈಃ ॥
ಅಲಕ್ಷಿತ ದ್ವಿಜನ್ಧೀರ ಮುತ್ತಮಾನಾಂ ಸ್ಮಿತಮ್ಭವೇತ್ ॥

ಕಾನ್ತಿಃ.—ರೂಪಯೌವನಾದ್ಯತಿಶಯಶೋಭಾ ॥
ತಸ್ಯೈವ ಮನ್ಮಥವಿಕಾರೋಪ ಬೃಂಹಿತತ್ವೇ ಕಾನ್ತಿಃ ॥

ರೂಪಮ್.—ಅವೇಧ್ಯಾರೋಪ್ಯ ವಿಕ್ಷೇಪ್ಯ ಬನ್ಧನೀಯೈರಭೂಷಿತಮ್ ॥
ಯದ್ಭೂಷಿತಮಿವಾಭಾತಿ ತದ್ರೂಪಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥
ಅಙ್ಗಾನ್ಯಭೂಷಿತಾನ್ಯೇವ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಾದ್ಯೈರ್ವಿಭೂಷಣೈಃ ॥
ಯೇನಭೂಷಿತವದ್ಭಾತಿ ತದ್ರೂಪಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥

ಸೌನ್ದರ್ಯಮ್.—ಅಙ್ಗಪ್ರತ್ಯಙ್ಗಕಾನಾಮ್ಯ ಸ್ಸನ್ನಿವೇಶೋ ಯಥೋಚಿತಮ್ ॥
ಸಮ್ಶ್ಲಿಷ್ಟ ಸನ್ಧಿಬನ್ಧಸ್ಸ್ಯಾತ್ಸೌನ್ದರ್ಯಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥

ಸೌಕುಮಾರ್ಯಮ್.—ಯಾಸ್ಪರ್ಶಾಸಹತಾಙ್ಗೇಷು ಕೋಮಲಸ್ಯಾಪಿ ವಸ್ತುನಃ ॥
ತತ್ಸೌಕುಮಾರ್ಯನ್ತ್ರೇಧಾಸ್ಯುರ್ಮುಖ್ಯ ಮಧ್ಯಾಧಮಕ್ರಮಾತ್ ॥
ಅಙ್ಗಮ್ಪುಷ್ಪಾದಿ ಸಮ್ಸ್ಪರ್ಶಾ ಸಹಮ್ಯೇನ ತದುತ್ತಮಮ್ ॥

ಲಾವಣ್ಯಮ್.—ಮುಕ್ತಾಫಲೇಷು ಛಾಯಾಯಾಸ್ತರಳತ್ವ ಮಿವಾನ್ತರಾ ॥
ಪ್ರತಿಭಾತಿಯದಙ್ಗೇಷು ತಲ್ಲಾವಣ್ಯ ಮಿಹೋಚ್ಯತೇ ॥

ಭೂಷಣಮ್.—ಕುಚಧಾರ್ಯನ್ದೇಹಧಾರ್ಯಮ್ಪರಿಧೇಯಮ್ವಿಲೇಪನಮ್ ॥
ಚತುರ್ಥಾ ಭೂಷಣಮ್ಪ್ರಾಹು ಸ್ತ್ರೀಣಾ ಮನ್ಯತ್ತು ದೈಶಿಕಮ್ ॥

ಸ್ವಾನುಕೂಲ್ಯಮ್.—
ಸವ್ರೀಡಾ ಲೋಕನೇನೈವ ಸ್ವಾನುಕೂಲ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನಮ್ ॥

ಮನೋರಥಃ.—ಆವಯೋರಙ್ಗಯೋಸ್ಸ್ವೈರ್ಯತೇ ಭೂಯೋ ವಿರಹ ವಿಪ್ಲವಃ ॥
ಅದ್ವೈತೇಚ ಸ್ಮಿತಮ್ಸ್ಫೀತನ್ನಸ್ಯಾ ದನ್ಯೋನ್ಯವೀಕ್ಷಣಮ್ ॥

ವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವ ಹೇತುಃ.—
ಮಧುಸರ್ಪಿರ್ವಸಾ ತೈಲಮ್ಪಾನೀಯಾ ನಿದ್ವಿಶಸ್ತ್ರಯಃ ॥
ಏಕತ್ರೈವ ಸಮಾನ್ಯಾನಿ ವಿರುಧ್ಯೇತೇ ಪರಸ್ಪರಮ್ ॥

ಆಹಾರಕಾಲಃ.—
ದಿವಾಯಾಮದ್ವಯಾದರ್ವಾಗ್ರಾತ್ರೌ ಯಾಮನ್ನಲಙ್ಘಯೇತ್ ॥
ಅತಿಕ್ರಮೇ ಮಹಾವ್ಯಾಧಿಜ್ಞಾನಯೇ ದೇವಭೋಜನಮ್ ॥

ಪಥ್ಯಭೋಜನಮ್.—
ಅಶೀತೇನಾಮ್ಭಸಾಸ್ನಾನಮ್ಪಯಃ ಪಾನಮ್ವಯಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥
ಏತದ್ವೋ ಮಾನುಷಾಃ ಪಥ್ಯಮ್ ಸ್ನಿಗ್ಧಮುಷ್ಣಞ್ಚ ಭೋಜನಮ್ ॥

ಹವ್ಯೋದಕಮ್.—
ವನ್ಹಿತಪ್ತಮಹಿಮಾಮ್ಯುರಶ್ಮಿಭಿ ಶ್ಶೀತಮಮ್ಬು ಶಶಿರಶ್ಮಿಭಿರ್ನಿಶಿ ॥
ಏವಮೇವತದಹರ್ನಿಶಮ್ಸ್ಥಿತನ್ತಚ್ಚ ಹಮ್ಸಜಲನಾಮಕಮ್ಸ್ಮೃತಮ್

ತನ್ನಿಯಮಃ.—
ಕರ್ಪೂರಾಗರು ಲಾಮಚಾದ್ಯಭಿರಸ್ಯೈರ್ಹವ್ಯೋದಕಮ್ವಾಸಿತಮ್ ॥
ಸಧ್ಯಶ್ಚಾತಿ ಮನೋಹರಮ್ಯೈಶಿರತೋ ಮುಗ್ಧಾಙ್ಗನಾಲಿಙ್ಗನಮ್ ॥

ತತ್ಫಲಮ್.—ಪ್ರಸಾಧಕನ್ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಮ್ಹೃದ್ಯಮ್ಲಘುಚ ಶೀತಳಮ್ ॥
ಜಲಮ್ಮನೋಹರಮ್ಸ್ವಾದು ವಿಷಘ್ನಙ್ಕಾನ್ತಿ ಕೃತ್ಪರಮ್ ॥

[illegible]ಯತ್ತತಾ.—
ಮೋಚಾಕನ್ದರಸೇನ ಜಾತಿಫಲಕಙ್ಕರ್ಯಾದ್ವಶಾಞ್ಛತ್ರಿಣೀಮ್ ॥
ಪಕ್ಷೈರ್ಮಾಕ್ಷಿಕಸಮ್ಯುತೈಶ್ಚ ಕರಿಣೀಮ್ಪಾರಾವತಭ್ರಾಮರೈಃ ॥
ಶಙ್ಖನ್ಯಾವ ಶಕೃಚ್ಚ ಗನ್ಧತಗರೀ ಮೂಲಾನ್ವಿತಮ್ಯಾಫಲಮ್ ॥
ತಾಮ್ಬೂಲೇನ ಸಹಪ್ರದತ್ತಮ ಚಿರಾನ್ಮನ್ತ್ರೈರಮೀಭಿಃ ಕ್ರಮಾತ್ ॥

ಏತಸ್ಯೈವ ಮನ್ತ್ರಃ ॥

ಪ್ರಣವಮ್ಪ್ರಥಮಮುಚ್ಚಾರ್ಯ ದ್ವಿಃ ಕೃತ್ವಶ್ಚ ಪದಮ್ಪುಚ ॥
ವಿಹಙ್ಗಮೆತಿದ್ವಿಃ ಕೃತ್ವಾ ಕಾಮದೆವಾಯ ವಾದಯೆತ್ ॥
ಸ್ವಾಹಾನ್ತೊ ಮನುರನ್ಯಶ್ಚ ಪ್ರಣವಶ್ಚ ಪಚಕೆತಿಚ ॥
ವಶಙ್ಕರೀ ತಥಾ ಸ್ವಾಹಾಸ್ಯಾದೇವಮ್ಪ್ರಣವಮ್ಮನುಃ ।
ದ್ವಿರುಚ್ಚಾರ್ಯ ಹರಪಚ ಕಾಮಾದಿ ಪ್ರಥಮೊಪಮಃ ॥

ಅಸಾಙ್ಕಲಾಸ್ಥಿತಿಃ ॥

ಅಙ್ಗುಷ್ಠೆ ಪದಗುಲ್ಪಜಾನುಜಘನೆ ನಾಭೌಚ ವಕ್ಷಸ್ತನೆ ॥
ಕಕ್ಷೆ ಕಣ್ಠೆ ಕಪೊಲ ದನ್ತ ವಸನೆ ನೆತ್ರಾಳಿಕೆ ಮೂರ್ಧನಿ ॥
ಶುಕ್ಲಾಶುಕ್ಲ ವಿಭಾಗತೊ ಮೃಗದೃಶಾಮಙ್ಗೇಷ್ವನಙ್ಗಸ್ಥಿತಿ
ಶ್ಚೊರ್ಧ್ವಾಧೊಗಮನೆನ ವಾಮಪದಗಾ ಪಕ್ಷದ್ವಯೆ ಲಕ್ಷ್ಯತೆ ॥

ಅಸ್ಯ ವಿನಿಯೊಗಃ ॥

ತೆ ಗೃಹ್ಣನ್ತಿ ಲಲಾಟಮಗ್ರ್ಯನಯನೆ ಚುಮ್ಬನ್ತಿ ದನ್ತಚ್ಛದಮ್ ॥
ದನ್ತೊಷ್ಠೆನನಿಪೀಡಯನ್ತಿ ಬಹುಶಶ್ಚುಮ್ಬನ್ತಿ ಗಣ್ಡಸ್ಥಳೀಮ್ ॥
ಕಕ್ಷೌ ಕಣ್ಠತಟಮ್ವಿಲಿಖನ್ತಿ ನಖರೈರ್ನಿಘ್ನನ್ತಿ ಗಾಢಮ್ಸ್ತನೌ ॥
ಮುಷ್ಟ್ಯಾವಕ್ಷಸಿ ತಾಡಯನ್ತಿ ದಧತೆ ನಾಭೌಚ ಪೆಟಮ್ಯನ್ಯೈಃ ॥
ಕುರ್ವನ್ತಿಸ್ಮರಮನ್ದಿರೆ ಕರಿಕರಕ್ರೀಡಾಮ್ ಸ್ತ್ರಿಯೊಜಾನುನೀ
ಗುಲ್ಫಾಙ್ಗುಷ್ಠ ಪದಾನಿಚ ಪ್ರತಿಪದಮ್ನಿಘ್ನನ್ತಿತೈ ರಾತ್ಮವಾನ್ ॥
ಇತ್ಯೆವಙ್ಕಲಯನ್ತಿಯೆ ಶಶಿಕಲಾ ಮಾಲಿಙ್ಗ್ಯಮಾದ್ಯನ್ತಿ ತೆ
ಶೀತಾಮ್ಶೂಪಲ ಪುತ್ರಿಕಾಮ್ಯಶಿಕರ ಸ್ಪೃಷ್ಟಾಮಿವ ಪ್ರೆಯಸೀಮ್ ॥

॥ ಇತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಗ ಸ್ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

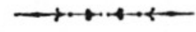

॥ ಶ್ರೀಃ. ॥

॥ ಶುಭಮಸ್ತು. ॥

ದ್ವಿತೀಯ ಭಾಗಃ.

ನಾಟಕಸಂವಿಧಾನಮ್.

ನಾಟಕಮ್.—ವೀರಶೃಙ್ಗಾರಯೊರೆಕಃ ಪ್ರಧಾನಮ್ವರ್ಣ್ಯತೆ ರಸಃ ॥
ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಾಯಕೊಪೆತನ್ನಾಟಕನ್ತದುದಾಹೃತಮ್ ॥
ದಶಪ್ರಬನ್ಧಾ ನಾಟ್ಯಸ್ಯ ಭರತೇನಬಭಾಷಿರೆ ॥
ನಾಟಕಞ್ಚ ಪ್ರಕರಣಮ್ಭಾಣಃ ಪ್ರಹಸನಣ್ಡಿಮಃ ॥
ವ್ಯಾಯೊಗ ಸಮವಾಕಾರೌ ವೀಥ್ಯಙ್ಕೆಹಾಮೃಗಾ ಇತಿ ॥

ತದ್ಭೆದಾಃ.—ಶಬ್ದಾರ್ಥರಚನಾ ದೊಷರಹಿತಾ ಗುಣಶಾಲಿನೀ ॥
ಸಾಲಙ್ಕಾರಯಾ ಪ್ರಯೊಗಾರ್ಹಾ ಸರಸನ್ನಾಟಕಮ್ಮತಮ್
ಪ್ರಖ್ಯಾತವಂಶೊ ರಾಜರ್ಷಿರ್ದಿವ್ಯೊವಾ ಯತ್ರ ನಾಯಕಃ ॥
ತತ್ಪ್ರಖ್ಯಾತಮ್ವಿಧಾತವ್ಯಮ್ವೃತ್ತಮತ್ರಾಧಿಕಾರಿಕಮ್ ॥
ಯದತ್ರಾನುಚಿತಙ್ಕಿಞ್ಚಿನ್ನಾಯಕಸ್ಯ ರಸಸ್ಯವಾ ॥
ವಿರುದ್ಧನ್ತತ್ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯ ಮನ್ಯಥಾ ವಾ ಪ್ರಕಲ್ಪಯೆತ್ ॥
ಆದ್ಯನ್ತಮೆವ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಪಞ್ಚಧಾ ತದ್ವಿಭಜ್ಯಚ ॥
ಖಣ್ಡಶಸ್ಸನ್ಧಿಸಞ್ಜ್ಞಾಂಸ್ತಾನ್ ಭಾಗಾನಪಿಚ ಖಣ್ಡಯೆತ್
ಚತುಷ್ಷಷ್ಟ್ಯಙ್ಗ ಸಮ್ಯುಕ್ತಾನ್ ಪಞ್ಚಸನ್ಧೀನ್ಪ್ರಕಲ್ಪಯೆತ್
ಪ್ರಯೊಜನಾನಿ ಷಟ್ತ್ರಿಷಾಮ್ಭರತೊಕ್ತಾನಿಯಾನಿತು ॥
ಈಪ್ಸಿತಾರ್ಥಸ್ಯ ರಚನಙ್ಗೊಪ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಚ ಗೊಪನಮ್ ॥
ಪ್ರಕಾಶ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಟನಮ್ವೃತ್ತಾನ್ತಸ್ಯಾನುವರ್ತನಮ್ ॥
ರಾಗಾಭಿವೃದ್ಧಿರ್ವೈಚಿತ್ರ್ಯಮ್ಪ್ರಯೊಗಸ್ಯೆತಿತಾನಿಹಿ ॥

ಏತಸ್ಯೈವ ಮನ್ತ್ರಃ ॥
ಪ್ರಣವಮ್ಪ್ರಥಮಮುಚ್ಚಾರ್ಯ ದ್ವಿಃ ಕೃತ್ವಾಶ್ಚ ಪದಮ್ಪುಚ ॥
ವಿಹಙ್ಗಮೇತಿದ್ವಿಃ ಕೃತ್ವಾ ಕಾಮದೇವಾಯ ವಾದಯೇತ್ ॥
ಸ್ವಾಹಾನ್ತೋ ಮನುರನ್ಯಶ್ಚ ಪ್ರಣವಶ್ಚ ಪಚೇತಿಚ ॥
ವಶಙ್ಕರೀ ತಥಾ ಸ್ವಾಹಾಸ್ಯಾದೇವಮ್ಪ್ರಣವಮ್ಮನುಃ ।
ದ್ವಿರುಚ್ಚಾರ್ಯ ಹರಪಚ ಕಾಮಾದಿ ಪ್ರಥಮೋಪಮಃ ॥
ಆಸಾಙ್ಕಲಾಸ್ಥಿತಿಃ ॥
ಅಙ್ಗುಷ್ಠೇ ಪದಗುಲ್ಫಜಾನುಜಘನೇ ನಾಭೌಚ ವಕ್ಷಸ್ತನೇ ॥
ಕಕ್ಷೇ ಕಣ್ಠೇ ಕಪೋಲ ದನ್ತ ವಸನೇ ನೇತ್ರಾಳಿಕೇ ಮೂರ್ಧನಿ ॥
ಶುಕ್ಲಾಶುಕ್ಲ ವಿಭಾಗತೋ ಮೃಗದೃಶಾಮಙ್ಗೇಷ್ವನಙ್ಗಸ್ಥಿತಿ
ಶ್ಚೋರ್ಧ್ವಾಧೋಗಮನೇನ ವಾಮಪದಗಾ ಪಕ್ಷದ್ವಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ॥
ಅಸ್ಯ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥
ತೇ ಗೃಹ್ಣನ್ತಿ ಲಲಾಟಮಗ್ರ್ಯನಯನೇ ಚುಮ್ಬನ್ತಿ ದನ್ತಚ್ಛದಮ್ ॥
ದನ್ತೋಷ್ಠೇನನಿಪೀಡಯನ್ತಿ ಬಹುಶಶ್ಚುಮ್ಬನ್ತಿ ಗಣ್ಡಸ್ಥಲೀಮ್ ॥
ಕಕ್ಷೌ ಕಣ್ಠತಟಮ್ಮ್ಲಿಶನ್ತಿ ನಖರೈರ್ನಿಘ್ನನ್ತಿ ಗಾಢಮ್ಸ್ತನೌ ॥
ಮುಷ್ಟ್ಯಾವಕ್ಷಸಿ ತಾಡಯನ್ತಿ ದಧತೇ ನಾಭೌಚ ಪೇಟಮ್ಮನ್ಯೈಃ ॥
ಕುರ್ವನ್ತಿಸ್ಮರಮನ್ದಿರೇ ಕರಿಕರ ಕ್ರೀಡಾಮ್ ಸ್ತ್ರಿಯೋಜಾನುನೀ
ಗುಲ್ಫಾಙ್ಗುಷ್ಠ ಪದಾನಿಚ ಪ್ರತಿಪದಮ್ನಿಘ್ನನ್ತಿತೈ ರಾತ್ಮವಾನ್ ॥
ಇತ್ಯೇವಙ್ಕಲಯನ್ತಿಯೇ ಶಶಿಕಲಾ ಮಾಲಿಙ್ಗ್ಯಮಾದ್ಯನ್ತಿತೇ
ಶೀತಾಮ್ಶೂಪಲ ಪುತ್ರಿಕಾಮ್ಶಿಕರ ಸ್ಪೃಷ್ಟಾಮಿವ ಪ್ರೇಯಸೀಮ್ ॥

॥ ಇತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಗ ಸ್ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

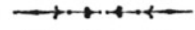
॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶುಭಮಸ್ತು ॥

ದ್ವಿತೀಯ ಭಾಗಃ.

ನಾಟಕಸಮ್ವಿಧಾನಮ್.

ನಾಟಕಮ್.—ವೀರಶ್ಶೃಙ್ಗಾರಯೋರೇಕಃ ಪ್ರಧಾನಮ್ವರ್ಣ್ಯತೇ ರಸಃ ॥
ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಾಯಕೋಪೇತನ್ನಾಟಕನ್ತದುದಾಹೃತಮ್ ॥
ದಶಪ್ರಬನ್ಧಾ ನಾಟ್ಯಸ್ಯ ಭರತೇನಬಭಾಷಿರೇ ॥
ನಾಟಕಞ್ಚ ಪ್ರಕರಣಮ್ಭಾಣಃ ಪ್ರಹಸನಣ್ಡಿಮಃ ॥
ವ್ಯಾಯೋಗ ಸಮವಾಕಾರೌ ವೀಥ್ಯಙ್ಕೇಹಾಮೃಗಾ ಇತಿ ॥
ತದ್ಭೇದಾಃ.—ಶಬ್ದಾರ್ಥರಚನಾ ದೋಷರಹಿತಾ ಗುಣಶಾಲಿನೀ ॥
ಸಾಲಙ್ಕ್ರಿಯಾ ಪ್ರಯೋಗಾರ್ಹಾ ಸರಸನ್ನಾಟಕಮ್ಮತಮ್
ಪ್ರಖ್ಯಾತವಮ್ಶ್ಯೋ ರಾಜರ್ಷಿರ್ದಿವ್ಯೋವಾ ಯತ್ರ ನಾಯಕಃ ॥
ತತ್ಪ್ರಖ್ಯಾತಮ್ವಿಧಾತವ್ಯಮ್ವೃತ್ತಮತ್ರಾಧಿಕಾರಿಕಮ್ ॥
ಯದತ್ರಾನುಚಿತಙ್ಕಿಞ್ಚಿನ್ನಾಯಕಸ್ಯ ರಸಸ್ಯವಾ ॥
ವಿರುದ್ಧನ್ತತ್ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯ ಮನ್ಯಥಾ ವಾ ಪ್ರಕಲ್ಪಯೇತ್ ॥
ಆದ್ಯನ್ತಮೇವ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಪಞ್ಚಧಾ ತದ್ವಿಭಜ್ಯಚ ॥
ಖಣ್ಡಶಸ್ಸನ್ಧಿಸಮ್ಜ್ಞಾಂಸ್ತಾನ್ ಭಾಗಾನಪಿಚ ಖಣ್ಡಯೇತ್
ಚತುಷ್ಷಷ್ಟ್ಯಙ್ಗ ಸಮ್ಯುಕ್ತಾನ್ ಪಞ್ಚಸನ್ಧೀನ್ಪ್ರಕಲ್ಪಯೇತ್
ಪ್ರಯೋಜನಾನಿ ಷಟ್ತೇಷಾಮ್ಭರತೋಕ್ತಾನಿಯಾನಿತು ॥
ಈಪ್ಸಿತಾರ್ಥಸ್ಯ ರಚನಙ್ಗೋಪ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯಚ ಗೋಪನಮ್ ॥
ಪ್ರಕಾಶ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಟನಮ್ವೃತ್ತಾನ್ತಸ್ಯಾನುವರ್ತನಮ್ ॥
ರಾಗಾಭಿವೃದ್ಧಿರ್ವೈಚಿತ್ರ್ಯಮ್ಪ್ರಯೋಗಸ್ಯೇತಿತಾನಿಹಿ ॥

ಪ್ರಕರಣಮ್.—ಉತ್ಪಾದ್ಯೈನೇತಿ ವೃತ್ತೇನ ಧೀರಶಾನ್ತಪ್ರಧಾನಕಮ್ ||
ಶೇಷನ್ನಾಟಕತುಲ್ಯಾಙ್ಗಮ್ಭವೇತ್ಪ್ರಕರಣಮ್ಹಿ ತತ್ ||
ಬಾಣ.—ಭಾರತೀವೃತ್ತಿಭೂಯಿಷ್ಠಮ್ಶೌರ್ಯಸೌಭಾಗ್ಯ ವರ್ಣನೈಃ ||
ಸೂಚ್ಯತೇ ವೀರಶೃಙ್ಗಾರೌ ವಿಟೇನ ನಿಪುಣೋಕ್ತಿನಾ ||
ಕಲ್ಪಿತೇನೇತಿ ವೃತ್ತೇನ ಧೂರ್ತಚಾರಿತ್ರ ವರ್ಣನಮ್ ||
ಏಕೋಙ್ಕೋ ಮುಖನಿರ್ವಾಹೌ ಯತ್ರ ಬಾಣಸ್ಸಸಮ್ಮತಃ ||
ಪ್ರಹಸನ.—ಯತ್ರಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗ ವೃತ್ತ್ಯಙ್ಗ ವರ್ಣನಮ್ಬಾಣವನ್ಮತಮ್ ||
ಹಾಸ್ಯೋರಸಃಪ್ರಧಾನಸ್ಸ್ಯಾದ್ಭವೇತ್ಪ್ರಹಸನಮ್ಹಿ ತತ್ ||
ಡಿಮಃ.—ಯತ್ರ ವಸ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧಮ್ಸ್ಯಾದ್ವೃತ್ತಯಃ ಕೈಶಿಕೀಮ್ವಿನಾ ||
ನೇತಾರೋ ದೇವಗನ್ಧರ್ವ ಯಕ್ಷರಕ್ಷೋ ಮಹೋರಗಾಃ ||
ಭೂತಪ್ರೇತ ಪಿಶಾಚಾದ್ಯಾಷ್ಷೋಡಶಾತ್ಯನ್ತ ಮುದ್ಧತಾಃ ||
ಹಾಸ್ಯಶೃಙ್ಗಾರರಹಿತಾ ರಸಾ ರೌದ್ರ ಪ್ರಧಾನಕಾಃ ||
ಚತ್ವಾರೋಙ್ಕಾಸ್ಸನ್ಧಯಶ್ಚ ಚತ್ವಾರೋಮರ್ಷ ವರ್ಜಿತಾಃ ||
ಮಾಯೇನ್ದ್ರಜಾಲ ಸಙ್ಗ್ರಹ ಸೂರ್ಯಚನ್ದ್ರ ಗ್ರಹಾದಯಃ ||
ಶೇಷನ್ನಾಟಕವತ್ಸರ್ವಮ್ಸ ಡಿಮಃಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ||
ವ್ಯಾಯೋಗಃ.—ಯತ್ರೇತಿ ವೃತ್ತಮ್ಖ್ಯಾತಮ್ಸ್ಯಾನ್ನಾಯಕಸ್ತೂದ್ಧತೋಮತಃ ||
ಗರ್ಭಾವಮರ್ಶರಹಿತಞ್ಚಮವದ್ರಸ ಪೋಷಣಮ್ ||
ಏಕವಾಸರ ಕಾರ್ಯಞ್ಚ ಸ ವ್ಯಾಯೋಗೋ ಮಹಾರಣಃ ||
ಸಮವಾಕಾರಃ.—ಯಥಾ ಮುಖನ್ನಾಟಕವತ್ಸನ್ಧಯೋ ಮರ್ಷವರ್ಜಿತಾಃ ||
ನೇತಾರೋ ದ್ವಾದಶಪೃಥಕ್ಫಲಾ ದೇವಾಸುರಾದಯಃ ||
ವೀರಪ್ರಧಾನೋಹಿ ರಸಸ್ತ್ರಯೋಙ್ಕಾಸ್ತೇಷುಚಕ್ರಮಾತ್ ||
ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವ ದೈವಾದಿಕೃತಾಸ್ಯುಃ ಕಪಟಾಸ್ತ್ರಯಃ ||
ಪುರರೋಧರಣಾಗ್ನ್ಯಾದಿ ನಿಮಿತ್ತಾ ವಿದ್ರವಾಸ್ತ್ರಯಃ ||
ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಾನುಗುಣಾಸ್ತಿಸ್ರ ಶ್ಶೃಙ್ಗಾರ ರೀತಯಃ ||
ಪ್ರಥಮೇಙ್ಕೇ ನಿಬದ್ಧವ್ಯಾ ಕಥಾಯಾಮತ್ರಯಾಮವಧಿಃ ||
ಯಾಮಾವಧಿರ್ದ್ವಿತೀಯಾಙ್ಕೇ ತೃತೀಯೇಙ್ಕೇರ್ಧಯಾಮಿಕಾ ||
ಅಸೌ ಸಮವಕಾರಸ್ಸ್ಯಾದ್ವೀಧ್ಯಙ್ಗೈಃ ಕೈಶ್ಚಿದನ್ವಿತಃ ||

ವೀಧಿಃ.—ಯತ್ರ ಬಾಣವದಙ್ಗಾನಾಙ್ಕ್ಲೃಪ್ತಿರ್ವೃತ್ತಿಸ್ತು ಕೈಶಿಕೀ ||
ಶೃಙ್ಗಾರಃ ಪರಿಪೂರ್ಣತ್ವಾತ್ಸೂಚನೀಯೋತಿ ಭೂಯಸಾ ||
ಉದ್ಘಾತ್ಯಕಾದೀನ್ಯಙ್ಗಾನಿ ಸಾವೀಧೀ ವಿಧಿವನ್ಮತಾ ||
ಅಙ್ಕಮ್.—ಯತ್ರೇತಿ ವೃತ್ತಮ್ಪ್ರಖ್ಯಾತಮ್ಪ್ರಧಾನಃ ಕರುಣೋರಸಃ ||
ಸ್ತ್ರೀಣಾಮ್ವಿಲಾಸೋ ವಾಗ್ಯುದ್ಧನ್ನೇತಾರಃ ಪ್ರಾಕೃತಾನರಃ ||
ಬಾಣವತ್ಸನ್ಧಿವೃತ್ತ್ಯಾದಿ ಸ ಉತ್ಸೃಷ್ಟಾಙ್ಕ ಸಞ್ಜ್ಞಕಃ ||
ಈಹಾಮೃಗಃ.—ಮಿಶ್ರಮೀಹಾಮೃಗೇ ವೃತ್ತಞ್ಚತುರಙ್ಕಸ್ತ್ರಿ ಸನ್ಧಿಕಮ್ ||
ಮರ್ತ್ಯ ದಿವ್ಯೌಚ ನಿಯಮಾ ನಾಯಕ ಪ್ರತಿನಾಯಕೌ ||
ಧೀರೋದ್ಧತೌ ಸ್ತ್ರಿಯನ್ದಿವ್ಯಾಮಪಹರ್ತುಕಾಮೌಚ ಕಾಮುಕೌ ||
ಅವಧಮ್ಯುದ್ಧಮನ್ಯೋನ್ಯಮಾಭಾಸ ರಸಯೋಸ್ತಯೋಃ ||
ರೂಪಕಮ್.—ನಾಟಕಾರ್ಥಾನುಕರಣ ನ್ನಾಟ್ಯಮ್ಸ್ಯಾದ್ರೂಪಕಞ್ಚ ಯತ್ ||
ಅನುಕಾರ್ಯಾನುಕರ್ತ್ರೋಸ್ತು ತಾದಾತ್ಮ್ಯಮ್ಮುಖಚನ್ದ್ರವತ್ ||
ತದೇವ ದೃಶ್ಯತಾಯೋಗಾದ್ರೂಪನ್ನೀಲಾದಿ ರೂಪವತ್ ||
ನಾಟ್ಯಮ್ರೂಪಮ್ರೂಪಕಞ್ಚೇತ್ಯಸ್ಯ ಸಞ್ಜ್ಞಾತ್ರಯನ್ತತಃ ||
ನಾಟ್ಯೇ ಸರ್ವಕಲಾಸ್ಥಿತಿಃ.—
ನತಚ್ಛಾಸ್ತ್ರನ್ನಸಾವಿದ್ಯಾ ನತಚ್ಛಿಲ್ಪನ್ನತಾಃಕಲಾಃ ||
ನಾಸೌಯೋಗೋ ನತತ್ಕರ್ಮ ನಾಟ್ಯೇಸ್ಮಿನ್ಯನ್ನವೀಕ್ಷ್ಯತೇ ||
ನಾಟಕೇ ವರ್ಜನೀಯಮ್.—
ದೂರಾಧ್ವಾನಮ್ವಧಮ್ಯುದ್ಧಮ್ರಾಜ್ಯದೇಶಾದಿ ವಿಪ್ಲವಮ್ ||
ಸಮ್ರೋಧೋ ಭೋಜನಮ್ಸ್ನಾನಮ್ಸಮ್ಭೋಗಞ್ಚಾನುಲೇಪನಮ್ ||
ಅಮ್ಬರಗ್ರಹಣಾದೀನಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಣಿನ ನಿರ್ದಿಶೇತ್ ||
ಪೂರ್ವರಙ್ಗಮ್.—
ಯನ್ನಾಟ್ಯವಸ್ತುನಃಪೂರ್ವಮ್ರಙ್ಗ ವಿಘ್ನೋಪಶಾನ್ತಯೇ ||
ಕುಶೀಲವಾಃ ಪ್ರಕುರ್ವನ್ತಿ ಪೂರ್ವರಙ್ಗಸ್ಸ ಉಚ್ಯತೇ ||
ಪೂರ್ವರಙ್ಗಸ್ಯಕುಶೀಲವಕರ್ತವ್ಯಾನಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಪ್ರಭೃತೀನಿ
ದ್ವಾವಿಮ್ಶತಿ ರಙ್ಗಾನಿ ||
ತದುಕ್ತಮ್.—ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರೋವ ತರಣ ಮಾರಮ್ಭ ಶ್ರಾವಣೇ ತಥಾ ||
ಸಙ್ಘೋಟನಾ ವಕ್ರಪಾಣಿಸ್ತಥಾಚ ಪರಿಘಟ್ಟನಮ್ ||

ಮಾರ್ಗಾಸಾರಿತಕಸ್ತದ್ವಜ್ಜ್ಯೇಷ್ಠಮಧ್ಯಾಧಮಾಧಿಕಾಃ ॥
ಆಸಾರಿತಕ್ರಿಯಾ ಗಾನಮುತ್ಥಾನಮ್ಪರಿವರ್ತನಮ್ ॥
ನಾನ್ದೀ ಶುಷ್ಕಾಪಕೃಷ್ಟಾಚ ರಙ್ಗದ್ವಾರಮ್ಮನೋರಮಮ್ ॥
ಚಾರೀರಮ್ಯಾ ಮಹಾಚಾರೀತ್ರಿಗತಞ್ಚ ಪುರೋಚನಾ ॥
ಯಥಾವತ್ಕೃತವಿನ್ಯಾಸಮ್ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಮ್ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥
ತಥಾವತರಣಮ್ಪ್ರೋಕ್ತಙ್ಗಾಯಕೀನಾ ನ್ನಿವೇಶನಮ್ ॥
ಗೀತೋದ್ಯಮನಮಾರಮ್ಭೋ ವಾದ್ಯಾನಾಮ್ರಞ್ಜನಕ್ರಿಯಾ ॥
ಆಶ್ರಾವಣಾಪಾಣಿಭೇದ ವಿಧಿಸ್ಸಙ್ಘೋಟನಾಸ್ಮೃತಾ ॥
ವಾದ್ಯವೃತ್ತಿ ವಿಭಾಗಾರ್ಥ ವಕ್ರಪಾಣಿರ್ವಿಧೀಯತೇ ॥
ತನ್ತ್ರ್ಯೋಜಸ್ಕರಣಾರ್ಥನ್ತು ವದೇಚ್ಚ ಪರಿಘಟ್ಟನಾಮ್ ॥
ತನ್ತ್ರೀಭಾಣ್ಡಸಮಾಯೋಗೋ ಮಾರ್ಗಾಸಾರಿತ ಮಿಷ್ಯತೇ ॥
ಕಲಾಪಾತವಿಘಾತಾರ್ಥಮ್ಭವೇದಾಸಾರಿತಕ್ರಿಯಾ ॥
ಕೀರ್ತನನ್ದೇವತಾನಾಞ್ಚ ಜ್ಞೇಯೋ ಗೀತಿವಿಧಿಸ್ತಥಾ ॥
ಯಸ್ಮಾದುತ್ಥಾಪಯನ್ತ್ಯಾದೌ ಪ್ರಯೋಗನ್ನಾನ್ದಿ ಪಾಠಕಾಃ ॥
ಪೂರ್ವಮೇವ ತುರಙ್ಗೇಸ್ಮಿನ್ತಸ್ಮಾದುತ್ಥಾಪನಮ್ಸ್ಮೃತಮ್ ॥
ಚತುರ್ದಿಗೀಶನಮನಮ್ಪರಿತಃ ಪರಿವರ್ತನಮ್ ॥
ಆಶೀರ್ನತಿರ್ವಾ ನಾನ್ದೀಸ್ಯಾದ್ದೇವವಿಪ್ರ ಮಹೀಭುಜಾಮ್ ॥
ಯತ್ರಶುಷ್ಕಾಕ್ಷರೈರೇವ ವ್ಯಪಕೃಷ್ಟಾಧ್ರುವಾಯತಃ ॥
ತಸ್ಮಾಚ್ಛುಷ್ಕಾಪಕೃಷ್ಟೇಯಞ್ಜರ್ಝರಶ್ಲೋಕದರ್ಶಿಕಾ ॥
ವಾಗಙ್ಗಾಭಿನಯೋರಙ್ಗದ್ವಾರಮ್ಪ್ರಥಮತಃಕೃತಃ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರಸ್ಯ ಪ್ರಚರಣಾಚ್ಚಾರೀ ಸಮ್ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥
ರುದ್ರಪ್ರಕರಣೌಚಿತ್ಯಾನ್ಮಹಾಚಾರೀತಿ ಕೀರ್ತಿತಾ ॥
ವಿದೂಷಕ ಸೂತ್ರಧಾರಸ್ತಥಾ ವೈಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕಃ ॥
ಯತ್ರ ಕುರ್ವನ್ತಿ ಸಲ್ಲಾಪನ್ತ್ರಿಗತನ್ತತ್ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೇ ॥
ಪ್ರರೋಚನಾ.—ನಿವೇದನಮ್ಪ್ರಯೋಜ್ಯಸ್ಯ ನಿರ್ದೇಶೋ ದೇಶಕಾಲಯೋಃ ॥
ಕಾವ್ಯಾರ್ಥ ಸೂಚನೈಶ್ಶ್ಲೋಕೈ ಸ್ಸಭ್ಯಾಯಾಶ್ಚಿತ್ತ ರಞ್ಜನಮ್ ॥
ಕವಿ ಕಾವ್ಯ ನಟಾದೀನಾಮ್ಪ್ರಶಮ್ಸಾಚ ಪ್ರರೋಚನಾ ॥

ಪ್ರರೋಚನಾತು ಸಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪ್ರಕೃತಾರ್ಥ ಪ್ರಶಮ್ಸಯಾ ॥
ಸದಸ್ಯ ಚಿತ್ತವೃತ್ತೀನಾ ಮುನ್ಮುಖೀಕರಣಞ್ಚ ಯತ್ ॥
ಪ್ರಶಮ್ಸಾದ್ವಿವಿಧಾಪ್ರೋಕ್ತಾ ಚೇತನಾಚೇತನಾಶ್ರಯಾ ॥
ಅಚೇತನೌ ದೇಶಕಾಲೌ ಕಾಲೋ ಮಧುಶರನ್ಮುಖಃ ॥
ದೇಶಸ್ತು ದೇಶತಾರಾಜ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಾದಿರುಚ್ಯತೇ ॥
ಚೇತನಾಸ್ತು ಕಥಾನಾಥ ಕವಿಸಭ್ಯ ನಟಾಸ್ಮೃತಾಃ ॥
ಸಾ ಪ್ರರೋಚನಾ, ವಿಸ್ತಾರರೂಪಾ, ಸಙ್ಕ್ಷಿಪ್ತರೂಪಾಚೇತಿದ್ವಿವಿಧಾ ॥

1 ಕಥಾನಾಯಿಕ ಕವಿಸಭ್ಯನಟಾನಾಮೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ ವರ್ಣನಮ್ಯತ್ರ ಸಾ ಸಙ್ಕ್ಷಿಪ್ತ ಪ್ರರೋಚನಾ.

2 ಯತ್ರಪೃಥಕ್ಪೃಥಕ್ ವಾಕ್ಯೇ ಶ್ಲೋಕೇವಾ ಕವಿ ನಾಯಕ ಸಭ್ಯಾದೀನಾ ಮ್ವರ್ಣನಙ್ಕ್ರಿಯತೇ ಸಾ ವಿಸ್ತಾರಪ್ರರೋಚನಾ ॥

ನಟಃ.—1 ಶಿಲ್ಪವಿನ್ನಾಯಕಾದೀನಾನ್ತಾದಾತ್ಮ್ಯಾಪತ್ತಿ ಭಾವಕಃ ॥
ಚತುರ್ಧಾಭಿನಯಾಭಿಜ್ಞೋ ನಟೋ ಭಾವಾದಿ ಭೇದವಿತ್ ॥
2 ನಟೋ ವಾದ್ಯೇನ ಗೀತೇನ ನೃತ್ತೇನಾಭಿನಯೇನಚ ॥
ರಙ್ಗೇ ರಾಮಾದ್ಯವಸ್ಥಾಭಿ ರನುಕಾರ್ಯಾಭಿ ರಞ್ಜಯೇತ್ ॥
ರಾಮಾದಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಾಪತ್ತೇಃ ಪ್ರೇಕ್ಷಕಾನ್ರಸಯೇನ್ನಟಃ ॥
ನಟಕೃತ್ಯಮ್.—ನಾನ್ದೀಮ್ಪಠಿತ್ವಾ ನಾಟ್ಯಾದೌ ಸೂತ್ರಧಾರೇ ವಿನಿರ್ಗತೇ ॥
ಪ್ರವಿಶ್ಯತದ್ವದಪರಃ ಕಾವ್ಯಮಾ ಸೂತ್ರಯೇನ್ನಟಃ ॥
ನಾನ್ದ್ಯನ್ತೇನು ಪ್ರವಿಷ್ಟೇನ ಸೂತ್ರಧಾರೇಣ ಧೀಮತಾ ॥
ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಯ ರಙ್ಗಸ್ಯ ವೃತ್ತಿರ್ಯೋಜ್ಯಾಹಿ ಭಾರತೀ ॥
ನಾನ್ದೀ.—1 ದೇವ ದ್ವಿಜ ನೃಪಾದೀನಾ ಮಾಶೀರ್ವಾದ ಪುರಸ್ಸರಮ್ ॥
ನನ್ದನ್ತಿ ದೇವತಾ ಯಸ್ಮಾತ್ಸಾನಾನ್ದೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥
2 ಯತ್ರಾಷ್ಟಭಿರ್ದ್ವಾದಶಭಿರಷ್ಟಾದಶಭಿರೇವವಾ ॥
ದ್ವಾವಿಮ್ಶತಿ ಪದೈರ್ವಾಪಿ ಸಾ ನಾನ್ದೀ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥
(ಕೈಶ್ಚಿನ್ನಾನ್ದ್ಯಾಮ್ಪದನಿಯಮೋನಾಙ್ಗೀಕೃತಃ.)
ನಾನ್ದೀ ದ್ವಿವಿಧಾ.—ಕ್ರಿಯಾರೂಪಾ ವಾಗ್ರೂಪೇತಿ.
ಆದ್ಯಾ ಏಕವಿಧಾ ಸಾ ನಾಟ್ಯಾರಮ್ಭೇಕೇಚಿದರ್ಚನಾನನ್ದಿನಃ ।
ತಸ್ಯ ನಾನ್ದೀತಿ ಸಮ್ಜ್ಞಾ ॥ (ತದುಕ್ತಮ್.)

ಕ್ರಿಯಾರೂಪಾ ನಾನ್ದೀ.—

ನನ್ದೀವೃಷಃಕೋಽಪಿ ಮಹೇಶ್ವರಸ್ಯ ರಙ್ಗತ್ವಮಾದೌ ಕಿಲಶೈಜಗಾಮ ॥
ತದ್ರಙ್ಗಮುದ್ದಿಶ್ಯಕೃತಾನ್ತು ಪೂಜಾನ್ನಾನ್ದೀತಿತಾನ್ನಾಟ್ಯವಿದೋವದನ್ತಿ
(ಪೂರ್ವರಙ್ಗೇ ಙ್ಗಹಾರೇಚ ಸದಾ ಸನ್ನಿಹಿತಶ್ಶಿವಃ.)
॥ ಅತಏವ ತತ್ಪೂಜಾಕರಣಮ್ ॥

ದ್ವಿತೀಯಾ ವಾಗ್ರೂಪಾ ನಾನ್ದೀ.—

ಇಯನ್ನಾನ್ತವನ್ಮಙ್ಗಳಾಶೀಸ್ಸಮನ್ವಿತಾ ಶ್ಲೋಕಾತ್ಮಿಕಾ ಬಹುವಿಧಾ ॥
(ಏಕಾ ಅಷ್ಟಪದಾ, ಇತರಾ ದ್ವಾದಶಪದಾ, ಅನ್ಯಾ ಅಷ್ಟಾದಶಪದಾ,
ಅಪರಾಚ ದ್ವಾವಿಂಶತಿ ಪದೇತ್ಯಾದಿ.) ತದುಕ್ತಂಶ್ಲೋಕಾಳೇನ ॥
ಮಾಙ್ಗಳ್ಯ ಶಙ್ಖ ಚಕ್ರಾಬ್ಜ ಕೋಕ ಕೈರವಶಂಸಿನಿ ॥
ಯತ್ರಾಷ್ಟಭಿರ್ದ್ವಾದಶಭಿರಷ್ಟಾದಶಭಿರೇವವಾ ॥
ದ್ವಾವಿಂಶತಿ ಪದೈರ್ವಾಪಿ ಸಾ ನಾನ್ದೀತಿ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥

ಗ್ರನ್ಥಾದೌ ನಾನ್ದೀಕರಣೇ ಪ್ರಮಾಣಮ್.—

ಯದ್ಯಪ್ಯಙ್ಗಾನಿಭೂಯಾಂಸಿ ಪೂರ್ವರಙ್ಗಸ್ಯ ನಾಟಕೇ ॥
ತಥಾಪ್ಯವಶ್ಯಙ್ಕರ್ತವ್ಯಾನ್ನಾನ್ದೀ ವಿಘ್ನೋಪಶಾನ್ತಯೇ ॥

ಸೂತ್ರಧಾರಃ.—ಸೂತ್ರನ್ಧರತೀತಿ ಸೂತ್ರಧಾರಃ ॥ ಸೂಚನಾತ್ಸೂತ್ರಮ್ ॥
ಸೂಚನನ್ನಾಮ ಚತುರ್ವಿಧಾಭಿನಯಾತ್ಮಕನ್ನಾಟ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ॥
1 ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾದ್ಯೈರಭಿನಯೈಃ ಪ್ರೇಕ್ಷಕಾಣಾಂಯತೋ ಭವೇತ್ ॥
ನಟೇ ನಾಯಕತಾದಾತ್ಮ್ಯಬುದ್ಧಿಸ್ತನ್ನಾಟ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ॥
2 ಪದಾರ್ಥಾಭಿನಯಪ್ರಾಯವಾಕ್ಯಾರ್ಥಾಭಿನಯಾತ್ಮಕಮ್ ॥
ಅನ್ಯಾನುಕರಣನ್ನಾಟ್ಯಮ್ರಸಭಾವ ನಿರನ್ತರಮ್ ॥
ಚತುರ್ಧಾಭಿನಯಾಸ್ತೇತು ಮುನಿನಾ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥
3 ಆಙ್ಗಿಕೋ ವಾಚಿಕಾಹಾರ್ಯೌ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಶ್ಚೇತ್ಯಯಂಪುನಃ ॥
ಚತುರ್ಧಾ ಕಲ್ಪಿತೋ ಯತ್ರ ಸರ್ವನ್ನಾಟ್ಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ॥
ತತ್ರಾಙ್ಗಿಕೋ ಭವೇದಙ್ಗೈರ್ನಿರ್ವೃತ್ತಸ್ಸಪುನಸ್ತ್ರಿಧಾ ॥
ಶಾರೀರೋ ಮುಖಸಞ್ಜಾತ ಚೇಷ್ಟಯಾ ಮುನಿನಿರ್ಮಿತಃ ॥
ವಾಗಾತ್ಮಾ ವಾಚಕೋದ್ವೇಧಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಾದಯಃ ॥

ನಾಮಾಖ್ಯಾತಾದಿಭಿರ್ಭೇದೈರಯಂವಿಸ್ತಾರಮಶ್ನುತೇ ॥
ನೈಪಥ್ಯಸ್ಯ ವಿಧಾನಮ್ಯಸ್ಯ ದಾಹಾರ್ಯಸ್ಸಚತುರ್ವಿಧಃ ॥
ಆದಿಮಸ್ಸ್ಯಾನ್ತಿಮಸ್ತತ್ರ ಮಧ್ಯಮೋವ್ಯಾಜಮಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ಅನ್ತಿಮಶ್ಚೇಷ್ಟಿಮಶ್ಚೇಷ್ಟಸ್ತಥಾ ಮುನಿಭಿರೀರಿತಃ ॥
ತತ್ರಾನ್ತಃಕರಣಾಸಕ್ತಿ ರತ್ಯನ್ತಮ್ಸತ್ತ್ವಮಿಷ್ಯತೇ ।
ಸಾತ್ತ್ವಿಕಸ್ಸತ್ತ್ವನಿಷ್ಪನ್ನೈರ್ಭಾವೈರ್ಜಾತಸ್ಸಚಾಷ್ಟಧಾ ॥
ಆಸೂತ್ರಯೇ ಗುಣಾನ್ನೇತುಃಕವೇರಪಿಚ ವಸ್ತುನಃ ॥
ರಙ್ಗಪ್ರಸಾಧನಪ್ರೌಢ ಸ್ಸೂತ್ರಧಾರ ಇಹೋದಿತಃ ॥
ಸರ್ವಪ್ರಯೋಗಕುಶಲ ಸ್ಸ್ವರೇಪೋವಿ ಜಿತೇನ್ದ್ರಿಯಃ ॥
ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ತಾಳಲಯಾಭಿಜ್ಞಃ ಕುಲೀನೋಗತ ಮತ್ಸರಃ ॥
ಪಾತ್ರಸಙ್ಕ್ರಮಣೋಪಾಯ ಕುಶಲೋ ನರ್ತಕಸ್ಸ್ವಯಮ್ ॥
ಚಾರ್ಯಙ್ಗಹಾರ್ಯ ನಿಪುಣಃ ಖಣ್ಡಮಣ್ಡಲ ಪಣ್ಡಿತಃ ॥
ನಾನಾದೇಶ ಸಮುತ್ಥಸ್ಯ ದೇಶವೃತ್ತಸ್ಯ ವೇದಿತಾ ॥
ಗೀತತೋದ್ಯಾದಿಭೇವಜ್ಞೋ ಸೂತ್ರಧಾರ ಸ್ಸ್ಮೃತೋಬುಧೈಃ ॥

ಕಞ್ಚುಕಿ ಲಕ್ಷಣಮ್.—ಅನ್ತಃಪುರಚರೋವೃದ್ಧೋವಿಪ್ರೋಗುಣಗಣಾನ್ವಿತಃ ॥
ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಕುಶಲಃ ಕಞ್ಚುಕೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥

ಆಮುಖಮ್: (ಪ್ರಸ್ತಾವನಾ).—

ಸೂತ್ರಧಾರೋ ನಟೀಮ್ಬ್ರೂತೇ ಮಾರಿಷಮ್ವಾ ವಿದೂಷಕಮ್ ॥
ಸ್ವಕಾರ್ಯ ಪ್ರಸ್ತುತಾಕ್ಷೇಪ ಚಿತ್ರೋಕ್ತ್ಯಾ ಯತ್ತದಾಮುಖಮ್ ॥
ಸ್ತೋಕವೀಥ್ಯಙ್ಗ ಸಹಿತ ವಸ್ತು ಸೂಚನಮಾಮುಖಮ್ ॥
ತತ್ರ ಪಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶಾರ್ಥಙ್ಕಥೋದ್ಘಾತಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ॥
ಪ್ರಯೋಗಾತಿಶಯಶ್ಚೇತಿ ತ್ರೀಣ್ಯಙ್ಗಾನ್ಯಾ ಮುಖಸ್ಯತು ॥

ಪ್ರಸ್ತಾವನಾ.—ಪ್ರಸ್ತೂಯತೇ ಪ್ರಬನ್ಧಾರ್ಥೋಽನಯೇತಿ ಪ್ರಸ್ತಾವನಾ ॥
ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಸ್ಥಾಪನೇ ತದ್ವಿಧಾಸ್ಯಾದಿದಮಾ ಮುಖಮ್ ॥
ವಿದೂಷಕ ನಟೀ ಪಾರಿಪಾರ್ಶ್ವಕೈಸ್ಸಹ ಸಲ್ಲಪೇ ॥
ಸ್ತೋಕವೀಥ್ಯಙ್ಗ ಸಹಿತಾನ್ಯಾಮುಖಾಙ್ಗಾನಿ ಸೂತ್ರಕೃತ್ ॥
ಯೋಜಯೇದ್ಯತ್ರ ನಾಟ್ಯಜ್ಞೈರೇಷಾ ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಮತಾ ॥

ಅಙ್ಕಮ್.—ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೇತೃಚರಿತೋ ಬೀಜವ್ಯಕ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತಃ ॥
ಅಙ್ಕೋ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಾರ್ಥಃ ಸವ್ವಿಧಾನ ರಸೋಜ್ವಲಃ ॥
ಅನುಭಾವ ವಿಭಾವಾಭ್ಯಾಮ್ ಸ್ಥಾಯಿನಾ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಿಃ ॥
ಅಙ್ಕಮುನ್ಯೇ ರಸಾಸ್ಸರ್ವೇ ಕುರ್ಯಾನ್ನಿರ್ವಹಣೋದ್ಭುತಃ ॥
ಏಕೈಕದಿವಸೇ ವೃತ್ತಮೇಕ ನೇತೃಪ್ರಯೋಜನಮ್ ॥
ಬಹುಪಾತ್ರಪ್ರವೇಶಾರ್ಹಮಙ್ಕಮಾಸನ್ನ ನಾಯಕಮ್ ॥
ಅನ್ತೇತು ನಿರ್ಗಮಃಕಾರ್ಯಃ ಪಾತ್ರಾಣಾಮೂಪಸೂಚನಾನ್ವಿತಃ ॥
ಪತಾಕಾ ಸ್ಥಾನಕಾನ್ಯತ್ರ ಬಿನ್ದು ಬೀಜಯುತಾನಿಚ ॥
ಪ್ರಧಾನ ವಸ್ತುನೋಪ್ಯಾ ಸಾಮಙ್ಕೈರ್ದ್ವಿತ್ರಾದಿಭಿಸ್ಫುಟಮ್ ॥
ಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾ ವಿರೋಧನ ಕಲ್ಪ್ಯಾನ್ಯಙ್ಗಾನಿ ಧೀಮತಾ ॥
ಏವಮಙ್ಕಾಃ ಪ್ರತರ್ಕವ್ಯಾಃ ಪ್ರವೇಶಾದಿ ಪುರಸ್ಕೃತಾಃ ॥
ಪಞ್ಚಾದಿ ದಶಪರ್ಯನ್ತಮಙ್ಕಾಃ ಕಾರ್ಯಾ ಯಥೋಚಿತಮ್ ॥

ಅಙ್ಕವಿಚ್ಛೇದಃ.—
ಕ್ಷಣೋ ಮುಹೂರ್ತೋಯಾಮೋವಾ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೋ ದಿವಸೋಪಿವಾ ॥
ಅಙ್ಕಾಙ್ಕ ಸವ್ವಿಧಾ ದನ್ಯೋಬೀಜಸ್ಯಾರ್ಥ ವಶಾನುಗಃ ॥

ನೈಪಥ್ಯಮ್.—ನೀರನ್ಧ್ರ ತತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಯವನಿಕಾದಿದಮ್ ॥
ಅಪರೇದ್ವೇಯವನಿಕೇ ನೀಹಾರಾವರಣೋಪಮೇ ॥
ಪ್ರೇಕ್ಷಕಾಣಾಮ್ವಿತನ್ವಾನಾ ನಯನಾನನ್ದ ಕನ್ದಳಮ್ ॥
ನೈಪಥ್ಯಾನ್ತರಿತಾಭೂತ್ವಾ ನರ್ತಕೀ ನೃತ್ತಮಾಚರೇತ್ ॥
ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿಕಲಾನ್ಕೃತ್ವಾದ್ವಿಧಾ ಭೂತಾಂ ಸ್ತಥಾಪುನಃ ॥
ಪೃಷ್ಠತೋ ಯೋ ಭವೇದ್ಭಾಗೋ ದ್ವಿಧಾ ಭೂತಸ್ಯ ತಸ್ಯಚ ॥
ತಸ್ಯಾರ್ಧೇ ದ್ವೇ ವಿಭಾಗೇಚ ರಙ್ಗಶೀರ್ಷಮ್ಪ್ರಕಲ್ಪಯೇತ್ ॥
ಪಶ್ಚಿಮೇ ಷಡ್ವಿಭಾಗೇಚ ನೈಪಥ್ಯ ಗೃಹಮಾದಿಶೇತ್ ॥
ಕುಶೀಲವ ಕುಟುಮ್ಬಸ್ಯಸ್ಥಲೀ ನೈಪಥ್ಯ ಮಿಷ್ಯತೇ ॥

ಜನಾನ್ತಿಕಮ್.—ತ್ರಿಪತಾಕಾ ಕರೇಣಾನ್ಯಾ ನಪವಾರ್ಯಾನ್ತರಾ ಕಥಾಮ್ ॥
ಅನ್ಯೋನ್ಯಾ ಮನ್ತ್ರಣಮ್ಯಚ್ಚ ತಜ್ಜನಾನ್ತಿಕಮುಚ್ಯತೇ ॥

ಸ್ವಗತಮ್.—ಸ್ವಗತಮ್ಸ್ವೈಕ ವಿಜ್ಞೇಯಮ್ ॥

ಆತ್ಮಗತಮ್.—
ವಸ್ತುತ್ರಿವಿಧಮ್ ॥ (ಸರ್ವಶ್ರಾವ್ಯಮ್, ಸರ್ವಾಶ್ರಾವ್ಯಮ್, ನಿಯತ ಶ್ರಾವ್ಯಮ್ ಚೇತಿ.) ತತ್ರ—(ಸರ್ವಶ್ರಾವ್ಯನ್ನಾಮ ಪ್ರಕಾಶಮ್, ಸರ್ವಾಶ್ರಾವ್ಯನ್ನಾಮ ಆತ್ಮಗತಮ್, ನಿಯತಶ್ರಾವ್ಯನ್ನಾಮಜನಾನ್ತಿಕಮ್.) ಏತದೇವಾನ್ಯಪರಾ ವೃತ್ತ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಕಥನಮ್ರಹಸ್ಯಮ್ ॥

ಪ್ರಕಾಶಮ್.—
"ಪ್ರಕಾಶನ್ತು ದ್ವಿಧಾಭವೇತ್," (ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶನ್ನಿಯತಪ್ರಕಾಶಞ್ಚೇತಿ ಭೇದತಃ.) (ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶನ್ನಾಮ ಸರ್ವೇಷಾಮ್ಸ್ಥಿತಾನಾಮ್ಶ್ರವಣೋಚಿತಮ್. ದ್ವಿತೀಯಞ್ಚಸ್ಥಿತೇಷ್ವನ್ಯೇಷ್ವೇಕಸ್ಯ ಶ್ರವಣೋಚಿತಮ್.) ಇತಿ ದ್ವಿಧಾ ವಿಭಜ್ಯತೇ ತಚ್ಚ ಜನಾನ್ತಿಕಮಪವಾರಿತಮ್.

ಆಕಾಶಭಾಷಿತಮ್.—
ಕಿಮ್ಬ್ರವೀಷ್ಯೇವ ಮಿತ್ಯಾದಿವಿನಾ ಪಾತ್ರಮ್ಬ್ರವೀತಿಯಃ ॥
ಶ್ರುತ್ವೇವಾನುಕ್ತಮಪ್ಯೇಕಸ್ತತ್ಸ್ಯಾದಾಕಾಶ ಭಾಷಿತಮ್ ॥
ಪ್ರಶ್ನೋ ದೂತಶ್ಚ ಲೋಪಶ್ಚ ನೈಪಥ್ಯೋಕ್ತಿಸ್ತಥೈವಚ ॥
ಆಕಾಶೋಕ್ತಿಶ್ಚ ಪಞ್ಚೈತೇ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತ್ಯವಸರಪ್ರದಾಃ ॥

ಅಪವಾರ್ಯಮ್.—ರಹಸ್ಯಙ್ಕಥ್ಯತೇನ್ಯಸ್ಯ ಪರಾವೃತ್ಯಾಪವಾರಿತಮ್ ॥

ಅಭಾವಃ.—
ಸತ್ರಿವಿಧಃ.—(ಪ್ರಾಗಭಾವೋತ್ಯನ್ತಾಭಾವೋಪ್ರಧ್ವಮ್ಸಾಭಾವಶ್ಚೇತಿ.) ತತ್ರ ಪ್ರಾಗಭಾವೇ ದರ್ಶನಾದಿ ಕಾರಣೇಷು ರಾಗೋತ್ಪತ್ತಿ ಸಮ್ಭಾವನಯಾಭಾಸತ್ವಮ್ ॥ ಇತರಯೋಸ್ತು ಕಾರಣ ಸದ್ಭಾವೇಪಿ ರಾಗಾನುತ್ಪತ್ತೇರಾಭಾಸತ್ವಮೇವ ॥

ಆರಮ್ಭಃ.—ಕರ್ತವ್ಯಾಧ್ಯವಸಾಯಸ್ಸ್ಯಾದಾರಮ್ಭಃ ಫಲಸಿದ್ಧಯೇ ॥
ಅವಸ್ಥಾತಃ ॥ ಪ್ರಾರಬ್ಧಸ್ಯತು ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಪಞ್ಚಾವಸ್ಥಾಭವನ್ತಿಹಿ ॥

(ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಿಲಕ್ಷಣಮ್).—
ಆರಮ್ಭ ಯತ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾಶಾ ನಿಯತಾಪ್ತಿ ಫಲಾಗಮಾಃ ॥

ಫಲಾಗಮೋನಾಮ ಪ್ರಥಮಾವಸ್ಥಾ.—
ಫಲಾಗಮಃ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಸಮಗ್ರಾ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತಾ ॥

ಧ್ರುವಾ.—ಧ್ರುವಾ ಪಞ್ಚ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಾ ರಸಾಭಿನಯ ಸಿದ್ಧಯೇ ‖

ಅನ್ತರಾಯಿಧ್ರುವಾ.—ಸರ್ವಾಸಾಮನ್ತರಾವಸ್ತು ರಸಾದಿ ವಶ ಕಲ್ಪಿತಾ ‖

ಆನ್ತರಾಸಾ ಧ್ರುವಾಜ್ಞೇಯಾ ನಾಟ್ಯಾಭಿನಯ ರಞ್ಜನೀ ‖

ಪ್ರಾವೇಶಿಕೀಧ್ರುವಾ.—ಪ್ರವೇಶಾಕ್ಷೇಪ ನಿಷ್ಕ್ರಾಮ ಪ್ರಸಾದೇಷು ಫಲಾಗಮೇ ‖

ಗಾನಮ್ಪಞ್ಚ ವಿಧಮ್ವಿದ್ಯಾದ್ಧ್ರುವಾಯೋಗ ಸಮನ್ವಿತಮ್ ‖

ಧ್ರುವಾಯೋಗಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ.—(ಯುಗ್ಮಾಯುಗ್ಮಮಿಶ್ರಭೇದಾತ್.)

ತತ್ರ ಯುಗ್ಮಶ್ಚ ಞ್ಚತ್ಪುಟಸ್ಥಃ ಅಯುಗ್ಮಶ್ಚ ಚತ್ಪುಟಾಕ್ಷರಸ್ಥಃ ‖

ತಯೋರೇವಚತಸ್ರಸ್ತ್ರಸ್ರಸ್ಸಂಜ್ಞಾ ತಯೋರೇವ ಸಮ್ಯೋಗೋಮಿಶ್ರಃ ‖

ಇತಿವೃತ್ತಾರ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧಮ್ರಸಭಾವ ಪ್ರಸಾಧಕಮ್ ‖

ಸಾತ್ರಪ್ರವೇಶೇ ಯದ್ಗಾನನ್ತತ್ಪ್ರಾವೇಶಿಕ ಮುಚ್ಯತೇ ‖

ಅವಸ್ಥಾ.—ಬೀಜಬಿನ್ದು ಪತಾಕಾಖ್ಯಾ ಪ್ರಕರೀ ಕಾರ್ಯಲಕ್ಷಣಾ ‖

ಬೀಜಮ್.—ಯತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಪಕ್ಷಿಪ್ತಮ್ಬಹುಧಾ ವಿಸ್ತೃತಿಙ್ಗತಮ್ ‖

ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಕಾರಣಮ್ಪ್ರಾಜ್ಞೈಸ್ತದ್ಬೀಜಮಿತಿ ಕಥ್ಯತೇ ‖

ಬಿನ್ದುಃ.—ಬೀಜತ್ವಾದ್ಬೀಜವಾದೌಸ್ಯಾತ್ಫಲತ್ವಾತ್ಕಾರ್ಯಮನ್ತರಮ್ ‖

ತಯೋಸ್ಸನ್ಧಾನಹೇತುತ್ವಾನ್ಮಧ್ಯೇ ಬಿನ್ದುಮ್ಮಹುಃಕ್ಷಿಪೇತ್ ‖

ಫಲೇ ಪ್ರಧಾನೇ ವಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ಬೀಜಸ್ಯಾವಾನ್ತರೈಃಫಲೈಃ ‖

ತಸ್ಯಾ ವಿಚ್ಛೇದಕೋಹೇತುರ್ಬಿನ್ದುರಿತ್ಯಾಹ ಕೋಹಳಃ ‖

ಭಾಷಾಪ್ರಯೋಗಃ.—

ಉತ್ತಮಾಧಮ ಮಧ್ಯಾನಾಮ್ಪಾತ್ರಾಣಾಮ್ಸ್ವೋಚಿತಸ್ಥಲೇ ‖

ಅವಸ್ಥಾನಮ್ಸಮುದ್ದಿಷ್ಟ ಮನ್ಯದೌಚಿತ್ಯಹಾನಿಕಮ್ ‖

ಭಾಷಾತು ಸಂಸ್ಕೃತಮ್ಪ್ರೋಕ್ತಮನೀಚಾನಾಙ್ಕೃತಾತ್ಮನಾಮ್ ‖

ಲಿಙ್ಗಿನೀ ಮನ್ತ್ರಿದೇವಾನಾನ್ದೇವೀನಾಮಪಿಕುತ್ರಚಿತ್ ‖

ಪ್ರಾಕೃತಮ್ಶೌರಸೇನೀಚ ನೀಚಪಾತ್ರಸ್ಯಚಸ್ತ್ರಿಯಃ ‖

ಪೈಶಾಚಮ್ಮಾಗಧಮ್ವಾಸ್ಯಾತ್ಪಿಶಾಚಾತ್ಯನ್ತ ನೀಚಯೋಃ ‖

ಯದ್ದೇಶ್ಯನ್ನೀಚಪಾತ್ರಮ್ಸ್ಯಾತ್ತದ್ದೇಶ್ಯನ್ತಸ್ಯ ಭಾಷಿತಮ್ ‖

ವಿದುಷಾಮ್ ಸಂಸ್ಕೃತಾಭಾಷಾ ಮನ್ತ್ರಿ ಕಞ್ಚುಕಿನಾಮಪಿ ‖

ಭಾಷಾ ವಿಪರ್ಯಯಃ.—

ಕಾರ್ಯತಶ್ಚೋತ್ತಮಾದೀನಾಙ್ಕಾರ್ಯೋಭಾಷಾ ವಿಪರ್ಯಯಃ ‖

ದೇಶೌಚಿತ್ಯಾದ್ರಸೌಚಿತ್ಯಾತ್ಕಾರ್ಯಾವೇಷಕ್ರಿಯಾಭಿಧಾ ‖

ಅಶೂನ್ಯತ್ವಮ್.—ಗೀತ್ಯಾ ತಾಳ ಪ್ರಯೋಗೇಣ ವೀಣಾವಾದನಯಾ ತಥಾ ‖

ಭಾಣ್ಡಾಹತ್ಯಾ ಪ್ರವೇಶೇನ ಸಮಯೋ ಶೂನ್ಯ ಇಷ್ಯತೇ ‖

ವೈತಾಳಿಕಮ್.—

ತತ್ತತ್ಪ್ರಕರಣಯೋಗ್ಯೈ ರಾಗೈಸ್ತತ್ಕಾಲ ವಾಚಿಭಿಶ್ಶ್ಲೋಕೈಃ ‖

ಸರಭಸಮೇವವಿತಾಳಙ್ಗಾಯನ್ವೈತಾಳಿಕೋ ಭವತಿ ‖

ವೈಖಾನಸಮತ.—ಪುಷ್ಪಮೂಲೈರ್ಫಲೈರ್ವಾಪಿ ಕೇವಲೈರ್ವರ್ತಯೇತ್ಸದಾ ‖

ಕಾಲಪಕ್ವೈಸ್ಸ್ವಯಮ್ಭ್ರಷ್ಟೈರ್ವೈಖಾನಸಮತೇ ಸ್ಥಿತಃ ‖

ಮೂಲೈರೇಕೇ ಫಲೈರೇಕೇ ಪುಷ್ಪೈರೇಕೇ ದೃಢವ್ರತಾಃ ‖

ವರ್ತಯನ್ತಿ ಯಥಾನ್ಯಾಯ ವೈಖಾನಸ ಮತೇಸ್ಥಿತಾಃ ‖

ವಸ್ತು ಲಕ್ಷಣಮ್.—

ಸೂಚ್ಯಮ್ಶ್ರವ್ಯನ್ದೃಶ್ಯಮಿತಿ ತತ್ರ ವಸ್ತು ತ್ರಿಧಾಮತಮ್ ‖

ನೀರಸಾನುಚಿತಮ್ವಸ್ತು ಸದಾ ಸಮ್ಸೂಚ್ಯಮೇವತತ್ ‖

ಶ್ರಾವ್ಯಸ್ತು ಯುದ್ಧಸಙ್ಕ್ಷೋಭ ಪುತ್ರಜನ್ಮಾದಿಕಂಸ್ಮೃತಮ್ ‖

ದೃಶ್ಯಸ್ತು ಮಧುರೋದಾತ್ತ ರಸಭಾವ ನಿರನ್ತರಮ್ ‖

ಅರ್ಥೋಪಕ್ಷೇಪಕೇ ಸ್ಸೂಚ್ಯಮ್ಪಞ್ಚಭಿಃ ಪ್ರತಿಪಾದಯೇತ್ ‖

ವಿಷ್ಕಮ್ಭ ಚೂಳಿಕಾಙ್ಕಾಸ್ಯಾಙ್ಕಾವತಾರ ಪ್ರವೇಶಕೈಃ ‖

ಅತೀತಾನಾಮ್ಭವಿನಾಞ್ಚ ಕಥಾಮ್ಶಾನಾಮ್ಪ್ರದರ್ಶಕಃ ‖

ಮಧ್ಯಮೇನೈಕ ಪಾತ್ರೇಣ ದ್ವಾಭ್ಯಾನ್ತ್ರಿಭಿರಥಾಪಿವಾ ‖

ಪ್ರಯೋಜ್ಯೋ ವಸ್ತುವಿಸ್ತಾರೋ ವಿಷ್ಕಮ್ಭಸ್ತು ದ್ವಿಧಾಭವೇತ್ ‖

ಶುದ್ಧ ಸಙ್ಕೀರ್ಣಭೇದೇನ ಶುದ್ಧಃಕೇವಲ ಮಧ್ಯಮೈಃ ‖

ಪಾತ್ರೈಃಪ್ರಯೋಜ್ಯೋ ಭಾಷೈಕ್ಯಾತ್ಸಙ್ಕೀರ್ಣೋನೀಚ ಮಧ್ಯಮೈಃ ‖

ವಾಕ್ಯೈಸ್ಯಾದ್ಭಿನ್ನಭಾಷಾರ್ಥ ಸ್ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಾದಿಭಿಃ ‖

ಆದೌ ವಿಷ್ಕಮ್ಭಕಙ್ಕುರ್ಯಾನ್ನಾಟಕೇಷು ಮಹಾ ಕವಿಃ ‖

ಅಪೇಕ್ಷಿತಮ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ನಿರಸಮ್ವಸ್ತು ವಿಸ್ತರಮ್ ‖

ಯದಾ ಸನ್ದರ್ಶಯೆಚ್ಛೆಷಙ್ಕುರ್ಯಾ ದ್ವಿಷ್ಕಮ್ಭಕಸ್ತಥಾ ॥
ಯದಾತು ಸರಸವ್ವಸ್ತು ಮೂಲಾದೆವ ಪ್ರವರ್ತತೆ ।
ಆದಾವೆವ ತದಾಙ್ಕಸ್ಯಾದಾಮುಖಾಕ್ಷೆಪ ಸಮ್ಯುತಮ್ ॥
ಯಥೊಚಿತಸ್ತು ವಿಷ್ಕಮ್ಭಮ್ ಸ್ಸರ್ವಾಙ್ಕೆಷು ಪ್ರಕಲ್ಪಯೆತ್ ॥

ವಿಷ್ಕಮ್ಭಃ.—ತತ್ರ ವಿಷ್ಕಮ್ಭಕೊ ಭೂತಭಾವಿವಸ್ತ್ವಮ್ಶ ಸೂಚಕಃ ॥
ಅಮುಖ್ಯಪಾತ್ರರಚಿತಸ್ಸಮ್ಕ್ಷಿಪ್ತೈಕ ಪ್ರಯೊಜನಃ ॥
ದ್ವಿಧಾ ಸಶುದ್ಧೊ ಮಿಶ್ರಶ್ಚ ಮಿಶ್ರಸ್ಸ್ಯಾನ್ನೀಚ ಮಧ್ಯಯೊಃ ॥
ಶುದ್ಧಃ ಕೆವಲ ಮಧ್ಯೊಯ ಮೆಕಾನೆಕ ಕೃತೊದ್ವಿಧಾ ॥
ವೃತ್ತ ವರ್ತಿಷ್ಯ ಮಾಣಾನಾಙ್ಕಥಾಮ್ಶಾನಾ ನ್ನಿದರ್ಶಕಃ ॥
ಸಙ್ಕ್ಷಿಪ್ತಾರ್ಥಸ್ತು ವಿಷ್ಕಮ್ಭ ಆದಾವಙ್ಕಸ್ಯ ದರ್ಶಕಃ ॥

ಚೂಳಿಕಾ.—ವನ್ದಿ ಮಾಗಧ ಸೂತಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರತಿಸೀರಾನ್ತರಸ್ಥಿತೈಃ ॥
ಅರ್ಥೊಪಕ್ಷೆಪಣಮ್ಯತ್ರ ಕ್ರಿಯತೆ ಸಾಹಿಚೂಳಿಕಾ ॥
2 ಅನ್ತರ್ನೈಪಥ್ಯಸ್ಥೈಸ್ಸೂತ ಮಾಗಧಾದಿಭಿಃ ಕ್ರಿಯತೆ ॥
ಅರ್ಥಸ್ಯೊಪಕ್ಷೆಪೊ ನೆಕವಿಧಾ ಚೂಳಿಕಾಸೆಯಮ್ ॥
3 ಸಾ ದ್ವಿಧಾ ಚೂಳಿಕಾ ಖಣ್ಡಚೂಳಿಕಾಚೆತಿ ಭೆದತಃ ॥
ಪಾತ್ರೈರ್ಯವನಿ ಕಾನ್ತಸ್ಥೈಃ ಕೆವಲಮ್ಯಾತು ನಿರ್ಮಿತಾ ॥
4 ಆದಾವಙ್ಕಸ್ಯಮಧ್ಯೆವಾ ಚೂಳಿಕಾನಾಮ ಸಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥
ಪ್ರವೆಶ ನಿರ್ಗಮಾಭಾವಾದಿಯಮಙ್ಕದ್ಬಹಿರ್ಗತಾ ॥
5 ರಙ್ಗೆ ನೈಪಥ್ಯ ಸಮ್ಸ್ಥಾಯಿ ಪಾತ್ರಸಲ್ಲಾಪ ವಿಸ್ತರೈಃ ॥
ಆದೌ ಕೆವಲಮಙ್ಕಸ್ಯ ಕಲ್ಪಿತಾ ಖಣ್ಡ ಚೂಳಿಕಾ ॥
ಪ್ರವೆಶ ನಿರ್ಗಮಪ್ರಾಪ್ತಿ ರಿಯಮಙ್ಕದ್ಬಹಿರ್ಗತಾ ॥

ಅಙ್ಕಾಸ್ಯ.—ಪೂರ್ವಾಙ್ಕಾನ್ತೆ ಸುಪ್ರವಿಷ್ಟೈಃ ಪಾತ್ರೈರ್ಭಾವ್ಯಙ್ಕವಸ್ತುನಃ ।
ಸೂಚನನ್ತದವಿಚ್ಛಿತ್ತ್ಯೈ ಯತ್ತದಙ್ಕಾಸ್ಯಮೀರಿತಮ್ ॥
ಅಙ್ಕಾನ್ತ ಪಾತ್ರೈರಙ್ಕಾಸ್ಯ ಮುತ್ತರಾಙ್ಕಾರ್ಥಸೂಚನಾ ॥

ಅಙ್ಕಾವತರಣಮ್.—ಯತ್ರಸ್ಯಾದುತ್ತರಾಙ್ಕಾರ್ಥಪೂರ್ವಾಙ್ಕಾರ್ಥಾಭಿಸಙ್ಗತಃ
ಅಸೂಚಿತಾಙ್ಕ ಪಾತ್ರನ್ತದಙ್ಕಾವತರಣಮ್ಮತಮ್ ॥

ಪ್ರವೆಶಕ.—ಯನ್ನೀಚೈಃಕೆವಲಮ್ಪಾತ್ರೈಃ ಭಾವಿಭೂತಾರ್ಥಸೂಚನಮ್
ಅಙ್ಕಯೊರುಭಯೊರ್ಮಧ್ಯೆ ಸವಿಜ್ಞೆಯಃಪ್ರವೆಶಕಃ ॥

2 ಏಕಏವಹಿ ಪಾತ್ರೊಯೊ ಭೂತಭಾವ್ಯಾರ್ಥ ಸೂಚಕಃ ॥
ಅಙ್ಕದ್ವಯಾನ್ತರಾವಿಷ್ಟಃಪ್ರಥಮಾಙ್ಕಮನಾಶ್ರಿತಃ ॥
ಪ್ರವೆಶನಾರ್ಥಮ್ಪಾತ್ರಾಣಾಙ್ಕಥ್ಯತೆ ಸಪ್ರವೆಶಕಃ ॥
3 ಪ್ರವೆಶಕೊನುದಾತ್ತೊಕ್ತ್ಯಾ ನೀಚ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಯೊಜಿತಃ ॥
ಅಙ್ಕದ್ವಯಾನ್ತರ್ವಿಜ್ಞೆಯಶ್ಶೆಷಮ್ವಿಷ್ಕಮ್ಭಕೆ ಯಥಾ ॥

ಇತಿ ವೃತ್ತಮ್.—ವಸ್ತುತತ್ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಬನ್ಧಸ್ಯ ಶರೀರಙ್ಕವಿಕಲ್ಪಿತಮ್ ॥
ಇತಿ ವೃತ್ತಸ್ತದೆವಾಹುರ್ನಾಟ್ಯಾಭಿನಯ ಕೊವಿದಾಃ ॥

ನಿರರ್ಗಳ ರಾಜಾ.—ಅನುಗ್ರಹೆ ನಿಗ್ರಹೆಚ ದಾನೆಚಾ ದಾನಕರ್ಮಣಿ ॥
ಪ್ರವೃತ್ತೌಚ ನಿವೃತ್ತೌಚ ಗ್ರಹಣೆ ಮೊಕ್ಷಣೆ ತಥಾ ॥
ಸ್ವಯಮ್ಸಮರ್ಥೊಭೂತ್ಸೊಯಮ್ರಾಜಾ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಿರರ್ಗಳಃ ॥

ರಾಜಕೃತ್ಯಮ್.—
ಲುಬ್ಧಾನರ್ಥವ್ಯಯೆ ಕುರ್ಯಾತ್ಕುಶಲಾನ್ನ್ಯಾಯಕರ್ಮಣಿ ॥
ಅನ್ತಃಪುರೆ ವರ್ಷಶತಾನ್ಕಿರಾತಾನ್ಮೂಕವಾಮನಾನ್ ॥
ಮ್ಲೆಚ್ಛಾ ದೀನಧಿಕಾರಾದೌ ಸ್ವ ಸ್ವಕಾರ್ಯೊಪಯೊಗಿನಃ ॥
ಋತ್ವಿಕ್ಪುರೊಹಿತಾನ್ ಧರ್ಮೆಜ್ಞಾನಿನಸ್ತತ್ತ್ವ ಚಿನ್ತನೆ ॥
ಗೊಷ್ಠೀಷುಶಾಸ್ತ್ರಸಾಹಿತ್ಯ ಸಙ್ಗೀತಾದಿ ವಿಚಕ್ಷಣಾನ್ ॥

ರಾಜಧರ್ಮಃ.—ಯದಹ್ನಾ ಕುರುತೆ ಧರ್ಮಮ್ಪ್ರಜಾಧರ್ಮೆಣ ಪಾಲಯನ್ ॥
ಶತವರ್ಷ ಸಹಸ್ರಾಣಿತಸ್ಯ ಭುಙ್ಕ್ತೆ ಮಹತ್ಫಲಮ್ ॥

ರಾಜಪ್ರಜ್ಞಾಗುಣಃ.—
ಉಕ್ತಾರ್ಥಸ್ಯಾನ್ಯಥಾ ಕಥನಮ್ಪ್ರಜ್ಞಾವತ್ತ್ವ ಮುದೀರಿತಮ್ ॥

ಸೂತಾಹ್ವಾನರೀತಿಃ.—
ಸೂತೊ ರಥಿನಮಾಯುಷ್ಮನ್ ತಥಾ ಪೂಜ್ಯೊಯವೀಯಸಾ ॥

ಮಾನ್ಯಾಮನ್ತ್ರಣಮ್.—
ಸೌಮ್ಯ ಭದ್ರಮುಖೆತ್ಯೆವ ಮಾನ್ಯೊ ರಾಜಸುತೊಭವೆತ್ ॥

ಸಖ್ಯಾಮನ್ತ್ರಣಮ್.—
ಸ್ತ್ರೀಣಾಮ್ಪರಸ್ಪರಾಲಾಪೆ ಪ್ರೆಷ್ಯಾಹಞ್ಚೆಟೀಮ್ಸಖೀಙ್ಕ್ರಮಾತ್ ॥
ಹಣ್ಡೆಹಞ್ಜೆಹಳೆತ್ಯೆವಮ್ಬ್ರೂಯಾದನ್ಯಾನ್ತಥಾ ತಥಾ ॥

ಆರ್ಯಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರ್ಯ ಜನಃ.—

ಆಮನ್ತ್ರಣೆ ವಿಶೇಷಸ್ಸ್ಯಾದುತ್ತಮಾದಿಷು ಶಾಸ್ತ್ರತಃ ॥
ಭಗವನ್ನೋತ್ರಥಮೈರ್ವಾಚ್ಯಾ ವಿದ್ವದ್ದೇವರ್ಷಿ ಲಿಙ್ಗಿನಃ ॥
ನಟಾಮಾತ್ಯಾಗ್ರಜಾ ವಿಪ್ರಾ ನಟೀಚಾರ್ಯ ಪದೋಚಿತಾ ॥

ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನಃ.—

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಙ್ಕುಶಲಮ್ಪೃಚ್ಛೇತ್ ಕ್ಷತ್ರಬನ್ಧುಮನಾಮಯಮ್ ॥
ವೈಶ್ಯಮ್ ಕ್ಷೇಮಮ್ಸಮಾಗಮ್ಯ ಶೂದ್ರಮಾರೋಗ್ಯಮೇವಚ ॥

ಕಥೋದ್ಘಾತೋನಾಮ ಮುಖಾಙ್ಗಮ್.—

ಸೇತಿವೃತ್ತಸಮಮ್ವಾಕ್ಯಮರ್ಥಮ್ವಾಯತ್ರ ಸೂತ್ರಿಣಃ ॥
ಗೃಹೀತ್ವಾ ಪ್ರವಿಶೇತ್ಪಾತ್ರಙ್ಕಥೋದ್ಘಾತೋ ದ್ವಿಧೈವಸಃ ॥

ವಿದ್ರವೋನಾಮಗರ್ಭಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ವಧೋದ್ಯೋಗೋ ವಿದ್ರವಸ್ಸ್ಯಾದ್ಬನ್ಧಸನ್ತಾಡನಾದಿಭಿಃ ॥

ವಿಲಾಸಪ್ರತಿಮುಖಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ದರ್ಶನಾಲಿಙ್ಗನಾದೀಚ್ಛಾ ವಿಲಾಸಃಪರಿಗೀಯತೇ ॥

ಪುಷ್ಪನ್ನಾಮ ಪ್ರತಿಮುಖಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣಾನುರಾಗಸ್ಯ ಪುಷ್ಪಮ್ಪ್ರಕಟನಮ್ವಿದುಃ ॥

ಪ್ರತಿಮುಖಸನ್ಧಿಃ.—ಈಷತ್ಪ್ರಕಾಶೋ ಬೀಜಸ್ಯ ಸನ್ಧಿಃಪ್ರತಿಮುಖಮ್ಭವೇತ್ ॥

ಬಿನ್ದುಪ್ರಯತ್ನಸಮ್ಬನ್ಧಾದಙ್ಗನ್ಯಸ್ಯತ್ರಯೋದಶ ॥
(ವಿಲಾಸಃಪರಿಸರ್ಪಶ್ಚ ವಿಧೂತಮ್ಶರ್ಮನರ್ಮಣೀ ॥
ನರ್ಮದ್ಯುತಿಃಪ್ರಗಮನನ್ನಿರೋಧಃಪರ್ಯುಪಾಸನಮ್ ॥
ಪುಷ್ಪಮ್ವಜ್ರಮುಪನ್ಯಾಸೋ ವರ್ಣಸ್ಸಮ್ಹಾರ ಇತ್ಯಪಿ ॥)

ಪ್ರವರ್ತಕನ್ನಾಮ ಮುಖಾಙ್ಗಮ್.—

ಪ್ರಕೃತೋಚಿತಕಾಲೇನ ಸಮಾನ ಗುಣವರ್ಣನಾತ್ ॥
ಪ್ರವರ್ತಕಮ್ಸ್ಯಾತ್ಪಾತ್ರಾಣಾಮ್ಸೂಚನಮ್ಪ್ರಸವತ್ತರಮ್ ॥

ಪರಿಸರ್ಪೋನಾಮ ಪ್ರತಿಮುಖಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ದೃಷ್ಟಸ್ಯಾ ದರ್ಶನೇ ಪಶ್ಚಾತ್ಪರಿಸರ್ಪೋಗವೇಷಣಮ್ ॥

ಪರ್ಯುಪಾಸನನ್ನಾಮ ಪ್ರತಿಮುಖಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಅನುನಯಃಪರ್ಯುಪಾಸನಮ್ ॥

ಮುಖಸನ್ಧಿಃ.—ಅವಸ್ಥಾಭಿಃಪ್ರಕಲ್ಪ್ಯನ್ತೇ ಮುಖಾದ್ಯಾಃಪಞ್ಚ ಸನ್ಧಯಃ ॥

ಏಕಪ್ರಯೋಜನಾಯತ್ತ ಕಥಾರ್ಥಾನಾಮ್ಸಮನ್ವಯಃ ॥
ತದವಾನ್ತರ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧಾತ್ಸನ್ಧಿರೀರಿತಃ ॥
ಮುಖಮ್ಪ್ರತಿಮುಖಙ್ಗರ್ಭಸ್ಸಾವಮರ್ಶೋಪ ಸಮ್ಹೃತಿಃ ॥
(ತತ್ರ) ಬೀಜೋತ್ಪತ್ತಿರ್ಮುಖಮ್ಜ್ಞೇಯನ್ನಾನಾಭಾವ ರಸಾಶ್ರಯಃ ॥
ಬೀಜಾರಮ್ಭಾರ್ಥ ಯುಕ್ತಾನಿ ದ್ವಾದಶಾಙ್ಗಾನಿತಸ್ಯಹಿ ॥
ಉಪಕ್ಷೇಪಃಪರಿಕರಃ ಪರಿನ್ಯಾಸೋ ವಿಲೋಭನಮ್ ॥
ಯುಕ್ತಿಃಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಸಮಾಧಾನಮ್ವಿಧಾನಮ್ಪರಿಭಾವನಾ ॥
ಉದ್ಭೇದಭೇದ ಕರಣಾನ್ಯನ್ವರ್ಥಾನೀತಿಸಞ್ಜ್ಞಯಾ ॥
ಮುಖಾದಿ ಸನ್ಧಿಷ್ವಙ್ಗಾನಾಙ್ಕ್ರಮಶ್ಚ ನವಿವಕ್ಷಿತಃ ॥
ಕ್ರಮಸ್ಯಾನಾದೃತತ್ವೇನ ಭರತಾದಿಭಿರಾದಿಮೈಃ ॥
ಲಕ್ಷ್ಯೇಷುವ್ಯುತ್ಕ್ರಮೇಣಾಪಿ ಕಥನೇನ ವಿಲಕ್ಷಣಮ್ ॥
ವಸ್ತುನೇತೃರಸಾದೀನಾ ಮಾನುಗುಣ್ಯೇನ ಯೋಜನಮ್ ॥
ವಿವಕ್ಷಿತೋತ್ರನಾಙ್ಗಾನಾಙ್ಕ್ರಮ ಇತ್ಯೇವ ನಿರ್ಣಯಃ ॥

ಉದ್ಭೇದ ಮುಖಸನ್ಧಿಃ.—ಉದ್ಭೇದೋ ಗೂಢಭೇದನಮ್ ॥

ಅನುಮಾನಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಅಙ್ಗೈ ರೂಹ್ಯೋನುಮಾನಮ್ಸ್ಯಾತ್ ॥

ವ್ಯವಸಾಯಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ವ್ಯವಸಾಯಸ್ಯ ಶಕ್ತ್ಯುಕ್ತಿಸ್ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮಿತಿಕಥ್ಯತೇ ॥

ಬೀಜೋದ್ಭೇದೋನಾಮ ನಿರ್ವಹಣ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಬೀಜೋದ್ಭೇದಃಪುನಸ್ಸನ್ಧಿಃ ॥
ಮುಖಾದಿ ಸನ್ಧಯಸ್ಸಾಙ್ಗಾತ್ರ ಬೀಜಾನುಬನ್ಧಿನಃ ॥
ಪ್ರಯೋಜನೈಕ್ಯಾದ್ದೃಶ್ಯನ್ತೇ ತನ್ನಿರ್ವಹಣ ಮಾರಿತಮ್ ॥
ಅಸ್ಯಾಙ್ಗಾನಿ ॥ ಸನ್ಧಿರ್ವಿರೋಧೋಗ್ರಥನನ್ನಿರ್ಣಯಃ ಪರಿಭಾಷಣಮ್ ॥
ಪ್ರಸಾದಾನನ್ದಸಮಯಾಃಕೃತಿಭಾಷೋಪಗೂಹನಮ್ ॥
ಪೂರ್ವಭಾಷಾವಿಸಮ್ಹಾರೌ ಪ್ರಶಾನ್ತಿಶ್ಚ ಚತುರ್ದಶ ॥

ಪೂರ್ವಭಾವಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಪೂರ್ವಭಾವಸ್ಸವಿಜ್ಞೇಯೋ ಯತ್ತುಕಾರ್ಯೋಪದರ್ಶನಮ್ ॥

ಪ್ರಜ್ಞಾ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಪ್ರಜ್ಞಾಸು ಸಿಕ್ಷಿತಾ ಬುದ್ಧಿಃ ॥

ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ತಾತ್ಕಾಲಿಕೀಮತಿರ್ಯಾಸ್ಯಾದ್ದೋಷೆ ಪರಿಜಿಹೀರ್ಷಯಾ ॥
ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿಸ್ಸೇತಿಕಳಾ ವಿದ್ಭಿರ್ನಿಗದ್ಯತೆ ॥

ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಪ್ರಶಸ್ತಿಸ್ತು ಶುಭಾಶಮ್ಸಾ ॥

ಪ್ರಸಾದಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಪ್ರಸಾದಃ ಪರ್ಯುಪಾಸನಮ್ ॥

ಹೆತ್ವವಧಾರಣಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ನಿಶ್ಚಯೊಹೆತು ನಾರ್ಥಸ್ಯ ಮತಮ್ಹೆತ್ವವಧಾರಣಮ್ ॥

ಗೊತ್ರಸ್ಖಲಿತ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—ತದ್ಗೊತ್ರಸ್ಖಲಿತಮ್ವಿದುಃ ॥

ಪ್ರಿಯನಾನುಸ್ಮರಣಾದನ್ಯಾಹ್ವಾನ ಮನ್ಯಾಭಿಧಾನತಃ ॥

ದಾನಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಮ್ಭೂಷಣಾದೆರ್ಯದ್ದಾನನ್ದಾನ ಮಿಹೊಚ್ಯತೆ ॥

ಉಪಗೂಹನ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಅತ್ಯದ್ಭುತಾರ್ಥ ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ರುಪಗೂಹನಮುಚ್ಯತೆ ॥

ಉಪಸಮ್ಸೃತಿ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಪರಾಪ್ತಿಃಕಾರ್ಯ ಸಮ್ಸೃತಿಃ ॥

ಸಮ್ವರಣಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಸಮ್ವರಣನ್ತುತತ್ ॥ ಸಮ್ವೃತಿಃಕಾರ್ಯರೊಪಾದೆಃ ॥

ಓಜೊನಾಮ ಸನ್ಧ್ಯಙ್ಗಮ್.—

ಅಧಿಕ್ಷೆಪಾದ್ಯಸಹನಮೊಜಃ ಪ್ರಾಣಾತ್ಯಯೆಪ್ಯಪಿ ॥

ವೀಥ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಉದ್ಘಾತ್ಯಕಾವಲಗಿತೆ ಪ್ರಪಞ್ಚ ತ್ರಿಗತೆ ಛಲಮ್ ॥

ವಾಕ್ಕೆಳ್ಯಧಿ ಬಲೆ ಗಣ್ಡಮವಸ್ಯನ್ದಿತ ನಾಳಿಕೆ ॥
ಅಸತ್ಪ್ರಲಾಪವ್ಯಾಹಾರೊ ಮೃದವಾನಿತ್ರಯೊದಶ ॥

ತ್ರಿಗತವೀಥ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಶಬ್ದಶಕ್ತೆರನೆಕಾರ್ಥಯೊಜನನ್ತ್ರಿಗತನ್ತ್ವಿಹ ॥

ನಟಾದಿನಾಕೃತಾಲಾಪಃ ಪೂರ್ವರಙ್ಗೆ ತದಿಷ್ಯತೆ ॥

ನಾಳೀಕವೀಥ್ಯಙ್ಗಮ್.—ಸೊಪಹಾಸನಿಗೂಢಾರ್ಥ ಪ್ರಹೆಳಿಕ್ಯಾಚ ನಾಳಿಕಾ ॥

ಷಟ್ತ್ರಿಮ್ಶದಲಙ್ಕರಾಃ.—ಭೂಷಣಾಕ್ಷರ ಸಙ್ಘಾತೌ ಶೊಭೊದಾಹರಣಂತಥಾ ॥

ಹೆತು ಸಮ್ಶಯ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಭಿಃಪ್ರಾಯ ಏವಚ ॥
ನಿದರ್ಶನನ್ನಿರುಕ್ತಿಞ್ಚ ಸಿದ್ಧಿಞ್ಚಾಥ ವಿಶೇಷಣಮ್ ॥

ಗುಣಾತಿಪಾತಾತಿಶಯೌತುಲ್ಯ ತರ್ಕಪದೊಚ್ಚಯಃ ॥
ದಿಷ್ಟಞ್ಚೊಪದಿಷ್ಟಞ್ಚ ವಿಚಾರಸ್ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಃ ॥
ಭ್ರನ್ಶಶ್ಚಾನುನಯೊಮಾಲಾ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಙ್ಗರ್ಹಣನ್ತಥಾ ॥
ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಃಪ್ರಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಪೃಚ್ಛಾ ಸಾರೂಪ್ಯಮೆವಚ ॥
ಮನೊರಥಶ್ಚ ಲೆಶಶ್ಚ ಕ್ಷೊಭಶ್ಚ ಗುಣಕೀರ್ತನಮ್ ॥
ಜ್ಞೆಯಾಪ್ಯನುಕ್ತಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಪ್ರಿಯಾ ವಚನಮೆವಚ ॥

ಭ್ರನ್ಶಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ವಾಚ್ಯಮರ್ಥಮ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಾದ್ಯೈರನೆಕಧಾ ॥

ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ನೆವಪತನಾದಿಪಭ್ರನ್ಶ ಸ್ಸಉಚ್ಯತೆ ॥

ನಿದರ್ಶನಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಯತ್ರಾರ್ಥಾನಾಮ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಾಙ್ಕ್ರಿಯತೆ ಪರಿಕೀರ್ತನಮ್ ॥
ಪರಾಪೆಕ್ಷಾ ವ್ಯುದಾಸಾರ್ಥನ್ತನ್ನಿದರ್ಶನ ಮುಚ್ಯತೆ ॥

ಸಮಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ಸಮನ್ವೆಗ್ತತಯಾಯೊಗೊ ಯದಿಸಮ್ಭವಿತಃಕ್ವಚಿತ್ ॥

ಸಾರೂಪ್ಯಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಾನುಭೂತಾರ್ಥ ಕಥನಾದಿ ಸಮುದ್ಭವಮ್ ॥
ಸಾದೃಶ್ಯಕ್ಷೊಭಜನಿತಮ್ಸಾರೂಪ್ಯಮಿತಿ ಸಮ್ಜ್ಞಿತಮ್ ॥

ಸಿದ್ಧ್ಯಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಪ್ರಸ್ತಾವೆನೈವಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ ಕೃತ್ಸ್ನೊ ಯತ್ರ ಪ್ರಮೀಯತೆ ॥
ವಚನೆನ ವಿನಾಸಾತು ಸಿದ್ಧಿಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ॥
ಬಹುನಾಮಪ್ರಧಾನಾನಾನ್ನಾಮ ಯತ್ರಾನುಕೀರ್ತ್ಯತೆ ॥
ಅಭೀಪ್ಸಿತಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಮ್ಸಾ ಸಿದ್ಧಿರಭಿಧೀಯತೆ ॥

ಹೆತ್ವಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಯತ್ಪ್ರಯೊಜನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾ ದ್ವಾಕ್ಯಮಿಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಾಧಕಮ್ ॥
ಸಮಾಸೊಕ್ತಮ್ಮನೊಗ್ರಾಹೀ ಸಹೆತುರಿತಿ ಕೀರ್ತ್ಯತೆ ॥

ಗರ್ಹಣಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಯತ್ರಸಙ್ಕೀರ್ತಯೆದ್ದೊಷಙ್ಗುಣ ಮರ್ಥೆನ ದರ್ಶಯೆತ್ ॥
ಗುಣಾತಿಪಾತಾದ್ದೊಷಾದ್ವಾಗರ್ಹಣನ್ನಾಮ ತದ್ಭವೆತ್ ॥

ಗುಣಕೀರ್ತನಮ್.—ಲೊಕೊತ್ತರ ಬಹುಪದಾರ್ಥ ಸಾಧರ್ಮ್ಯೆಣ

ವಸ್ತುವರ್ಣನಙ್ಗುಣಕೀರ್ತನಮ್ ॥

ಗುಣಾತಿಪಾತಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಗುಣಾಭಿಧಾನೈರ್ವಿವಿಧೈರ್ವಿಪರೀತಾರ್ಥಯೊಜಿತೈಃ ॥
ಗುಣಾತಿಪಾತೊ ಮಧುರೊ ನಿಷ್ಠುರಾರ್ಥೊ ಭವೆದಥ ॥

ದೃಷ್ಟಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಸಮ್ಕ್ಷೆಪ ದರ್ಶನವ್ಯನ್ತೊದೃಷ್ಟಾನ್ತಸ್ಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಯಃ ॥

ತುಲ್ಯತರ್ಕಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ರೂಪಕೈರುಪಮಾಭಿರ್ವಾ ತುಲ್ಯಾರ್ಥಾಭಿಃಪ್ರಯೊಜಿತಃ ॥
ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾರ್ಥ ಸಮ್ಸ್ಪರ್ಶಸ್ತುಲ್ಯತರ್ಕಃಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥

ಮನೊರಥಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ಮನೊರಥಸ್ತು ವ್ಯಾಜೆನ ವಿವಕ್ಷಿತ ನಿವೆದನಮ್ ॥

ಮಾಲಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ಈಪ್ಸಿತಾರ್ಥಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಙ್ಕ್ರಿಯತೆಯತ್ರಸೂರಿಭಿಃ ॥
ಪ್ರಯೊಜನಾನ್ಯನೆಕಾನಿ ಸಾ ಮಾಲೆತ್ಯಭಿ ಸಞ್ಜ್ಞಿತಾ ॥

ಉದಾಹರಣಮ್.—

ಯತ್ರತ್ವಲ್ಪಾರ್ಥ ಉಕ್ತೆನ ವಾಕ್ಯೆನಾಭಿ ಪ್ರದರ್ಶನಾತ್ ॥
ಸಾಧ್ಯನ್ತೆ ನಿಪುಣೈರರ್ಥಾಸ್ತದುದಾಹರಣಮ್ಸ್ಮೃತಮ್ ॥

ಪದೊಚ್ಚಯಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಬಹೂನಾನ್ತು ಪ್ರಮುಕ್ತಾನಾಮ್ಪದಾನಾಮ್ಬಹುಭಿಃಪದೈಃ ॥
ಉಚ್ಚಯಸ್ಸದೃಶಾರ್ಥೊಯಸ್ಸವಿಜ್ಞೆಯಃ ಪದೊಚ್ಚಯಃ ॥

ಪ್ರಿಯವಚನಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಯತ್ಪ್ರಸನ್ನೆನ ಮನಸಾ ಪೂಜ್ಯಮ್ಪೂಜಯಿತುಮ್ವಚಃ ॥
ಹರ್ಷಪ್ರಕಾಶನಾರ್ಥನ್ತು ಸಾ ಪ್ರಿಯೊಕ್ತಿರುದಾಹೃತಾ ॥

ಪೃಚ್ಛಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಯತ್ರಾಕಾರೊದ್ಭವೈರ್ವಾಕ್ಯೈರಾತ್ಮಾನಮಥವಾಪರಮ್ ॥
ಪೃಚ್ಛನ್ನೆವಾಭಿಧತ್ತೆರ್ಥಮ್ಸಾ ಪೃಚ್ಛೆತ್ಯಭಿ ಸಮ್ಜ್ಞಿತಾ ॥

ವಿಪರ್ಯಯಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ತದ್ವಿಪರ್ಯಯೊ ವಿಚಾರ ಇವ ವಿಪರ್ಯಯಃ ॥
ವಿಚಾರಸ್ಯಾನ್ಯಥಾಭಾವಸ್ತಥಾದೃಷ್ಟೊಪಯೊಗತಃ ॥
ಸನ್ದೆಹಾತ್ಕಲ್ಪ್ಯತೆ ವಸ್ತು ಸವಿಜ್ಞೆಯೊ ವಿಪರ್ಯಯಃ ॥

ಕವಿಕೃತ್ಯಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ಮುಖ್ಯಾ ಮಹಾಕವಿಗಿರಾಮಲಙ್ಕೃತಿಭೃತಾಮಪಿ ॥
ಪ್ರತೀಯಮಾನಛಾಯೈವ ಭೂಷಾ ಲಜ್ಜೆವಯೊಷಿತಾಮ್ ॥

ಅತಿಶಯಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಬಹೂನ್ಗುಣಾನ್ಕೀರ್ತಯಿತ್ವಾ ಸಾಮಾನ್ಯಗುಣಸಮ್ಭವಾನ್ ॥
ವಿಶೆಷಃಕೀರ್ತ್ಯತೆ ಯಸ್ತು ಜ್ಞೆಯಸ್ಸೊತಿಶಯೊ ಬುಧೈಃ ॥

ಅನುನಯಾಲಙ್ಕೃತಿಃ.—ಉಭಯೊಃಪ್ರೀತಿಜನಕೊ ವಿರುದ್ಧಾಭಿ ನಿವೆಶಯೊಃ
ಅರ್ಥಸ್ಯ ಸಾಧಕಶ್ಚೈವ ವಿಜ್ಞೆಯೊನುನಯೊ ಬುಧೈಃ ॥

ಅರ್ಥಾಪತ್ತ್ಯಲಙ್ಕೃತಿಃ.—

ಅರ್ಥಾನ್ತರಸ್ಯ ಕಥನಾದ್ಯತ್ರಾನ್ಯೊರ್ಥಃಪ್ರತೀಯತೆ ॥
ವಾಕ್ಯಮಾಧುರ್ಯ ಸಮ್ಯುಕ್ತಾ ಸಾರ್ಥಾಪತ್ತಿ ರುದಾಹೃತಾ ॥

ನಾಯಕ ಲಕ್ಷಣಮ್.—ಉದಾತ್ತ ಉದ್ಧತಶ್ಚೈವ ಲಲಿತಶ್ಶಾನ್ತ ಇತ್ಯಪಿ ॥
ಧೀರಪೂರ್ವಾ ಇಮೆ ಪೂರ್ವೈಶ್ಚತ್ವಾರೊ ನಾಯಕಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ಧೀರೊದಾತ್ತಃ.—ಗಮ್ಭೀರಸಾರಸಮ್ಪನ್ನಃ ಕೃಪಾವಾನ ವಿಕತ್ಥನಃ ॥
ಪರಕೀಯ ಗುಣಗ್ರಾಹೀ ಧೀರೊದಾತ್ತೊ ನಿಗದ್ಯತೆ ॥
ಧೀರೊದ್ಧತೆಯಥಾ ರೌದ್ರೊ ವರ್ಣ್ಯತೆ ಬಾಹ್ಯಸಮ್ಭ್ರಮಃ ॥
ಯಥಾಚ ಧೀರಲಲಿತೆ ಶೃಙ್ಗರೊ ಬಹುಭಾವಕೃತ್ ॥
ನ ಧೀರೊದಾತ್ತವಿಷಯೆ ತಥಾ ವರ್ಣನ ಮಿಷ್ಯತೆ ॥
ಕಾರ್ಯತೊ ರಸಸಮ್ಪೂರ್ತಿ ಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನಾಪ್ಯುಚಿತಕ್ರಮಮ್ ॥
ಹಾಸ್ಯಾದೀನಾನ್ತಥಾನ್ಯೆಷಾಮ್ರಸಾನಾಮಪಿ ಕೀರ್ತನಮ್ ॥
ಮನ್ದೊದ್ಯಮಾನುಭಾವಮ್ಸ್ಯಾದ್ಧೀರೊದಾತ್ತೆತುನೆತರಿ ॥

ಧೀರೊದ್ಧತಃ.—ದರ್ಪಮಾತ್ಸರ್ಯ ಭೂಯಿಷ್ಠಶ್ಚಣ್ಡವೃತ್ತಿರ್ವಿಕತ್ಥನಃ ॥
ಮಾಯಾವೀ ಸುಲಭಕ್ರೊಧಸ್ಸ ಧೀರೊದ್ಧತ ಉಚ್ಯತೆ ॥
ಚಣ್ಡೊ ವಿಕತ್ಥನೊ ದೃಪ್ತೊ ಬಲೀಧೀರೊದ್ಧತೊ ಮತಃ ॥

ಧೀರಲಲಿತಃ.—ನಿಶ್ಚಿನ್ತೊ ಧೀರಲಲಿತಃ ಕಲಾಸಕ್ತಸ್ಸುಖೈಕಭೂಃ ॥
ಸ ಧೀರ ಲಲಿತೊನೆತಾ ತೆಜಸ್ವೀ ಭೊಗಲಮ್ಪಟಃ ॥

ಧೀರಶಾನ್ತಃ.—ಧೀರಶ್ಶಾನ್ತಃ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ ಧೀರಶಾನ್ತೊ ದ್ವಿಜಾಧಿಕಃ ॥
ಧೀರಶಾನ್ತಶ್ಶಾನ್ತಿಧೈರ್ಯ ದೀಪ್ತೊ ವಿಪ್ರೊ ನಿಗದ್ಯತೆ ॥
ಸಮಪ್ರಕೃತಿಕಃಕ್ಲೆಶ ಸಹಿಷ್ಣುಶ್ಚ ವಿವೆಚಕಃ ॥
ಲಲಿತಾದಿ ಗುಣೊಪೆತೊ ವಿಪ್ರೊವಾ ಸಚಿವೊವಣಿಕ್ ॥
ಧೀರಶಾನ್ತಶ್ಚಾರುದತ್ತ ಮಾಧವಾದಿರುದಾಹೃತಃ ॥

ಏಷಾಙ್ಗಣಾಃ.—ಮಹಾಕುಲೀನತೌಜ್ಜ್ವಲ್ಯಮ್ಮಹಾಭಾಗ್ಯಮುದಾರತಾ ‖

ತೇಜಸ್ವಿತಾ ವಿದಗ್ಧತ್ವಂ ಧಾರ್ಮಿಕತ್ವಾದಯೋ ಗುಣಾಃ ‖

ಮಹಾ ಕುಲೀನತಾ.—ಮಹಾಕುಲೀನತಾನಾಮಕುಲೇ ಮಹತಿ ಸಮ್ಭವಃ ‖

ಔಜ್ಜ್ವಲ್ಯಮ್.—ರೂಪಸಮ್ಪನ್ನ ದೇಹತ್ವ ಮೌಜ್ಜ್ವಲ್ಯಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖

ಮಹಾಭಾಗ್ಯಮ್.—ವಿಶ್ವಮ್ಭರಾಧಿಪತ್ಯಮ್ಯತ್ತನ್ಮಹಾಭಾಗ್ಯ ಮುಚ್ಯತೇ ‖

ಉದಾರತಾ.—ಯದ್ವಿಶ್ರಾಣನತಾಶ್ಲಾಘ್ಯ ಮೌದಾರ್ಯನ್ತನ್ನಿಗದ್ಯತೇ ‖

ತೇಜಸ್ವಿತಾ.—ಜಗತ್ಪ್ರಕಾಶಕತ್ವಮ್ಯತ್ತೇಜಸ್ವಿತ್ವನ್ತದುಚ್ಯತೇ ‖

ವೈದಗ್ಧ್ಯಮ್.—ಕೃತ್ಯ ವಸ್ತುಷು ಚಾತುರ್ಯಮ್ವೈದಗ್ಧ್ಯಮ್ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ ‖

ಧಾರ್ಮಿಕತ್ವಮ್.—ಧರ್ಮೈಕಾಯತ್ತ ಚಿತ್ತತ್ವಂ ಧಾರ್ಮಿಕತ್ವಮುದೀರ್ಯತೇ ‖

ಪಾಣ್ಡಿತ್ಯಮ್.—ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಧಿಕತ್ವಮ್ಯತ್ಪಾಣ್ಡಿತ್ಯನ್ತದುದಾಹೃತಮ್ ‖

ಮಹಾಮಹಿಮತ್ವಮ್.—

ತನ್ಮಹಾ ಮಹಿಮತ್ವಮ್ಸ್ಯಾದ್ಯಾ ಪುನರ್ದೇವತಾತ್ಮತಾ ‖

‖ ಅಥ ಶೃಙ್ಗಾರನಾಯಕಾಃ ‖

ನಾಯಕಲಕ್ಷಣಮ್.—ಯಶಃಪ್ರತಾಪಸುಭಗೋ ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥತತ್ಪರಃ ‖

ಧುರನ್ಧರೋ ಗುಣಾಢ್ಯಶ್ಚ ನಾಯಕಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ‖

ನಾಯಕಸ್ತ್ರಿವಿಧಃ.—(ಪತಿ ರುಪಪತಿ ರ್ವೈಶಿಕಶ್ಚೇತಿ.)

ತತ್ರ ವಿಧಿವತ್ಪಾಣಿಗ್ರಾಹಕಃ ಪತಿಃ. ಸಚ ಅನುಕೂಲದಕ್ಷಿಣಧೃಷ್ಟ ಶಠಭೇದೈಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ ‖

ಅನುಕೂಲಃ.—ಏಕಾಯತ್ತೋನುಕೂಲಸ್ಸ್ಯಾತ್ ‖

ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಪರಾಙ್ಗನಾ ಪರಾಙ್ಮುಖತ್ವೇ ಸತಿ ಸರ್ವದಾ

ಸ್ವೀಯಾಯಾಮನುರಕ್ತೋನುಕೂಲಃ ‖

ದಕ್ಷಿಣಃ.—ತುಲ್ಯೋನೇಕತ್ರ ದಕ್ಷಿಣಃ ‖

ಸಕಲ ನಾಯಿಕಾವಿಷಯ ಸಮಸಹಜಾನುರಾಗೋ ದಕ್ಷಿಣಃ ‖

ಧೃಷ್ಟಃ.—ಅಪರಾಧೇ ಸ್ಫುಟೇಸ್ವೀಯೇ ಧೃಷ್ಟಸ್ಸ್ಯಾದಪಿ ನಿರ್ಭಯಃ ‖

ಭೂಯೋನಿಶ್ಶಙ್ಕಕೃತ ದೋಷೋಪಿ ಭೂಯೋ ನಿವಾರಿತೋಪಿಭೂಯೋ

ಪ್ರಶ್ರಯ ಪರಾಯಣೋ ಧೃಷ್ಟಃ ‖

ಶಠಃ.—ನಾಯಿಕಾಮಾತ್ರ ವಿಜ್ಞಾತ ವಿಪ್ರಿಯಶ್ಶಠ ಉಚ್ಯತೇ ‖

ಕಾಮಿನೀ ವಿಷಯೇ ಕಪಟ ಪಟುಶ್ಶಠಃ ‖

ಅಯಮ್ತ್ವಸ್ಮಾನ್ನೀಃಚತುರಶ್ಚೇತಿಭೇದದ್ವಯ ಪರಿಶೋಭಿತಃ ‖

ಚತುರಶ್ಚ ವಾಗ್ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಶ್ಚೇಷ್ಟಾ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಶ್ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಃ ‖

ಉಪಪತಿಃ.—ಆಚಾರಹಾನಿಹೇತುಃ ಪತಿರುಪಪತಿಃ ‖

ಸಚ ಅನುಕೂಲಾದಿ ಭೇದೇನ ಚತುರ್ವಿಧಃ ‖ ಪರನ್ತು ತತ್ರ ಶಠತ್ವನ್ನಿಯತಮ್—ಅನಿಯತಮಿತರತ್ ‖

ವೈಶಿಕಃ.—ಬಹುಳವೇಶ್ಯೋಪಭೋಗ ರಸಿಕೋ ವೈಶಿಕಃ ‖

ಸಚ ಉತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮ ಅಧಮ ಭೇದೇನ ತ್ರಿವಿಧಃ ‖

ಉತ್ತಮ ವೈ.—

ದಯಿತಾಯಾಭೂಯಃಪ್ರಕೋಪೇಪ್ಯುಪಚಾರ ಪರಾಯಣಉತ್ತಮಃ ‖

ಮಧ್ಯಮ ವೈ.—

ಪ್ರಿಯಾ ಯಾಃ ಪ್ರಕೋಪೇಯಃ ಕೋಪಮನುರಾಗಮ್ವಾನಪ್ರಕಟಯತಿ ತಥಾ ಚೇಷ್ಟಯಾಮನೋಭಾವಙ್ಗೃಹ್ಣಾತಿಸಮಧ್ಯಮಃ ‖

ಅಧಮ ವೈ.—ಭಯ ಕೃಪಾ ಲಜ್ಜಾ ಶೂನ್ಯಃ ಕಾಮಕ್ರೀಡಾಯಾಮಕೃತ ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯ ವಿಚಾರೋಧಮಃ ‖

ಪ್ರೋಷಿತಃಪತಿಶ್ಚ ಪೂರ್ವವತ್ತ್ರಿವಿಧೋಭವತಿ—ಅನಭಿಜ್ಞಸ್ತು ನಾಯಕಾಭಾಸಏವ. ನಚನಾಯಿಕಾಯಾ ಇವನಾಯಕಸ್ಯಾಪ್ಯೇತೇಭೇದಾಸ್ಸನ್ತೀತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ ‖ ತಸ್ಯಾ ಅವಸ್ಥಾಭೇದೇನ ಭೇದಾಃ ‖ ತಸ್ಯಚಸ್ವಭಾವ ಭೇದೇನಭೇದಾ ಇತಿ ವಿಶೇಷಾತ್ ‖ ಅನುಕೂಲತ್ವ ಧೃಷ್ಟತ್ವ ದಕ್ಷಿಣತ್ವ ಶಠತ್ವಮಿತಿ ಚತ್ವಾರಏವ ನಾಯಕಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವಾಃ ‖ ಅನ್ಯಥಾ ಅವಸ್ಥಾಭೇದೇನಯದಿ ನಾಯಕಸ್ಯಭೇದಸ್ಸ್ಯಾತ್—ತದಾ ಉತ್ಕವಿಪ್ರಲಬ್ಧ ಖಣ್ಡಿತಾದಯೋ ನಾಯಕಭೇದಾಸ್ಸ್ವೀಕರ್ತವ್ಯಾಃ ‖ ತಥಾಚ ಸಙ್ಕೇತ ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಮ್ಸ್ತ್ರೀಣಾಮನುಗಮನೇವಾ—ಸಮ್ಪ್ರದಾಯಾತ್. ಅನ್ಯಸಙ್ಗಮಶಙ್ಕ ಧೂರ್ತತ್ವಮ್ವಾ—ಅನ್ಯೋಪಭೋಗ ಚಿಹ್ನಮ್ವಾ ನಾಯಕಾನಾಮ್, ನತು ನಾಯಿಕಾನಾಮ್, ಅಪಿತು ತಾಃಪ್ರತಿತದುದ್ಘಾಟನೇ ರಸಾಭಾಸಾಪತ್ತೇ ರಿತಿ.

ಪತಾಕಾನಾಯಕಃ.—ಪತಾಕಾ ನಾಯಕಸ್ತ್ವನ್ಯಃಪೀಠಮರ್ದೋವಿಚಕ್ಷಣಃ॥

ತಸ್ಯೈವಾನುಚರೋಭಕ್ತಃ ಕಿಞ್ಚಿದೂನಸ್ತು ತದ್ಗುಣೈಃ ॥

ಸಹಾಯಾಸ್ತ್ವಿಹ ಚತ್ವಾರಃ ಪತಾಕಾನಾಯಕಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ನಾಯಿಕಾಭೀಷ್ಟ ವಸ್ತೂನಾಮೇಕಸ್ಯಾ ವೇದಿತಾವಿಟಃ ॥

ಸನ್ಧಾನ ನಿಪುಣಶ್ಚೇಟೋ ಹಾಸ್ಯಕಾರೀ ವಿದೂಷಕಃ ॥

ನರ್ಮಸಚಿವಃ.—ತೇಷಾನ್ನರ್ಮಸಚಿವಃ ಪೀಠಮರ್ದ ವಿಟ ಚೇಟ ವಿದೂಷಕ ಭೇದಾಚ್ಚತುರ್ವಿಧಾಃ. (ತತ್ಸಹಾಯಾಶ್ಚ)

ಪೀಠಮರ್ದಃ.—ಪೀಠಮರ್ದಸ್ಸಮಾಪನ್ನಃ ಕಾರ್ಯಾಲೋಚನ ಕೋವಿದಃ,

ಕುಪಿತಸ್ತ್ರೀಪ್ರಸಾದಕಶ್ಚ ॥

ಕಿಂಚಿದೂನಃಪೀಠಮರ್ದಃ

ವಿಟಃ.—ಏಕವಿದ್ಯೋ ವಿಟಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥

2 ಕಳಾಸು ಕುಶಲೋ ವಿಟಃ ॥

3 ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ ರಹಸ್ಯಾನಾ ಮುಪದೇಷ್ಟಾ ವಿಟಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥

ಮತಾನ್ತರಮ್.—ತ್ಯಾಗೀರೂಪ ವಿರಾಜಿತಸ್ಥಿರತನುರ್ಬನ್ಧಸ್ತ ಸಮ್ಭೋಗ ವಿತ್ತನ್ತ್ರಜ್ಞೋ ರತಿನಾಯಕೋಪನಿಷದಾಮಭ್ಯಶ್ಯಕ್ಲೃಪ್ತೀಸ್ತ್ರ್ಯವರ್ಗ ನಾನಾದೇಶಕಥಾವಿಚಾರಕುಶಲೋ ನಾನಾ ಕಳಾಸ್ಥಸವಿನ್ಮರ್ಮಜ್ಞೋ ತಿಹೃದಿಪ್ರಿಯಾಸುಸಭವೇದ್ಧೀಮಾನ್ವಿಟಾಧೀಶ್ವರಃ.

ಪರಿಮಿಳಿತ ನಿಜಾಙ್ಗಃ ಪಞ್ಚಬಾಣಸ್ವರೂಪೋಮಣಿತ ವಚನವಕ್ರೋ ಮಾನಿನೀ ಮಾನಭೇದೀ ॥ ನಯ ವಿನಯ ವಿಶಾಲೋ ಮರ್ಮಕವರ್ಗವೇದೀ ಸ ಭವತಿ ವಿಟರಾಜಃ ಕಾಮಿನೀ ಚಿತ್ತಭೇತ್ತಾ ॥

ಚೇಟಃ.—ಸನ್ಧಾನ ಚತುರಶ್ಚೇಟಃ ॥

ವಿದೂಷಕಃ.—ಹಾಸ್ಯಕಾರೀ ವಿದೂಷಕಃ ॥

2 ವಿಕಾರೈ ರಙ್ಗವೇಷಾದ್ಯೈ ರನ್ವಿತೋ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ಸ್ವಪೀ ॥

ರಾಜಪ್ರಿಯಕರೋ ನಿತ್ಯಮ್ವಿದೂಷಕ ಇತೀರಿತಃ ॥

3 ಕುಸುಮ ವಸನ್ತಾದ್ಯಭಿದಃ ಕರ್ಮವಪುರ್ವೇಷಭಾಷಾದ್ಯೈಃ ॥

ಹಾಸ್ಯಕರಃ ಕಲಹರತಿರ್ವಿದೂಷಕಸ್ಸ್ಯಾತ್ಸ್ವಕರ್ಮಜ್ಞಃ ॥

ಮತಾನ್ತರೇನಾಯಕ ವಿಶೇಷಃ.—

ಭದ್ರದತ್ತಃ ಕೂಚಮಾರಃ ಪಾಞ್ಚಾಲಃಪುರುಷೋಭವೇತ್ ॥

ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರೇಣ ಜಾತಯಃಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಅಭಿಗಮ್ಯ.—ಮಹೋದಯೋ ಮಹಾಭಾಗ್ಯಃಕೃತಜ್ಞೋ ರೂಪವಾನ್ಯುವಾ॥

ಮಾನೀಸುಶೀಲಸ್ಸುಭಗೋ ವಿದಗ್ಧೋ ವಶ್ಯಸಮ್ಭವಃ ॥

ಅಪರ್ಗಿರ್ಗೋ ಮಧುರವಾಗಭಿಗಮ್ಯೋಭವೇತ್ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥

ಉತ್ತಮನಾಯಕಃ.—ಕಾಮತನ್ತ್ರೇಷು ನಿಪುಣಃಕ್ರುದ್ಧಾನುನಯ ಕೋವಿದಃ॥

ಕಾನ್ತಃ.—ಕಥಾಭಿಃಕಮನೀಯಾಭಿಃ ಕಾಮ್ಯೈರ್ಭೋಗೈಶ್ಚ ಸರ್ವದಾ ॥

ಮೃದುಭಿರ್ಮರ್ದನೈಃಪಾದೇ ಶೀತಲೈರ್ವ್ಯಜನೈಸ್ತನೌ ॥

ಶೃತೌವಾ ಮಧುರೈರ್ಗಾನೈರ್ನಿದ್ರಾಪ್ರೀಬೋಧಯೇತ್ಪ್ರಿಯಃ ॥

ಉಪಚಾರೈಶ್ಚರಮಯೇದ್ಯಸ್ಸಕಾನ್ತ ಇತೀರಿತಃ ॥

ಲಾಲಯನ್ನಲಕಪ್ರಾನ್ತಾನ್ ರಚಯನ್ಪತ್ರಮಞ್ಜರೀಃ ॥

ಏನಾಮ್ವಿನೋದಯನ್ಕಾನ್ತಃ ಶಾ ಯಾವದನುವರ್ತತೇ ॥

ಪ್ರಿಯಃ.—ಸತ್ಯವಾಗಾರ್ಜವರತ್ಯೈ ರುಪಕುರ್ವನ್ ಪ್ರಿಯಮ್ವದಃ ॥

ಭಜತೇ ಯಸ್ಸ್ವಯಮ್ಪೂರ್ಣಃ ಪ್ರಿಯಸ್ಸಭವತಿಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥

ರಸಿಕಃ.—ಭಾವಾವಿನ್ಯೈವಚೇಷ್ಟಾಭಿರ್ನದೃಶ್ಯನ್ತೇ ಕದಾಚನ ॥

ತಸ್ಮಾಚ್ಚೇಷ್ಟಾ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾ ಭಾವುಕಾ ರಸಿಕಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ಸುಭಗಃ.—ಸಪತ್ನೀ ನಖದನ್ತಾದಿ ಚಿಹ್ನಮ್ಯತ್ರ ನ ದೃಶ್ಯತೇ ॥

ವಿಸ್ಮಾರ್ಯಮಾಣ ಮಾನೇರ್ಷ್ಯಾ ಸ್ಸುಭಗಸ್ಸೋಭಿಧೀಯತೇ ॥

ಪ್ರೇಕ್ಷಕಃ.—ಯಸ್ತುಷ್ಟೇ ತುಷ್ಟಿಮಾಪ್ನೋತಿ ಶೋಕೇ ಶೋಕ ಮುಪೈತಿಚ ॥

ಕ್ರೋಧೇ ಕ್ರುದ್ಧೋ ಭಯೇಭೀರುಸ್ಸಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಪ್ರೇಕ್ಷಕಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥

ವಯಸ್ಯಃ.—ಸಮಾನಶೀಲವ್ಯಸನೋಗುಹ್ಯಾಖ್ಯಾನೈಕಭಾಜನಮ್ ॥

ವಿಪ್ರಃಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾಭಿಜ್ಞೋ ವಯಸ್ಯಃಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ॥

ಸುನ್ದರಃ.—ಕ್ಲಿಶ್ನಾತಿ ನಿತ್ಯನ್ದಯಿತಾ ಮಙ್ಕಮಾರೋಪ್ಯಸುನ್ದರಃ ॥

ಧೂರ್ತಃ.—ಅತ್ಯನ್ತರಕ್ತಾಮ್ಯತ್ನೇನಯೋ ಧೂರ್ತಸ್ಸವಿಮುಞ್ಚತಿ ॥

ದೂತಃ.—ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಬಲೀಧೀರೋ ಮಾಯಾವೀ ಮಾನವರ್ಜಿತಃ ॥

ಧೀಮಾನುದಾರೋ ನಿಶ್ಚಿನ್ತೋ ವಕ್ತಾ ದೂತಸ್ತ್ರಿಯೋಭವೇತ್ ॥

ನಾಯಕಾಲಮ್ಬನಮ್.-ಮಧುರಾಸ್ಸುಕುಮಾರಾಶ್ಚ ರೂಪಯೌವನಶಾಲಿನಃ ॥
ಶೃಙ್ಗಾರಾಲಮ್ಬನಾಭಾವಾಸ್ತರುಣೀ ತರುಣಾದಯಃ ॥

ಅವಸ್ಥಾಭೀರಷ್ಟವಿಧಾ ಶೃಙ್ಗಾರನಾಯಿಕಾಃ.—
ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾಚಾಪಿ ತಥಾ ವಾಸಕ ಸಜ್ಜಿಕಾ ॥
ವಿರಹೋತ್ಕಣ್ಠಿತಾ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಾ ಪ್ರೋಷಿತ ಭರ್ತೃಕಾ ॥
ಕಲಹಾನ್ತರಿತಾಚಾಭಿಸಾರಿಕಾಚೈವ ಖಣ್ಡಿತಾ ॥

ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾ.—1ಪ್ರಿಯೋಪ ಲಾಲಿತಾ ನಿತ್ಯಮ್ಸ್ವಾಧೀನ ಪತಿಕಾಮತಾ॥
ಸ್ವಾಧೀನ ಪತಿಕಾಸಾಸ್ಯಾ ದ್ಯಾನಮುಞ್ಚತಿ ನಾಯಕಮ್ ॥
2 ಸ್ವಾಯತ್ತಾಸನ್ನ ಪತಿಕಾ, ಹೃಷ್ಟಾ ಸ್ವಾಧೀನವಲ್ಲಭಾ ॥
ಅಹೃಷ್ಟಾ ತತ್ಪರಿತ್ಯಕ್ತಾ ನಿತರಾಙ್ಕಮಪೀಡಿತಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾ.—ವನವಿಹಾರಾದಿ ಮದನ ಮಹೋತ್ಸವ ಮದಾಹಙ್ಕಾರ
ಮನೋರಥಾ ವಾಪ್ತಿ ಪ್ರಭೃತಯಃ ॥

ವಾಸಕಸಜ್ಜಿಕಾ.--1ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತೇ ವಾಸಕೇಯಾತು ಸಮ್ಭೋಗ ಸುಖಲಾಲಸಾ॥
ರಶನಾನೂಪುರಾಭ್ಯುಕ್ತಾ ತತ್ಕಾಲೋಚಿತ ಭೂಷಣಾ ॥
ಧೂಪಾದಿಭಿರಲಙ್ಕೃತ್ಯ ಕೇಳೀಭವನಮಾತ್ಮನಃ ॥
ಸಮ್ಪಾದ್ಯ ಹೃದ್ಯತಾಮ್ಬೂಲ ವಸ್ತ್ರಮಾಲ್ಯಾನುಲೇಪನಮ್ ॥
ಪ್ರಿಯಾಗಮಮ್ಪ್ರತೀಕ್ಷೇತ ಸಾಸ್ಯಾದ್ವಾಸಕ ಸಜ್ಜಿಕಾ ॥
2 ಅದ್ಯಮೇಪ್ರಿಯವಾಸರ ಇತಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯಯಾ ಸುರತಸಾಮಗ್ರೀಮ್ಸಜ್ಜೀ
ಕರೋತಿ ಸಾ ವಾಸಕ ಸಜ್ಜಿಕಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ಮನೋರಥಸಖೀ ಪರಿಹಾಸದೂತೀ ಪ್ರಶ್ನ ಸಾಮಗ್ರೀ
ಸಮ್ಪಾದನಮಾರ್ಗವಿಲೋಕನಾದಯಃ ॥
ವಾಸಶ್ಚ ಋತುಕಾಲಶ್ಚ ಪ್ರವಾಸಾದಾಗತಃಪ್ರಿಯಃ ॥

ವಾಸಕಲಕ್ಷಣಮ್.—
ಪ್ರಸಾಧನಞ್ಚ ತುಷ್ಟಾಯಾ ನಾಯಿಕಾಯಾಸ್ತಥೋದ್ಯಮಃ ॥
ಸಮ್ಭೋಗಾಭ್ಯುಪಪತ್ತಿಶ್ಚ ಷಡೇತೇ ವಾಸಕಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ ॥

ವಾಸಕಸಜ್ಜಿಕೋದಾತ್ತಾ.—
ಉದಾತ್ತಾ ಕೇಶವಾಸೋಙ್ಗಮಾಲ್ಯಭೂಷಾಸು ಸಾದರಾ ॥
ಶಯ್ಯಾಭವನಸಂಸ್ಕಾರಪರಿಬರ್ಹಸಮೇಧಿನೀ ॥

ವಿರಹೋತ್ಕಣ್ಠಿತಾ.—1ಅನೇಕಕಾರ್ಯ ವ್ಯಾಸಙ್ಗಾದ್ಯಸ್ಯಾನಾಗಚ್ಛತಿ ಪ್ರಿಯಃ ॥
ನಾಮ್ನಾತಸ್ಯೈವ ದುಃಖಾರ್ತಾ ವಿರಹೋತ್ಕಣ್ಠಿತಾ ಮತಾ ॥
2 ಚಿರಯತ್ಯಧಿಕಙ್ಕಾನ್ತೇ ವಿರಹೋತ್ಕಣ್ಠಿತಾಮತಾ ॥
3 ವಿರಹೇ ಕೃತೋತ್ಕಣ್ಠಾ ವಿರಹೋತ್ಕಣ್ಠಿತಾಮತಾ ॥

ಅನುಭಾವಾಃ.—ಅಸ್ಯಾಸ್ತನುತ್ವಙ್ಕಮ್ಪಶ್ಚ ಪಾಣ್ಡಿಮಾ ಬಾಷ್ಪಸರ್ಗಮಃ ॥
ನಿರ್ವೇದಶ್ವಾಸದೈನ್ಯಾದ್ಯಾ ಅನುಭಾವಾ ಭವನ್ತ್ಯಮೀ ॥

ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಾ.—1ಕ್ವಚಿತ್ಸಙ್ಕೇತಮಾವೇದ್ಯ ದಯಿತೇನಾಥವಞ್ಚಿತಾ ॥
ಸ್ಮರಾರ್ತಾ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧೇತಿ ಕಳಾ ವಿದ್ಭಿರ್ನಿಗೀರ್ಯತೇ ॥
2 ಪ್ರಿಯೇಣವಞ್ಚಿತಾಜ್ಞಯಾ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಾ ಸ್ಮರಾತುರಾ ॥
3 ಕೃತ್ವಾಸಙ್ಕೇತಮಪ್ರಾಪ್ತೇ ದಯಿತೇ ವ್ಯಥಿತಾತುಯಾ ॥
ವಿಪ್ರಲಬ್ಧೇತಿ ಸಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಕಾಮತನ್ತ್ರವಶಮ್ವದಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ನಿರ್ವೇದಗ್ಲಾನಿ ನಿಶ್ವಾಸಸಖೀಜನೋಪಾಲಮ್ಭಚಿನ್ತಾಶ್ರುಪಾತ
ಮೂರ್ಛಾದಯಃ ॥

ಖಣ್ಡಿತಾ.—ನೀತ್ವಾನ್ಯತ್ರ ನಿಶಾಮ್ಪ್ರಾತರಾಗತೇ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭೇ ॥
ಅನ್ಯಸಮ್ಭೋಗಚಿಹ್ನೈಸ್ತು ಕುಪಿತಾ ಖಣ್ಡಿತಾಮತಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ಅಸ್ಫುಟಾಲಾಪಚಿನ್ತಾ ಸನ್ತಾಪ ನಿಶ್ವಾಸ ತುಷ್ಣೀಮ್ಭಾವಾ
ಶ್ರುಪಾತಾದಯಃ ॥

ಕಲಹಾನ್ತರಿತಾ.—1ಕ್ರೋಧಾತ್ಕಾನ್ತಮ್ಪರಾಣುದ್ಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಸಮನ್ವಿತಾ॥
ಕಲಹಾನ್ತರಿತಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನಾಯಕಾ ನಯಶಾಲಿಭಿಃ ॥
2 ನಿರಸ್ಯದಯಿತಙ್ಕೋಪಾ ತ್ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಮುಪಾಗತಾ ॥
ಕಲಹಾನ್ತರಿತಾನಾಮ ಕಳಾವಿದ್ಭಿರ್ನಿಗದ್ಯತೇ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ಭ್ರಾನ್ತಿಸನ್ತಾಪಸಮ್ಮೋಹ ನಿಶ್ವಾಸಜ್ವರಪ್ರಲಾಪಾದಯಃ॥

ಪ್ರೋಷಿತಭರ್ತೃಕಾ.—ದೇಶಾನ್ತರಗತೇ ಕಾನ್ತೇ ಖಿನ್ನಾ ಪ್ರೋಷಿತಭರ್ತೃಕಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ದಶಾವಸ್ಥಾಃ ॥

ಅಭಿಸಾರಿಕಾ.—1ಕಾನ್ತಾಭಿಸರಣೋದ್ಯುಕ್ತಾ ಸ್ಮರಾರ್ತಾ ಸಾಭಿಸಾರಿಕಾ ॥
2 ಅನುರಕ್ತಾ ಸ್ವಯಙ್ಕಾನ್ತಮ್ಯಾತಿಯಾ ಸಾಭಿಸಾರಿಕಾ ॥
3 ಸ್ಮರಾರ್ತಾಭಿಸರೇತ್ಕಾನ್ತಮ್ಸಾರಯೇದ್ವಾಭಿಸಾರಿಕಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ಸಮಯಾನುರೂಪ ವೇಷಭೂಷಣಶಙ್ಕಾಪ್ರಜ್ಞಾನೈಪುಣ್ಯ
ಕಪಟ ಸಾಹಸಾದಯ ಇತಿ ಪರಕೀಯಾಯಾ, ಸ್ವೀಯಾಯಾಸ್ತು
ಪ್ರಕೃತ ಏವಕ್ರಮಃ ॥

ಖಣ್ಡಿತೇರ್ಷ್ಯಾ.—1ಜ್ಞಾತೇನ್ಯಾಸಙ್ಗ ವಿಕೃತೇ ಖಣ್ಡಿತೇರ್ಷ್ಯಾ ಕಷಾಯಿತಾ ॥
2 ನಿಶ್ವಾಸ ಕಮ್ಪಬೇದಾದ್ಯೈಃ ಖಣ್ಡಿತೇರ್ಷ್ಯಾ ಕಷಾಯಿತಾ ॥

ನಾಯಿಕಾಸಾಮಾನ್ಯಮ್.—
1 ನೈತ್ಯಸಾಧಾರಣ ಗುಣೈರುಪೇತಾ ನಾಯಿಕಾಮತಾ ॥
2 ರೂಪ ಯೌವನ ಲಾವಣ್ಯ ಲಜ್ಜಾ ಮಾಧುರ್ಯಶಾಲಿನೀ ॥
ಸೌಭಾಗ್ಯೌದಾರ್ಯ ಸಮ್ಪನ್ನಾ ನಾಯಿಕಾ ಸಾದ್ವಿಧಾಮತಾ ॥
(ಸ್ವೀಯಾ ಸಾಧಾರಣೀ ಚೇತಿ.)

ಸ್ವಿಯಾ.—ತತ್ರ ಸ್ವೀಯಾ ಪರಿಗ್ರಹಾತ್ ॥
ಸಾಧ್ವೀ ವಿನಯಸಮ್ಪನ್ನಾ ಕುಲಶೀಲಾರ್ಜವಾನ್ವಿತಾ ॥
ಮುಗ್ಧಾ ಮಧ್ಯಾಪ್ರಗಲ್ಭೇತಿ ಸ್ವಕೀಯಾ ತ್ರಿವಿಧಾಸ್ಮೃತಾ ॥

ಸಾಧಾರಣೀ.—ಅನ್ಯಾನ್ಯದೀಯಾ ಸಾಕನ್ಯಾಪರೋಢಾ ದ್ವಿವಿಧಾಮತಾ ॥
ರೂಪಾದಿ ಗುಣಸಮ್ಪನ್ನಾ ಕನ್ಯಾಮುಗ್ಧಾಚ ಮಧ್ಯಮಾ ॥
ಸಾಧಾರಣೀತು ಗಣಿಕಾ ರೂಪಸೌಭಾಗ್ಯಶಾಲಿನೀ ॥
ಕಳಾವತೀಚಾರ್ಥಪರಾ ಸಾ ಪ್ರಗಲ್ಭೈವ ವರ್ಣ್ಯತೇ ॥
ಏತಾಃಪುನರವಸ್ಥಾಭಿರಷ್ಟಧಾಸ್ಯುರ್ಯಥೋಚಿತಮ್ ॥

ಸ್ವೀಯಾ.—ಸ್ವಾಮಿನ್ಯೇವಾನುರಕ್ತಾಸ್ವೀಯಾ ॥
ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ಪತಿ ಶುಶ್ರೂಷಾ ಶೀಲಸಮ್ರಕ್ಷಣಮಾರ್ಜವಙ್ಚಮಾಚ ॥
ಇಯನ್ತಾವತ್ತ್ರಿವಿಧಾ.—ಮುಗ್ಧಾ ಮಧ್ಯಾ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ ಚೇತಿ ॥
ಮುಗ್ಧಾ, ಸ್ವೀ.—ಅಭಿರೂಪ್ಯಮಕಾರಿಣ್ಯ ಮಙ್ಗನಾಷ್ಟಾತಿಮಾರ್ದವಮ್ ॥
ಏವಮಾದಿ ಗುಣಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರಥಮೆ ಯೌವನೇಭವೇತ್ ॥

ತಚ್ಚೇಷ್ಟಾ.—1ಕೃತಾದರಾಙ್ಗ ಸಮ್ಸ್ಕಾರಾ ಸಖೀಕೇಳೀಷು ಲಾಲಸಾ ॥
ಉದಯದ್ಯೌವ್ವನಾ ಮುಗ್ಧಾ ಲಜ್ಜಾ ವಿಜಿತಮನ್ಮಥಾ ॥
2 ಅಙ್ಕುರಿತಯೌವನಾ ಮುಗ್ಧಾ ॥

ಸಾಚದ್ವಿವಿಧಾ.—(ಜ್ಞಾತಯೌವನಾ, ಅಜ್ಞಾತಯೌವನಾಚೇತಿ.)
ಸೈವಕ್ರಮಶೋ ಲಜ್ಜಾ ಭಯ ಪರಾಧೀನ ರತಿರ್ನವೋಢಾ ॥
ಸೈವಸ ಪ್ರಶ್ರಯಾ ವಿಸ್ರಬ್ಧನವೋಢಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾ.—ಸನ್ತೋಷೇಣಕ್ರಿಯಾ ಹ್ರಿಯಾ ಮನೋಹರಾ ಕೋಪೇಪಿ
ಮಾರ್ದವಮ್ ನವವಿಭೂಷಣೇಸಮಿಹಾ ॥

ಅಜ್ಞಾತಯೌವನಾ.—ಮಾನೋಸ್ಯಾನಿಷ್ಫಲಸ್ತು ಕಯೌವನಾಭಾಸತೇಪರಮ್ ॥
ಯತತೇ ರತಿಚೇಷ್ಟಾಯಾಙ್ಗೂಢಲಜ್ಜಾ ಮನೋಭವಾ ॥
ಕೃತಾಪರಾಧೇ ದಯಿತೇ ವೀಕ್ಷತೇ ರುದತೀಸತೀ ॥
ಅಪ್ರಿಯಮ್ವಾ ಪ್ರಿಯಮ್ವಾಪಿ ನಕಿಞ್ಚಿದಭಿಭಾಷತೇ ॥

ಮಧ್ಯಾ.—1ಸಮ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಯೌವನಾಮಧ್ಯಾ ತುಲ್ಯ ಲಜ್ಜಾ ಮನೋಭವಾ ॥
ಪ್ರಿಯಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿತಾಧತ್ತೇ ಕೇಳೀ ವಿಸ್ರಬ್ಧ ಕೌಶಲಮ್
2 ಕಾಮಾವಸ್ಥಾಧಿಕಾ ಲಜ್ಜಾ ಸ್ನ್ಯೂನಾಭರ್ತೃವಶಮ್ವದಾ
ಕೋಪಕೇ ದ್ವೀಕ್ಷತೇ ಕಾನ್ತಮುಪ್ರಾವಕ್ತಿಚಕರ್ಹಿಚಿತ್
ಮನೆಸಕ್ಲಿಶ್ಯತೇತ್ಯರ್ಥ್ಯವಾನ್ಮಧ್ಯಾ ನಾಯಿಕಾಸ್ಮೃತಾ ॥
3 ಲಜ್ಜಾ ಮನ್ಮಥ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾ ಮಧ್ಯಮೋದಿತ ಯೌವನಾ
ಏಷೈವಾತಿ ಪ್ರಶ್ರಯಾಪತೇ ವಿಸ್ರಬ್ಧನವೋಢಾ ॥

ತಚ್ಚೇಷ್ಟಾ.—ಸಾಗಸಿಪ್ರಿಯಸಿಸಧೈರ್ಯೇ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಃಅಧೈರ್ಯೇ ಪರುಷವಾಕ್ ॥
ನಿರ್ಭತ್ಸ್ಯ ತಾಡಯೇನ್ಮಧ್ಯಾ ॥

ಮಧ್ಯಾಧೀರಾ.—
ಧೀರಾಸೋತ್ಪ್ರಾಸವಕ್ರೋಕ್ತ್ಯಾ ಮಧ್ಯಾಸಾಶ್ರುಃಕೃತಾಗಸಮ್ ॥
ಖೇದಯೇದ್ದಯಿತಙ್ಕೋಪಾತ್ ಅಧೀರಾ ಪರುಷಾಕ್ಷರಮ್ ॥
ಮಧ್ಯಾಧೀರಾಪಿ ಮಾನೇನ ನಪಶ್ಯತಿನಭಾಷತೇ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾ.—ಮಧ್ಯಾಧೀರೇತರಾವದೇತ್ ॥
ಪ್ರಗಲ್ಭಾ.—ಪತಿಮಾತ್ರವಿಷಯಕೇಳಿ ಕಲಾಪ ಕೋವಿದಾ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ ॥
ವೇಶ್ಯಾಯಾಙ್ಕುಲಟಾಯಾಞ್ಚ ಪತಿಮಾತ್ರ ವಿಷಯತ್ವಾಭಾವಾನ್ನ
ತತ್ರಾತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾ.—ರತಿಪ್ರೀತಿರಾನನ್ದಾತ್ಸಮ್ಮೋಹಃ ॥

ಮಧ್ಯಾಪ್ರಗಲ್ಭೆ ಮಾನಾವಸ್ಥಾಯಾಮ್ಪ್ರತ್ಯೇಕನ್ತ್ರಿವಿಧೆ.—
(ಧೀರಾ, ಅಧೀರಾ, ಧೀರಾಧೀರಾಚೇತಿ.)

ತತ್ರ ವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಕೋಪಪ್ರಕಾಶಾ ಧೀರಾ, ಅವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಕೋಪಪ್ರಕಾಶಾ ಅಧೀರಾ, ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಾವ್ಯಙ್ಗ್ಯ ಕೋಪಪ್ರಕಾಶಾಧೀರಾಧೀರಾ ‖ ಇಯಾ ಮಸ್ತು ವಿಶೇಷಃ ಮಧ್ಯಾಧೀರಾಯಾಃ ಕೋಪಸ್ಯಗೀರ್ವ್ಯಙ್ಗ್ಯಕಾ ‖ ಅಧೀರಾಯಾಃಪರುಷವಾಕ್ ‖ ಧೀರಾಧೀರಾಯಾಃ ವಚನೇ ಉದಿತೇ ಕೋಪಃಪ್ರಕಾಶತೇ ‖ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ ಧೀರಾಯಾಃರತ್ಯಾದಾಸೀನ್ಯಮ್ ‖ ಅಧೀರಾಯಾಸ್ತರ್ಜನ ತಾಡನಾದಿ ಧೀರಾಧೀರಾಯಾಃ ರತ್ಯಾದಾಸೀನ್ಯಮ್ ತರ್ಜನ ತಾಡನಾದಿ ಕೋಪಪ್ರಕಾಶಕಞ್ಚ ‖ ಏತೇ ಧೀರಾದಿ ಭೇದಾಃಸ್ವೀಯಾಯಾ ಏವ ನ ಪರಕೀಯಾಯಾ ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮಾತ್ರಮ್ ‖ ಯತೋ ಧೀರತ್ವ ಮಧೀರತ್ವಞ್ಚ ತದುಭಯಮ್ಪಾ ಮಾನನಿಯತಮ್ ‖ ಪರಕೀಯಾಯಾಶ್ಚ ಮಾನಶ್ಚೇ ತ್ತೃಷ್ಣಾಮಪ್ಯಾ ವಶ್ಯಕತ್ವಾತ್ ‖ ಮಾನಶ್ಚ ನ ಪರಕೀಯಾಯಾ ಇತಿ ವಕ್ತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ ‖

ಪರಕೀಯಾ.—ಅಪ್ರಕಟ ಪರಪುರುಷಾನುರಾಗಾ ಪರಕೀಯಾ ‖

ಸಾಚದ್ವಿವಿಧಾ.—(ಕನ್ಯಕಾ, ಪರೋಢಾಚೇತಿ.)

ಕನ್ಯಾಯಾಃಪಿತ್ರಾದ್ಯಧೀನತಯಾ ಪರಕೀಯತಾ ‖
ಅಸ್ಯಾಃಗುಪ್ತ್ಯೈವ ಸಕಲಾಚೇಷ್ಟಾ ‖
ಗುಪ್ತಾ, ವಿದಗ್ಧಾ, ಲಕ್ಷಿತಾ, ಕುಲಟಾ, ಅನುಶಯಾನಾ, ಮುದಿತಾ ಪ್ರಭೃತೀನಾಮ್ ಪರಕೀಯಾಯಾ ಮೇವಾನ್ತರ್ಭಾವಃ‖

ಗುಪ್ತಾ ತ್ರಿವಿಧಾ.—(ವೃತ್ತ ಸುರತಗೋಪನಾ, ವರ್ತಿಷ್ಯಮಾಣ ಸುರತ ಗೋಪನಾ, ವೃತ್ತವರ್ತಿಷ್ಯಮಾಣ ಸುರತಗೋಪನಾಚೇತಿ.)

ವಿಧಗ್ಧಾ ದ್ವಿವಿಧಾ.—(ವಾಗ್ವಿದಗ್ಧಾ, ಕ್ರಿಯಾವಿದಗ್ಧಾ ಚೇತಿ.)

ಲಕ್ಷಿತಾ.—ದೈವಜನಿತಾ ಪರಾಯಣಾ ‖

ಕುಲಟಾ.—ಸದಾ ವಿಟಾಗಮನಲಾಭ ಜನಿತಾ ಪರವಶಾ ‖

ಅನುಶಯಾನಾ.—ವರ್ತಮಾನ ಸ್ಥಾನ ವಿಘಟನೇನ, ಭಾವಿಸ್ಥಾನಾ ಭಾವ ಶಙ್ಕಯಾ, ಸ್ವಾನಧಿಷ್ಠಿತ ಸಙ್ಕೇತಸ್ಥಲಮ್ಭರ್ತುರ್ಗಮನಾನುಮಾನೇನ, ಚ ಅನುಶಯಾನಾ ತ್ರಿವಿಧಾ.—(ಏತಾಃ ಗ್ರನ್ಥಾನ್ತರೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ ‖)

ಮುದಿತಾ.—ಅತಿ ಕಾಮಾತುರಾ ರತಿ ಪರವಶಾಚ ‖

ಸಾಮಾನ್ಯಾ.—ವಿತ್ತಮಾತ್ರೋಪಾಧಿಕ ಸಕಲಪುರುಷಾನುರಾಗಾ ಸಾಮಾನ್ಯಾ. ಏತಾಸು ಅನ್ಯ ಸಮ್ಭೋಗ ದುಃಖಿತಾ, ವಕ್ರೋಕ್ತಿ ಗರ್ವಿತಾ, ಮಾನವತೀತಿ ತಿಸ್ರೋಭೇದಾಭವನ್ತಿ. ತತ್ರಾಪಿ ದ್ವಿತೀಯಾದ್ವಿವಿಧಾ.—ಪ್ರೇಮಗರ್ವಿತಾ. ಸೌನ್ದರ್ಯಗರ್ವಿತಾ, ಚೇತಿ. ತೃತೀಯಾಯಾಮ್, ಪ್ರಿಯಾಪರಾಧ ಸೂಚಿತಾಚೇಷ್ಟಾಮಾನಃ ‖ ಸಚ ಲಘುರ್ಮಧ್ಯಮೋಗುರುಶ್ಚ. ತತ್ರಾಪಿ—ಅಲ್ಪಾಪನೇಯೋ ಲಘುಃ, ಕಷ್ಟಾಪನೇಯೋ ಮಧ್ಯಮಃ, ಕಷ್ಟತರಾಪನೇಯೋ ಗುರುಃ. ಅಸಾಧ್ಯಸ್ತು ರಸಾಭಾಸಏವ. ತೇಷ್ವಪಿ ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀದರ್ಶನಾದಿ ಜನ್ಮಾಲಘುಃ, ಗೋತ್ರಸ್ಖಲನಾದಿಜನ್ಮಾ ಮಧ್ಯಮಃ, ಅಪರಸ್ತ್ರೀಸಙ್ಗಮ ಜನ್ಮಾ ಗುರುಃ, ಅಥವಾ, ಅನ್ಯಥಾ ಸಿದ್ಧ ಕುತೂಹಲಾದ್ಯಪನೇಯೋ ಲಘುಃ, ಅನ್ಯಥಾವಾದ ಶಪಥಾದ್ಯಪನೇಯೋ ಮಧ್ಯಮಃ ಚರಣಪಾತ ಭೂಷಣದಾನಾದ್ಯಪನೇಯೋ ಗುರುಃ.

ನಾಯಿಕಾಭೇದಃ.—ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾ ಷೋಡಶಾಪ್ಯಷ್ಟಾಭಿರವಸ್ಥಾಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಷ್ಟವಿಧಾಃ—ಪ್ರೋಷಿತಭರ್ತೃಕಾ, ಖಣ್ಡಿತಾ, ಕಲಹಾನ್ತರಿತಾ, ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಾ ಉತ್ಕಾ, ವಾಸಕಸಜ್ಜಿಕಾ, ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾ, ಅಭಿಸಾರಿಕಾ, ಚೇತಿ ಗಣನಾದಷ್ಟಾವಿಂಶತ್ಯಧಿಕ ಶತಮ್ಭವನ್ತಿ. ತಾಸಾಮುತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮಾಧಮ ಭೇದತಯಾ, ಚತುರಧಿಕಾಶೀತಿಯುತ ಶತತ್ರಯಮ್ಭವನ್ತಿ ‖ ಯತ್ತ್ವೇತಾಸಾನ್ದಿವ್ಯಾದಿವ್ಯೋಭಯ ಗಣನಯಾದ್ವಿ ಪಞ್ಚಾಶದಧಿಕ ಶತಯುತ ಸಹಸ್ರಮ್ಭೇದಾಭವನ್ತಿ. ತತ್ರ ದಿವ್ಯಾ ಇನ್ದ್ರಾಣ್ಯಾದಯಃ, ಅದಿವ್ಯಾಮಾಲತ್ಯಾದಯಃ, ದಿವ್ಯಾದಿವ್ಯಾಸ್ಸೀತಾದಯ ಇತಿ. ತನ್ನ ಅವಸ್ಥಾ ಭೇದೇನೈವ ನಾಯಿಕಾಭೇದಾತ್ ‖ ಜಾತಿಭೇದೇನ ಭೇದಸ್ವೀಕಾರೇ ನಾಯಿಕಾನಾಮಿವ ನಾಯಕಾನಾಮಪ್ಯಾನನ್ತ್ಯಮ್ಸ್ಯಾತ್ ‖ ದಿವ್ಯಾ ಇನ್ದ್ರಾದಯಃ, ಅದಿವ್ಯಾ ಮಾಧವಾದಯಃ, ದಿವ್ಯಾದಿವ್ಯಾ ಅರ್ಜುನಾದಯಃ ಇತಿ. ಯದ್ಯಪಿ ಮುಗ್ಧಾಯಾ ಧೀರಾದಿ ಭೇದಾಭಾವಃ, ತಥಾ ವಿಧಪ್ರಜ್ಞಾ ಸಾಮಗ್ರ್ಯಭಾವಾತ್. ತಥಾ ಅಷ್ಟವಿಧತ್ವಾಭಾವೋಪಿ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ. ತಥಾಪಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಲೇಖನಾನುರೋಧೇನ ನವೋಢಾಮಪ್ಯಾಲಮ್ಬ್ಯ ಏತೇ

ಭದಾ ಅವಗನ್ತವ್ಯಾಃ ॥ ಅಪಿಚ ಮುಗ್ಧಾಯಾ ಲಜ್ಜಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಮಧ್ಯಾಯಾ ಲಜ್ಜಾ ಮದನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಪ್ರಗಲ್ಭಾಯಾಃ ಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಅಧೀರಾಯಾ ಅಧೈರ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಧೀರಾಯಾ ಧೈರ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಧೀರಾಧೀರಾಯಾ ಧೈರ್ಯಾಧೈರ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಯಾಸ್ಸ್ನೇಹಾಧಿಕ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಕನಿಷ್ಠಾಯಾ ಸ್ನೇಹನ್ಯೂನತ್ವ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ,ಪರೋಢಾಯಾಸ್ಸಙ್ಗುಪ್ತಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ.ಮುಗ್ಧಾಯಾ ಇವ ಕನ್ಯಾಯಾ ಅಪಿ ಲಜ್ಜಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, ಸಾಮಾನ್ಯ ವನಿತಾಯಾ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನ, (ಅಷ್ಟವಿಧ ನಾಯಿಕಾಯಾ ವರ್ಣನಮಿತಿ ವಿಶೇಷಃ.) (ಅಪಿಚ) ಪ್ರಸ್ಥಾನಮ್ಪುಲಮ್ಯೇಕೃತಮಿತಿ ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರನ್ಥಕಾರ ಲೇಖನಾದಗ್ರಿಮಕ್ಷಣೇ ದೇಶಾನ್ತರ ಸ್ಥಿತಗಮನೇ ಪ್ರೇಯಸಿ ಪ್ರವತ್ಸ್ಯತ್ಪತಿಕಾಪಿ ನವಮಾ ನಾಯಿಕಾಭವಿತುಮರ್ಹತಿ. ತಥಾಹಿ ತಸ್ಯಾ ಪ್ರೋಷಿತ ಪತಿಕಾ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧೋತ್ಕಣ್ಠಾನಾಮನ್ತರ್ಭಾವಃ, ಭರ್ತೃ ಸನ್ನಿಧಿ ವರ್ತಿತ್ವಾತ್. ನ ಕಲಹಾನ್ತರಿತಾಯಾ ಮನ್ತರ್ಭಾವಃ ॥ ಕಲಹಾಭಾವಾತ್. ಪತ್ಯುರನವ ಮಾನಿತತ್ವಾಚ್ಚ ನಾಪಿ ಖಣ್ಡಿತಾಯಾಮ್. ಪ್ರಿಯಸ್ಯ ಅನ್ಯೋಪಭೋಗ ಚಿಹ್ನ ತಸ್ಯಾಗಮನಾಭಾವಾತ್. ಪ್ರಿಯಾಯಾ ಕೋಪಾಭಾವ ದರ್ಶನಾತ್, ಕಾಕುವಚನ ಕಾತರಪ್ರೇಕ್ಷಣಾದಿ ಸೂಚಿತಾನ್ತಃ ಪಕ್ಷಪಾತ ದರ್ಶನಾಚ್ಚ ನ ವಾಸಕಸಜ್ಜಿಕಾಯಾಮ್, ವಾರ ನಿಯಮನಾಭಾವಾತ್, ಸಾಮಗ್ರೀ ಸಜ್ಜೀಕರಣಾಭಾವ ನಿರ್ವೇದಾದಿ ದರ್ಶನಾಚ್ಚ ನ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾಯಾಮ್. ಅಗ್ರಿಮಕ್ಷಣ ಏವ ಸಙ್ಗತಿ ವಿಚ್ಛೇದ ದರ್ಶನಾತ್, ನಹಿ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾಯಾಃ ಕದಾಚಿದಪಿ ಸಙ್ಗತಿ ವಿಚ್ಛೇದ ಇತಿ. ಸಮ್ಪ್ರದಾಯಃ, ವ್ರಜನ್ನಪಿ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಯಾ ನಿರುಧ್ಯತೇ. ಅನ್ಯಥಾ ಭರ್ತರಿ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿತ್ವಮೇವ ಭಜ್ಯೇತ. ನೈಷತಥಾ, ಸರ್ವದಾ ಭರ್ತೃ ವಿದೇಶಗಮನಾತ್॥ ಕಿಞ್ಚ ನಿರ್ವೇದಾಶ್ರುಪಾತ ನಿಶ್ವಾಸ ವನವಿಹಾರಾದಿ ಮದನ ಮಹೋತ್ಸವ ವ್ಯತಿರೇಕ ದರ್ಶನಾಚ್ಚ ನಾಪ್ಯಭಿಸಾರಿಕಾಯಾಮ್. ಅಭಿಸಾರೋತ್ಸವಾಭಾವಾತ್ ॥ ಅನ್ಯಸ್ಯಾಪ ದರ್ಶನಾಚ್ಚೇತಿ ಯುಕ್ತಮುತ್ಪಶ್ಯಾಮಃ ॥

ಉತ್ಕಾ.—ಸಙ್ಕೇತಸ್ಥಲಮ್ಪ್ರತಿಭರ್ತುರ್ರನಾಗಮನ ಕಾರಣಮ್ಬ್ಯಾ ಚಿನ್ತಯತಿ ಸೋತ್ಕಾ ॥ ಅವಧಿ ದಿನಸೂನಾಗತ ಪತಿಕಾಯಾಷ್ಪ್ರೋಷಿತ ಭರ್ತೃಕಾ

ಯಾಞ್ಚ ನಾತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ॥ ತಸ್ಯಾ ಭರ್ತುರವಧಿ ದಿನಸೇ ಭವನಾಗಮನ ನಿಯಮ ಇತಿ ಸಙ್ಕೇತ ಪರಿಸಮ್ಬಾ ವರ್ತನಾತ್ ॥

ಖಣ್ಡಿತೇಷ್ಯಾಃ ಅರತಿ ಸಮ್ಭೋಗ ಜನ್ಯನಖಾಙ್ಕಾದಿ ಚಿಹ್ನಿತಮ್ಪ್ರಿಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಕಥನಾದಯಃ ॥

ಪ್ರವತ್ಸ್ಯತ್ಪತಿಕಾ.—ಯಸ್ಯಾಃ ಪತಿರಗ್ರಿಮಕ್ಷಣೇ ದೇಶಾನ್ತರಮ್ಪ್ರಯಾಸ್ಯತ್ಯೇವ ಸಾ ಪ್ರೋಷ್ಯತ್ಪತಿಕಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ಕಾಕುವಚನಕಾತರ ಪ್ರೇಕ್ಷಣ ಗಮನ ವಿಘ್ನೋಪದರ್ಶನ ನಿರ್ವೇದ ಸನ್ತಾಪ ಸಮ್ಮೋಹ ನಿಶ್ವಾಸ ಬಾಷ್ಪಾದಯಃ॥

ಬಾಲಾ.—ಷೋಡಶವತ್ಸರ ಸಮ್ಮಿತಾ ॥

ತರುಣೀ.—ತ್ರಿಂಶದ್ವತ್ಸರ ಪರಿಮಿತಾ ॥

ಪ್ರೌಢಾ.—ಪಞ್ಚಾಶದ್ವತ್ಸರಾವಧಿಗತಾ ॥

ವೃದ್ಧಾ.—ಶತವತ್ಸರಾವಧಿ ಗತಾ ॥

ಸ್ಥಾ.—ಧೀರ್ಘಾಕೃಷ್ಣಾಚ್ಚಿತಸ್ವೇಚ್ಛರವಿರಪಸಹಾಸಿಮ್ನಕಕ್ಷಾಶ್ಲಥಾಸ್ಯಾತ್॥

ಘನಾ.—ಸಾ ಬಾಗಾಲಿಂಚಿತರ್ವಾವಿರತರತಿರತಾಪ್ಯಾಘಕಕ್ಷಾಘನಾಸ್ಯಾತ್ ।

ಮಧ್ಯಮಾ.—ಸಙ್ಕೀರ್ಣಾಚಿನ್ಹೈಸ್ಸಹ ಮಧ್ಯಮಾಸ್ಯಾದಯುಞ್ಚ ತಾಸಾಮ್ಪ್ರವಿತ ಸ್ವಭಾವಃ ॥

ಬಾಲಾಭೇನಾ ಬಾಹ್ಯರತಪ್ರಚಾರಾ ಪ್ರೌಢಾಶ್ಲಥಾಭ್ಯನ್ತರಮೋಪ ನೇಚ್ಛುಃ॥

ಶ್ಲೇಷ್ಮಳಾ.-ಗೂಢಾಸ್ಥಿ ಗ್ರನ್ಥಿಗುಲ್ಫಾಮೃದುಮಧುರವಚಶ್ಶ್ಲೇಷ್ಮಳಾ ಪದ್ಮಮೃದ್ವೀ

ಪಿತ್ತಳಾ.—ವ್ಯಕ್ತಾಸ್ಥಿ ಗ್ರನ್ಥಿಗುಲ್ಫಾಯುವತಿರತಿಶೈರಙ್ಗಕೈಃಪಿತ್ತಳಾಸ್ಯಾತ್

ವಾತಳಾ—ಕೃಷ್ಣಾ ಶೀತೋಷ್ಣ ಗಾತ್ರೀವಹತಿ ಬಹುತರವ್ಯಾತಳಾಶ್ಲೇಷ್ಮಳಾಪಿ॥

ಗರ್ಭಿಣೀ.—ಸ್ಯಾದುಷ್ಣಾ ನವ್ಯಸೂತಾಯದಿಶಿಶಿರತನುರ್ಗರ್ಭಿಣೀ ಪಿತ್ತಳಾ

ಸ್ಯಾತ್ಉಕ್ತಾ ಗುಣಸತಾಕಾಯಾ ಮೇವನ್ತಾಸು ಕ್ರಿಯಾಚಯಾ ॥
ತಾಮಪಿ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಪತ್ತಿಸ್ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಾದ್ರಿಯಾಮಹೇ ॥
ಬಾಲಾತಾಮ್ಬೂಲಮಾಲಾ ಫಲರಸ ಸರಸಾಹಾರಸಮ್ಮಾನ್ಯಹಾರ್ಯಾ॥
ಮುಗ್ಧಾಲಙ್ಕಾರಹಾರ ಪ್ರಮುಖವಿತರಣೈರ್ಯೌವನಸ್ಥಾ ॥
ಸದ್ಭಾವಾರಬ್ಧ ಗಾಢೋಪಗೂಢರವೇ ಸುರತಾ ಮಧ್ಯಮಾತ್ಯಾಗಲುಬ್ಧಾ ॥
ಮುಗ್ಧಾ ಲಾಸ್ಯೈಃಸ್ಪೃಷ್ಟಾ ಭವತಿಗತವಯಾ ಗೌರವೇಣಾಪಿಯುಕ್ತಾ ॥

ಯತ್ಪ್ರಕೃತೀನಾಮ್ಲಕ್ಷಣ ಮಭಿಹಿತ ಮಧಿಕಞ್ಚ ಗುಣ ಪತಾಕಾ

ಯಾಮ್॥ತತ್ರಾಸ್ಯನುಭವಸಿದ್ಧಾ ಮುಸ್ಫುಟತರಮಿದಮುಚ್ಯತೇಽಮಪಿ॥

ಉತ್ತಮನಾಯಿಕಾ.—ಅಹಿತಕಾರಿಣ್ಯಪಿ ಪ್ರಿಯೇ ಹಿತಕಾರಿಣ್ಯುತ್ತಮಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾ.—ಉತ್ತಮೈವ ॥

ಮಧ್ಯಮನಾಯಿಕಾ ಪಿತ್ತಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚ.—

ಹಿತಾಹಿತಕಾರಿಣಿಪ್ರಿಯೇ ಹಿತಾಹಿತಚೇಷ್ಟಾವತೀ ಮಧ್ಯಮಾ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾ.—ವ್ಯವಹಾರಾನುಕಾರಿಣೀ ಚೇಷ್ಟಾ ॥

ಸಾ ಭವತಿ ಗೌರ ವರ್ಣಾಪೀ ವರಕುಚರದನ ಸುರನಯನಾ ॥

ಕಟುಗನ್ಧಿ ಪ್ರಸ್ವೇದಕ್ಷಣ, ಕುಪಿತಾತ್ಕ್ಷಣ ಪ್ರಸನ್ನಾಚ ॥

ಶಿಶಿರ ರತಾಚ ಪಲ ಮುಖೀಚೋಷ್ಣೋಷ್ಣ ಪ್ರ ಶಿಥಿಲವರಾಙ್ಗಾ ಚ ॥

ಮೇಧಾವಿನೀಚ ಕುಶಲಾನಪತಿರತ್ರೌ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ಮೃದುತಾಮ್ ॥

ಅತ್ಯನ್ತ ಮದ ವಿಲಾಸಾ ಸ್ಯೈಷಾ ನಾರೀತು ಮಧ್ಯಮಾಜ್ಞೇಯಾ ॥

ಪ್ರಿಯತಮ ಚೇಷ್ಟಾನುಕೃತಿಃ ಪಿತ್ತಪ್ರಕೃತಿಸ್ತು ಮಧ್ಯಮಾಜ್ಞೇಯಾ॥

ವಾತಪ್ರಕೃತಿ.–ಪವನಪ್ರಕೃತಿಃಪುರುಷಭ್ರಮಣರತಾಸ್ವಬ್ದ ಪುಪ್ರಲಾಪಾಚ

ದವದಗ್ಧಧೂಮ ಧೂಸರ ವರ್ಣಾ ಬಹುಭೋಜನಾಚ ಕಠಿನಾಚ ॥

ಸ್ಫುಟಿತಾಗ್ರಬಙ್ಗಕೇಶಾ ಕಠಿಣರತಾ ಶ್ಯಾಮ ನಖನಯನಾ ॥

ಗೋಜಿಹ್ವಾಗ್ರಸ್ಪರ್ಶಕಠೋರ ವರಾಙ್ಗಾ ಧಮಾಜ್ಞೇಯಾ ॥

ವರಾಙ್ಗನಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮಪ್ರಕೃತಿ.—

ಸ್ನಿಗ್ಧಸುನಯನಾದಶನಾಸಿ ರನುಶಯಾ ಮಾನಿನೀ ಸ್ಥಿರಸ್ನೇಹಾ ॥

ಸುಸ್ಪರ್ಶಾ ಶಿಶಿರಮಾಮ್ಸಲ ವರಾಙ್ಗುಲಾ ವರಾಙ್ಗನಾಭವತಿ ॥

ಸಙ್ಕೀರ್ಣಪ್ರಕೃತಿ.—

ಸಙ್ಕೀರ್ಣ ಲಕ್ಷಣೈನಚ ಸಙ್ಕೀರ್ಣ ಪ್ರಕೃತಿರೇವ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ॥

ಪ್ರೌಢಾ.—ಸ್ಮರಮನ್ದೀಕೃತಾ ವ್ರೀಡಾ ಪ್ರೌಢಾ ಸಮ್ಪೂರ್ಣ ಯೌವನಾ ॥

ಸಮ್ಪೂರ್ಣಯೌವನೋನ್ಮತ್ತಾ ಪ್ರಗಲ್ಭಾರೂಢ ಮನ್ಮಥಾ ॥

ದಯಿತಾಙ್ಕನಿಲೀನೇವ ಯತತೇ ರತಿಕೇಳಿಷು ॥

ರತಪ್ರಾರಮ್ಭಮಾತ್ರೇತು ಗಚ್ಛತ್ಯಾನನ್ದ ಮೂರ್ಛನಾಮ್ ॥

ಕುಪಿತಾಚ ಪತಿಪ್ರೋಷಮ್ಯದೇದ್ವಾ ತಾಡಯೇತವಾ ॥

ಪವಂವಿಧ ಗುಣಾಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪ್ರೌಢಾ ಸಾತೀವ ಕಾಮುಕೀ ॥

ಸ್ವೀಯಾ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ.—ಪ್ರವೃದ್ಧ ಯೌವನಾಪೂರ್ಣಪಞ್ಚಿ ಷುವಿಜಿತತ್ರಪಾ ॥

ರತಮ್ಪ್ರಯತತೇ ಸ್ವೈರಮ್ಪ್ರೌಢಾ ಭನ್ದೋಕ್ತಿಶಾಲಿನೀ ॥

ಊಹಾಪೋಹೋಕ್ತಿ ಚಾತುರ್ಯ ಕಾರ್ಯಕೌಶಲ ಸಂಯುತಾ ॥

ಯೌವನಾನ್ಧ ಸ್ಮರೋನ್ಮತ್ತಾ ಪ್ರಗಲ್ಭಾ ದಯಿತಾಮತಾ ॥

ವಿಲೀಯಮಾನೇವಾನನ್ದಾದ್ರತಾರಮ್ಭಸ್ಯ ಚೇತನಾ ॥

ಸ್ವೀಯಾಪ್ರಗಲ್ಭಾಧೀರಾ.—ಸಾವಹಿತ್ಥಾ ದರೋದಾಸ್ತೇ ರತೌಧೀರೇತರಾಕ್ರುಧೇ ॥

ಸ್ವೀಯಾಮುಗ್ಧಾ ಮಧ್ಯಾ.—

ಮುಗ್ಧಾ ನವವಯಃಕಾಮಾ ರತೌಯಾ ಮೃದುಭಾವಕೃತ್ ॥

ಸ್ವೀಯಾಮಧ್ಯಾ.—ಮಧ್ಯೋದ್ಯದ್ಯೌವನಾನನ್ಗಮೋಹಾನ್ತ ಸುರತಕ್ಷಮಾ ॥

ಸ್ವೀಯಾ ಮುಗ್ಧಾ ಸ್ವಾಧೀನಪತಿಕಾ.—

ಆಸನ್ನಾಯತ್ತ ರಮಣಾ ಹೃಷ್ಟಾ ಸ್ವಾಧೀನ ಭರ್ತೃಕಾ ॥

ಧೀರಾಧೀರಾ.—ಧೀರಾಧೀರಾತುಸೋತ್ಪ್ರಾಸವಕ್ರೋಕ್ತಿಸ್ಸ್ವಾತ್ಪ್ರಿಯಾಗಸಿ ॥

ಧೀರಾಮಧ್ಯಾ. ವಕ್ತಿಸೋತ್ಪ್ರಾಸ ವಕ್ರೋಕ್ತ್ಯಾಧೀರಮಧ್ಯಾಕೃತಾಗಸಮ್ ॥

ಧೀರೇತರಾ.—ಸಾವಹಿತ್ಥಾ ದರೋದಾಸ್ತೇ ರತೌ ಧೀರೇತರಾಕ್ರುಧಾ ॥

ಸನ್ತರ್ಜ್ಯ ತಾಡಯೇತ್ಕಾನ್ತಮ್. ॥

ಧೀರಾಸ್ವೀಯಾಪ್ರಗಲ್ಭಾ.–ಧೀರಾಗುಪ್ತ ವಿಕಾರಾಸ್ಯಾದಙ್ಗರಾಗಾರ್ಪಣಾದಿಭಿಃ ॥

ಅಧೀರಾ.—ಅಧೀರಾ ಪರುಷೈರ್ವಾಕ್ಯೈಃ ಖೇದಯೇದ್ವಲ್ಲಭಮ್ರುಷಾ ॥

ಪತಿವ್ರತಾ.—ಭುಙ್ಕ್ತೇಭುಙ್ಕ್ತೇ ಯಾ ಪತ್ಯೌದುಃಖಿತೇ ದುಃಖಿತಾಯದಿ ॥

ಮುದಿತೇ ಮುದಿತಾತ್ಯರ್ಥಮ್ಪ್ರೋಷಿತೇ ಮಲಿನಾಮ್ಬರಾ ॥

ಸುಪ್ತೇ ಪಶ್ಚಾತ್ತು ಯಾಶೇತೇ ಪೂರ್ವಮೇವ ಪ್ರಬುಧ್ಯತೇ ॥

ನಾಸ್ಯಙ್ಕಮಯತೇ ಚಿತ್ತೇ ಸಾ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಪತಿವ್ರತಾ ॥

ಕುಲಾಙ್ಗನಾ.—ನವಿಮ್ಲಾನಾಸ್ಯೇಷು ಗಾತ್ರೇಷು ತ್ರಸ್ತಾದಿಕ್ಪ್ರೇಷಿತಾನನಾ ॥

ಅವಕುಣ್ಠನ ಸವಿಭ್ರಾನ್ತಾನಾಭಿಗಚ್ಛೇತ್ಕುಲಾಙ್ಗನಾ ॥

ವಿಯೋಗಿನೀ.—ಸುಖಯನ್ತೀಷ್ಟಕಥನ ಮುಖೋಪಾಯೈರ್ವಿಯೋಗಿನೀ ॥

ಅಧಮನಾಯಿಕಾ.—ಹಿತಕಾರಿಣ್ಯಪಿ ಪ್ರಿಯೇ ಅಹಿತಕಾರಿಣ್ಯಧಮಾ ॥

ಪಷ್ಯೈವ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತ ಕೋಪಾ ಚಣ್ಡೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ ॥

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಃ.—ನಿಷ್ಕಾರಣ ಕೋಪತ್ವಾದಧಮೈವ ಚೇಷ್ಟಾ ॥

ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಶೃಙ್ಗಾರಪ್ರಧಾನ ನಾಯಿಕಾ.—

ಪದ್ಮಿನೀ ತದನುಚಿತ್ರಿಣೀ ತತಶ್ಶಙ್ಖಿನೀ ತದನುಹಸ್ತಿನೀಮತಾ ‖
ಉತ್ತಮಾಪ್ರಥಮಭಾಷಿತಾತತಶ್ಶೋಭೀಯತೇಯುವತಿರುತ್ತರೋತ್ತರಾ

ಪದ್ಮಿನೀ.—ಕಮಲಮುಕುಳ ಮೃದ್ವೀಪ್ರಫುಲ್ಲ ರಾಜೀವಗನ್ಧಾ ಸುರತಪಯಸಿ
ಯಸ್ಯಾಸ್ಸೌರಭಸ್ದಿವ್ಯಮಙ್ಗೇ ‖ ಚಕಿತ ಮೃಗದೃಗಾಭೇ ಪ್ರಾನ್ತ
ರಕ್ತೇಚ ನೇತ್ರೇ ಸ್ತನಯುಗಳ ಮನರ್ಘ್ಯಂ ಶ್ರೀಫಲ ಶ್ರೀವಿಡಮ್ಬಿ ‖
2 ತಿಲಕುಸುಮ ಸಮಾನಾಮ್ಬಿಭ್ರತೀ ನಾಸಿಕಾಞ್ಚ ದ್ವಿಜಗುರು
ಸುರಪೂಜಾಶ್ರದ್ಧಧಾನಾಸದೈವ‖ಕುವಲಯದಳಕಾನ್ತಿಃ ಕಾಪಿಚಾ
ಮ್ಪೇಯಗೌರೀ(ಗನ್ಧಿ)ವಿಕಚಕಮಲಕೋಶಾಕಾರಕಾಮಾತಪತ್ರಾ‖
3 ವ್ರಜತಿಮೃದುಸಲೀಲಂರಾಜಹಂಸೀವತನ್ವೀ ತ್ರಿವಳಿ ಲಲಿತ
ಮಧ್ಯಾಹಂಸ ವಾಣೀಸುವೇಷಾ ‖ ಮೃದುಶುಚಿ ಲಘುಭುಙ್ತೇ
ಮಾನಿನೀ ಗಾಢಲಜ್ಜಾ ಧವಳ ಕುಸುಮ (ವೇಷಾ) ವಾಸೋವಲ್ಲ
ಭಾ ಪದ್ಮಿನೀಸ್ಯಾತ್ ‖

ತತ್ಸಙ್ಗಮರೀತಿ.—ಪಙ್ಕಜಾಸನ ಪದೇನ ಪದ್ಮಿನೀಮ್ ‖
ಕಾಲ.—ರಮಯತಿ ರಮಣೀಯಾಮ್ಪದ್ಮಿನೀನ್ತುರ್ಯಯಾಮೇ ‖

ಚಿತ್ರಿಣೀ.—ಸುಗತಿರನತಿದೀರ್ಘಾನಾತಿ ಖರ್ವಾಕೃಶಾಙ್ಗೀಸ್ತನ ಜಘನ
ವಿಶಾಲಾ ಕಾಕಜಙ್ಘೋನ್ನತೋಷ್ಠೀ ‖ ಮಧು ಸುರತರತಾಮ್ಬುಃ
ಕಮ್ಬುಕಣ್ಠೀಚಕೋರಸ್ವರವಚನವಿಭಾಗಾನೃತ್ಯಗೀತಾದ್ಯಭಿಜ್ಞಾ‖
2 ಮದನಸದನಮಸ್ಯಾ ವರ್ತುಲೋಚ್ಛೂನಮಸ್ತಮ್ಮೃದುಮದನಜ
ಲಾಢ್ಯಮ್ರೋಮಭಿರ್ನಾತಿಸಾನ್ದ್ರೈಃ‖ಪ್ರಕೃತಿಚಪಲದೃಷ್ಟಿರ್ಬಾ
ಹ್ಯಸಮ್ಭೋಗರಕ್ತಾರಸಯತಿಮಧುರಾಲ್ಪಞ್ಚತ್ರಿಣೀಚಿತ್ರರಕ್ತಾ‖

ತತ್ಸಙ್ಗಮರೀತಿ.—ವೇಣುದಾರಿತ ಪದೇನ ಚಿತ್ರಿಣೀಮ್ ‖
ಕಾಲ.—ಘನಕುಚ ನಖಭೇದೈರ್ಮುಷ್ಟಿಘಾತೈಶ್ಚ ಮಧ್ಯೇ ರತಿ ನಿಯತ
ಕರ್ಶೈಶ್ಚ ಪ್ರೀತಿಯುಕ್ತೈರ್ವಚೋಭಿಃ‖ಅನೃತ ತರ ಕಥಾಭಿಸ್ತತ್ರ
ಯಾಮೇ ದ್ವಿತೀಯೇ ಸುಗುಣ ಸಹಿತ ದನ್ತಶ್ಚಿತ್ರಿಣೀಮನ್ವಭೇತ ‖
ವ್ರಜತಿ ರತಿಸುಖಾರ್ಥಞ್ಚಿತ್ರಿಣೀ ಮಗ್ರಯಾಮೇ ‖
ನಯನಯುಗಳಶರರ್ತುಃಬ್ರಧ್ನದಿಙ್ನಾಗಸಙ್ಖ್ಯೈಃ ‖
ತಿಥಯಇವರತೇಸ್ಯುಃ ಪ್ರೀತಯೇ ಚಿತ್ರಿಣೀನಾಮ್ ‖

ಶಙ್ಖಿನೀ.—ತನುರತಸುರಪಿಸ್ಸ್ಯಾದ್ದೀರ್ಘಮಧ್ಯಾತಿ ಖರ್ವಾಪ್ಯರುಣ ಕುಸು
ಮವಾಸಃ ಕಾಙ್ಕ್ಷಿಣೀ ಕೋಪಶೀಲಾ ‖ ಅನಿಭೃತ ಶಿರಮಙ್ಗಂದೀ
ರ್ಘನಿಮ್ನಮ್ಪಹನ್ತೀ ‖ ಸ್ಮರಗೃಹಮತಿ ರೋಮಃಕ್ಷಾರ ಗನ್ಧಿ
ಸ್ತ್ರರಾಮ್ಬು ‖
2 ಸೃಜತಿ ಬಹುನಖಾಙ್ಕಮ್ಸಮ್ಪ್ರಯೋಗೇ ಲಘೀಯಃಸ್ಮರಸಲಿಲ ಪೃ
ಷತ್ಕಾ ಕಿಞ್ಚಿದುತ್ಪನ್ನಗಾತ್ರೀ ‖ ನಲಘುನ ಬಹುಭುಙ್ತೇ ಪ್ರಾ
ಯಶಃಪಿತ್ತಳಾನ್ಯಾತ್ಪಿಶುನ ಮಲಿನಚಿತ್ತಾ ಶಙ್ಖಿನೀರಾಸಭೋಕ್ತಿಃ ‖

ತತ್ಸಙ್ಗಮರೀತಿ.—ನಾಗರೇಣ ರಮಯನ್ತಿ ಶಙ್ಖಿನೀಮ್ ‖
ಕಾಲ.—ಗಮಯತಿಚ ತೃತೀಯೇ ಶಙ್ಖಿನೀ ಮಾದ್ರ್ಯಭಾವಾಮ್ ‖
ಚಿತ್ರಿಣೀ ಸಸ್ತಿನ್ಯೋರ್ಯತಿಥಯೋಕ್ತಾಸ್ತದಿತರೇಸ್ಯುಃ ‖
ಸ್ಥಲ.—ಕುಸುಮಿತ ವನಮಧ್ಯೇ ಕೂಜಿಮಾರಸ್ತೃತೀಯೇತಿ ಮಿರ ನಿಬಿಡ
ಯಾಮೇ ಶಙ್ಖಿನೀಮನ್ವಭೇತ ‖

ಹಸ್ತಿನೀ.—ಸುಲಲಿತಗತಿರುಚ್ಚೈಃ ಸ್ಥೂಲವಕ್ತ್ರಾಙ್ಗುಳೀಕಮ್ಪಹತಿಚರ
ಣಯುಗ್ಮಙ್ಕನ್ಧರಾಮ್ ಹ್ರಸ್ವಪೀನಾಮ್ ‖ ಕಪಿಲ ಕಚಕಲಾಪಾ
ಕ್ರೂರ ಚೇಷ್ಟಾತಿಪೀನಾ ‖ ದ್ವಿರದ ಮದವಿಗನ್ಧೀ ಸ್ವಾಙ್ಗಕೇ
ಸಙ್ಗತೋಯೇ ‖
2 ದ್ವಿಗುಣ ಕಟುಕಷಾಯ ಪ್ರಾಯ ಭುಗ್ವೀತ ಲಜ್ಜಾಲಲವತಿ ವಿಮ
ಲೋಷ್ಠೀ ದುಃಖಸಾಧ್ಯಾ ಪ್ರಯೋಗೇ‖ಬಹಿರಪಿತನು ರೋಮಾತ್ಯನ್ತ
ಮನ್ತರ್ವಿಶಾಲಮ್ಪಹತಿಜಘನರನ್ಧ್ರಮ್‌ಸಸ್ತಿನೀಗದ್ಗದೋಕ್ತಿಃ‖

ತತ್ಸಙ್ಗಮರೀತಿ.—ಸ್ಕನ್ದಪಾದಯುಗಳೇನ ಹಸ್ತಿನೀಮ್ ‖
ಭಜತಿ ದಿನ ರಜನ್ಯೋರ್ಹಸ್ತಿನೀಞ್ಚದ್ವಿತೀಯೇ ‖
2 ಪೃಥುಭಿರಲಕ ಗಣ್ಡಶ್ರೋತ್ರನಾಸಾಪುಟೀಯೋತ್ಕರಚರಣಭುಜೋ
ರುದ್ವನ್ದ್ವಕೈರ್ಹ್ರಸ್ವಪೀನೈಃ‖ದರವಿನಮಿತಭೀತ್ಯಾಗರ್ವಯಾ
ಸ್ಥೂಲನೀಲ್ಯೈ ರತಿ ಚಕಿತದೃಗಾಢ್ಯಾಚಾರುಪುಷ್ಪೋತ್ತರೀಯೈಃ ‖
ಕಾಲ.—ಗ್ರಹತಿಥಿ ಭುವನಾಖ್ಯಾಃ ದ್ವೀಪಯುಕ್ತಾಸ್ತಿಥಯಃ ಕರಿಣ್ಯಾಃ ‖
ಬಡಬಾ.—
೧ ನಿಸ್ಸ್ಪೃಸಮುನ್ನತಮೂರ್ಧಾಸ್ಥೂಲಸರಳಸಾನ್ದ್ರಶಿರಸಿಜಪ್ರಚಯಾ
ಉತ್ಪಲದಳಚಲ ನಯನಾಸ್ಥೂಲಾಯಿತ ಫಾಲನೇತ್ರಗಳವದನಾ ‖

2 ಸ್ಥೊಲ ಅರವನ ರಾಜಿರಾಯತದನ್ತಚ್ಛದಾಪೀನ ಕಠಿನ ಕುಚಕಲಶಾ ||
ಸುಲಲಿತಮಾಮ್ಸಲಬಾಹುರ್ವಿಕಚೋದರ ಕಮಲ ಮುಕುಳ ಮೃದುಪಾಣಿಃ ||
3 ವಿಸ್ತೃತ ಹೃದಯುಕ ವಾಟಾಗಮ್ದ ರಮಧುರೋಕ್ತಿರೀರ್ಷ್ಯಯೋದ್ವಿಗ್ನಾ
ನಿಮ್ನಸು ವರ್ತುಳನಾಭೀಚಕ್ರಾಘನಜಘನ ರಕ್ತ ಸಮುಕಪೋಲಾ ||
4 ವಿಪುಲ ಕಟೀನತಮಧ್ಯಾಚಪಲಾಲಸ ಗಮನ ರಕ್ತ ಸಮುಚರಣಾ ||
ಚಪಲಹೃದಯಕೋಮಲತನು ರ್ನಿದ್ರಾಹಾರಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಪ್ರವಣಾ
5 ಪ್ರಥಮಚರಣ ಧಾತ್ವಧಿಕಾಪ್ರೀತಿ ಸಲಿಲಗನ್ಧಿ ಸುರತಾಮ್ಬು ||
ಕ್ಷಣಮದಸ ರಣಗುಣಾನಿವಹತಿಚ ಬಡಬಾಸವಾಙ್ಗುಳಙ್ಗುಹ್ಯಮ್ ||

ಹರಿಣೀ.—ಸಮಮಊರ್ಧ್ವಘನಕುಞ್ಚಿತ ಕೇಶತಲೋದರ ನಿತಮ್ಬಾಢ್ಯಾ ||
ಅಲ್ಪವಿವರ ನಾಸಾಪುಟ ಸಮ್ಪುಟರದನಾ ಸುಪಕ್ಷ್ಮಳಾಕ್ಷೀಚ ||
2 ಅರುಣಾಧರ ಕರಚರಣಾ ಕೋಮಲತರ ಸರಳ ಭುಜಲತಾ ಲಲಿತಾ ||
ಆಯತ ಕರ್ಣ ಕಪೋಲಗ್ರೀವಾಮತಿಮಾಮ್ಸಲೋರು ಜಘನಾಚ ||
3 ಸಮಗುಲ್ಫಾ ವರಗಜ ಗತಿ ರೀರ್ಷ್ಯಾ ಕುಲಿತೋನ್ನತಸ್ತನೀತನ್ವೀ ||
ಸರಳಮನಾಸುಕುಮಾರಾಲಘುಕೋಪಾಸುರತಲಮ್ಪಟಾಲಘುಭುಜೆ
4 ಕುಸುಮ ಸುರಭಿ ರತಿ ಸಲಿಲಾ ಸರಳಾಙ್ಗುಳೀ ರಲಸಮಧುರೋಕ್ತಿಃ ||
ನಿಮ್ನ ಷಡಙ್ಗುಲ ಗುಹ್ಯಾರುಜು ತನುರನುರಾಗಿಣೀ ಹರಿಣೀ ||

ದ್ರವಿಡ್ಯಾಃ.—ಅನ್ತರ್ಬಹಿರ್ಬಾಹ್ಯರತೇನಭೂಯೋವಿಮೃದ್ಯಮಾನಾ ಬಹುಶೋದ್ರವನ್ತ್ಯಃ || ಪ್ರಭೂತ ಕನ್ದರ್ಪಜಲಾ ದ್ರವಿಡ್ಯೋ ರತಿಮ್ಲಭನ್ತೇ ಪ್ರಥಮೆ ರತೆಪಿ ||

ಗೌಡೀ.—ಮೃದ್ವಙ್ಗಯಷ್ಟೀರ್ಮಧುರಾಭಿಧಾನಾ ಸಮ್ಯ್ತ್ರಲಷಚುಮ್ಬತ್ಕಲಿ ಕಾಲ್ಪವೇಗಾಃ ||

ವಙ್ಗ್ಯಃ.—ಕಠೋರಚೇಷ್ಟಾ ವಿರತಾರತಾರ್ತಾ ಗೌಡೀಚ ವಙ್ಗೀಚ ನಿತಮ್ಬಿನೀಸ್ಯಾತ್ ||

ಸ್ತ್ರೀರಾಜ್ಯ ಜಾ.—
ವಿಮೃದ್ಯಮಾನಾಕೃತ ಕಧ್ವಚೇನ ದ್ರವನ್ತಿ ಹೃಷ್ಯನ್ತಿ ದೃಢಪ್ರಹಾರೈಃ ||

ಕೌಸಲ್ಯಾ.—ಸ್ತ್ರೀರಾಜ್ಯಜಾ ಕೋಸಲಜಾಶ್ಚನಾರ್ಯಃಪ್ರಚಣ್ಡಕಣ್ಡೂತಿ ಭಗಾಭವನ್ತಿ ||

ವನಾಯುಜ್ಯ.—ಪ್ರಚ್ಛಾದಯುತಸ್ತ್ವಶರೀರ ದೋಷನ್ಪುರಾಙ್ಗದೋಷೆಬಹುಲೋಹಸನ್ತ್ಯಃ || ಸಮಾಮ್ಸಹಾ ಮಧ್ಯಮವೇಗ ಭಾಜಸ್ತ್ರಿಯೋರಮನ್ತೇ ವನಜಾಯುದೇಶ್ಯಾಃ ||

ಯವನ್ಯ.—ಚಿರಸಮ್ಭೃತಮದ್ಯಲೋಲುಪಾಪೃಥುಕಾರ್ಪಾಸನಿಗೂಹಿತಸ್ತನೀ ಕ್ಷತಚುಮ್ಬನ ವಲ್ಲಭಾರುಣಾಯವನೀಸ್ಯಾದತಿ ದಣ್ಡಕಾಙ್ಕ್ಷಿಣೀ ||

ಆನ್ಧ್ರ್ಯಃ.—ಚಾರಿತ್ರ ಮುದ್ರಾದಪಿಲಙ್ಘಯನ್ತೀ ಭವತ್ಯನಾಚಾರ ರತಾರತಾರ್ತಾ || ಪ್ರಯುಞ್ಜತೆಬಾಡಬ ಕರ್ಮನರ್ಮಣ್ಯಾನ್ಧ್ರೀ ಪುರನ್ಧ್ರೀ ಧೃತಸೌಕುಮಾರ್ಯಾ ||

ಲಾಟ್ಯ.—ಮನ್ದಾಭಿಘಾತೈರ್ನಖದನ್ತ ಕೃತ್ಯೈರ್ಭೃಶನ್ದ್ರವನ್ತೀ ಪರಿರಮ್ಭಲೋಲಾ || ಪ್ರಚಣ್ಡವೇಗಾ ಸುಕುಮಾರಗಾತ್ರೀ ರತೋತ್ಸವೆ ನೃತ್ಯತಿಲಾಟನಾರೀ ||

ಅವನ್ತಿ ಬಾಹ್ಲಿಕದೇಶ್ಯ.—
ತಥಾವಿಧಾಶ್ಚಿತ್ರರತಾನುರಕ್ತಾ ಅವನ್ತಿ ಬಾಹ್ಲೀಕ ಭುವೋಭವನ್ತಿ ||

ಅಭೀರ್ಯದೇಶ್ಯ.—
ಆಶ್ಲೇಷಲೋಲಾ ನಖದನ್ತ ಕೃತ್ಯೈರ್ವಿರಜ್ಯತೆ ಹೃಷ್ಯತಿಚಾಭಿಘಾತೈಃ ||

ಉತ್ಕಳಙ್ಗ್ಯಃ.—ವಿವಿಧ ನಖವಿಕಾರೈಃಪ್ರಾಥಪಾಣಿಪ್ರಹಾರೈರ್ಜನಿತ ಪರಮಮೋದೈಸ್ತಾಪದಿಷ್ಟ ಪ್ರಹಾರೈಃ || ಅವಿರತ ರತಿಯುದ್ಧಾ ಕಾಙ್ಕ್ಷಿಣೀವೀತಲಜ್ಜಾ ವದತಿ ಬಹುಳರಾಗಾ ಉತ್ಕಳಙ್ಗ ಸದೈವ ||

ಕರ್ಣಾಟ.—ದೃಢಾಭಿಮಾನಾಮ್ಬರಭೂಷಣೇಷು ವಿಲಮ್ಬಿಕೇಶ ಪ್ರಚಯಾಸಲಜ್ಜಾ || ವಿಕಾರಿಣೀಭರ್ತರಿನೀಚಚೇಷ್ಟಾ ವೀಟೀವ ಕರ್ಣಾಟ ವಿಲಾಸಿನೀಸ್ಯಾತ್ ||

ಕಳಙ್ಗದೇಶ್ಯ.—ನಖಕ್ಷತಾಙ್ಗೀಕರ ಶಙ್ಕಭೂಷಾಪ್ಯಜಸ್ರ ಪಾನಾಭಿರತಾರತಾರ್ತಾ || ಉರಸ್ಥಲಾಕ್ತಸ್ತನ ಸೌಖ್ಯಲೋಲಾ ಕಳಙ್ಗನಾರೀ ಘನಕಾಮಲೀಲಾ ||

ಕಾಮರೂಪ್ಯ.—
ಶಿರೀಷಮೃದ್ವೀಬಹುಶೊ ದ್ರವನ್ತೀರತೆವಿಲೀನಾಕರಸಙ್ಗಮಾತ್ರಾತ್ ||
ಅನಙ್ಗರಙ್ಗೈಕ ರಸಾಪ್ರಿಯೋಕ್ತಿಸ್ಸ್ಯಾತ್ಕಾಮರೂಪ ಪ್ರಭವಾ ಪುರನ್ಧ್ರೀ ||

ಕುಣ್ಡಲದೇಶ್ಯ.—ಸಕಲಸುರತಶಿಲ್ಪಾಭ್ಯಾಸನಿಷ್ಣಾತ್ಯಸಾತ್ಮ್ಯಾಃಪುರುಷ ಚ ತುರಚಿತ್ತಾಶ್ಶೀಲಕೇಳಿ ಪ್ರಲಾಪಾಃ॥ಸತತಮಘುನಕೃತ್ಯಾಃಕೃತ್ರಿಮ ದ್ರವ್ಯಸಾಧ್ಯಾಸ್ತ್ರಿಯಮಪಿರಮಯನ್ತಿಕುಣ್ಡಲಾನಾಸ್ತರುಣ್ಯಃ॥

ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ.—

ಸಜ್ಗ್ರಾಮಸಾಕ್ಷೇಪ ಗಿರೋವಿಲಜ್ಜಾ ರತೇಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿಕಲಾಸುರಕ್ತಾಃ॥

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ.—ನಾರ್ಯೋಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಭವಾಸ್ತಥೈವಯಾಶ್ಚಸ್ಥಿತಾ ಪಾಟಲಿಪುತ್ರಿಕಾಸ್ಸು॥

ಮಧ್ಯದೇಶ್ಯ.—ಶುಚಿಪ್ರಚಾರಾ ನಖದನ್ತ ಚುಮ್ಬದ್ವಿಷಸ್ತ್ರಿಯೋ ಮಧ್ಯಮ ದೇಶಜಾತಾಃ॥

ಮಾಳವ್ಯ.—ಪಾನಾಲಸಾ ಚುಮ್ಬ ಸಹಾರ್ಯಚಿತ್ತಾಸ್ತ್ರಿಯಾ ಮಾಳವಾಚಾಪಿ ತಥಾವಿಧೈವ॥

ಮೋಹನದೇಶ್ಯ.—ಉರಸಿಕಿಣವತೀನಾಮಜ್ಗ ಶೃಙ್ಗರಕಾಣಾಮ್ವಿರಳತರ ವಿಮರ್ದೈರ್ಮೃದ್ಯಮಾನಾಮ್ನತಾನಾಮ್॥ ಅವಿರತರಭಸಾನಾಮ್ ದೇಶಸಾತ್ಮ್ಯಾನ್ಯಭಿಜ್ಞಾಃಪರಿಭವಮಸಮಾನಮ್ಮೋಹನೇಷು ದ್ರವನ್ತಿ॥

ಇರಾವತೀ ಸಿನ್ಧು ಶತದ್ರುತೀರ್ಯ.—ಇರಾವತೀ ಸಿನ್ಧು ಶತದ್ರುತೀರೇ ವಿಪಾಡ್ವಿಹಸ್ತೇ ಸದದನ್ತರಾಳೇ॥ ಯಾಶ್ಚನ್ದ್ರಭಾಗಾ ತಟಜಾಶ್ಚನಾರ್ಯಸ್ತಾಸ್ಸ್ವಾಪಥೇಯೇನ ವಿನಾನಸಾಧ್ಯಾಃ॥

ದೇವಸತ್ವ.—ಸುರಭಿ ಶುಚಿಶರೀರಾ ಸುಪ್ರಸನ್ನಾನನಾಚ ಪ್ರಚುರಜನಧನಾಢ್ಯಾ ಭಾಮಿನೀ ದೇವಸತ್ವಾ॥

ದೈತ್ಯ.—ಯಾ ಕ್ರೂರದೃಷ್ಟಿ ರತಿದೀರ್ಘರತೋಗ್ರಭಾವಾ ಸಾ ದೈತ್ಯಸತ್ವವನಿತಾಲಿಕುಚಸ್ತನೀಚ॥

ಗನ್ಧರ್ವಸತ್ವ.—ಆಯತ್ತ ಕೋಪೋಜ್ವಲದೀಪ್ತವೇಷಾಮ್ ಸುಗನ್ಧದೀಪಾದಿಷು ಬದ್ಧರಾಗಾಮ್॥ ಸಙ್ಕೇತ ಲೀಲಾ ಕುಶಲಾಙ್ಕಲಜ್ಞಾಮ್ ಗನ್ಧರ್ವಸತ್ವಾಮ್ಯುವತೀಮ್ವದನ್ತಿ॥

ನರಸತ್ವ.—ವಹತಿ ಸರಳಚಿತ್ತಾ ದಾಕ್ಷ್ಯಮಾಧಿಕ್ಯಯುಕ್ತಾಸ್ಫುಟಮಿಹನರಸತ್ವಾಖಿವ್ಯತೇನೋಪವಾಸ್ಯೈಃ॥

ನಾಗಸತ್ವ.—ಶ್ವಸತಿ ಬಹುತರಮ್ವಾ ಜೃಮ್ಭತೇಭ್ರಾನ್ತಿ ಶೀಲಾಸ್ವಪತಿಸತತಮೇವ ವ್ಯಾಕುಲಾನಾಗಸತ್ವಾ॥

ವಾನರಸತ್ವ.—ಉದ್ಭ್ರಾನ್ತದೃಕ್ಕರಜದನ್ತರಣಪ್ರಸಕ್ತಾಸ್ಸ್ಯಾದ್ವಾನರಪ್ರಕೃತಿರಸ್ಥಿರಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಃ॥

ಖರಸತ್ವ.—ಯಾ ದೃಷ್ಟಿವಿಪ್ರಿಯವಚೋ ರಚನಾಸುರಕ್ತಾಸಕ್ತಾ ವಿಟಪ್ರಕರಣೇ ಖರಸತ್ವಿಕಾಸ್ಯಾತ್॥

ಯಕ್ಷಸತ್ವ.—ವ್ಯಪಗತ ಗುರುಲಜ್ಜೋದ್ಯಾನ ಪಾನಪ್ರಿಯಾಸ್ಯಾತ್ಸ್ಪೃಹಯತಿ ರತಿಸಿದ್ಧ್ಯೈ ಕೋಪಿತಾಯಕ್ಷಸತ್ವಾ॥

ಪಿಶಾಚಸತ್ವ.—ಮಾನೋಜ್ಝಿತಾತಿಬಹುಭುಕ್ಪ್ರಕಟೋಷ್ಣಗಾತ್ರೀ ಭುಙ್ತೇಚ ಮದ್ಯಪಲಲಾದಿ ಪಿಶಾಚಸತ್ವಾ॥

ಕಾಕಸತ್ವ.—ದೃಷ್ಟಿಮ್ಮುಹುರ್ಭ್ರಮಯತೀ ಪ್ರಬಲಾಶನಾರ್ತಿ ರುದ್ವೇಗಮೇತಿ ಪುಲಕಙ್ಕಿಲಕಾಕಸತ್ವಾ॥

ಸತ್ವಾನ್ಯಮೂನಿಕಥಿತಾನಿ ದಶಾತ್ಮಯೋನೇ ಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ವಿದ್ಭಿ ರಜತಣ್ಣುಮುಖೈರ್ಮುನೀನ್ದ್ರೈಃ॥

ಪ್ರಥಮಮುದನಯುದ್ಧೇ ಯೋಷಿತಸ್ಸ್ವಲ್ಪಭಾವಾ ಕಥಮಪಿ ಚಿರಕಾಲಾತ್ತೃಪ್ತಿಯೋಗಮ್ ಲಭನ್ತೇ॥ದ್ರುತ ಗುರುತರಭಾವ ಕ್ಷಿಪ್ತಕಾಲಾದ್ವಿತೀಯೇಭವತಿತು ವಿಪರೀತಃ ಪೂರುಷೇಷುಕ್ರಮೋಯಮ್॥

ನಾಯಿಕಾ ಸಹಾಯಕಾರಿಣಿಃ.—ದೂತೀ[1] ದಾಸೀ[2] ಸಖೀ[3] ಚೇಟೀ[4] ಧಾತ್ರೇಯೀ[5] ಪ್ರಾತಿವೇಶ್ಮಿಕೀ[6]॥ ಲಿಙ್ಗಿನೀ[7] ಶಿಲ್ಪಿನೀ[8] ಸ್ವಾ[9] ಚ ಸಹಾಯಾಃಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ॥

ದೂತಿ.—ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೇಷುಕುಶಲಾ ಮಧುರ ಕಥಾ ದಕ್ಷಿಣಾಕಲಾಜ್ಞಾಚ॥ ಅಟ್ಟಹಾಸ ಸಂವೃತಮಾತ್ರಾ ದೂತೀತ್ವೈತ್ಯೈರ್ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಾ॥

2 ದೂತ್ಯವ್ಯಾಪಾರಪಾರಙ್ಗತಾ ದೂತೀ॥

ತತ್ಕರ್ಮ.—ಸಙ್ಘಟನ ವಿರಹ ನಿವೇದನಾದೀನಿ॥

ಅಭಿಸಾರಕಾ ದೂತೀ.—ದೂತೀಮಿಷೇಣಚಾನ್ಯಸ್ಯಾ ನಾಯಕಮೇತ್ಯ ಸ್ವಾತ್ಮ ಗುಣರೂಪಭಾವಾನ್ ವ್ಯಾಜೈರಾವೇದಯನ್ತೀ ಸ್ವಾರ್ಥಙ್ಘಟಯೇತ್ಸಾಭಿಸಾರಿಕಾ ದೂತೀ॥

ದೌತ್ಯಾನರ್ಹತ್ವ-ನೋಜ್ವಲಮುಗ್ರಪವನ್ತಮ್ವಾನಾರ್ಥವನ್ತನ್ನಚಾತುರಮ್॥ ದೂತಮ್ವಾಪಿಹಿದೂತೀಮ್ವಾ ಬುಧಃಕುರ್ಯಾತ್ಕದಾಚನ॥

ಸಖೀ.—ವಿಶ್ವಾಸ ವಿಶ್ರಾಮಕಾರಿಣೀ ಪಾರ್ಶ್ವಚಾರಿಣೀ ಸಖೀ ॥

ಅಸ್ಯಾಃಕರ್ಮ.—ಮಣ್ಡನೋಪಾಲಮ್ಭ ಶಿಕ್ಷಾ ಪರಿಹಾಸಪ್ರವೃತ್ತೀಸಿ ॥

ಕನ್ಯಾ.—ಕಿಞ್ಚಿತ್ಕಞ್ಚಿತಹಾರಯಷ್ಟಿ ಸರಳಭ್ರೂವಲ್ಲಿ ಸಾಚಿಸ್ಮಿತಂ ॥
ಪ್ರಾನ್ತಭ್ರಾನ್ತವಿಲೋಚನದ್ಯುತಿ ಭುಜಾ ಪರ್ಯಸ್ತ ಕರ್ಣೋತ್ಪಲಮ್ ॥
ಅಙ್ಗುಳ್ಯಾಸ್ಫುರದಙ್ಗುಳೀಯಕರುಚಾ ಕರ್ಣಸ್ಯ ಕಣ್ಡೂಯನಮ್ ॥
ಕುರ್ವಾಣಾಸ್ಮೃಪ ಕನ್ಯಕಾ ಸುಕೃತಿನಸ್ಸವ್ಯಾಜಮಾಲೋಕತೇ ॥

ವಿವಾಹ್ಯ ಕನ್ಯಾ.—ಕುವಲಯದಳ ಕಾನ್ತಿಸ್ಸ್ವರ್ಣಗೌರದ್ಯುತಿರ್ವಾ ಕರ
ಚರಣ ನಖೇಷು ಸ್ನಿಗ್ಧತಾ ರಕ್ತತೀಕ್ಷ್ಣಾ ॥ ಸಮಮೃದುಪದಯು
ಗ್ಮಾ ಸ್ವಲ್ಪನಿದ್ರಾಶನಾಚ ಕಮಲಕಲಶ ಚಕ್ರಾದ್ಯಙ್ಕಿತಾಪಾಣಿಪಾದೇ ॥
2 ಅಕಪಿಲಕಚ ಭಾರಾಚಾಪ್ರಲಮ್ಬೋದರಾಸ್ಯಾವರಣ ವಿಧಿಷು ಕನ್ಯಾ
ಕಥ್ಯತೇ ಶೀಲಸಾರಾ ॥

ವಿವಾಹ.—ತ್ರಿಗುಣಮಪಿಕಲಾರ್ಥಮ್ಸಾಧಯೇತ್ಸಾಧುಲೋಕಃ ॥ ಪರಿಣಯ
ಯತಿ ಕನ್ಯಾಮ್ಯಾಸ್ತ್ರತೋನನ್ಯಪೂರ್ವಾಮ್ ॥ ಪರಿಣಯ ಸಪವಾ
ಸಃಕ್ರೀಡನಾದೀಸಿ ಮೈತ್ರೀ ಮಥಮುಸಮಧಿಕಾಭ್ಯಾಸ್ನೈವ ಕುರ್ವ
ನ್ತಿ ಸನ್ತಃ ॥

ವಿವಾಹೇ ವರ್ಜ್ಯ.—ಬಧಿರಥರುದತೀಯಾ ಜೃಮ್ಭತೆಯಾಚಸುಪ್ತಾ ವರಣ
ವಿಧಿಷುಚೈತಾಮ್ಸದ್ಬುಧಾ ವರ್ಜಯನ್ತಿ ॥
2 ಗಿರಿ ತರು ತಟಿನೀನಾನ್ಮಭಿಃಪಕ್ಷಿಣಾಮ್ವಾಸಮಧಿಕಪರಿಹೀನಾ
ಪ್ಯಾನತಾ ಕ್ರೂರಗಾತ್ರೀ ॥ ಅಧರಮಧಿಕಲಮ್ಬಂ ಜ್ಞಾಟಿಲಮ್ಪಿಙ್ಗ
ಳಮ್ವಾ ನಯನಮಥವಹನ್ತೀ ಕರ್ಕಶಮ್ಪಾಣಿಪಾದೇ ॥
3 ಶ್ವಸಿತಿಹಸತಿ ರೋದಿತ್ಯೇವಯಾಭೋಜನೇಪಿ । ಸ್ತನಮಪಿ ಪತಿತೋ
ರ್ಧ್ವಮ್ಬಿಭ್ರತೀ ಶ್ಮಶ್ರುಲಾಚ ॥ ವಿಷಮಕುಚಯುಗಾವಾ ವಾಮ
ನಾ ಶೂರ್ಪಕರ್ಣಾ । ಕುದಶನ ಪರುಷೋಕ್ತಿರ್ದೀರ್ಘವಕ್ತ್ರಾತಿ
ದೀರ್ಘಾ ॥
4 ಪಿಟೆತಚಯಜಿತಾವಾರೋಮಶಾಪಾಣಿಪಾರ್ಶ್ವಾ । ಸ್ತನ ಪರಿಸರ
ಪೃಷ್ಠೇ ಜಙ್ಘಯೋರುತ್ತರೋಷ್ಠೇ ॥ ಭ್ರಮಣ ವಿಧಿಷುಯಸ್ಯಾಙ್ಕ
ಮ್ಪಿತೇಕ್ಷ್ಮಿತಲಮ್ವಾ । ಪತತಿಹಸನಕಾಲೇಗಣ್ಡಯೋರ್ವಾತರಙ್ಗಃ ॥

5 ಭವತಿ ವಿಸಮಿತಾಚೇತ್ಪಾದಜಾಙ್ಗುಷ್ಠತೋಸ್ಯಾಃ । ತದುಪವಸತಿ
ರಸ್ಯಾ ಹೀಯತೇವಾಲ್ಯಮಾವಾ ॥ ಪತತಿಸುವಿಕನಿಷ್ಠಾ ನಾಮಿಕಾ
ವಾಪ್ಯಯಸ್ಯಾಸ್ಸುವರಣ ವಿಧಿಕೃತ್ಯೇ ಕನ್ಯಕಾ ವರ್ಜನೀಯಾ ॥

ಕನ್ಯಾವಿಸ್ರಮ್ಭಣೋಪಾಯ.—ಸಙ್ಗತಯೋಸ್ತ್ರಿರಾತ್ರಮಧಶ್ಶಯ್ಯಾ ಬ್ರ
ಹ್ಮಚರ್ಯಮಕ್ಷಾರಲವಣಾಹಾರಸ್ತಥಾ ಸಪ್ತಾಹನ್ತೂರ್ಯಮಙ್ಗಳ
ಸ್ನಾನಮ್ಪ್ರಸಾಧನಮ್ಸಹಭೋಜನಞ್ಚ ತಥಾ ಪ್ರೇಕ್ಷಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿ
ನಾಮ್ಪೂಜನಞ್ಚ ತಸ್ಮಿನ್ನೈವಕಾಲೇ ಮೃದುಭಿರುಪಾಯೈರ್ನಾ
ಯಕಸ್ತಾಮುಪಕ್ರಮೇತ್ ॥

ಸಪವಾಹ ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಃ.—
ಏವಞ್ಚಿತ್ತಾನುಗಾಮ್ಬಾಲಾ ಮುಪಾಯೇನ ಪ್ರಸಾಧಯೇತ್ ॥
ತಥಾಚೇತ್ಸಾನುರಾಗಾಚ ವಿಸ್ರಬ್ಧಾಚ ಪ್ರಜಾಯತೇ ॥
ನಾತ್ಯನ್ತಮನುಲೋಮ್ಯೇನ ನಚಾತಿ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯತಃ ॥
ಸಿದ್ಧಿಙ್ಗಚ್ಛತಿ ಕನ್ಯಾಸು ತಸ್ಮಾನ್ಮಧ್ಯೇ ನಸಾಧಯೇತ್ ॥
ಆತ್ಮನಃಪ್ರೀತಿ ಜನನಮ್ಯೋಷಿತಾಮ್ಮಾನವರ್ಧನಮ್ ॥
ಕನ್ಯಾವಿಸ್ರಮ್ಭಣಮ್ವೇತ್ತಿ ಯಸ್ಸತಾ ಸಾಮ್ಪ್ರಿಯೋಭವೇತ್ ॥
ಅತಿಲಜ್ಜಾನ್ವಿತೆತ್ಯೇವಮ್ಯಸ್ತು ಕನ್ಯಾಮುಪೇಕ್ಷತೇ ॥
ಸೋನಭಿಪ್ರಾಯವೇದೀತಿ ಪಶುವತ್ಪರಿಭೂಯತೇ ॥
ಸಹಸಾವಾಪ್ಯುಪಕ್ರಾನ್ತಾ ಕನ್ಯಾಭಾವಮವಿನ್ದತಾ ॥
ಭಯಚಿನ್ತಾಸಮುದ್ವೇಗಮ್ಸದ್ಯೋ ದುಃಖಞ್ಚ ಗಚ್ಛತಿ ॥

ಭಾರ್ಯಾಧಿಕಾರ.—ಯುವತಿರಪಿವಿಹಾಯ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಮ್ಸನಾಥಮ್ ॥
ವಚನಹೃದಯಕಾಯೈಃ ಪೂಜಯೇದಿಷ್ಟದೈವಮ್ ॥
ಗೃಹವಸತಿಮಥಾಸೌ ಚಿನ್ತಯೇದ್ಭೃತ್ಯವಾಚಮ್ ॥
ಪ್ರತಿದಿನ ಪರಿಮೃಷ್ಟಮ್ವೇಶ್ಮ ಕುರ್ಯಾತ್ಸುಶೋಭಮ್ ॥
2 ಗುರುಷು ಸಖಿಷು ಭೃತ್ಯೇ ಬನ್ಧುವರ್ಗೇಚ ಭರ್ತುಃ ॥
ವ್ಯಪಗತಮಥಮಾಯಾ ವರ್ತಯೇತ್ಸಮ್ಯಥಾರ್ಥಮ್ ॥
ಸ್ಮಿತಪರಿಮಿತವೇಷಙ್ಕೇಳಿವೀಹಾರ ಹೇತೋಃ ॥
ಪ್ರಚುರಮನ್ಯಮಾಹುಃ ಪ್ರೇಯಸೋ ರಞ್ಜನಾಯ ॥

3 ಸಕೃದಪಿ ಕುಟಿಲಾಭಿರ್ಯೋಗಿನೀ ಭಿಕ್ಷುಕೀಭಿಃ ‖
ರ್ನಟಭಟಘಟಿತಾಭಿಸ್ಸ್ವಸ್ಯಜೇನ್ಮಾಯಿಕಾಭಿಃ ‖
ರುಚಿರಮಿದ ಮನುಷ್ಣಮ್ಪಥ್ಯಮೇತನ್ನಮೇತಿ ‖
ಪ್ರತಿದಿನಮಪಿ ಭರ್ತುರ್ಭೋಜನೇಚ್ಛಾಮ್ವಿದಧ್ಯಾತ್ ‖
4 ಸ್ವರಮಪಿಚ ನಿಶಮ್ಯಾಗಚ್ಛತೋವೇಶ್ಮಮಧ್ಯೇ ‖
ತದುಪಕರಣಸಜ್ಜಾ ಸಮ್ಮುಖಾದಾಗತಸ್ಯ ‖
ಪ್ರತಿದಿನಮಪಿ ಕುರ್ಯಾದಸ್ಯವಾರ್ತಾನುಸಾರಮ್ ‖
ಅನವಸರವಿಧಾನೇಚಾಸ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಯನ್ತ್ರಮ್ ‖
5 ವ್ರತನಿಯಮವಿಧಿಞ್ಚ ಕ್ಷೇಮಸಿದ್ಧ್ಯೈ ವಿದಧ್ಯಾತ್ ‖
ಸುಜನಗೃಹ ಮುಪೇಯಾತ್ಪ್ರಕ್ರಮೇಣದ್ವಿತೀಯಾ ‖
ಚಿರಮಿವನವಸೇಚ್ಚ ಪ್ರೇಯಸೋಪ್ಯಾಗತಸ್ಯ ‖
ನವಿಕೃತವಪುಷಮ್ಸ್ವಂಸ್ಪರ್ಶಯೇದುತ್ಸವಾದೌ ‖
6 ಪ್ರಥಮಮಪಿವಿದಧ್ಯಾದಾಹರೇಚ್ಚೋಪಹಾರಮ್ ‖
ಯದಿ ಬಹುಯುವತಿಸ್ಸ್ಯಾತ್ಪೂರುಷಸ್ಸೌವ್ಯವೃತ್ತೇಃ
ನಿಪುಣಮತಿರುಪೇಯಾನ್ನಕ್ಷಮೇತಾಪರಾಧಮ್ ‖
ಪುರುಷವಿಕೃತಮೇಕಮ್ಸಮ್ಪ್ರಯೋಗೇ ರಹಸ್ಯಮ್ ‖
7 ಸಹತಿ ವದತಿಯಚ್ಚ ಪ್ರೇಮತೋಪನ್ನಕಿಞ್ಚಿತ್ ‖
ಯದಿರಹಸಿತು ದೋಷಙ್ಕಿಞ್ಚಿದೇಕಮ್ಪರಸ್ತ್ರೀ ‖
ನಿಗದತಿ ನಿಪುಣೋಕ್ತ್ಯೈರ್ದೂಷಣೈಸ್ಸ್ವೈವಯೋಜ್ಯಾ ‖
ಪ್ರಪದಮದವಿಹಾರ ಪ್ರೇಮ ಸನ್ಮಾನದಾನೈಃ ‖
8 ನಯವಿನಯ ಗುಣೈರ್ವಾಸಙ್ಗತಾಶೀಲವನ್ದ್ಯೈ ‖
ಹೃದಯಮಪಿಯಥಾರ್ಹಮ್ರಞ್ಜಯೇದ್ವಲ್ಲಭಾನಾಮ್ ‖

ಸಮ್ಭೋಗಾನರ್ಹನಾಯಿಕಾ.—ತ್ಯಜೇದನ್ಯಕುಲೋದ್ಭೂತಾಮ್ವಿಧವಸ್ತ್ರೀಂ
ಞ್ಕನ್ಯಕಾನ್ತ್ಯಜೇತ್ ‖
ಏವಮ್ ದೇಶಸಾತ್ಮ್ಯಾದೀನ್ವಿಚಾರ್ಯಬುದ್ಧ್ಯಾ ಅನನ್ತರಮ್ ಜಾತಾನುರಾಗಾಣಾನ್ನಾಯಕಾ ನಾಯಿಕಾನಾಮ್ ಬಹುಕಾಲಾವಧಿ ಪ್ರೀತೇರಚಞ್ಚಲತ್ವಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಮ್ ಪರಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಗಮಜನ್ಯ

ಪ್ರಬಲ ದೋಷಭೀತೇಶ್ಚ ಮೇಳನಾಭಾವೇಪಿ ಮನಸಃಸುಖಾನನ್ದ ಲಾಭಾರ್ಥಞ್ಚ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಬಾಹ್ಯ ಸುರತ ವ್ಯಾಪಾರಙ್ಕುರ್ಯಾದಿತಿ ಕೇಷಾಞ್ಚಿನ್ಮತಮ್ ‖ ತದನುಸೃತ್ಯೈವೋಚ್ಯತೇ ಪರತಃ ‖

ಕನ್ಯಾರತಿ.—ಅಥ ಪರಿಣಯ ರಾತ್ರಿಪ್ರಕ್ರಮೇಣೈವ ಕಿಞ್ಚಿತ್ತಿಸ್ಸೃಪುರ
ಸಜಹಾಸ್ಯಾತ್ಸ್ತಬ್ಧತಾನ್ತಾನ್ನುಧನೋತಿ ‖ ತ್ರಿದಿನಮಿಹಸಖಿನಾಧ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾನ್ವಿತಸ್ಯಾ ಹೃದಯ ಮನುರೋಧ್ಯಸ್ವೇಚ್ಛಯಾಸ
ರ್ವಕುರ್ಯಾತ್ ‖
2 ಕುಸುಮಮೃದುಶರೀರಾಮ್ವಿದ್ವಿಷನ್ತೀಮ್ಪ್ರಯೋಗೇಪ್ಯ ನಿಗದಿತರಹ
ಸ್ಯಾವ್ಯೋಷಿತವ್ಯೋಜನಾನಾಃ ‖ ಪ್ರಥಮಮಿಹಸಖೀಭಿಃಪ್ರೇಮ
ಯುಞ್ಜೀತತಸ್ಯಾಃ ಸಮಧಿಕಮನುಕುರ್ಯಾತ್ಪ್ರಶ್ರಯಮ್ಯೈನಥತ್ತೇ ‖
3 ಪ್ರಥಮ ಪರಿಣತಾಯಾಮ್ಬಾಲಿಕಾಯಾಞ್ಚ ಚೇಷ್ಟಾತಮಸಿ ರಹ
ಸಿಚಾಪುಸ್ಸಂಸ್ಕೃತಾಯಾನ್ತರುಣ್ಯಾಮ್ ‖ ಕ್ಷಣಮಿವ ಪರಿರ
ಮ್ಭಃಪೂರ್ವಕಾಯೇನ ಕುರ್ಯಾನ್ಮುಖಮಭಿ ವದನೇನ ಸ್ವೇನ ತಾ
ಮ್ಬೂಲದಾನಮ್ ‖
4 ಪ್ರಥಮ ಶಪಥ ಸಾಮ್ಯಾನ್ಯಾಪೃತ್ಯೈಃಪಾದಪಾತೈಃ ತದನುನಯ
ವಿಧಾನೈರ್ಗ್ರಾಹಯೇಚ್ಚ ಪ್ರದೀಪಮ್ ‖ ವಿಶದಮೃದು ವಿದ
ಧ್ಯಾಚ್ಚುಮ್ಬನನ್ತತ್ಪ್ರಸಙ್ಗಾತ್ಕಲ ಮೃದುಭಿರರ್ಥೈ ನಾಮ್ಯೋಜಯೇ
ತ್ಕೇಳವಾದ್ಯೈಃ ‖
5 ಅವಿದಿತಮಿವ ಕಿಞ್ಚಿತ್ಪೃಷ್ಟ ದಲ್ಪಾಕ್ಷರಾರ್ಥಮ್ಪ್ರತಿಗಿರಮ ವ
ದನ್ತೀಮ್ಭೂಯ ಏವಾನುರೋಧ್ಯ ‖ ಅಹಮತಿ ದಯಿತಸ್ತೇ ತನ್ವಿ
ನೋವೇತ್ಸಿ ಪೃಷ್ಟಾ ಪ್ರತಿವಚನ ವದೇನಾ ಮೂರ್ಧ್ವಕಮ್ಪನ್ನ
ಕುರ್ಯಾತ್ ‖
6 ಪ್ರಕಟವಚಸಿ ಸಖ್ಯೈನಾಹಮೇವನ್ದಾವಿರಾತ್ಯ ವಿಶದ ಪದವರ್ಣಾ
ಥೋಕ್ತಿ ಲೀಲಾಮ್ವಿದಧ್ಯಾತ್ ‖ ಪ್ರಣಯ ವಿಕಚನೇತ್ರಾಪ್ರಾರ್ಥಿ
ತಾ ಪೂಗಪುಷ್ಪಾದ್ಯುಪನಯಮಪಿ ನೀತ್ವಾಸ್ಥಾಪಯೇದುತ್ತರೀಯೇ ‖
7 ಸ್ತನ ಮುಕುಳಮಥೋಸ್ಯಾಸ್ಸಮ್ಸ್ಪೃಶೇತ್ ಪಾಣಿಜಾಗ್ರೈಃ ಕರ
ತಲಮವಗುಹ್ಯಾಯಾವ ದಾನೀಯಕರ್ಷೇತ್ ‖ ಸರಯಮಪಿ

ನಿರುನ್ಧತ್ಸ್ವಮ್ ಸ್ಪೃಶನ್ನೇವ ಮುಕ್ತ್ವಾ ಸುಮಸಮ ಕರಪಾಣೀ
ಕ್ಲಿಷ್ಟಸಿತ್ವಮ್ಯದೀತಿ ॥

8 ಇತಿ ಮೃದುಪರಿಪಾಟ್ಯೋತ್ಸಙ್ಗಮಾಸೀನ ಯುಞ್ಜ್ಯಾದಧಿಕಮಧಿಕ
ಮೇನಾಮ್ಪ್ರಕ್ರಮೇಚ್ಚ ಕ್ರಮೇಣ॥ ಸಖಿ ದಶನ ಪದೈಸ್ತ್ವಾಮಙ್ಕ
ಮೇಷ್ಯಾಮಿ ವಾಮೇ ನಿಜವಪುಷಿ ವಿಕಾರಙ್ಕಿಞ್ಚಿತ್ಕೃತ್ವಾಧುನೈವ ॥

9 ತ್ವದುಪಜನಿತಮಿತ್ಯಾ ವೇದ್ಯ ಸಮ್ಪ್ರತ್ಯಹನ್ತ್ವಾಮ್ಸುಮುಖಿ ಸಖಿ
ಸಮಾಜೇ ವ್ರೀಡಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಭೂಯಃ ॥ ಪ್ರತಿವ ಪುರಭಯಾಚೇ
ದ್ದೂರ ಸಮ್ವಾಪ ಲೀಲಾಙ್ಕ್ರಮ ಶಿಥಿಲಿತ ಲಜ್ಜಾಮ್ಸ್ವಮ್ಯ
ಯೇಮೇಬಲಾಞ್ಚ ॥

10 ಖಚಿತ ಘುಟಿಕಯನ್ತ್ರೋರಜ್ಜ್ವ ಯೇಚ್ಚಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಣಯ
ವಿಧಿ ವಿಧಾನೇ ಸಾಧ್ವಸಧ್ವಾನ್ತಕಾಲೇ ॥ ಇತಿ ವಿಷಮಗಭೀರಙ್ಕನ್ಯ
ಕಾನಾಮ್ರಹಸ್ಯನ್ನಿಗಿಯಮಿತಿ ಮಯೋಕ್ತ್ವಾ ಕಾಮಸೂತ್ರಾರ್ಥ
ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ॥

ಶಯನಗೃಹಮ್.—ವಿಲಸದಮಲದೀಪೇ ಪುಷ್ಪದಾಮಾವಕೀರ್ಣೇ ॥
ಪ್ರಸೃತ ಸುರಭಿ ಧೂಪೇಧಾಮ್ನಿ ಕಾಮೀ ಸುವೇಷಃ ॥
ಸಹಸಹಚರ ವರ್ಗೈರ್ವಾಮಪಾರ್ಶ್ವೇ ನಿವೇಶ್ಯ ॥
ಸ್ತ್ರಿಯಮುಪಹಿತ ಭೂಷಾಙ್ಕುರಯೇನ್ನಾಮಗೋಷ್ಠೀಮ್ ॥

ಕಾಮಕೃತ್ಯ.—ಸಪ್ರತ್ಯವಾಯ ದುರ್ಲಭ ನಿಷೇಧ ವಿಷಯಶ್ಚ ಯೋ ವಿಷಯಃ॥
ಕಾಮಸ್ಸ್ವಭಾವ ವಾಮಃ ಪ್ರಸರತಿ ತತ್ರೈವ ದುರ್ವಾರಃ ॥

ನಾಯಕ ಕೃತ್ಯ—ಕೃತಲಘು ಪರಿರಮ್ಭೋ ವಾಮದೋಷ್ಣಾರ್ಧವಸ್ತ್ರಃ॥
ಚಲ ಕುಚ ಕಚ ಕಾಞ್ಚೀಮ್ ಸಮ್ಸ್ಪೃಶೇದ್ಭೂಯ ಏವ ॥
ಕಲಿತ ಲಲಿತ ಗಾಢಾಲಿಙ್ಗನಞ್ಚೈವ ಕೃತ್ವಾ ॥
ಯುವತಿ ಹೃದಯರಾಗಮ್ಭಗ್ನಗೋಷ್ಠೀ ಪ್ರಬನ್ಧಃ ॥

2 ಅಲಕಚುಬುಕ ಗಣ್ಡನಾಸಿಕಾಗ್ರಞ್ಚ ಚುಮ್ಬೇತ್ ಪುನರುಪಹಿತ
ಸೀತ್ಕೃತ್ಯಾನ್ತಲುಲಜಿಹ್ವಾಞ್ಚ ಭೂಯಃ॥ ಘುರಿತಲಿಖಿತ ನಾಭೀಮೂಲ
ವಕ್ಷೋರುಹೋರು ಶ್ಲಥಯತಿ ದೃಢ ಧೈರ್ಯಾಞ್ಚಾಲಯಿತ್ವಾಥ
ನೀವೀಮ್ ॥

ಸುರತಾದಿಕರಣ.—ಅಥ ಸಾತ್ಕ್ಯವಶಾತ್ಕೃತ ಬಾಹ್ಯರತಿಃ ಪ್ರಮದಾಙ್ಕಲ
ಯೇತ್ಸಮದಾಮ್ಪ್ರತಃ ॥ ಸ್ಮರಮನ್ದಿರ ಮಾನಸಮಾನಗತಿ ಸ್ಮರ
ಯನ್ತ್ರ ವಿಧಿಮ್ವಿದಧೀತ ಪತಿಃ ॥

2 ಶಿಥಿಲ ಸ್ಮರ ಯನ್ತ್ರ ಘನೀಕರಣಮ್ಯದಿ ಸಮ್ಪುಟಿತೋರುಭವೇತ್ಕ
ರಣಮ್ ॥ ಜಘನಮ್ಘನಮ್ಶಿಥಿಲೀಕರಣಮ್ವಿವೃತೋರುಕಮೇವ
ಮತಙ್ಕರಣಮ್ ॥

3 ಅದೌ ರತಮ್ಬಾಹ್ಯಮಿಹ ಪ್ರಯೋಜ್ಯನ್ತತ್ರಾಪಿ ಚಾಲಿಙ್ಗನಪೂರ್ವ
ಮಸ್ಯತ್ ॥ ಅಜಾತಜಾತ ಸ್ಮರಕೇಳಿಭೇದಾ ದಿದಮ್ಪುನರ್ದ್ವಾದ
ಶಧಾ ಭವನ್ತಿ ॥

ಆಲಿಙ್ಗನಮ್.--ಕಸ್ತೂರ್ಯಾಗರುಕುಙ್ಕುಮೈರತಿಕೃತಮ್ಪಾನನ್ತಟಾಕಸ್ಥಿತಂ॥
ಶೀತನ್ನೈವ ವಿದೀರ್ಯತೇ ಪ್ರಿಯತಮೈರಾಲಿಙ್ಗನಙ್ಕಮ್ಬಳಮ್ ॥
ಪ್ರೌಢಾಲಿಙ್ಗನಚುಮ್ಬನಾಮಿತ ಸುಖಮ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನ್ವೇದ್ಯಮ್ರತಮ್ ॥
ಲೋಕೇಸ್ಮಿನ್ಪರಮಮ್ವಿದನ್ತಿ ವಿಬುಧಾ ಪ್ರೇಮಾಸ್ಪದಙ್ಕಾಮಿನಾಮ್ ॥

2 ತತ್ರಾಸ್ಯಮ್ಪರತತ್ತ್ವವೇದನ ಮಹಾನನ್ದೋಪಮಮ್ಮೂಢಧೀಃ ॥
ಕೋವಾವಿನ್ದತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮನ್ಮಥಕಳಾ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಮೂಢೋಜನಃ ॥

ಸ್ಪೃಷ್ಟಕಾಲಿಙ್ಗನಮ್.-ಯದ್ಯೋಷಿತಸ್ಸಮ್ಮುಖಮಾಗತಾಯಾ ಅನ್ಯಾಪದೇ
ಶಾದ್ವ್ರಜತೋ ನಿರಸ್ಯ॥ಗಾತ್ರೇಣ ಗಾತ್ರಙ್ಘಟತೇರತಜ್ಞಾ ಆಲಿಙ್ಗನ
ಸ್ಪೃಷ್ಟಕಮೇತದಾಹ ॥

ವಿದ್ಧಕ.—ಆಶ್ಲಿಷ್ಯಕಾನ್ತಮ್ಮೃದಿಚಞ್ಚಲಾಕ್ಷೀ ಸ್ಥಿರೋಪವಿಷ್ಟಮ್ಪುರುಷ
ಮ್ ಸ್ತನಾಭ್ಯಾಮ್ ॥ ನಿತಮ್ಬಿನೀ ವಿದ್ಧ್ಯತಿತಞ್ಚ ಗಾಢಮ್ ಗೃ
ಹ್ಣಾತ್ಯಸೌವಿದ್ಧಕಮುಚ್ಯತೇ ತತ್ ॥

ಉದ್ಘೃಷ್ಟಕ.—ಯತ್ರೋತ್ಸವಾದೌ ತಿಮಿರೇಘನೇವಾ ಯದೀಚ್ಛತೋಸ್ಯಾ
ಶ್ಚಿರಮಙ್ಗಸಙ್ಗಃ ॥ ಉದ್ಘೃಷ್ಟಕನ್ತತ್ಪುನರೇವಕುಡ್ಯೇ ನಿಪೀಡ ॥

ಪೀಡಿತಕ.—ನಾತ್ಪೀಡನಸಮ್ಜ್ಞಿಕಮ್ಸ್ಯಾತ್ ॥

ಲತಾವೇಷ್ಟನ.—ಪ್ರಿಯಮನುಕೃತವಲ್ಲೀ ವಿಭ್ರಮಾವೇಷ್ಟಯನ್ತೀ ದ್ರು
ಮಮಿವಸರಳಾಙ್ಗೀಮನ್ದಸೀತ್ಕಾತದೀಯಮ್ ॥ ವದನಮುದಿತ
ಪಿಲಾಕ್ರನ್ದಮಾಚುಮ್ಬನಾರ್ಥನ್ನಮಯತಿ ವಿನದನ್ತೀತಲ್ಲತಾ
ವೇಷ್ಟಿತಮ್ಸ್ಯಾತ್ ॥

ವೃಕ್ಷಾಧಿರೋಹಣ.—ರಮಣಚರಣಮೇಕೇನಾಙ್ಘ್ರಿಣಾಕ್ರಮ್ಯಭಿನ್ನಶ್ವಸಿತ
ಮಪರಪಾದೇನಾಶ್ರಯನ್ತೀ ತದೂರುಮ್ ॥ ನಿಜಮಥ ಭುಜಮೇಕ
ಮ್ ಪೃಷ್ಠತೋಸ್ಯಾರ್ಪಯನ್ತೀ ಪುನರಪರಭುಜೇನ ಪ್ರಾಞ್ಚ
ಯನ್ತೀತದಮ್ಸ್ವಮ್ ॥

2 ತರುಮಿವ ರಮಿತಾರಞ್ಚುಮ್ಬನಾರ್ಥಾಧಿರೋಢುಮ್ಯದಭಿಲಷಿತ
ರಾಗಾತಚ್ಚ ವೃಕ್ಷಾಧಿರೂಢಮ್ ॥ ಸ್ಥಿತಪತಿಮಧಿಕೃತ್ಯಪ್ರೋಕ್ತ
ಮಾಶ್ಲೇಷಯುಗ್ಮಮ್ಸ್ಪದಿಚಕಕಥನೀಯಾಸಪ್ತಸಮ್ಶ್ಲೇಷಭಾವಾಃ ॥

ತಿಲತಣ್ಡುಲಕ.— ಅಸಕೃದತಿವಿಗಾಢಾಶ್ಲೇಷಲೀಲಾಮ್ವಿತನ್ವಞ್ಜಘನಸಹಿತ
ಬಾಹುರ್ವ್ಯಾತ್ಯಯಸ್ಸ್ಪರ್ಧಮೇವ ॥ ಮಿಥುನಮಥಮಿಥೋಙ್ಗೇಸೀ
ಯತೇ ವಿಸ್ತರಮ್ಸನ್ನಿಗದತಿತಿಲಪೂರ್ವನ್ತಣ್ಡುಲನ್ತಮ್ಮುನೀನ್ದ್ರಾಃ ॥

ಕ್ಷೀರನೀರಕ.—ಅಭಿಮುಖಮುಪಯಾತೋ ಯೋಷಿದಙ್ಕೇಥತಲ್ಪೇ ರಚಿತ
ರುಚಿರಗಾಢಾಲಿಙ್ಗನೋವಲ್ಲಭಶ್ಚ ॥
ಪುರವನಸಮರಾಗಾವೇಗನಶ್ಯದ್ವಿಚಾರಾ ॥
ವಿಶದಮಿವಮಿಥೋಙ್ಗೇ ಕ್ಷೀರನೀರನ್ತದಾಹುಃ ॥

ಉರೋಪಗೂಹನ.—ಮನಸಿಜತರಳಾಯಾಸ್ಸಮ್ಭೃತಾನಙ್ಗರಾಗೋ ಯದಿ
ಪತಿರಬಲಾಯಾಃ ಪೀಡಯೇ ದೂರುಯುಗ್ಮಮ್ ॥ ಬಲವದತಿನಿ
ಬಿಡೋರುದ್ವನ್ದ್ವಸಮ್ಶ್ಲೇಷಯೋಗಾತ್ತದಿಹಮುನಿಮತಜ್ಞೈರುಕ್ತ
ಮೂರೂಪಗೂಢಮ್ ॥

ಜಘನೋಪಗೂಹನ.—ಜಘನಕಲಿತ ಕಾನ್ತಾಶ್ರೋಣಿರಸ್ಯೋಪವಿಷ್ಟಾಪ್ರ
ಜತಿ ಯದಿಘನಾರೀ ಸ್ರಸ್ತಕೇಶೋತ್ತರೀಯಾ ॥ ಕರಜರದನ
ಕೃತ್ಯಞ್ಚುಮ್ಬನಮ್ಸಮ್ವಿದಿತ್ಸುಃ । ಕಥಯತಿ ಜಘನೋಪಶ್ಲೇಷ
ಮೇನಮ್ಮುನೀನ್ದ್ರಾಃ ॥

ಸ್ತನಾ.—ಉರಸಿಕಮಿತುರುಚ್ಚೈಶ್ಶ್ಲೇಷ ಶಙ್ಕೀವರಾಗಾತ್ ॥
ಸ್ತನಭರಮುಪಧತ್ತೇ ಯತ್ ಸ್ತನಾಲಿಙ್ಗನನ್ತತ್ ॥

ಲಲಾಟಿಕಾ.—ಮುಖಮಭಿ ಮುಖಮಕ್ಷ್ಣೋರಕ್ಷಿಣೀನ್ಯಸ್ಯ ಹಾಸ್ಯಾದಳಿಕ
ಮಳಿಕ ಪಟ್ಟೇನೇತಿ ಲಾಲಾಟಿಕಮ್ಸ್ಯಾತ್ ॥

॥ ಇತಿ ಪೂರ್ತಿಃ ॥

॥ ಅಥ ಚುಮ್ಬನಾನಿ ॥

ಸ್ತ್ರೀಮುಖ ಪಾರಿಶುದ್ಧ್ಯ.—
ರತಿಕಾಲೇ ಮುಖಮ್ಸ್ತ್ರೀಣಾಮ್ಯುದ್ಧಮಾಖೇಟಕೇಶುನಾಮ್ ॥
2 ಗವಾಮ್ಪೃಷ್ಠಂ ದ್ವಿಜಸ್ಯಾಙ್ಘ್ರೀ ಯೋಗಿನಾಮ್ ಹೃತ್ಕವೇರ್ವಚಃ ॥
ಪರಮ್ಯುಚಿತಮುಮ್ವಿನಾದ್ಯನ್ಮುಖಮ್ ಸ್ತ್ರೀವಸ್ಥಿವಾಜಿನಾಮ್ ॥

ಚುಮ್ಬನಸ್ಥಾನಾನಿ.—ನಯನಗಳ ಕಪೋಲನ್ದನ್ತವಾಸೋ ಮುಖಾನ್ತ ।
ಸ್ತನಯುಗಳ ಲಲಾಟಞ್ಚುಮ್ಬನಸ್ಥಾನಮಾಹುಃ ॥ ದದತಿ ಜಘನ
ನಾಭೀಮೂಲಕಕ್ಷೇಷು ಚುಮ್ಬಂ । ವ್ಯತಿಕರ ಮುಖಮುಚ್ಚೈ
ರ್ದೇಶಸಾತ್ಮ್ಯೈಶ್ಚ ಲಾಟಾಃ ॥

2 ಲಲಾಟಾಲಕ ಕಪೋಲ ನಯನ ವಕ್ಷಸ್ತನೋಷ್ಠಾನ್ತರ್ಮುಖೇಷು
ಚುಮ್ಬನಮ್ ॥ ಊರು ಸನ್ಧಿ ಬಾಹು ನಾಭೀಮೂಲಯೋರ್ಲಾ
ಟಾನಾಮ್ ॥

ಕನ್ಯಾ ಚುಮ್ಬನಮ್.—ನಿಮಿತಕ ಸ್ಫುರಿತಕ ಘಟ್ಟಿತಕಾನೀತಿತ್ರೀಣಿ ॥

ನಿಮಿತಕ.—ಬಲಾತ್ಕಾರೇಣನಿಯುಕ್ತಾ ಮುಖೇ ಮುಖಮಾಧತ್ತೇ
ನತು ವಿಚೇಷ್ಟತೇ ಇತಿ ನಿಮಿತಕಮ್ ॥

ನಿಚಿತಕ.—ನಿಚಿತಕಮಿದಮಾಹುರ್ಯೋಷಿತಾಮ್ಯದ್ಬಲೇನ ಪ್ರಿಯಮುಖಮ
ಭಿವಕ್ತ್ರನ್ನವ್ಯತಿಷ್ಠತ್ಯದಾಸ್ಯ ॥

ಸ್ಫುರಿತಕ.—ವದನ ಪ್ರವೇಶಿತಮೋಷ್ಠಮವಗ್ರಹೀತು ಮಿಚ್ಛನ್ತಿ
ಸ್ವಮೋಷ್ಠನ್ನೋತ್ತರಮುತ್ಸಹತೇ ಇತಿ ॥
ಸ್ಫುರಿತಮಥಮುಖಾನ್ತೇನ್ಯಸ್ಯಚೋಷ್ಠಞ್ಜಿಘೃಕ್ಷುಸ್ಸ್ಫುರದಧರ
ಪುಟಾಭ್ಯಾಮ್ಯತ್ರ ಗೃಹ್ಣಾತಿಭರ್ತುಃ ॥

ಘಟ್ಟಿತ—ಈಷತ್ಪರಿಗೃಹ್ಯವಿನಿಮೀಲಿತ ನಯನಾಕರೇಣಚ ತಸ್ಯ ನಯನೇ
ಅವಚ್ಛಾದಯನ್ತೀ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇಣ ಘಟ್ಟಯತೀತಿ
2 ರಮಣವಶನವಾಸಸ್ಥಾನವಿನ್ಯಸ್ತಮೋಷ್ಠದ್ವಿತಯ ಮೃದುಗೃಹೀತ
ಮ್ಯನ್ಮನಾಗ್ಜಿಹ್ವಯಾನ್ತಃ ॥ ಕರಪಿಹಿತಧವಾಕ್ಷೀಘಟ್ಟಯೇದ್ಘಟ್ಟಿ
ತಮ್ಸ್ಯಾತ್ರಿತಯಮಪಿತವೇತತ್ಕನ್ಯಕಾಯಾಮ್ಪ್ರಯೋಜ್ಯಮ್ ॥

ಕೇಚನ.—ಸಮನ್ತಿರ್ಯಗ್ಗಸ್ವದ್ಭ್ರಾನ್ತಮವಪೀಡಿತಕಮಿತಿ ಚತುರ್ವಿಧಮಪರೇ ॥

ಸಮಮ್.—ತತ್ರ ಯತ್ಸರ್ವಮಭಿಮುಖಙ್ಗೃಹ್ಯತೇ ತತ್ಸಮಗ್ರಹಣಮ್ ॥
ತಿರ್ಯಕ್.—ಯತ್ರಾಞ್ಚೀಕೃತೇನೋಷ್ಠ ಪುಟೇನ ಸರ್ವಮ್ವರ್ತುಲೀಕೃತ್ಯ
ಗೃಹ್ಯತೇ ತತ್ತಿರ್ಯಕ್ ॥
ಉದ್ಭ್ರಾನ್ತಮ್—ಯಚ್ಚುಬುಕೇ ಶಿರಸಿಚ ಗೃಹೀತ್ವಾಮುಖಮಾಭ್ರಾಮ
ಯಿತ್ವಾ ಗೃಹ್ಯತೇ ತದುದ್ಭ್ರಾನ್ತಮ್ ॥
ಅವಪೀಡಿತಮ್.—ತದೇವತ್ರಿತಯಮವಪೀಡಿತಮ್ ॥
ಅಙ್ಗುಳ್ಯಾ ಸಮ್ಪುಟೇನ ಪಿಣ್ಡೀಕೃತ್ಯ ನಿರ್ದಶನಮೋಷ್ಠಪುಟೇನಾವ
ಪೀಡಯೇದಿತ್ಯವಪೀಡಿತಕಮಿತಿ ಪಞ್ಚಮಮಿತಿ ಕೇಚನಜಗುಃ ॥
ಮತಾನ್ತರೇ.—ಯದಿಪತಿರಬಲಾಯಾಶ್ಮಶ್ರುಹಿನಸ್ತಿ ಸಾವಾ ॥
ಸಙ್ಘಟ್ಟಿತ.—ಸುಮೃದುರದನವಾಸೋಘಟ್ಟನಸಙ್ಘಟ್ಟನೇನ ॥
ಪ್ರಣಯ ಪರಿಗೃಹೀತಞ್ಚುಮ್ಬಿ ತತ್ಸಙ್ಘಟಿತನ್ಸ್ಯಾತ್ ॥
ವದನ—ಅನುವದನಮಿದನ್ತತ್ಕಳಜಿಹ್ವಾರುಣೇನ ॥
ಸಙ್ಕ್ರಾನ್ತ—ಅಭಿನವಮನುರಾಗವ್ಯಞ್ಜ ತನ್ದರ್ಪಣಾದೌ ॥
ಪ್ರತಿಕೃತಿ ವಿಷಯಾಖ್ಯಞ್ಚುಮ್ಬ ಸಞ್ಚಿತ್ರಬೋಧ್ಯಮ್ ॥
ದ್ವಯಮುಪಹಿತಭಾವನ್ತಚ್ಚ ಸಙ್ಕ್ರಾನ್ತಮಾಹುಃ ॥
ಭುವಿಜನವಿನುತಾಸ್ತೇ ಪಣ್ಡಿತಾಸ್ಸಮ್ವದನ್ತಿ ॥
ಕಥಿತ.—ಮೃದು ಸಮವದನಾಭ್ಯಾಞ್ಚಾರಿತಞ್ಚ ದ್ವಿಶೋಪಾದಿಹ ಕಥಿತ
ಪದೇಷು ಪ್ರೋಕ್ತಮುನ್ಮರ್ದಮೇತತ್ ॥
ಪೀಡಿತ.—ದ್ವಯಮಿದ ಮವಪೀಡ್ಯ ಗ್ರಾಹಕಃಪೀಡಿತಾಖ್ಯಾ ॥
ವಿಘಟಿತ.—ಮ್ವಿಘಟಿತಮಥ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇಣಕೃಷ್ಟಾಙ್ಗುಳೀಭ್ಯಾಮ್ ॥
ಅಧರ.—ಅಧರಮಧರಮಸ್ಯಾ ಪೀಡಯೇತ್ಪ್ರೀತಿಕೃಷ್ಟ ॥
ಉತ್ತರ.—ಸ್ದಶತಿಕಮಿತರಸ್ಯಾ ದುತ್ತರನ್ತೂತ್ತರೋಷ್ಠಮ್ ॥
ಪ್ರಾತಿಬೋಧ್ಯ ಕಥಿತ.
ಯದಿ ಸುಚಿರಸಮೇತಾಮ್ಪ್ರೇಯಸೀ ಮಗ್ರಸುಪ್ತಾಮ್ ॥
ರಹಸಿ ಕೃತಕ ನಿದ್ರಾಞ್ಚುಮ್ಬತಿ ಪ್ರಾಣನಾಥೇ ॥
ಕಥಿತಮಿದಮಪಿಸ್ಯಾಚ್ಚುಮ್ಬನಮ್ಪ್ರಾತಿಬೋಧ್ಯಮ್ ॥
ಛಾಯಿತ.—ದ್ವಯಮಿದಮಪರಮ್ಸ್ಯಾಚ್ಛಾಯಿತಞ್ಚುಮ್ಬನಾಖ್ಯಮ್ ॥
ಭ್ರಾನ್ತ.—ಯುವತಿ ಚುಬುಕ ಕೇಶಮ್ವಲ್ಲಭಃಪೃಷ್ಠವರ್ತೀ ॥

ಭ್ರಮಯತಿ ಮುಖಮೀಷದ್ಯತ್ಕರಾಭ್ಯಾಙ್ಗೃಹೀತ್ವಾ ॥
ಅಧರಮಥವಿಲೀಢಸ್ತಾಮಿತೋ ಭ್ರಾನ್ತಮೇತದ್ವ್ರಜ ॥
ತಿರ್ಯಕ್.—ತಿದಯಿತಸಾಚೀರ್ಭೂವತಸ್ತಿರ್ಯಗಾಖ್ಯಮ್ ॥

॥ ಇತಿ ಪೂರ್ತಿಃ ॥

॥ ಅಥ ನಖಕ್ಷತ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ॥

ನಖಗುಣ.—ಸಾತ್ಮ್ಯಸವಾರದವಿದೇರಪಿ ಸನ್ನಯೋಯಮ್ ॥
ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಭೂರಿಶಿಖರಾಣ್ಯಪಿ ಚಣ್ಡಯೋಸ್ಸ್ಯುಃ ॥
ವರ್ಧಿಷ್ಣುತಾ ಮಲಿನತಾಮೃದುತೋಜ್ಜ್ವಲತ್ವಮ್ ॥
ನೀರೇಖತಾಸ್ಫುಟಿತತೇತಿ ಗುಣಾ ನಖಾನಾಮ್ ॥
ನಖಾಸ್ಪದ.—ಕಣ್ಠಮಮ್ಸಕುಚ ಪಾರ್ಶ್ವಭುಜೋರುಶ್ರೋಣಿ ಸಕ್ಥಿಷು
ನಖಾಸ್ಪದಮಾಹುಃ ॥
ಪಞ್ಚ ನಖಾಗ್ರ—ಅವ್ಯಕ್ತರೇಖಮಣಿಕರ್ಮನಖೈಸಮಸ್ತೈಃ ॥
ದ್ವನ್ದ್ವಯೋಗ.—ರೋಮಾಞ್ಚಕೃಚ್ಚ ಟಚಟಧ್ವನಿ ಯೋಜಿತಾನ್ತಮ್ ॥
ನಖಕ್ಷತಾನಿ.—ಅಙ್ಗುಷ್ಠಜಾಗ್ರ ನಖತಾಡನತೋ ನಖಾನಾಮ್ ॥
ಗಣ್ಡಸ್ತನಾಧರಗಳಾಚ್ಛುರಿತಮ್ ಲಿಖನ್ತಿ ॥
ಮಯೂರಪದ.—ಅಙ್ಗುಷ್ಠಜನ್ನಖಮಧೋವಿನಿವೇಶ್ಯಕೃಷ್ಟಾಃ ॥
ಸರ್ವಾಙ್ಗುಳೀಕರರುಹೈರುಪರಿಸ್ತನಸ್ಯ ॥
ಯಾಶ್ಚ ಚುಕಾಭಿಮುಖಮೇತ್ಯ ಭವನ್ತಿ ರೇಖಾಃ ॥
ತದ್ಜ್ಞಾ ಮಯೂರಪದಕನ್ತದುದಾಹರನ್ತಿ ॥
ಶಶಪ್ಲುತ.—ಸರ್ವೈಶ್ಶಶಪ್ಲುತಮಿದಙ್ಕರಜೈಃಕುಚಾಗ್ರೇ ॥
ಉತ್ಪಲದಳ.—ಜಾನ್ವರ್ಧಮುತ್ಪಲದಳಮ್ ಸ್ತನಪೃಷ್ಠಗುಹ್ಯೇ ॥
ಘನರೇಖಾ.—ರೇಖಾಘನಾಸ್ತ್ರಿಚತುರಾಜಘನಸ್ತನೇವಾ ॥
ಸ್ಮರ್ತುಮ್ಪ್ರವಾಸಗಮನೇ ವಿದಧಾದ್ವಿದಗ್ಧಾಃ ॥
ಅರ್ಧಚನ್ದ್ರ.—ವಕ್ತ್ರಾರ್ಧಚನ್ದ್ರ ಇತಿ ಚಸ್ತನ ಕನ್ಧರಾದೌ ॥
ಮಣ್ಡಲಕ.—ತೌಸಮ್ಮುಖೌವದತಿಮಣ್ಡಲಕಮ್ಮುನೀನ್ದ್ರಾಃ ॥

ಸ್ಥಾನಞ್ಚ ತಸ್ಯ ಭಗಮೂರ್ಧ್ನಕ ಕನ್ಧರೋರು ದ್ವಿತ್ರ್ಯಙ್ಗುಳೋ
ಪರಿತಥಾ ವಿಲಿಖಿನ್ತಿ ರೇಖಾಃ ॥

ಕ್ಷತಸ್ಥಾನ.—ಕಕ್ಷಾ ಕರೋರು ಜಘನಸ್ತನಪಾರ್ಶ್ವ ಪೃಷ್ಠ ಹೃತ್ಕನ್ಧರಾಸು ನಖರಾಃಖರವೇಗಿನಸ್ಸ್ಯುಃ ॥ ಅಪ್ಯನ್ಯಯೋರ್ನವರತೇ ವಿರತೇಚ ಮಾನೇ ಪುಷ್ಟಿಪ್ರದೇ ಪ್ರವಸನೇ ವಿರಹೇ ಪ್ರಯೋಜ್ಯಾಃ ॥

ಮತಾನ್ತರೇ.—ರಾಗ ವೃದ್ಧೌ ಪ್ರಥಮತೋ ಸಙ್ಘರ್ಷಾತ್ಮಕನ್ನಖವಿಲೇಖನಙ್ಕೈರ್ಯಮ್ ॥ ಏತತ್ತು ಪ್ರಥಮ ಸಮಾಗಮೇ, ಪ್ರವಾಸ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನೇ ಪ್ರವಾಸಗಮನೇ ಕ್ರುದ್ಧ ಪ್ರಸನ್ನಾಯಾಮ್ಮತ್ತಾಯಾಞ್ಚ ಪ್ರಯೋಜ್ಯಃ ॥

ಪ್ರಕೃತಿಸಾತ್ಮ್ಯನಾನ್ತು ಆಚ್ಛುರಿತಕಮರ್ಧಚನ್ದ್ರಮಣ್ಡಲಮ್ ರೇಖಾವ್ಯಾಘ್ರ ನಖಮ್ಮಯೂರಪದಂ ಶಶಪ್ಲುತಕಮುತ್ಪಲಪತ್ರಕಮಿತಿ ರೂಪತೋಷ್ಟ ವಿಕಲ್ಪಮ್ ॥

ಸ್ಥಾನಾನಿ.—ಕಕ್ಷಾ ಸ್ತನೌಗಳಃಪೃಷ್ಠಞ್ಜಘನ ಮೂರುಚ ಸ್ಥಾನಾನಿ ॥
2 ಗ್ರೀವಾಪಾರ್ಶ್ವೋರು ಕಕ್ಷೇಷು ಕಟಿ ಪೃಷ್ಠಸ್ತನೇಷುಚ ॥
ಸಮ್ಪ್ರಯೋಗೇ ಪ್ರಯುಞ್ಜೀತ ನಖಚ್ಛೇದ್ಯಾನಿ ಯೋಷಿತಾಮ್ ॥

ಗುಣಾಃ.—ಅನುಗತರಾಜಿ ಸಮಮುಜ್ಜ್ವಲ ಮಲಿನ ಮವಿಪಾಟಿತಮ್ವಿವರ್ಧಿಷ್ಣು ಮೃದು ಸ್ನಿಗ್ಧ ದೃಶ್ಯಮಿತಿ.

ಆಚ್ಛುರಿತಕ.—ನಖೈಸ್ಸುನಿಯಮಿತೈರ್ಹನುದೇಶೇಸ್ತನಯೋರಧರೇವಾ ಲಘುಕರಣಮನುದ್ಗತಲೇಖಮ್ಸ್ಪರ್ಶಮಾತ್ರ ಜನನಾದ್ರೋಮಾಞ್ಚಕರಮನ್ತೇ ಸನ್ನಿಪಾತ ವರ್ಧಮಾನಮಾಚ್ಛುರಿತಕಮ್ ॥

ಅರ್ಧಚನ್ದ್ರಕಃ.—ಗ್ರೀವಾಯಾಮ್ ಸ್ತನಪೃಷ್ಟೇಚ ವಕ್ರೋ ನಖಪದ ನಿವೇಶೋರ್ಧಚನ್ದ್ರಕಃ ॥

ಮಣ್ಡಲಕ.—ತಾವೇವದ್ವೌ ಪರಸ್ಪರಮಭಿ ಮುಖೌ ಮಣ್ಡಲಕಮ್ ॥

ರೇಖಾ.—ಸರ್ವ ಸ್ಥಾನೇಷು ನಾತಿದೀರ್ಘಾ ರೇಖಾ ॥

ವ್ಯಾಘ್ರನಖ.—ಸೈವವಕ್ರಾ ವ್ಯಾಘ್ರನಖಮಾಸ್ತನ ಮುಖಮ್ ॥

ಮಯೂರಪದ.—ಪಞ್ಚಭಿರಭಿಮುಖೈರ್ಲೇಖಾ ಚೂಚುಕಾಭಿ ಮುಖೀ ಮಯೂರಪದಕಮ್ ॥

ಶಶಪ್ಲುತಕಮ್.—ತತ್ಸಮ್ಪ್ರಯೋಗಶ್ಲಾಘಾಯಾಃಸ್ತನಚೂಚುಕೇ ಸನ್ನಿಕೃಷ್ಟಾನಿ ಪಞ್ಚ ನಖಪದಾನಿ ಶಶಪ್ಲುತಕಮ್ ॥

ಉತ್ಪಲ ಪತ್ರಕ.—ಸ್ತನ ಪೃಷ್ಟೇ ಮೇಖಲಾಪಥೇಚೋತ್ಪಲಪತ್ರಾಕೃತೀತ್ಯುತ್ಪಲ ಪತ್ರಕಮ್ ॥

ಊರ್ವೋಃಸ್ತನ ಪೃಷ್ಟೇಚ ಪ್ರವಾಸಙ್ಗಚ್ಛತಃ ಸ್ಮಾರಣೀಯಕಮ್ ॥
ಸಮುಪಹತಾಶ್ಚತಸ್ರಸ್ತಿಸ್ರೋವಾಲೇಖಾಃ ॥

॥ ಇತಿ ನಖಕರ್ಮಾಣಿ ॥

ನಖಕ್ಷತಾನಿ ಪಶ್ಯನ್ತ್ಯಾಗೂಢಸ್ಥಾನೇಷು ಯೋಷಿತಃ ॥
ಚಿರೋತ್ಸೃಷ್ಟಾಪ್ಯಭಿನವಾಪ್ರೀತಿರ್ಭವತಿ ಪೇಶಲಾ ॥
ಚಿರೋತ್ಸೃಷ್ಟೇಷು ರಾಗೇಷು ಪ್ರೀತಿರ್ಗಚ್ಛೇತ್ಪರಾಭವಾಮ್ ॥
ರಾಗಾಯತನ ಸಮ್ಸ್ಮಾರಿ ಯದಿನಸ್ಯಾನ್ನಖಕ್ಷತಮ್ ॥
ಪಶ್ಯತೋ ಯುವತಿನ್ದೂರಾನ್ನಖೋಚ್ಛಿಷ್ಟಪಯೋಧರಾಮ್ ॥
ಬಹುಮಾನಃಪರಸ್ಯಾಪಿ ರಾಗಯೋಗಶ್ಚ ಜಾಯತೇ ॥
ಪುರುಷಶ್ಚ ಪ್ರದೇಶೇಷು ನಖಚಿನ್ಹೈರ್ವಿಚಿನ್ಹಿತಃ ॥
ಚಿತ್ತಮ್ ಸ್ಥಿರಮಪಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಲಯತ್ಯೇವ ಯೋಷಿತಃ ॥
ನಾನ್ಯತ್ಪಟುತರಙ್ಕಿಞ್ಚಿದಸ್ತಿರಾಗ ವಿವರ್ಧನಮ್ ॥
ನಖದನ್ತಸಮುತ್ಥಾನಾಙ್ಕರ್ಮಣಾಙ್ಗತಯೋ ಯಥಾ ॥

॥ ಇತಿ ಪೂರ್ತಿಃ. ॥

॥ ಅಥ ದನ್ತಕ್ಷತಾನಿ. ॥

ಸ್ಥಾನಾನಿ.—ಉತ್ತರೌಷ್ಠಮನ್ತರ್ಮುಖನಯನಮಿತಿ ಮುಕ್ತ್ವಾ ಚುಮ್ಬನವದ್ದಶನರದನ ಸ್ಥಾನಾನ ಲಲಾಟಾಧರೋಷ್ಟಗಳ ಕಪೋಲ ವಕ್ಷಃಸ್ತನಾಃ ॥ ತಥಾ ಲಾಟಾನಾಮೂರುಸನ್ಧಿ ಬಾಹುಮೂಲ ನಾಭಿಮೂಲಾನಿ ॥

ದನ್ತಗುಣಾಃ.—ಸಮಾಸ್ನಿಗ್ಧಚ್ಛಾಯಾರಾಗ ಗ್ರಾಹಿಣೋಯುಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣಾಃ ನಿಶ್ಛಿದ್ರಾಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಾಗ್ರಾ ಇತಿ ಗುಣಾಃ ॥

ದೋಷಾಃ.—ಕುಣ್ಠಾರಜ್ಯುದ್ಗತಾಃಪರುಷಾಃವಿಷಮಾಃಶ್ಲಕ್ಷ್ಣಾಃಪೃಥವೋ
ವಿರಳಾ ಇತಿ ದೋಷಾಃ ॥

ನಾಮಾನಿ.—ಗೂಢಕಮುಚ್ಛೂನಕಮ್ ಬಿನ್ದುರ್ಬಿನ್ದುಮಾಲಾ ಪ್ರವಾಳ
ಮಣಿರ್ಮಣಿಮಾಲಾಖಣ್ಡಾಭ್ರಕಮ್ ವರಾಹಚರ್ವಿತಕಮಿತಿ ॥

ಗೂಢಕಮ್.—ನಾತಿಲೋಹಿತೇನ ರಾಗಮಾತ್ರೇಣ ವಿಭಾವನೀಯಮ್ ॥

ಉಚ್ಛೂನಕಮ್.—ಏತ ದೇವ ಪೀಡನಾದುಚ್ಛೂನಕಮ್ ॥
ಏತದುಭಯಮಿಬ್ಬನ್ದುಶ್ಚ ಅಧರ ಏವ ॥
ಉಚ್ಛೂನಕಮ್ಪ್ರವಾಳಮಣಿಶ್ಚ ಕಪೋಲೇ ॥
2 ಕರ್ಣಪೂರ ಚುಮ್ಬನನ್ನಖದಶನಚ್ಛೇದ್ಯಮಿತಿಸವ್ಯಕಪೋಲಮಣ್ಡನಾನಿ॥

ಪ್ರವಾಳಮಣಿ.—ದನ್ತೋಷ್ಠ ಸಂಯೋಗಾಭ್ಯಾಸನಿಷ್ಪಾದನಾತ್ಪ್ರವಾಳ
ಮಣಿ ಸಿದ್ಧಿಃ ॥

ಮಣಿಮಾಲಾ.—ಸರ್ವಸ್ಯೆಯಮ್ಮಣಿಮಾಲಾಯಾಶ್ಚ ॥

ಬಿನ್ದುಃ.—ಅಲ್ಪದೇಶಾಯಾಶ್ಚ ತ್ವಚೋ ದಶನದ್ವಯ ಸನ್ದಂಶಜಾ ಬಿನ್ದುಸಿದ್ಧಿಃ ॥

ಬಿನ್ದುಮಾಲಾ.—ಸರ್ವೈರ್ಬಿನ್ದುಮಾಲಾಯಾಶ್ಚ ॥
ತಸ್ಮಾನ್ಮಾಲಾದ್ವಯಮಪಿಗಳಕಕ್ಷವಙ್ಕ್ಷಣ ಪ್ರದೇಶೇಷು ॥
ಲಲಾಟೇಚೋರ್ವೋರ್ಬಿನ್ದುಮಾಲಾ ॥

ಖಣ್ಡಾಭ್ರಕ.—ಮಣ್ಡಲಮಿವ ವಿಷಮಕೂಟಕಯುಕ್ತಙ್ಖಣ್ಡಾಭ್ರಕಮ್
ಸ್ತನಪೃಷ್ಠ ಏವ ॥

ವರಾಹಚರ್ವಿತ.—ಸಂಹತಾಃಪ್ರದೀರ್ಘಾಬಹ್ವ್ಯೋದಶನಪದ ರಾಜಯ
ಸ್ತಾಮ್ರಾನ್ತರಾಳಾ ವರಾಹಚರ್ವಿತಕಮ್ ಸ್ತನಪೃಷ್ಠ ಏವ ॥

ದನ್ತಲಕ್ಷಣ.—ಸ್ನಿಗ್ಧಾಸ್ಸಮಾಸ್ಸರೂಪಾ ಸ್ಸುಪಙ್ಕ್ತಯಶ್ಶಿಖರಿಣೋಶ್ಲಿಷ್ಟಾಃ॥

ಮತಾನ್ತರ.—ದನ್ತಾಭವನ್ತಿಯಾಸಾನ್ತಾ ಸಾಮ್ರಾಪ್ತೇ ಜಗತ್ಸರ್ವಮ್ ।
ತಾಮ್ರೂಬ್ಲರಸರಕ್ತಾಪಿಸ್ಫುಟಭಾಸಸ್ಸಮೋದಯಾಃ ॥
ಯಸ್ಯಾಶ್ಶಿಖರಿಣೋದನ್ತಾ ದೀರ್ಘಞ್ಜೀವತಿ ತತ್ಪತಿಃ ॥
ಪಾಣಿಪಾದತಲೇರಕ್ತೇ ನೇತ್ರಾನ್ತೇ ಚ ನಖಸ್ತಥಾ ॥
ತಾಲು ಜಿಹ್ವಾಧರೋಷ್ಠಞ್ಚ ಸಪ್ತರಕ್ತಸ್ಸುಖೀಭವೇತ್ ॥
ಏವಮರ್ಥಞ್ಚ ಕಾಮಞ್ಚ ಧರ್ಮಞ್ಚೋ ಪಾಚರನ್ನರಃ ॥

ಇಹಾಮುತ್ರಚನಿಶ್ಶಲ್ಯಮತ್ಯನ್ತಮ್ಸುಖಮಶ್ನುತೇ ॥
ಕಿಮಸ್ಯಾತ್ಪರತ್ರೇತ್ಯಾಶಙ್ಕಾ ಕಾರ್ಯೇ ಯಸ್ಮಿನ್ನಜಾಯತೇ ॥
ನಚಾರ್ಥಘ್ನಮ್ಸುಖಞ್ಚೇತಿ ಶಿಷ್ಟಾಸ್ತತ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ ॥
ತ್ರಿವರ್ಗಸಾಧಕಮ್ಯತ್ಸ್ಯಾದ್ದ್ವಯೋರೇಕಸ್ಯವಾಪುನಃ ॥
ಕಾರ್ಯನ್ತದಪಿ ಕುರ್ವೀತ ನತ್ವೇಕಾರ್ಥಸ್ದ್ವಿಬಾಧಕಮ್ ॥
ಅಭಿರಭ್ಯುಚ್ಛ್ರಿತಾವೇಶ್ಯಾ ಶೀಲರೂಪಗುಣಾನ್ವಿತಾ ॥
ಲಭತೇ ಗಣಿಕಾಶಬ್ದಮ್ ಸ್ಥಾನಞ್ಚ ಜನಸಮ್ಸದಿ ॥
ಪೂಜಿತಾ ಸಾಸದಾರಾಜ್ಞಾ ಗುಣವದ್ಭಿಶ್ಚ ಸಂಸ್ತುತಾ ॥
ಪ್ರಾರ್ಥನೀಯಾಭಿಗಮ್ಯಾಚ ಲಕ್ಷ್ಯಭೂತಾಚ ಜಾಯತೇ ॥
ಯೋಗಜ್ಞಾ ರಾಜಪುತ್ರೀಚ ಮಹಾಮಾತ್ರಸುತಾ ತಥಾ ॥
ಸಹಸ್ರಾನ್ತಃಪುರಮಪಿ ಸ್ವವಶೇಕುರುತ ಪತಿಮ್ ॥
ತಥಾ ಪತಿವಿಯೋಗೇಚ ವ್ಯಸನನ್ದಾರುಣಙ್ಗತಾ ॥
ದೇಶಾನ್ತರೇಪಿ ವಿದ್ಯಾಭಿಸ್ಸಾ ಸುಖೇನೈವ ಜೀವತಿ ॥
ನರಃಕಲಾಸುಕುಶಲೋ ವಾಚಾಲಶ್ಚಾಟುಕಾರಕಃ ॥
ಅಸಂಸ್ತುತೋಪಿನಾರೀಣಾಮ್ ಚಿತ್ತಮಾಶ್ವೇವ ವಿನ್ದತಿ ॥
ಕಲಾನಾಙ್ಗ್ರಹಣಾದೇವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಮುಪಜಾಯತೇ ॥
ದೇಶಕಾಲೌತ್ವಪೇಕ್ಷ್ಯಾಸಾಮ್ ಸಮ್ಪ್ರಯೋಗೋಭವೇನ್ನವಾ ॥
ನಾತ್ಯನ್ತಮ್ಸಂಸ್ಕೃತೇನೈವ ನಾತ್ಯನ್ತನ್ದೇಶಭಾಷಯಾ ॥
ಕಥಾಙ್ಗೋಷ್ಠೀಷು ಕಥಯನ್ ಲೋಕೇ ಬಹುಮತೋಭವೇತ್ ॥
ಯಾಗೋಷ್ಠೀ ಲೋಕವಿದ್ವಿಷ್ಟಾಯಾಚ ಸ್ವೈರವಿಸರ್ಪಿಣೀ ॥
ಪರಹಿಮ್ಸಾತ್ಮಿಕಾಯಾಚ ನತಾಮುವತರೇದ್ಬುಧಃ ॥
ಲೋಕಚಿತ್ತಾನುವರ್ತಿನ್ಯಾ ಕ್ರೀಡಾಮಾತ್ರೈಕ ಕಾರ್ಯಯಾ ।
ಗೋಷ್ಠ್ಯಾ ಸಹಚರನ್ವಿದ್ವಾನ್ ಲೋಕೇ ಸಿದ್ಧಿನ್ನಿಯಚ್ಛತಿ ॥
ಆತ್ಮವಾನ್ಮಿತ್ರವಾನ್ಯುಕ್ತೋ ಭಾವಜ್ಞೋ ದೇಶಕಾಲವಿತ್ ॥
ಅಲಭ್ಯಾಮಪ್ಯಯತ್ನೇನ ಸ್ತ್ರಿಯಮ್ಸಮ್ಸಾಧಯೇನ್ನರಃ ॥
ಸಂಯೋಗೋ ಯೋಷಿತಃಪುಮ್ಸಾಙ್ಕಣ್ಡೂತಿರಪನುದ್ಯತೇ ॥
ತಚ್ಚಾಭಿಮಾನ ಸಂಸೃಷ್ಟಮ್ಸುಖಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ॥

ಸುರತಾನ್ತೇ ಸುಖಮ್ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಣಾನ್ತು ಸತತಂ ಸುಖಮ್ ||
ಧಾತುಕ್ಷಯನಿಮಿತ್ತಾಚ ವಿರಾಮೋಽಪಿ ಪ್ರಜಾಯತೇ ||
ಜಾತೇರಭೇದಾದ್ದಮ್ಪತ್ಯೋಸ್ಸದೃಶಮ್ಸುಖಮಿಷ್ಯತೇ ||
ತಸ್ಮಾತ್ತಥೋಪಚರ್ಯಾ ಸ್ತ್ರೀ ಯಥಾಗ್ರೇ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾದ್ರತಿಮ್ ||
ಮೃದುತ್ವಾದುಪಮೃದ್ಯತ್ವಾನ್ನಿಸರ್ಗಾಚ್ಚೈವ ಯೋಷಿತಃ ||
ಪ್ರಾಪ್ನುವನ್ತ್ಯಾಶು ತಾಃ ಪ್ರೀತಿಮಿತ್ಯಾಚಾರ್ಯಾ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ ||
ಏತಾವದೇವ ಯುಕ್ತಾನಾಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ ಸಾಮ್ಪ್ರಯೋಗಿಕಮ್ ||
ಮನ್ದಾನಾಮವಬೋಧಾರ್ಥಂ ವಿಸ್ತರೋಽಥ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯತೇ ||
ಅಭ್ಯಾಸಾದಭಿಮಾನಾಚ್ಚ ತಥಾ ಸಮ್ಪ್ರತ್ಯಯಾದಪಿ ||
ವಿಷಯೇಭ್ಯಶ್ಚ ತತ್ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ ಪ್ರೀತಿಮಾಹುಶ್ಚತುರ್ವಿಧಾಮ್ ||
ಶಬ್ದಾದಿಭ್ಯೋ ಬಹಿರ್ಭೂತಾ ಯಾ ಕರ್ಮಾಭ್ಯಾಸ ಲಕ್ಷಣಾ ||
ಪ್ರೀತಿಸ್ಸಾಭ್ಯಾಸಿಕೀ ಜ್ಞೇಯಾ ಮೃಗಯಾದಿಷು ಕರ್ಮಸು ||
ಅನಭ್ಯಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ಪುರಾ ಕರ್ಮಸ್ವವಿಷಯಾತ್ಮಿಕಾ ||
ಸಙ್ಕಲ್ಪಾಜ್ಜಾಯತೇ ಪ್ರೀತಿರ್ಯಾಸಾ ಸ್ಯಾದಾಭಿಮಾನಿಕೀ ||
ಪ್ರಕೃತೇರ್ಯಾ ಕೃತಿಃ ಯಸ್ಯಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚೈವೋಪರಿಷ್ಟಕೇ ||
ತೇಷು ತೇಷು ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಚುಮ್ಬನಾದಿಷು ಕರ್ಮಸು
ನಾನ್ಯೋಯಮಿತಿ ಯತ್ರ ಸ್ಯಾದನ್ಯಸ್ಮಿನ್ಪ್ರೀತಿಕಾರಣೇ
ತತ್ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಕಥ್ಯತೇ ಸಾಪಿ ಪ್ರೀತಿಸ್ಸಮ್ಪ್ರತ್ಯಯಾತ್ಮಿಕಾ ||
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ಲೋಕತಸ್ಸಿದ್ಧಾ ಯಾ ಪ್ರೀತಿರ್ವಿಷಯಾತ್ಮಿಕಾ ||
ಪ್ರಧಾನ ಫಲವತ್ತ್ವಾತ್ಸಾ ತದರ್ಥಾಶ್ಚೇತರಾ ಅಪಿ ||
ಪ್ರೀತಿರೇತಾಃ ಪರಾಮೃಶ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರತಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಲಕ್ಷಣಾಃ ||
ಯೋ ಯಥಾ ವರ್ತತೇ ಭಾವಸ್ತನ್ತಥೈವ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ ||
ಸ್ನಿಗ್ಧತ್ರಿಪಕ್ಷಿತ ಶಿಖಾ ಅತಿ ದೀರ್ಘಖರ್ವಾ ||
ರಾಗಸ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಮಘನಾ ರದನಾಃ ಪ್ರಶಸ್ತಾಃ ||
ಅನ್ತರ್ಮುಖೋತ್ತರ ರದನಚ ದನೇನ ವರ್ಜ್ಯಮ್ ||
ಸ್ಥಾನೇಷು ಚುಮ್ಬನವಿಧೇಃ ಕಥಿತೇಷು ಯೋಜ್ಯಾಃ ||

||ದನ್ತಕ್ಷತ ಭೇದಾಃ||

ಗೂಢಕ.—ರಾಗೈಕಲಿಙ್ಗಮಧರೇ ಕಿಲ ಗೂಢಕಮ್ಸ್ಯಾತ್ ||

ಉಚ್ಛೂನಕ.—

ಉಚ್ಛೂನಕಂ ದಶನವಾಸಸಿ ವಾಮಗಣ್ಡೇ ||

ಪ್ರವಾಳಮಣಿ.—

ತತ್ಪೀಡನಾದಧರಮಧ್ಯ ವಿಶೇಷಯೋಗಾತ್ಪ್ರಕೃತ್ಯ
ಪ್ರವಾಳಮಣಿರಧ್ಯಸನೇನ ಸಾಧ್ಯಃ

ಅಧರಮಣಿ ಬಿನ್ದುಮಾಲಾ.—

ಮಧ್ಯಾಧರೇ ಕಿಲ ಶಪನಮಣಿರ್ದನ್ತನೇಸ್ಯಾತ್ ||
ಇನ್ದ್ರೋದರದ್ವಯಕೃತೇ ಸಕಲೇಕ್ಷತೇಸ್ಯಾತ್ ||
ಸ್ಯಾತಾಮಿಕಾಗ್ರದಶನೈಃ ಮಣಿಬಿನ್ದುಮಾಲೇ ||
ಕಕ್ಷೇ ಲಲಾಟಗಳ ಕಣ್ಠಕ ಭೂಷಣೇಚ ||

ಖಣ್ಡಾಭ್ರಕ.—

ಖಣ್ಡಾಭ್ರಕಂ ಸ್ತನತಟೇ ದಶನಾಗ್ರಲೇಖ್ಯಮ್
ಸ್ಯಾನ್ಮಣ್ಡಲಾಕೃತಿಯುತೈರ್ವಿಷಮೈಶ್ಚ ಕೋಟ್ಯೈಃ ||

ವರಾಹಚರ್ವಿಕ.—

ತಾಮ್ರಾಧರಾ ರದನರಾಜಿತಪರ್ಶ್ವ ಸಾನ್ದ್ರಾಃ ||
ಸ್ಯಾತ್ಕ್ರೋಧಚರ್ವಿತಮಿದಂ ಸ್ತನಪೃಷ್ಠ ಭೂಷಾಃ ||

॥ ಇತಿ ದನ್ತಕ್ಷತಾನಿ ॥

ಪೃಚ್ಛತಾಮ್ಯಣ್ವತಾನ್ಯಾಪಿ ತಥಾ ಕಥಯತಾಮಪಿ ||
ಉಪಗೂಹವಿಧಿಙ್ಕೃತ್ಸ್ನಮ್ರಮವಸ್ಥಾ ಜಾಯತೇ ನೃಣಾಮ್ ||
ಯೇಪಿ ಸ್ಯುಶ್ಶಾಸ್ತ್ರತಾಃ ಕೇಚಿತ್ಸರ್ವೇ ಗಾ ರಾಗವರ್ಧನಾಃ ||
ಆದರೇಣೈವ ತೇ ತತ್ರ ಪ್ರಯೋಜ್ಯಾಸ್ಸಾಮ್ಪ್ರಯೋಗಿಕಾಃ ||
ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ವಿಷಯಸ್ತಾವದ್ಯಾವನ್ಮನ್ದರಸಾ ನರಾಃ ||
ರತಿಚಕ್ರೇ ಪ್ರವೃತ್ತೇ ತು ನೈವ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ನ ಚ ಕ್ರಮಃ ||
ಕೃತೇ ಪ್ರತಿಕೃತಙ್ಕುರ್ಯಾತ್ತಾಡಿತೇ ಪ್ರತಿತಾಡಿತಮ್ ||
ಕರಣೇನ ಚ ತೇನೈವ ಚುಮ್ಬಿತೇ ಪ್ರತಿಚುಮ್ಬಿತಮ್ ||
ನಖಕ್ಷತಾನಿ ಪಶ್ಯನ್ತ್ಯಾಃ ಗೂಢಸ್ಥಾನೇಷು ಯೋಷಿತಃ ||
ಚಿರೋತ್ಸೃಷ್ಟಾಪ್ಯಭಿನವಾ ಪ್ರೀತಿರ್ಭವತಿ ಪೇಶಲಾ ||

ಚಿರೋತ್ಸೃಷ್ಟೇಷು ರಾಗೇಷು ಪ್ರೀತಿರ್ಗಚ್ಛೇತ್ಪರಾಭವಮ್ ||
ರಾಗಾಯತನಸಮ್ಸ್ಮಾರಿ ಮದಿನಸ್ಯಾನ್ನಿಶಿಕ್ಷಿತಮ್ |
ಪಶ್ಯತೋ ಯುವತಿಸ್ದ್ರಾನ್ನಖೋಚ್ಛಿಷ್ಟಪಯೋಧರಾಮ್ ||
ಬಹುಮಾನಃಪರಸ್ಯಾಪಿ ರಾಗಯೋಗಶ್ಚ ಜಾಯತೇ ||
ಪುರುಷಶ್ಚ ಪ್ರದೇಶೇಷು ನಖಚಿಹ್ನೈರ್ವಿಚಿಹ್ನಿತಃ ||
ಚಿತ್ತಮ್ಸ್ಥಿರಮಪಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಲಯತ್ಯೇವಯೋಷಿತಃ ||
ನಾನ್ಯತ್ಪಟುತರಙ್ಕಿಞ್ಚಿದಸ್ತಿರಾಗ ವಿವರ್ಧನಮ್ ||
ನಖದನ್ತ ಸಮುತ್ಥಾನಾಙ್ಕರ್ಮಣಾಙ್ಗತಯೋ ಯಥಾ ||
ವಾರ್ಯಮಾಣಶ್ಚ ಪುರುಷೋಯತ್ಕುರ್ಯಾತ್ತದನುಕ್ಷತಮ್ ||
ಅಮೃಷ್ಯಮಾಣಾದ್ವಿಗುಣನ್ತದೇವ ಪ್ರತಿಯೋಜಯೇತ್ ||
ಬಿನ್ದೋಃಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾಮಾಲಾ ಮಾಲಾಯಾಶ್ಚಾಭ್ರಖಣ್ಡಕಮ್ ||
ಇತಿ ಕ್ರೋಧಾದಿವಾವಿಷ್ಟಾ ಕಲಹಾನ್ಪ್ರತಿಯೋಜಯೇತ್ ||
ಸಕಚಗ್ರಹಮುನ್ನಮ್ಯ ಮುಖನ್ತಸ್ಯ ತತಃಪಿಬೇತ್ ||
ನಿಲೀಯೇತದಶೇಚ್ಚೈವ ತತ್ರ ತತ್ರಮದೇರಿತಾ ||
ಉನ್ನಮ್ಯಕಣ್ಠೇ ಕಾನ್ತಸ್ಯ ಸಮ್ಸ್ಥಿತಾವಕ್ಷಸಃಸ್ಥಲೀಮ್ ||
ಮಣಿಮಾಲಾಮ್ಪ್ರಯುಞ್ಜೀತ ಯಚ್ಚಾನ್ಯದಪಿ ಲಕ್ಷಿತಮ್ ||
ದಿವಾಪಿಜನ ಸಮ್ಬಾಧೇ ನಾಯಕೇನಾ ಪ್ರದರ್ಶಿತಮ್ ||
ಉದ್ದಿಶ್ಯಸ್ವಕೃತಞ್ಚಿಹ್ನಮ್ಮು ಸೇದನ್ಯೈರಲಕ್ಷಿತಾ ||
ವಿಕೂಣಯನ್ತೀವ ಮುಖಙ್ಕುತ್ಸಯನ್ತೀವ ನಾಯಕಮ್ ||
ಸ್ವಗಾತ್ರಸ್ಥಾನಿ ಚಿಹ್ನಾನಿ ಸಾಸೂಯೇವ ಪ್ರದರ್ಶಯೇತ್ ||
ಪರಸ್ಪರಾನುಕೂಲ್ಯೇನ ತದೇವಮ್ಲಜ್ಜಮಾನಯೋಃ ||
ಸಮ್ವತ್ಸರಶತೇನಾಪಿ ಪ್ರೀತಿರ್ನಪರಿಹೀಯತೇ ||
ಪಶೂನಾಮ್ಮೃಗಜಾತೀನಾಮ್ಪತಙ್ಗಾನಾಞ್ಚ ವಿಭ್ರಮೈಃ ||
ತೈಸ್ತೈರುಪಾಯೈಶ್ಚಿತ್ತಜ್ಞೋ ರತಿಯೋಗಾನ್ವಿವರ್ಧಯೇತ್ ||
ತತ್ಸಾತ್ಮ್ಯಾದ್ದೇಶಸಾತ್ಮ್ಯಾಚ್ಚ ತೈಸ್ತೈರ್ಭಾವೈರ್ನಿಯೋಜಿತೈಃ ||
ಸ್ತ್ರೀಣಾಮ್ ಸ್ನೇಹಶ್ಚ ರಾಗಶ್ಚ ಬಹುಮಾನಶ್ಚ ಜಾಯತೇ ||
ಪಾರುಷ್ಯಮ್ ರಭಸತ್ವಞ್ಚ ಪೌರುಷನ್ತೇಜ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಅಶಕ್ತಿರಾರ್ತಿರ್ವ್ಯಾವೃತ್ತಿರಬಲತ್ವಞ್ಚ ಯೋಷಿತಃ ||
ರಾತ್ರಿಪ್ರಯೋಗಸಾತ್ಮ್ಯಾಚ್ಚ ವ್ಯತ್ಯಯೋಪಿ ಕ್ವಚಿದ್ಭವೇತ್ ||
ನಚಿರಸ್ತಸ್ಯಚೈವಾನ್ತೇ ಪ್ರಕೃತೇರೇವ ಯೋಜನಮ್ ||
ನಾಸ್ತ್ಯತ್ರಗಣನಾಕಾಚಿನ್ನಚ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಗ್ರಹಃ ||
ಪ್ರವೃತ್ತೇ ರತಿಸಮ್ಯೋಗೇ ರಾಗಏವಾತ್ರ ಕಾರಣಮ್ ||
ಸ್ವಪ್ನೇಷ್ವಪಿ ನದೃಶ್ಯನ್ತೇ ತೇ ಭಾವಾಸ್ತೇಚ ವಿಭ್ರಮಾಃ ||
ಸುರತ ವ್ಯವಹಾರೇಷು ಯೇಸ್ಯುಸ್ತತ್ಕ್ಷಣ ಕಲ್ಪಿತಾಃ ||
ಯಥಾಹಿ ಪಞ್ಚಮೀನ್ಧಾರಾಮಾಸ್ಥಾಯ ತುರಗಃಪಥಿ ||
ಸ್ಥಾಣುಮ್ಶ್ವಭ್ರನ್ದರೀಮ್ವಾಪಿ ವೇಗಾನ್ಧೋನಸಮೀಕ್ಷತೇ ||
ಏವಮ್ಸುರತಸಮ್ಮರ್ದೇ ರಾಗಾನ್ಧೌ ಕಾಮಿನಾವಪಿ ||
ಚಣ್ಡವೇಗೌ ಪ್ರವರ್ತೇತೇ ಸಮೀಕ್ಷೇತೇನಚಾತ್ಯಯಮ್ ||
ತಸ್ಮಾನ್ಮೃದುತ್ವಞ್ಚಣ್ಡತ್ವಮ್ಯುವತ್ಯಾಬಲಮೇವಚ ||
ಆತ್ಮನಶ್ಚ ಬಲನ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಥಾಯುಞ್ಜೀತರಾಗವಿತ್ ||
ನಸರ್ವದಾನಸರ್ವಾಸು ಪ್ರಯೋಗಾಸ್ಸಾಮ್ಪ್ರಯೋಗಿಕಾಃ ||
ಸ್ಥಾನೇದೇಶೇಚ ಕಾಲೇಚ ಯೋಗ ಏಷಾಮ್ವಿಧೀಯತೇ ||
ಪ್ರಚ್ಛಾದಿತಸ್ವಭಾವಾಪಿ ಗೂಢಾಕಾರಾಪಿ ಕಾಮಿನೀ ||
ವಿವೃಣೋತ್ಯೇವಭಾವಮ್ಸ್ವಮ್ರಾಗಾದುಪರಿವರ್ತಿನೀ ||
ಯಥಾಶೀಲಾಭವೇನ್ನಾರೀ ಯಥಾಚ ಸುಖಲಾಲಸಾ ||
ತಸ್ಯಾ ಏವ ವಿಚೇಷ್ಟಾಭಿಸ್ತತ್ಸರ್ವಮುಪಲಕ್ಷಯೇತ್ ||
ನತ್ವಾವರ್ತಾನ್ನಪ್ರಸೂತಾನ್ನಮೃಗೀನ್ನಚ ಗರ್ಭಿಣೀಮ್ ||
ನಜಾತಿವ್ಯಾಯತಾನ್ನಾರೀ ವ್ಯೋಜಯೇತ್ಪುರುಷಾಯಿತೇ ||
ಪ್ರಮೃಷ್ಟ ಕುಣ್ಡಲಾಶ್ಚಾಪಿ ಯುವಾನಃಪರಿಚಾರಕಾಃ ||
ಕೇಷಾಞ್ಚಿದೇವಕುರ್ವನ್ತಿ ನರಾಣಾಮೌಪರಿಷ್ಟಕಮ್ ||
ತಥಾ ನಾಗರಕಾಃ ಕೇಚಿದನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯ ಹಿತೈಷಿಣಃ ||
ಕುರ್ವನ್ತಿ ಗೂಢವಿಶ್ವಾಸಾಃ ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಗ್ರಹಮ್ ||
ಪುರುಷಾಶ್ಚ ತಥಾ ಸ್ತ್ರೀಷು ಕರ್ಮೈತತ್ಕಿಲಕುರ್ವತೇ ||
ನ್ಯಾಸಸ್ತಸ್ಯಚ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಮುಖಚುಮ್ಬನವದ್ವಿಧಿಃ ||

ಪರಿವರ್ತಿತವೇಷೌ ತು ಸ್ತ್ರೀಪುಮ್ಸೌ ಯತ್ಪರಸ್ಪರಮ್ ॥
ಯುಗಪತ್ಸಮ್ಪ್ರಯುಜ್ಯೇತ ಸಕಾಮಃ ಕಾಕಿಲಸ್ಸ್ಮೃತಃ ॥
ತಸ್ಮಾದ್ಗುಣವತಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಚತುರಾಂಸ್ತ್ಯಾಗಿನೋನರಾನ್ ॥
ನೈಸ್ಸ್ವಿಕಲೇಷು ರಜ್ಯನ್ತೇ ದಾಸಪಸ್ತಕಾದಿಷು ॥
ನತ್ವೇತದ್ಬ್ರಹ್ಮಣೋವಿದ್ವಾನ್ ಮನ್ತ್ರೀವಾ ರಾಜಧೂರ್ಧರಃ ॥
ಗೃಹೀತಪ್ರತ್ಯಯೋವಾಪಿ ಕಾರಯೇದೌಪರಿಷ್ಟಕಮ್ ॥
ನಶಾಸ್ತ್ರಮಸ್ತೀತ್ಯೇತಾವತ್ಪ್ರಯೋಗೇ ಕಾರಣಮ್ಭವೇತ್ ॥
ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಾನ್ವ್ಯಾಪಿನೋವಿದ್ಯಾತ್ಪ್ರಯೋಗಾಂಸ್ತ್ವೇಕದೇಶಿಕಾನ್ ॥
ರಸವೀರ್ಯವಿಪಾಕಾಹಿಶ್ವಮಾಂಸಸ್ಯಾಪಿ ವೈದ್ಯಕೇ ॥
ಕೀರ್ತಿತಾ ಇತಿ ತತ್ಕಿಮ್ಸ್ಯಾದ್ಭಕ್ಷಣೀಯಮ್ವಿಚಕ್ಷಣೈಃ ॥
ಸನ್ತ್ಯೇವ ಪುರುಷಾಃ ಕೇಚಿತ್ಸನ್ತಿ ದೇಶಾಸ್ತಥಾ ವಿಧಾಃ ॥
ಸನ್ತಿ ಕಾಲಾಶ್ಚ ಯೇಷ್ವೇತೇ ಯೋಗಾನಸ್ಯುರ್ನಿರರ್ಥಕಾಃ ॥
ತಸ್ಮಾದ್ದೇಶಞ್ಚ ಕಾಲಞ್ಚ ಪ್ರಯೋಗಮ್ ಶಾಸ್ತ್ರಮೇವಚ ॥
ಆತ್ಮಾನಞ್ಚಾಪಿ ಸಮ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಯೋಗಾನ್ಯುಞ್ಜೀತಮಾನವಾ ॥
ಅರ್ಥಸ್ಯಾಸ್ಯ ರಹಸ್ಯತ್ವಾಚ್ಚಲತ್ವಾನ್ಮನಸಸ್ತಥಾ ॥
ಕಃಕದಾಕಿಙ್ಕುತಃ ಕುರ್ಯಾದಿತಿಕೋಜ್ಞಾತು ಮರ್ಹತಿ ॥
ಅವಸಾನೇಪಿಚಪ್ರೀತಿರುಪಚಾರೈ ರುಪಸ್ಕೃತಾ ॥
ಸವಿಸ್ರಮ್ಭಕಥಾಯೋಗೌ ಸುಖಞ್ಜನಯತೇ ಪರಮ್ ॥
ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಕರೈ ರಾತ್ಮಭಾವಾನುವರ್ತನೈಃ ॥
ಕ್ಷಣಾತ್ಕ್ರೋಧಪರಾವೃತ್ತೈಃ ಕ್ಷಣಾತ್ಪ್ರೀತಿ ವಿಲೋಕಿತೈಃ ॥
ಹಲ್ಲೀಸಕಕ್ರೀಡನಕೈರ್ಗಾಯನೈರ್ಲಾಟರಾಸಕೈಃ ॥
ರಾಗಲೋಲಾರ್ದ್ರನಯನೈಶ್ಚನ್ದ್ರಮಣ್ಡಲವೀಕ್ಷಣೈಃ ॥
ಆದ್ಯೇ ಸನ್ದರ್ಶನೇಜಾತೇ ಪೂರ್ವಮ್ಯೈಸ್ಸ್ಯುರ್ಮನೋರಥಾಃ ॥
ಪುನರ್ವಿಯೋಗೇ ದುಃಖಞ್ಚ ತಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಕೀರ್ತನೈಃ ॥
ಕೀರ್ತಯನ್ತೀಚ ರಾಗೇಣ ಪರಿಷ್ವಙ್ಗೈಸ್ಸಚುಮ್ಬನೈಃ ॥
ತೈಸ್ತೈಶ್ಚ ಭಾವೈಸ್ಸಮ್ಯುಕ್ತೋ ಯೂನೋ ರಾಗೋ ವಿವರ್ಧತೇ ॥
ಏವಮೇತಾಞ್ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿಮ್ಬಾಭ್ರವ್ಯೇನ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಮ್ ॥

ಪ್ರಯುಞ್ಜಾನೋಪರಸ್ತ್ರೀಷು ಸಿದ್ಧಿಙ್ಗಚ್ಛತಿ ನಾಯಕಃ ॥
ಬ್ರುವನ್ನಪ್ಯನ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿವಿವರ್ಜಿತಃ ॥
ವಿದ್ವತ್ಸಮ್ಸದಿನಾತ್ಯರ್ಥಙ್ಕಥಾಸು ಪರಿಪೂಜ್ಯತೇ ॥
ವರ್ಜಿತೋಪ್ಯನ್ಯವಿಜ್ಞಾನೈರೇತಯಾ ಯಸ್ತ್ವಲಙ್ಕೃತಃ
ಸಗೋಷ್ಠ್ಯಾನ್ನರನಾರೀಣಾಙ್ಕಥಾ ಸ್ವಗ್ರಮ್ವಿಗಾಹತೇ ॥
ವಿದ್ವದ್ಭಿಃಪೂಜಿತಾಮೇನಾಙ್ಖಲೈರಪಿ ಸುಪೂಜಿತಾಮ್ ॥
ಪೂಜಿತಾಙ್ಗಣಿಕಾಸಙ್ಘೈಃ ಕಸ್ಸಿದ್ಧೀಜ್ಞೋ ನ ಪೂಜಯೇತ್ ॥
ನನ್ದಿನೀ ಸುಭಗಾ ಸಿದ್ಧಾ ಸುಭಗಙ್ಕರಣೀತಿಚ ॥
ನಾರೀಪ್ರಿಯೇತಿಚಾಚಾರ್ಯೈಃ ಶಾಸ್ತ್ರೇಷ್ವೇಷಾನಿರುಚ್ಯತೇ ॥
ಕನ್ಯಾಭಿರ್ಪರಯೋಷಿದ್ಭಿರ್ಗಣಿಕಾಭಿಶ್ಚ ಭಾವತಃ ॥
ವೀಕ್ಷ್ಯತೇ ಬಹುಮಾನೇನ ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿವಿಚಕ್ಷಣಃ ॥

ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಭಾಗಸ್ಸಮಾಪ್ತಃ.

